

Поколінню бабиного брата Миколи Короля –
пропагандиста ОУН «Запорозжця»,
яке боролось за вільну й незалежну Україну
в середині ХХ ст., політв'язням,
усім несправедливо засудженим,
а також нинішнім воякам і воячкам ЗСУ

присвячується

*Для рідного люду, для меншого брата
І тіло, і душу зложи.
Не жди, яка буде заплата,
Не жди, а служи!
Ольга Дучимінська*

Львівський національний університет імені Івана Франка
Івано-Франківський національний технічний
університет нафти й газу
Івано-Франківське обласне об'єднання
Національної спілки краєзнавців України
Івано-Франківський обласний
музей визвольної боротьби імені Степана Бандери
Калуська міська рада
Управління культури, національностей і релігій
Калуської міської ради
КЗ «Музейно-виставковий центр Калуської міської ради»
Музей-оселя родини Івана Франка

Дарія Ониськів-Мельник

ОСИПА ЛУЧКО-КАПЕЦЬ – «НЕЗАБУДЬКА»

Брошнів-Осада
ТАЛЯ
2026

Рекомендовано до друку Науково-методичною радою КЗ «Музейно-виставковий центр Калуської міської ради». Протокол № 2 від 09.07.2026 р.

Редакційна колегія:

Олег Малярчук, доктор історичних наук, професор (Івано-Франківський національний технічний університет нафти й газу);

Зоряна Мацюк, кандидатка філологічних наук (Львівський національний університет імені Івана Франка) – літературна редакторка;

Оксана Романів, заступниця директора (Івано-Франківський обласний музей визвольної боротьби імені Степана Бандери);

Олег Відливаний, директор (КЗ «Музейно-виставковий центр Калуської міської ради» (далі – КЗ МВЦ КМР));

Леся Кирилович, заступниця директора (КЗ МВЦ КМР);

Іван Тимів, провідний науковий співробітник (Красназнавчий музей КЗ МВЦ КМР) – науковий редактор;

Людмила Андрійчук, провідна наукова співробітниця (Меморіальний музей «Калуська в'язниця» КЗ МВЦ КМР);

Дарія Ониськів, старша наукова співробітниця (Музей-оселя родини Івана Франка КЗ МВЦ КМР).

О 58 Ониськів-Мельник Дарія

Осипа Лучко-Капець – «Незабудька». Брошнів-Осада, Таля. 2026. 268 с.: іл.

Дослідження підготовлене на основі матеріалів державних і приватного архівів, поодиноких газетних статей, спогадів, більшість із яких уперше вводиться в науковий обіг. У розвідці висвітлено життя і діяльність активістки українського національного руху, політув'язненої совєцьких таборів, членкині Народного руху України Осипи Лучко з роду Капець на псевдо «Незабудька». Видання розраховане на широке коло читачів.

Рецензенти:

Олег Малярчук, доктор історичних наук, професор (Івано-Франківський національний технічний університет нафти й газу);

Оксана Романів, заступниця директора (Івано-Франківський обласний музей визвольної боротьби імені Степана Бандери).

Книга вийшла друком частково коштом бюджету Калуської територіальної громади. При передруці матеріалів посилання на це видання обов'язкове.

ISBN 978-617-8915-04-9

Зміст

Романів О. Визвольний рух на Калущині через емоційний світ двадцятилітньої Осипи Капець 7

Від авторки..... 10

Розділ 1. Життя і доля Осипи Лучко-Капець

1.1. Короткий огляд джерел і літератури..... 14

1.2. Постаті учасників національно-визвольної боротьби середини ХХ ст. у дослідженнях науковців, істориків, краєзнавців..... 20

1.3. Тернова доля Осипи Лучко-Капець – «Незабудьки» .. 25

1.4. Листи Осипи Капець у матеріалах кримінальної справи..... 53

Розділ 2. Приватний архів Осипи Лучко-Капець

2.1. «Біблійна історія ветхого и нового завѣта для народных школь» 63

2.2. Ілюстрований календар товариства ім. М. Качковського на 1902 рік..... 64

2.3. Збірник воєнних пісень «СУРМА»..... 64

2.4. Молитовник «Під твою Милость»..... 66

2.5. Співанники..... 68

2.6. «Список померших села Підгірок» 70

2.7. Телефонний і адресний записник 82

2.8. «Спогади з юних літ в непривітному Сибірі» 86

2.9. «Мої власні збірочки вірші»..... 89

2.10. Рукописи..... 107

2.11. Фотоархів 111

Розділ 3. Осипа Капець і Ольга Дучимінська	
3.1. «Осипо! Віддаю тобі свій найбільший скарб – вірші»	127
3.2. Копія рукопису віршів Ольги Дучимінської з Архіву жіночого руху в Калуші.....	137
 Епілог. Спомини	
1. Спомини Осипи Лучко-Капець	167
2. Спомини про Осипу Лучко-Капець	172
 Додатки	185
 Джерела і література	207
Архівні джерела	218
Приватні архіви	220
Усні джерела	222
Література	224
Інтернет-джерела	229
Перелік ілюстрацій	232
 Фотоархів:	
1914–1948 роки.....	238
Тайшетський період	248
1957–поч. 2000-х років	258
Виставка «Осипа Лучко (Капець) – зв’язкова УПА “Незабудька”».....	264

Визвольний рух на Калушині через емоційний світ двадцятилітньої Осипи Капець

Осипа Лучко-Капець – «Незабудька» – ще одна постать з локальної історії українського визвольного руху, яку авторка, відома калуська краєзнавиця і журналістка, старша наукова співробітниця Музею-оселі родини Івана Франка у Підгірках (Калуш) Дарія Ониськів-Мельник винесла на світло суспільного інформаційного простору.

Перед нами постає приватна історія життя сільської дівчини, народженої після закінчення Першої світової війни, а згодом польсько-української війни. Її батько воював в австрійській армії проти московитів, лише тиф завадив йому стати до лав Галицької армії. Ще дуже свіжа пам'ять про окупацію Галичини російськими військами, війну з поляками, втрату української держави – Західноукраїнської Народної Республіки.

У результаті цих подій Галичина опинилася у складі Польщі. Активна частина українців не приймала такої реальності. Створені ними підпільні організації та громадські товариства діяли майже в кожному селі й місті Станіславівського воєводства. Створена польською державою репресивна система переслідувала, арештовувала і карала активістів українського спротиву. Всупереч усьому українські села, в яких проживало близько 70% українців, ставали центрами українського культурного життя, ревно оберігаючи свої традиції, Церкву, школу та громадське життя. Отож цілком зрозуміло, що Осипа була вихована родиною та оточенням в україноцентричній системі цінностей і переконань. Розумна, смілива, з чоловічим характером, вона була помітною серед ровесників. Для неї шлях в оунівське підпілля був усвідомленим і цілком природним.

Цінність видання полягає в тому, що ми пізнаємо історію визвольного руху на теренах Прикарпаття не через академічне видання, написане професійним істориком, а через емоційний світ двадцятилітньої Осипи, яка проживала її, ту історію

боротьби за Україну, своїм єдиним власним життям. Вона знала, що таке навантаження відповідальністю за друзів, доручену справу, небезпека під час виконання завдань. Вона тілом відчувала історію – на дотик: через переслідування, арешти, допити, біль, зраду. Її молодість пройшла в Тайшетському Озерному таборі в Сибіру, де вона перебувала довгих шість років.

Доречно навести невеликий уривок з тексту книги, який ілюструє її сміливість та вроджене відчуття справедливості: «...перед очною ставкою з керівником референтури пропаганди районного проводу ОУН Михайлом Магасом, зайшовши у кабінет слідчого, Осипа Капець привіталася зі своїм односельцем: “Героям слава!”. А потім сказала йому в обличчя все, що про нього думала: що він зрадник, що його не прийме земля, що через нього плачуть усі матері і сім’ї, яких вивезли в Сибір, що рано чи пізно над ним також відбудеться розправа – Бог і земля не пробачать йому». Їй важливо було сказати зрадникові правду в очі. Вона готова була б померти заради цього. Тоді її голосом говорили всі репресовані українці.

Її психіка і душа лікувалися терпінням, любов’ю, вірою і величезним бажанням не дати перемолоти своє життя в садистській антилюдській м’ясорубці радянських концтаборів ГУЛАГу. Для політв’язнів у ті часи головним було вижити. Зберегти себе означало зберегти цілий світ власної життєвої історії для майбутніх поколінь. Вжити – означало перемогти, хоча дехто думав, що їх покарано, зламано, знищено.

Завжди особливо цінною є інформація, яку публікують уперше. Про фаховий, відповідальний підхід до написання книги свідчить ґрунтовна джерельна база з історії українського визвольного руху, зокрема кримінальні справи, заведені на Осипу Капець, які дослідниця вперше проаналізувала та використала в роботі. Особливу увагу приділено детальному вивченню приватного архіву Осипи Лучко-Капець. У книзі він займає окремий розділ і допомагає уявити й ніби торкнутися руки тієї сильної і водночас ніжної та творчо натхненної жінки, її душі. Авторка вдало дає назви окремим підрозділам, використовуючи написи на рукописах О. Лучко-Капець: «Мої власні збірки вірші», «Спогади з юних літ в непривітному Сибірі».

Родзинкою видання є дослідження історії знайомства Осипи Капець з відомою письменницею, членом ОУН Ольгою Дучимінською, з якою вона познайомилася у квітні 1950 року у Львівській пересильній тюрмі. Там Осипа Капець показала їй написані на клаптику паперу свої вірші, і саме віршування зблизило їх. Через кілька місяців вони випадково зустрілися знову, і саме їй письменниця передала свій рукопис з віршами на зберігання. Дарія Ониськів-Мельник детально досліджує історію зберігання та передачі рукопису віршів Ольги Дучимінської. Згодом вони були опрацьовані Володимиром Пахомовим та увійшли до його монографії «Творча спадщина Ольги Дучимінської», яка побачила світ у 2001 році.

Окремої уваги заслуговують опубліковані пів сотні світлин з фотоархіву Осипи Лучко-Капець. Світлини допомагають читачеві відтворити у своїй уяві образи людей, які були частиною – тією важливою цеглинкою у фундаменті історії визвольної боротьби.

Задля майбутнього пізнаваймо минуле. Книга Дарії Ониськів-Мельник «Осипа Лучко-Капець – “Незабудька”» є ще одним важливим документальним свідченням – доказом справжньої, не вигаданої жертвної боротьби українців, які творили українську історію в найтемніші часи репресій, знецінення і нівелювання нашої нації, в часи окупації українських земель радянським союзом.

Читаючи, почуймо їхні голоси.

Оксана Романів,
заступник директора
Івано-Франківського обласного музею
визвольної боротьби ім. С. Бандери

Від авторки

Національно-визвольна боротьба Організації українських націоналістів (ОУН) і Української повстанської армії (УПА) засвідчила героїчний чин опору української нації московитам. Цілі покоління українців поклали свої життя за ідею самостійної України. Пам'ять про них залишиться навіки.

З іменем Осипи Лучко в останні два десятиліття стикалася неодноразово. Працюючи з червня 2002 р. в редакції калузької газети «Дзвони Підгір'я», чула це ім'я від колег-журналістів. Дуже добре запам'ятала інформаційно наповнений некролог, поданий для публікації на шпальтах цього часопису Координаційною радою політичних партій Калушини у червні 2004 року [94]. Розглядаючи світлинку п. Осипи, додану до нього, була вражена впевненим поглядом цієї красивої вольової жінки, спрямованим вдалечінь, на устах якої – доброзичлива усмішка.

Час від часу в контексті життєвих поневірянь покоління жінок, які пройшли через репресивне горнило радянської системи, її ім'я чула від калузьких союзниць. Про п. Осипу розповідала і її племінниця – посестра-союзниця Леся Кирилович.

У контексті національно-визвольного руху середини ХХ ст. згадували Осипу Лучко на конференціях у Старому

Угринові, які щороку проводив у перші дні березня Меморіальний музей Степана Бандери. Зауважила її ім'я, досліджуючи Архів громадського жіночого руху в Калуші, створений при Калуській філії Всеукраїнської громадської організації «Союз українок» [2–3].

Ідея підготувати до друку бодай невеличке, але з посиленням на достовірні джерела дослідження про життя і діяльність активістки українського національного руху, політв'язненої совєцьких таборів Осипи Лучко з роду Капець виникла після ознайомлення в серпні 2024 р. з її кримінальною справою в архіві Управління Служби безпеки України в Івано-Франківській області [1].

Ще більше утвердилася в цьому намірі після відвідин родини її сина Зеновія Лучка восени того ж року. Тут мені представили Приватний архів Осипи Лучко-Капець. І я зрозуміла, що не маю права не опрацювати всі ці матеріали і не систематизувати їх. Тим паче, що на той час для фондів Музею-оселі родини Івана Франка вже оцифрувала копію поезій відомої галичанки-страдниці Ольги Дучимінської, написаних нею в спецтаборах ГУЛАГу, яку зробила Осипа Лучко-Капець. Надважливість копії в тому, що ці поезії протягом майже пів століття зберігала саме п. Осипа, яка відбувала «покарання» в Тайшетському виправно-трудовому таборі разом із цією відомою українською письменницею, перекладачкою, журналісткою, етнографинею, культурно-освітньою діячкою [2]. Цей факт теж важливий для дослідження тернової життєвої дороги нашої національно свідомої землячки.

У цій книзі до одруження героїні дослідження використовуватимемо її дівоче прізвище – Осипа Капець, а висвітлюючи її життя після одруження, в основному, послуговуватимемося подвійним прізвищем – Осипа Лучко-Капець.

Черговим кроком у зборі матеріалів стала організація виставки в Музеї-оселі родини Івана Франка в Підгірках

(Калуш), приуроченої до 100-річчя з дня народин славетної уродженки цього житлового масиву Калуша (до 1972 р. Підгірки були селом, з того часу входять у межі міста). Збираючи матеріал для виставки, водночас готувала статтю про ювілярку для місцевої інформаційно-рекламної газети «Вікна» [92]. Відкриття виставки «Осипа Лучко (Капець) – зв’язкова УПА “Незабудька”» відбулося 29.04.2025 року. На цьому заході були присутні син Осипи Лучко Зеновій із дружиною Любов’ю, інші підгорецькі родичі, знайомі, однодумці п. Осипи із Народного руху України, калуські музейники, союзьанки, просвітяни, слухачки Університету III віку, студенти Фахового коледжу культури і мистецтв (м. Калуш), учні-старшокласники Калуської філії Калуського ліцею № 10. На виставці були представлені копії документів із кримінальної справи Осипи Капець, її приватний архів, родинні світлини, а також вишивки Осипи Лучко-Капець. Про цю виставку писали на сайтах Калуської міської ради [16; 85], інформаційно-рекламної газети «Вікна» [130], всеукраїнського проєкту незалежного порталу новин Інформатор (Калуш) [132]. Сюжет про виставку транслював регіональний телеканал «РАІ» [53].

На замовлення Калуського клубу колекціонерів долучилася, підготувавши текстову частину, до видання колекційного конверта до 100-річчя з дня народин Осипи Лучко-Капець із серії «Повстанська Калущина» (*фото 56*). Як дарунок одного з його авторів, Анатолія Мицака, цей колекційний конверт поповнив фонди Музею-оселі родини Івана Франка [71].

З цікавістю записувала також спомини про Осипу Лучко-Капець від її рідних і знайомих.

Маю надію, що ця книга стане пізнавальною для всіх її читачів. Вона є свідченням того, як усталений щоденний устрій галичан зазнав змін через Другу світову війну: родини розлучалися через мобілізацію до війська (польського, совєцького, Української повстанської армії),

через виселення цілих сімей до Сибіру, через вивезення на примусові роботи до Німеччини, через підпільну діяльність членів родини, а також через зміну суспільного й державного устроїв.

Дуже сподіваюся, що кожен, хто прочитає її, усвідомить, що маємо вивчати, знати й аналізувати свою історію, проводити паралелі з нинішніми викликами російсько-української війни, роблячи відповідні висновки. Маємо пам'ятати тих, хто віками боровся і нині бореться за вільну, незалежну, правову й процвітаючу Україну. І на їхньому прикладі виховувати наступні покоління українців.

Розділ 1.

ЖИТТЯ І ДОЛЯ ОСИПИ ЛУЧКО-КАПЕЦЬ

1.1. Короткий огляд джерел і літератури

Основу дослідження складають матеріали кримінальної справи, що зберігається в архіві Управління Служби безпеки України в Івано-Франківській області [1], а також Приватний архів Осипи Лучко-Капець [100–121]. Біографічну довідку доповнюють матеріали Державного архіву Івано-Франківської області [21]. Ім'я Осипи Лучко знаходимо в Архіві громадського жіночого руху в Калуші, сформованого Калуською філією Всеукраїнської громадської організації «Союз українок» [2; 3]. Для цього дослідження скористалася і деякою інформацією з місцевих часописів: калуської міськрайонної газети «Дзвони Підгір'я» [27; 60], інформаційно-рекламної газети Калущини «Вікна» [103]. Ім'я Осипи Лучко зустрічаємо у

працях, де йдеться про твори відомої української письменниці, народної вчительки, активної громадської діячки ХХ ст., політв'язненої совєцьких таборів Ольги Дучимінської [48; 86; 87; 94; 96].

В архіві Управління Служби безпеки України в Івано-Франківській області вдалося виявити значну кількість невідомих документальних джерел, які свідчать про два арешти головної героїні дослідження. Кримінальна справа № 10821П налічує 289 аркушів: постанови про арешт, анкети заарештованої, протоколи обшуків і допитів, листи, обвинувачення, різноманітні довідки, акти тощо [1]. З них дізнаємося про точні трагічні дати в житті юної патріотки, читаємо її листи до рідних, в яких – її біль, переживання за їхню долю і за майбутнє української землі. У цій справі – документи, які свідчать про виселення на спецпоселення в чужі сибірські краї цілих родин – через приналежність когось із сім'ї до ОУН чи загалом до підпільної боротьби. А серед виселених – батьки з сестрою Осипи Капець.

Вперше в науковий обіг вводимо матеріали Приватного архіву Осипи Лучко-Капець [100–121], який зберігається в родині її сина Зеновія Лучка з Підгірок. Цей архів склав неабияку цінність для нашого дослідження. У ньому міститься як духовна (Біблія старого і нового завіту 1869 року видання), так і світська література (Збірник воєнних пісень «СУРМА» 1922 року видання) другої половини ХІХ–першої половини ХХ ст. Співанники, які Осипа Капець вела в другій половині 1940-х років, дали змогу розкрити головну героїню дослідження не лише як поціновувачку української пісні, але й як зберігачку та популяризаторку. Список померлих села Підгірок, який Осипа Лучко-Капець вела понад тридцять років (1973–2004), а також фіксація в ньому важливих місцевих і загальнодержавних подій дають підставу стверджувати, що вона була краєзнавицею. Заслужовують уваги два зошити з Приватного архіву: перший – зі спогадами його

власниці «про непривітний Сибір». Хоча спогадів як таких тут не спостерігаємо. У цьому зошиті в основному – побажання, переважно у віршованій формі, Осипі від посестер по нещастю, які разом із нею ділили незгоди табірного життя. За другим зошитом досліджуємо віршовану творчість Осипи Лучко-Капець. А рукописи її листів, виступів, газетних статей свідчать про активну громадську діяльність цієї жінки після проголошення відновленої незалежності України.

Неоціненний приватний фотоархів Осипи Лучко-Капець. У цій розвідці досліджено два її фотоальбоми. Цінність складають світлини Тайшетського періоду життя головної героїні, що дозволило відслідкувати нелегкі робочі будні в'язнів совєцьких ГУЛАГів, а також проведення їхнього дозвілля в табірних умовах.

Надзвичайно важливі для дослідження спомини самої Осипи Лучко-Капець, опубліковані нею в місцевій газеті «Дзвони Підгір'я». Її стаття «Сяйво любові до людей. Спогади про О. Дучимінську» на шпальтах цього часопису, ймовірно, стала першою опублікованою біографічною довідкою [60]. Неабияку вагу мають спогади про тітку племінниць Лесі Кирилович і Зоряни Мацюк, зафіксовані калуською союзянкою п. Марією Чіх у Щоденниках, що стали фундаментом для створення Архіву громадського жіночого руху в Калуші, створеного на базі місцевої філії ВГО «Союз українок» [3]. Пригодилися і матеріали цього Архіву, видані окремими збірниками за кошти міського бюджету Калуської міської ради, а також спонсорські [26].

Корисні для цієї розвідки і спомини про Осипу Лучко-Капець, зібрані авторкою від односельців, рідних, знайомих, які також вперше вводяться у науковий обіг.

Ім'я Осипи Капець поміщене у науково-інформаційному виданні «Реабілітовані історією. Івано-Франківська область» [123, с. 324–325]. Записане її ім'я і в Книзі пам'яті національно-визвольної боротьби ОУН і УПА на

Калушині «Перемогла ідея» Івана Семаньківа, яка побачила світ у 2002 році [125, с. 189].

Короткі відомості про Осипу Лучко-Капець, почерпнуті з Архіву громадського жіночого руху в Калуші, звучали на II Міжнародному науковому форумі «Українська жінка у національному та глобальному просторі: історія, сучасність, майбутнє» й опубліковані у статтях Дарії і Марти Ониськів [88; 91].

Про Осипу Лучко-Капець з акцентом на збережені нею вірші Ольги Дучимінської на зламі XX–XXI століть писала калуська журналістка Ольга Івасів [27]. У цьому ж контексті її ім'я зустрічаємо у збірці поезій «Чую... молитву Землі» [87], 1996 року видання, і монографії івано-франківського науковця Володимира Пахомова «Творча спадщина Ольги Дучимінської», яка побачила світ у 2001 році [96, с. 49]. Про збережені Осипою Лучко поезії Ольги Дучимінської у книзі «Ольга Дучимінська. Вибрані твори» (2014) згадують її упорядники Євген Баран і Володимир Смирнов [86].

Серед використаних під час розвідки – збірники документів і матеріалів «Калушина в період німецької окупації 1941–1944 рр.», упорядкований провідним науковим спеціалістом Краєзнавчого музею Калушини Іваном Тимівим і старшою науковою співробітницею Меморіального музею «Калуська в'язниця» Людмилою Андрійчук [129] і «Національно-визвольна боротьба та підпілля ОУН на Калушині в 1944–1946 рр.» (упорядники Іван Тимів, Людмила Андрійчук і доктор історичних наук, професор Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу Олег Малярчук). Згідно з твердженням упорядників збірника «Національно-визвольна боротьба та підпілля ОУН на Калушині в 1944–1946 рр.», опубліковані тут документи й матеріали засвідчують численні факти жертвної самовідданої боротьби українських повстанців і підпільників з

радянським окупаційним режимом у 1944–1946 роках, коли якраз спостерігалось найвище піднесення збройної боротьби за самостійну Україну [129-а].

Стали в нагоді також збірник статей і документів «Калушина в національно-визвольній боротьбі», упорядкований Степаном Лесівим [31], видання калуського краєзнавця, уродженця Підгірок Миколи Когута «Підгірки: минуле і сучасне» [44] та серія його книг «Герої не вмирають» [35–42а].

Роль жіноцтва у боротьбі за незалежну Україну на початку ХХ ст. яскраво відображена у книзі Романа Коваля «Жінки у Визвольній війні. Історії, біографії, спогади. 1917–1930» [34]. Тут автор представив добу радянсько-української війни 1917–1920-х рр. крізь призму жіночих долі.

Про участь жінок у війні, їхній повсякденний досвід, у тому числі й досвід перебування у так званих виправно-трудових таборах, пишуть сучасні дослідниці старші наукові співробітниці відділу антропології Інституту народознавства НАН України – докторка історичних наук Оксана Кісь і кандидатка історичних наук Мар'яна Байдак. М. Байдак досліджує жінку в умовах війни у світлі повсякденних практик на матеріалах Галичини 1914–1921 років [6]. А монографія президентки Української асоціації досліджень жіночої історії Оксани Кісь «Українки в ГУЛАГу: вижити значить перемогти», яка вийшла з друку в 2020 р., є першим історико-антропологічним дослідженням повсякденного життя українок-політ'язнів ГУЛАГу, гіркий досвід якого (примусова праця, жорстокі умови, політичні переслідування) мала і головна героїня цієї розвідки Осипа Лучко-Капець [33]. Добре проаналізувала дослідження Оксани Кісь головна редакторка сайту «Локальна історія» Аліна Брода. Надзвичайно важливим є акцент О. Кісь на тому, що багато політ'язнів, які мали націоналістичні переконання і які вважали радянський союз своїм ворогом, трактували ув'язнення як продовжен-

ня боротьби. Для кожного з них це була війна на індивідуальному рівні. А щоб перемогти, треба було не дати ворогові себе знищити – ні фізично, ні морально. Сам факт виживання для них був доказом, що система не змогла їх подолати [9].

Про те, що доводилося пережити жінкам у підпіллі на сторінках своєї книжки-спогадів «Тисяча доріг» розповідає учасниця підпільно-визвольної боротьби під час і після Другої світової війни Марія Савчин, дружина заступника Провідника ОУН Закерзонського краю, а з 1948 р. – Провідника ОУН Волині й Полісся Василя Галаси-«Орлана» [124].

Тема жіночого воєнного повсякдення актуальна й нині. Не лише про героїнь ОУН і УПА, а й сучасних фронтів, які вибрали боротьбу, свободу і гідність, розповідає Марина «Мамайка» Мірзаєва у своїй праці «Жінки свободи», що вийшла друком 2025 року [62].

Здійснений нами огляд архівних та історіографічних джерел засвідчує недостанній рівень дослідження постаті підпільниці ОУН Осипи Капець-«Незабудьки». Попри певну інформативність матеріалів архівно-кримінальної справи, спогадів й особового архіву борчині, спостерігається певна фрагментарність свідчень про життєвий шлях патріотки. Вартісними є хронологічні нотатки Осипи, що засвідчує її прагнення донести до нащадків події минулого села Підгірки, та світлини з її фотоальбомів. Позитивним фактором біографічних досліджень можна вважати зацікавленість науковців долею жіноцтва тієї пори.

1.2. Постаті учасників національно-визвольної боротьби середини ХХ ст. у дослідженнях науковців, істориків, краєзнавців

Біографістика як перспективний напрям історичних студій сприяє дослідженню та популяризації життя і діяльності відомих особистостей. Вивчення життя і діяльності відомих, а тим паче маловідомих, діячів того чи іншого регіону поглиблює знання про локальну історію.

З відновленням незалежності України зросло зацікавлення українців своєю історією, зокрема й національно-визвольною боротьбою середини ХХ ст. Науковці, історики, краєзнавці протягом останніх двох десятиліть підготували низку досліджень про керівників ОУН і УПА. Вагомим серед них є дослідження українського історика Володимира В'ятровича «Генерал Кук. Біографія покоління УПА», яке побачило світ у 2025 році. Ця розвідка Володимира В'ятровича не лише про життя непересічної постаті останнього генерала УПА Василя Кука, який пройшов крізь усі великі трагедії та злами українського ХХ ст. і дожив до відновленої незалежності, за яку боровся все життя. У цій книзі автор представив масштабне дослідження українського національного руху: від його зародження в ХІХ ст. до збройного спротиву проти нацистів і совєтів, і до перших років відновленої незалежної України [17].

Перші розвідки про повстанців з'явилися в діаспорі, бо лише там можна було про це писати. Скажімо, 1966 р. в німецькому місті Мюнхені побачив світ перший збірник статей, присвячених генералу УПА Роману Шухевичу [18], перевиданий і доповнений у 1990 році [11]. У тому ж 1966 р. в Лондоні побачило світ видання Закордонних частин організації українських націоналістів «Генерал Роман Шухевич» [19]. Романа Шухевича як військового і

політичного діяча України напочатку 2000-х років досліджував Мар'ян Вахула [12].

Чимало імен повстанців оживають у Літописах УПА – багатосерійному виданні документів і матеріалів з історії Української повстанської армії, започаткованому 1976 р. в м. Торонто (Канада) з ініціативи Об'єднання колишніх вояків УПА в США і Канаді та українських дослідників з діаспори, серед яких Є. Штендера, П. Потічний, Т. Гунчак та інші. З 1995 р. паралельно з основною видається Київська серія, створена редакцією «Літопису УПА» у співпраці з Інститутом української археографії та джерелознавства ім. М. Грушевського НАН України, Державним комітетом архівів України, Центральним державним архівом громадських об'єднань України та Галузевим державним архівом Служби безпеки України. Редакція «Літопису УПА» видає також серії «Повстанські могили», «Літопис УПА – Бібліотека» та «Події і Люди» [95].

Саме в серії «Події і Люди» у 2008 р. вийшло з друку дослідження українського історика і громадського діяча, кандидата історичних наук Миколи Посівнича «Степан Бандера. Життя присвячене свободі» [98]. Повстанську долю ще одного нашого земляка, уродженця с. Боднарів на Калущині Михайла Дяченка (пс. «Марко Боєслав», «Гомін») – відомого підпільного поета УПА, письменника, одного з керівників Карпатського крайового проводу ОУН – у цій же серії дослідив кандидат історичних наук, провідний науковий співробітник Національного музею історії України Олександр Ішук [30].

Життя характерної галицької родини Дзвоників, а пізніше Максимівих, яка потрапила у вир знакових подій ХХ ст., в т. ч. й Першої та Другої світових війн, зазнала репресій, поневірянь, депортацій, у своїй книзі «Галицький рід» описує Надія Максимів, сестра Володимира Чину святого Василя Великого (ЧСВВ) [61].

Про члена Проводу ОУН, керівника Головного військового штабу УПА Олексу Гасина розповідає книга українського історика, краєзнавця Григорія Дем'яна «Генерал УПА Олекса Гасин-«Лицар»». У ній автор розкриває вагомий внесок Олекси Гасина в теорію і практику визвольної боротьби Української нації в середині ХХ сторіччя [20].

«Цікавим і дуже важливим» вважає «виявлення, встановлення, ідентифікацію тих людей, які брали безпосередню участь у національно-визвольній боротьбі», дрогобицький історик, дослідник ОУН і УПА Василь Ільницький. Серед його численних праць – дослідження «Провід ОУН Карпатського краю», присвячене структурі і кадрам Карпатського краю ОУН [29], зокрема розповідь про життя і діяльність провідника Карпатського крайового проводу ОУН Василя Сидора на пс. «Шелест» [28] та ин.

Деякі біографічні відомості про учасників національно-визвольної боротьби середини ХХ ст., уродженців Калущини, поміщені в інформаційно-довідковому виданні краєзнавця Петра Арсенича [3-а]. Серед них – провідник ОУН Карпатського краю Ярослав Мельник-«Роберт»; референт пропаганди ОУН Карпатського краю Михайло Дяченко-«Марко Боєслав»; організатор і командир Української народної самооборони (УНС) в Галичині Олександр Луцький; сотенні УПА Степан Стебельський-«Хрін» і Андрій Стадник-«Бистрий».

Імена земляків, які боролися за незалежну Українську державу в роки Другої світової війни в лавах УПА, знаходимо в збірнику праць видатного теоретика тактики збройної боротьби підполковника УПА Степана Фрасуляка-«Хмеля» «Ремесло повстанця» (упорядник і науковий редактор Руслан Забілий) [135]. Із 420 сторінок видання 160 займає нарис історії визвольної боротьби «Відтинок “Магура”» (Калуська округа), де автор описав зародження збройного опору на теренах Калущини й Долинщини, бойовий шлях багатьох повстанських сотень і куренів.

Ця праця дає змогу поглянути на історію краю очима підполковника УПА, відтворити образи Крайового провідника ОУН Карпатського краю Ярослава Мельника-«Роберта» з Бережниці та його дружини Антоніни Король з Войнилова; першого командира УПА «Захід» Олександра Луцького-«Андрієнка» із Боднарова; уродженця Бабиного Горішнього, сотника УПА Василя Чижевського; поручника УПА Романа Мончаківського та референта пропаганди Петра Дуди із Верхні. Згадує Степан Фрасуляк командира сотні куреня «Месники» в ТВ-22 «Чорний ліс» Михайла Оленюка-«Олега» зі Старого Угринова; референта Крайового проводу Петра Федюшку-«Комара» з Войнилова; уродженця с. Мошківці Андрія Марійчина-«Тютюнника». Дізнаємося і про калушанина Ярослава Долинку-«Морозенка» (командира сотні «Вітрогони»), а також сотенних УПА Івана Гонту-«Гамалію» зі Збори (онука Онуфрія Франка) і Матвія Сьомака-«Гонту» з Петранки [63; 135].

Про свого родака – курінного УПА Івана Гонту-«Гамалію» – писали львівські науковці: докторка історичних наук Оксана Франко і її син, кандидат історичних наук Андрій Франко [133].

Розвідку про діяльність українського громадсько-політичного діяча, члена УВО і ОУН, адвоката в Галичині, оборонця в політичних процесах Володимира Горбового увазі читачів представила його землячка краєзнавиця з Долищини Дарія Бібик [7]. У цієї ж авторки є дослідження «Істина – дитя часу», яке побачило світ 2025 р. У цьому виданні Дарії Бібик йдеться і про провідника Калуської округи ОУН Івана Лавріва-«Нечая» [8].

Про командирів Тактичного відтинку 22 УПА «Чорний ліс» дізнаємося із дослідження багаторічного очільника Івано-Франківського обласного музею визвольної боротьби імені Степана Бандери Ярослава

Коретчука і колишнього співробітника цієї установи Петра Ганцюка [49].

Особистості й долі наших краян – жертв репресій на Прикарпатті – у полі зору дослідниці, нинішньої заступниці директора Івано-Франківського обласного музею визвольної боротьби імені Степана Бандери Оксани Романів [123а].

Чимало життєвих доль борців за волю України в середині ХХ ст. дослідив багаторічний очільник Історико-меморіального музею Степана Бандери в Старому Угринові Степан Лесів: сотенних УПА Володимира Гладкого-«Донського» [55] і Богдана Мостиського-«Вершника» [54], референта СБ Карпатського крайового проводу ОУН Володимира Лівого-«Йордана», «Митаря» [57], окружного провідника Станіславської округи ОУН Богдана Трача-«Дуная» [59].

Заслужують уваги й краєзнавчі нариси калуського краєзнавця, уродженця Підгірок Миколи Когута. Зокрема серія його книг «Герої не вмирають» [36–42а], на сторінках яких на основі спогадів автор розповідає про долі повстанців, пов'язаних з Калущиною. Серед них – Ярослав Мельник, Роман Марчак, Ярослав Мартинець, Володимир Кіца [35], Ярослав Косарчин, Михайло Дяченко, Степан Стебельський, Іван Гонта й Андрій Стадник [36], Олекса Луцький, Юлія Ганущак, Надія Відоняк [37], Казимир Яворський, Матвій Семак [38], Михайло Оленюк [41] та ін. А також окремі розвідки Миколи Когута про командира «Різуна» [43] і сотника «Байрака» [45]. Ці видання Миколи Когута стали стартом для детального дослідження доль багатьох героїв-земляків, які боролися за рідну українську землю в середині минулого століття.

Про невідомі сторінки ОУН на Калущині, зокрема й у Підгірках, писала Наталія Мельник – краєзнавиця, у 2017–2022 рр. наукова співробітниця Музею-оселі родини Івана Франка [65–66].

Якщо керівний склад ОУН і УПА перебуває в полі зору науковців, істориків, краєзнавців, то життя і діяльність численних підпільників, нижчих за рангом (пропагандисти, станичні, зв'язкові, харчові та ін.), мало досліджені. «На жаль, проблема в тому, що ці люди забуті або невідомі. Оскільки підпільна боротьба полягала в тому, що потрібно було конспіруватися, учасники визвольного руху обирали собі псевдо, під якими їх лише й знали, і таких неідентифікованих людей є тисячі», – констатує науковець Василь Ільницький [46]. А українська дослідниця й авторка численних праць, присвячених історії УПА [97], Аліна Пониपालяк стверджує, що це покоління досі не проговорене [67].

Маловідомою є доля активістки українського національного руху, політв'язненої совєцьких таборів, уродженки с. Підгірки Калуського повіту на Станіславщині, яке з 1972 р. входить у межі м. Калуша Івано-Франківської області, Осипи Лучко з роду Капець (1925–2004). За словами Ольги Івасів, «людини, всеціло відданої Україні» [27]. Її життєвий шлях типовий для більшості національно-свідомих галичан першої половини – середини ХХ ст., які пройшли національно-патріотичний вишкіл у культурно-просвітницькому товаристві «Просвіта», спортових товариствах «Сокіл», «Луг», Юнацтві ОУН. З волі провидіння вони потрапили у круговерть знакових подій минулого сторіччя, у ході яких їм довелося пережити війни, тюрми, табори особливого режиму.

1.3. Життя і доля Осипи Лучко-Капець – «Незабудьки»

Для дослідження постаті Осипи Лучко-Капець – «Незабудьки» використано матеріали кримінальної справи,

що зберігається в архіві Управління Служби безпеки України в Івано-Франківській області; метричні книги с. Підгірки Калуського повіту з фондів Державного архіву Івано-Франківської області; матеріали з Архіву громадського жіночого руху в Калуші, створеного при Калуській міській філії Всеукраїнської громадської організації «Союз українок». Скористалася авторка також поодинокими газетними публікаціями, зокрема під авторством Осипи Лучко.

Надзвичайно важливими й інформативними для цієї розвідки виявилися матеріали Приватного архіву Осипи Лучко-Капець (особисті записи, спогади, світлини, рукописи). Матеріали Приватного архіву цитуємо чи подаємо повністю згідно з оригіналом, не змінюючи пунктуації й орфографії.

Ім'я Осипи Капець поміщене в науково-інформаційному виданні «Реабілітовані історією. Івано-Франківська область» у п'яти томах: «Заарештована 22.04.1950. Звинувачення: переховувала вояків УПА, постачала їм продукти. Військовим трибуналом військ МВС Станіславської області 14.09.1950, засуджена на 25 р[оків] позбавлення волі та 5 р[оків] пораження в правах. Реабілітована 13.12.1991 р.» [123, с. 324–325]. Здавалося б, всього кілька рядків, а в них – весь терновий життєвий шлях цієї жінки, а разом із нею цілого покоління. Ще менше інформації подано в Книзі пам'яті національно-визвольної боротьби ОУН і УПА на Калушині «Перемогла ідея» Івана Семаньківа: «Капець Осипа Павлівна, 1925 р. н., переховувала повстанців, (пс. «Незабут[д]ька»), засуджена 23.04.1950 р. на 25 р. ВТР» (*ВТР – виправно-трудова робота. – Д. О.*) [125, с. 189].

Як свідчать записи в Метричних книгах с. Підгірки, Осипа (Jusepha) Капець (у заміжжі – Лучко. – Д. О.) народилася 17 квітня 1925 р. в с. Підгірки Калуського повіту. Мати – Юлія (1902–1989), донька Кирила Когута (1866–12.03.1945) і Тетяни (чи Теклі [Theclac])

Крашевської (1870–12.01.1945), місцевих заможних селян. За повитуху була Параскева Будзан. Охрещена в місцевій церкві Стрітіння Господнього 22 квітня того ж року місцевим парохом о. Іваном Козаком (1854–1935) [21, арк. 172].

Батько Осипи Павло Капець (1883, с. Підгірки Калуського повіту – 02[04].12.1958, м. Хабаровськ, росія) походив із селянської сім'ї середнього достатку. Освіта – 3 класи. Служив в австрійській армії з 1904 по 1918 рік, був сурмачем. Брав участь у боях із росіянами. За врятування життя офіцеру нагороджений медаллю [44, с. 18]. У листопаді 1918 р. добровільно вступив в Українську галицьку армію. Служити тут йому не довелося, бо захворів на тиф і змушений був повернутися додому [1, арк. 57]. Крім Павла Капця в Українській галицькій армії воював Михайло Капець (1896–1919). Ймовірно, його дво- чи троюрідний брат. Михайло Капець служив у австрійській армії, з 1915 р. – у легіоні Українських січових стрільців, пізніше – в УГА. Місце загибелі невідоме [44, с. 18]. Чому припускаємо, що має з Павлом Капцем родинні корені? У Приватному архіві Осипи Лучко-Капець зберігається листівка, надіслана військовою польовою поштою Павлом Капцем Михайлу Капцю у 1918 році. На завершення короткого листа його автор звертається до Михайла Капця: «Здоровлю і цілую тебе сердечно найдорожчий Ти['] брат Павло» (*фото 1*).

За спогадами племінниць Осипи Капець Лесі Кирилович і Зоряни Мацюк, що зберігаються в Архіві громадського жіночого руху в Калуші, їхня тітка була старшою в сім'ї, мала чоловічий характер і любила верховодити. Допомогала батькові в полі, по господарству, біля худоби. Хатніми справами займалися мати, п. Юлія, з молодшою донькою Ярославою [3; 26; 88].

На становлення Осипи як активної українки великий вплив мала сім'я. Її батько Павло Капець був серед

активістів с. Підгірки. Тому недивно, що Осипа з ранніх літ відвідувала самоосвітні гуртки (*фото 4–5*), в 1941–1943 рр. співала в сільському змішаному хорі [44, с. 145–146]. У 1922 р. її батько почав керувати драматичним аматорським гуртком при філії товариства «Просвіта», зорганізованим рік перед тим майбутнім художником Григорієм Смольським. Під орудою Григорія Смольського сільські аматори ставили одноактні п'єси, які він писав з народного життя спеціально для гуртка. Під орудою Павла Капця гурток почав ставити на сцені твори українських класиків: «Украдене щастя» І. Франка, «Назар Стодоля» Т. Шевченка, «Наталка Полтавка» І. Котляревського, «Сава Чалий» І. Карпенка-Карого. Підгорецьким аматорам аплодували в Калуші, Войнилові, навколишніх селах. Кошти, зібрані під час вистав, витрачали виключно на просвітницькі цілі: придбання книг для читальні «Просвіти», костюмів для акторів-аматорів тощо [44, с. 45]. У 1926–1930 рр. Павло Капець був диригентом сільського чоловічого хору, що діяв при філії «Просвіти». Понад десять років в окрузі не було рівних цьому колективу у виконанні народних і стрілецьких пісень. У 1928 р. при місцевій церкві Стрітіння Господнього був заснований церковний хор, у складі якого налічувалося 60 осіб. Його основу складали якраз члени чоловічого хору «Просвіти» [44, с. 47]. У 1930 р. Павло Капець почав активно працювати в товаристві «Сільський господар». Його жертвна праця і праця інших активних мешканів села (Кирила Когута, Михайла Франка та ін.) принесла свої плоди: товариство піднялося на вищий рівень діяльності, почало виписувати однойменний тижневик, а також часописи «Український пасічник» і «Практичне садівництво». При «Сільському господарі» діяли курси з рільництва і бджільництва [44, с. 49]. Усе це давало змогу селянам навчитися правильно обробляти землю, доглядати за садом, займатися бджолярством, і як результат – отримувати з усього добрий урожай.

Зі споминів Осипи Лучко-Капець дізнаємося, що, крім сім'ї, на становлення її як усвідомленої українки великий вплив мала школа і позашкільля. Читаючи її спогади, розуміємо, наскільки правильно, фахово, з патріотичним акцентом було зорганізоване виховання юного покоління як народною школою, так і просвітницькими гуртками. Ось як п. Осипа описує життя Підгірок у роки її дитинства та юности: «Із-за Польщі в школі вчителі вселяли любов до рідної землі, дома батьки, а вечорами були наставники села такі як: Буряк В[олодимир], Мисюра П[єтро], Смольський В[асиль], Люра М[ихайло], Магаси Іван, Степан, Михайло, Смольський Г[ригорій], Передерко І[ван], Думінкевич С., Скрицька Н.[Туня]. Вони згуртовували всю молодь села коло себе, та вчили культури і просвіти, завели різні гуртки. Так що цілий тиждень був насичений, були самоосвітні гуртки «Пласт», «Соколи», вчили укр[аїнську] мову, літер[атуру], історію Укр[аїни], географію, математику і здавали іспити і видавали свідоцтво, на якому був зображений тризуб з двома синьо-жовтими прапорцями» [105].

Після так званого «визволення» в 1939 р. і приходу «других совітів» життя родини Павла Капця, як і багатьох галичан, різко змінилося. Для створення в селі колгоспу в нього забрали землю, коня, реманент, розібрали стодоли і стайні. Його молодша донька Ярослав (у заміжжі – Каспришин, 1931–2012) згадувала, що їхній кінь Черевобіг ще довго втікав із колгоспу додому [26, с. 14–15].

Були заборонені як націоналістичні різноманітні громадські товариства, що діяли в Галичині в 1920–1930 роках («Просвіта», «Луг», «Союз українок» та ін.). А діяльність цих товариств, як відомо, була направлена на збереження національної самоідентичності українського населення краю і підготовку молоді до здобуття власної держави. Напередодні Другої світової війни для українців

було характерним об'єднання населення навколо власної національної ідеї, боротьба за майбутню державу. Увага педагогів і культурних діячів концентрувалася на зміцненні національної свідомості [32, с. 9]. Саме завдяки цим організаціям і проукраїнським освітянам зростала свідомо молодь. Виховані в патріотичному дусі хлопці і дівчата гуртувалися в підпільні організації та повстанські загони [89; 92]. «До такого юнацтва належала і наша тітка Осипа, яка була зв'язковою і діяла під псевдонімом “Незабудька”» – згадують її племінниці [26, с. 14–15]. Цю інформацію знаходимо і в книгах краєзнавця Миколи Когута: «Осипа Лучко – учасниця національно-визвольних змагань <...> Підтримувала зв'язки з Українським підпіллям (1944–1950)» [44, с. 145].

Підпільна ОУН у Підгірках діяла з початку 1930-х років. Про це дізнаємося з дослідження історії Підгірок, проведеного Миколою Когутом. Дієвими членами були Михайло Ворона, Василь Смольський, Петро Мисюра, Григорій Боднарчук, Андрій Стадник. Пізніше до підпільної діяльності ОУН долучилися Іван Франко, Іван Магас, Володимир Бурак, Олекса Івасів, Дмитро Шищук [44, с. 20–21]. Двоє останніх у цьому списку – Олекса Івасів і Дмитро Шищук – навесні 1940 р. були заарештовані першими советами і розстріляні в Станіславській тюрмі [44, с. 65]. Хоча згідно з дослідженням Наталії Мельник, яка акцентує на діяльності розгалуженої мережі оунівського підпілля на Калушині, зокрема в селах Бабин-Зарічний, Студінка, Боднарів, Вістова і Підгірки у 1939–1940 рр., Олексія Івасіва з Підгірок керівник калуського оунівського міського осередку Володимир Шлемко призначив повітовим провідником замість Дмитра Яцурака у грудні 1940 року [65].

Про діяльність підпільного осередку ОУН у Підгірках згадувала і його членкиня Анастасія Мельник. Її свідчення в перший рік відновленої незалежності України записала

співфундаторка Музею-оселі родини Івана Франка, докторка історичних наук Оксана Франко. Зі свідчень Анастасії Мельник дізнаємося, що членам цієї організації видавали посвідки з назвою і зображенням тризуба [134, с. 156]. Як стверджує Лук'ян Вардзарук, своїм безкомпромісним ставленням до окупантів, особистим прикладом підпільників, пропагандивною діяльністю ОУН здобула величезний вплив на галичан, користувалася їхньою майже одностайною підтримкою. «На початок Другої світової війни це була найпотужніша політична сила в Західній Україні. З'явилася нарешті в Україні та потуга, яка, за словами Дмитра Донцова, мусить бути “тверда і невблаганна до себе самої, не піддаватися матеріальним спокусам вигідності та оспалості, ставлячи понад усе поняття честі й обов'язку, безоглядно вірити в свою справу і своє право провадити загальною. Мусить вона вірити тільки в свою організуючу ідею, служити їй, як найвищій меті”», – пише Лук'ян Вадзарук у передмові до п'ятитомного видання «Реабілітовані історією. Івано-Франківська область» [10, с. 6]. За словами Надії Максимів, в умовах підпілля ОУН стала «каменем спотикання» як для більшовицької, так і для німецької окупаційних влад [61, с. 196–197].

Згідно з дослідженням Миколи Когути, саме оунівці Петро Мисюра, Михайло Люра і Володимир Бурак повідомили жителям Підгірок про Акт відновлення української держави, проголошений 30 червня 1941 р. у Львові. У своєму дослідженні про Підгірки, краєзнавець пише, що це сталося на велелюдному вічі 2 липня того ж року [44, с. 66]. Та як свідчать опубліковані у збірнику «Калущина в період німецької окупації» документи, Калуський повітовий провід ОУН (б) під головуванням провідника повіту Тараса Банаха прийняв Постанову про встановлення української влади і запровадження воєнного стану на території повіту лише 3 липня 1941 року. Ця

постанова була опублікована на шпальтах місцевої газети «Золотий тризуб» 10 липня [99]. У тому ж числі «Золотого тризуба» була поміщена інформація про те, як жителі Підгірок відгукнулися на проголошення «Акта відновлення Української Державності», у якій також йшлося про відновлення в цьому селі громадського життя після більшовицької окупації. З цієї інформації, автором якої був К. Свистович, дізнаємося, що свято проголошення незалежності України в Підгірках, як і в деяких інших селах повіту, відбулося 7 липня, в понеділок. А 2 липня «червоні кати залишили Підгірки». Того ж дня в селі було організовано міліцію в складі 20 осіб: «Міліція завела порядок в селі і охоронює державне майно. 3 липня організовано комітет». Щодо власне свята, то в його програму входили «торжественна Служба Божа, організований похід на площу, проголошення незалежності Української Держави, відчитання Маніфесту, реферат про визволення України – Франка Михайла та продукції духового оркестру під проводом Смольського Данила». У тому часі «в селі налаштовується господарське і кооперативне життя, списано державне майно, урохомлено млин та ин.» [13, с. 117].

Про те, як вдало і фахово Повітовий провід ОУН та створені в селах Комітети «на визволених землях» будували «Українську Державу під проводом Степана Бандери» [15], свідчать повідомлення з населених пунктів повіту в наступному числі «Золотого тризуба» від 13 липня 1941 року. Про Підгірки, зокрема, В. Майгутяк повідомляє: «У нашому селі праця розгортається щораз то ширше під проводом нашого Комітету. На кожному кроці слідний взірцевий порядок. Робота кипить. Село очищується від решти слідів по більшовицькій заразі. Комітет обняв у заряд колгоспні поля, де праця йде повним ходом. Відновлюється життя в читальні «Просвіта». Комітет видав наказ негайно стягнути всі кооперативні товари, які магазинуються в селі. Невдовзі кооператива почне

торгувати. Реорганізується також духовий оркестр, який за радянської влади був занепав. Комітет взиває все громадянство працювати всіми силами для скріплення нашої влади» [13, с. 117].

Як відомо, після проголошення Акта відновлення державности відбулися арешти німцями керівного складу ОУН [24], що змусило перейти організацію знову в підпілля. Діяло антинімецьке підпілля і в Підгірках. 20 грудня 1943 р. гестапівцями були заарештовані семеро підгорецьких підпільників. «Один з перших був заарештований Теодор Бурак», – читаємо в дослідженні Миколи Когута. Того грудневого дня в Підгірках були заарештовані Петро Мисюра, Михайло Люра, Олекса Урсулович, Мирослав Ягенчук, Йосип Урсулович, Осафат Смольський. За Осафата Смольського поручився один із фолькдойчерів з Калуша і його звільнили. Підпільників розстріляли у березні 1944 р. в Станіславській тюрмі [44, с. 71–73]. Про заарештованих і розстріляних сімох учасників ОУН пише також у своїх спогадах Осипа Лучко [60; 105].

Згідно з архівними документами, у період німецької окупації Осипа Капець працювала різноробочою на мармулядовій фабриці в Калуші [1, арк. 84]. А на громадських засадах, ймовірно, виховувала підгорецьких дітей у захоронці. Як згадує 85-річна уродженка Підгірок Надія Завадецька, у роки війни її, малу, з братом старша сестра приводила в садок, що діяв у підвалі нинішнього будинку культури ім. Антіна Могильницького¹. Там Осипа

¹ Антін Любич Могильницький – український письменник, громадський і політичний діяч, греко-католицький священник, декан богородчанський. Писав мовою, близькою до народної, за що його цінував Іван Франко. Народився у с. Підгірки коло Калуша (03.03.1811–13.08.1873). У Музеї-оселі родини Івана Франка (м. Калуш) видатному уродженцю Підгірок А. Могильницькому

Капець, розсадивши дітей по-козацьки («закладали ноги під себе – як козак Мамай на малюнку»), розповідала їм щось цікаве [82]. Скоріш за все, п. Надія пам'ятає якраз німецький період Другої світової. І то, ймовірно, підгорецька «Просвіта» зорганізувала захоронку. Бо навряд чи з приходом других советів дівчина дозволила б собі розсаджувати дітей «по-козацьки». У архівах ніде не згадується про працю Осипи Капець з сільськими дошкільнятами.

Про прихід других советів у Галичину і організовану боротьбу проти них Осипа Лучко-Капець коротко пише у своїх спогадах: «В 1944 прийшли москалі, зразу почалися вивози, арешти і молодь пішла в підпілля в партизани і вела завзяту боротьбу з ворогом і добували в боротьбі собі зброю. Хоч сили були нерівні, але був бойовий дух і кожен був готовий пожертвувати своїм життям, щоб прогнати лютого ворога і здобути волю Україні, а хто попадав у руки живим, той зазнавав великих тортур та знущань» [105]. Згідно з дослідженням Степана Лесіва, як з перших днів встановлення совєцької влади в Західній Україні в 1939 р., так і після відступу німецьких військ з українських земель у 1944 р., на її теренах була розгорнута агентурна робота радянських спецслужб проти українського підпілля. У 1944 р. структури НКВС і НКДБ не мали ще досить чисельного складу, а крім того у них були великі втрати в збройних сутичках з відділами УПА і боївками ОУН. Тому на терени Станіславської області перекидали ендебістів, а згодом емдебістів з інших регіонів – зі східних областей УРСР, а в наступні роки надсилали їх з інших республік СРСР. Станом на вересень 1947 р. для боротьби з підпіллям у Станіславську область приїхало 563 емдебісти. Дії радянських спецслужб і результативність здійснюваних ними заходів були ефективними, бо на проведення чекістсько-військових операцій репресивно-каральні

органи радянської влади не шкодували ні людських ресурсів, ні матеріально-технічних заходів [56, с. 18–19].

Зі спогадів Осипи Лучко-Капець дізнаємося про її безпосередню участь у підпільній боротьбі, а також про арешти: «В 1944 р. мене в листопаді арештують, де я зазнала великих мук та тортур, очні свідки, вивіз в Станиславську тюрму, але дух любові до Укр[аїни] ні просьби, ні грозьби, ні тортури, а хочь смерть не приневомили зрадити тайни, все видержала і 6 м[іся]ців відсиділа. Сьвідки відказалися і як малолітку випустили. Прийшла додому я дальше включилася в підпільну працю і знову переслідування і я мусіла покинути село... Але мене арешт не минув ... це 1950 р. м[іся]ць квітень» [105]. У її споминах також читаємо: «Поневіряння, знущання, переслідування. Були допити, очні ставки, тюрми. Але любов до України перемогла. Я все витримала» [26, с. 13–14].

Два арешти Осипи Капець підтверджують матеріали кримінальної справи № 10821П, що зберігається в архіві Управління Служби безпеки України в Івано-Франківській області [1]. Вперше це сталося 4 січня 1945 р. [1, арк. 1]. Згідно з Постановою на арешт Капець Осипи Павлівни від 29 листопада 1944 р., калуські енкаведисти володіли інформацією про те, що дівчина-українка, 1927 р. н., яка на той час проживала в с. Підгірки Калуського р-ну, була членкинею Організації українських націоналістів, за завданням якої у серпні того ж року розповсюджувала в Підгірках листівки з наказом командування Української повстанської армії про мобілізацію чоловіків призовного віку в УПА [1, арк. 2, 2зв.]. Під час чотиригодинного допиту, який проводив енкавеесник А. Голяков, за п'ять днів до прийняття постанови, 24 листопада 1944 р., Осипа Капець заперечила приналежність до будь-якої української організації. На його: «Слідству відомо про те, що ви маєте зв'язок з підпільною організацією українських націоналістів» ствердно відповіла: «Ніякого зв'язку з

українськими організаціями я ніколи не мала і не маю» [1, арк. 12, 12зв.]. Щодо передачі нею листівок, то дівчина акцентувала на тому, що вважала це за звичайні листи, оскільки не була знайома з їх змістом аж до допиту [1, арк. 13]. 10 грудня 1944 р. її ознайомили з постановою про обвинувачення її за ст. 54-1а і 54-11 КК УРСР² [1, арк. 16].

Як запобіжний захід А. Голяков постановив взяти Осипу Капець під варту, що погодив начальник Калузького РВ НКВД капітан держбезпеки Лобач, затвердив начальник ункдб в Станіславській області полковник Михайлов. Арешт санкціонував прокурор Калуша (*нерозбірливо: можливо, Громик. – Д. О.*) 4 січня 1945 р. [1, арк. 3]. Ордер на арешт і обшук виданий того ж дня. До речі, це перший документ у справі українською мовою, правда заповнений російською [1, арк. 4]. Із анкети заарештованої дізнаємося, що на той час Осипа Капець працювала продавчиною у сільпо, мала шість класів освіти, була безпартійною. Хоча завдяки збереженням у Приватному архіві Осипи Лучко-Капець численним світлинам (*фото 4, 5, 9, 10*) маємо неабияку можливість бачити перед собою цю помірковану, урівноважену, сміливу дівчину у всій її природній Богом даній красі, не зайвим буде і її словесний портрет, побачений ворогами. І так, згідно з анкетною, Осипа Капець була середнього росту й фігури, плечі опущені, шия коротка, волосся русяве, очі сірі, обличчя овальне, чоло високе, брови звивисті, ніс великий, рот і вуха малі, губи товсті, підборіддя виступає [1, арк. 6]. Згідно з протоколом двогодинного обшуку, у помешканні Осипи Капець, котра на той час проживала в будинку батьків, вилучили, за визначенням калуських енкаведистів, «контрреволюційну» брошуру під назвою «Що таке народний фронт» [1, арк. 7].

² Стаття 54 Кримінального кодексу УРСР (1927 і 1934) – стаття, що передбачала відповідальність за «контрреволюційну діяльність», «зраду батьківщини». Введена до КК УРСР 1927 р. в редакції від 20.07.1934 р.

Третій перед арештом допит відбувся 2 січня 1945 р. Під час допиту Осипу звинувачували в тому, що вона брала борошно для підпільників з державного млина. Дівчина категорично це заперечила («Ніколи ніякого борошна для бандерівців я з млина не брала і не вимагала») і пояснила, що влітку 1944 р. її батько, Павло Капець, позичав з млина жито («Скільки кілограмів – точно не знаю, але не менше, ніж центнер») для власних потреб [1, арк. 18]. Вчасно зерно не повернув, бо не мав змоги обмолотити своє [1, арк. 26]. Цієї лінії дівчина дотримувалася і під час очної ставки [1, арк. 36–37]. Її батько, Павло Капець, під час допиту 4 квітня 1945 р. підтвердив слова доньки про те, що позичав у млині 1 центнер зерна для власних потреб, у тому числі й для здачі державі. Позичене повернув у січні 1945 р., про що має довідку (*в оригіналі – посвідка. – Д. О.*). Цей документ надібрала серед речових доказів у кримінальній справі: «Посвідка на 100 (сто) kg жита котрі низше підписаний завідатель млина в Підгорках іменем Качалуба Михайло Олекс. від Павла Іван[овича] Капця яко зворот позички на здачу державного збіжєвого контингенту одержав. Підгорки, дня 1. січня 1945» [1, арк. Речдок(б)]. Раніше не зміг цього зробити, бо не мав змоги обмолотити власне зерно. Щодо участі доньки в ОУН, то Павло Капець запевнив, що нічого про це знає [1, арк. 57]. На час допиту батька, термін ведення слідства і тримання під вартою Осипи був продовжений, оскільки свою причетність до ОУН(б) дівчина категорично заперечувала [1, арк. 60]. Під час допитів у ході слідства, зокрема 6 березня, 4 і 5 квітня 1945 р., також заперечила не лише свою приналежність до ОУН, а й те, що була зв'язковою: «Ні, я членкинею ОУН не була і обов'язків зв'язкової не виконувала» [1, арк. 19, 24, 30]. Відповідно, нічого не знає і про участь в ОУН своїх односельців [1, арк. 20, 22, 23, 25зв.].

За недостатністю доказів щодо звинувачень Осипи Капець у належності її до ОУН(б) і в тому, що вона брала з млина в Підгірках зерно й муку для повстанців, згідно з постановою про припинення кримінального переслідування від 29 квітня 1945 р., за висновками і підписом помічника військового прокурора військ МВС Львівського військового округу гвардії майора юстиції Старікова, вона була звільнена з-під арешту, а кримінальна справа зупинена [1, арк. 66, 66зв.].

Після звільнення з-під арешту Осипа Капець працювала помічницею бухгалтера в Підгорецькому сільському споживчому товаристві (скорочено – сільпо), пізніше (до початку листопада 1948 р.) – продавчицею в місцевій крамниці цього товариства [1, арк. 84]. Продовжувала й підпільну діяльність.

Через кілька місяців після звільнення з-під арешту Осипа Капець була серед тих дівчат, які підпільно хоронили на цвинтарі в Підгірках шістьох членів підпільної групи ОУН, що загинули в криївці «Черемоша» в лісі поблизу Підгірок 6 вересня 1945 р., чинячи збройний опір обławникам (спецоперацію з виявлення схрону проводили бійці 256 полку за участю гарнізону військ НКВС м. Калуша, закидали криївку гранатами). Серед загиблих повстанців були: провідник Калуського надрайонного проводу ОУН Володимир Калиній-«Артем», родом зі Сваричева; господарський референт Калуського районного проводу ОУН Іван Лилак-«Олексій» з Сівки-Калуської; керівник Калуського районного проводу ОУН Іван Магас-«Черемош» з Підгірок; охоронець Калуського районного проводу ОУН Степан Магас-«Благий» з Підгірок; охоронець Калуського районного проводу ОУН, стрілець боївки І. Магаса-«Черемоша» Данило Когут-«Хмара» з Підгірок; охоронець Калуського районного проводу ОУН, стрілець боївки І. Магаса-«Черемоша» Зеновій Табачук-«Вітер» [69, арк. 3–6].

Спомини Осипи Лучко-Капець про цей день записав Микола Когут: «Після обіду 6 вересня 1945 року мені дали знати, щоб я допомогла у похованні полеглих героїв. Кілька дівчат стояли на стійках, а ми – Ганна Боцян, Славка Франко, Марія Ворона, Савина Кріль та інші – копали могилу. Тільки викопали неглибоко, як стійкові повідомили, що дорогою йдуть москалі. Швидко перенесли труни, засипали зверху землею, зрівняли. А самі розбіглися в різні сторони. Коли облавники пішли далі, ми закінчили упорядкування могили» [38, с. 18–19].

У своїх споминах про період після першого арешту Осипа Лучко-Капець пише: «Знову підпільна робота, на кожному кроці небезпека». Тому дівчина змушена була покинути Підгірки: спочатку навчалася у Кутській агрономічній школі, пізніше – в Богородчанській сільськогосподарській бухгалтерській школі. «Але і тут арешт не обминув. У квітні 1950 р. знову опинилася за ґратами. Допити, слідство, суд», – читаємо у її споминах [26, с. 13–14].

Вдруге заарештована 22 квітня 1950 року. Утримували її у внутрішній тюрмі Станіславської області [1, арк. 1]. Згідно з матеріалами кримінальної справи, чергову постанову на арешт Осипи Капець було видано 28 жовтня 1948 року. Дівчину звинувачували в тому, що вона в 1946 р. співпрацювала з підпіллям ОУН, зокрема з керівним складом Калуського районного проводу «Зеленим» (Стельмах Роман Володимирович, псевдо «Мстислав», «Беркут», «Шум», «К-27-Б»), кушовим «Боксером» (Дзундза Йосиф, вбитий 2 липня 1948 року) та ин., котрим постачала продукти харчування і промислові товари з крамниці, в якій працювала. Крім того, у вину їй ставили й те, що в той же час у її домашніх будівлях діяв бункер, де переховувався керівний склад районного ОУН. Осипу Капець з цією постановою ознайомили 22 квітня 1950 р., тобто в день її чергового арешту [1, арк. 73, 73зв.].

Ордер на арешт був виданий 30 жовтня 1948 року [1, арк. 75]. З постанови про затримання від 22 квітня 1950 р. дізнаємося, що з жовтня 1948 р. Осипа Капець перебувала на нелегальному становищі.

Згідно з протоколом затримання від 22 квітня 1950 р., Осипу Капець заарештували в той же день у приміщенні Богородчанської сільсько-господарської школи, де дівчина навчалася. Проживала в гуртожитку цього навчального закладу [1, арк. 79]. Під час обшуку житла, який проводили протягом пів години, з 10.30 до 11.00, нічого не знайшли [1, арк. 81, 81зв.]. Правда, серед речей, виявлених під час особистого обшуку, які, якби нам це не дивно читати, не можна було тримати в камері, – «довідка сільської ради на ім'я Капець О. П.; лист від 12 вересня, який починається словами “Слава Ісусу Христу. Дорога моя сестро”; зошити з конспектами – три» [1, арк. 80].

У анкеті заарештованої, на відміну від попередньої, вказано правильно її рік народження – 1925. До речі, у Метричній книзі народжених с. Підгірки є запис про те, що у 1946 р. комусь видавали довідку про народження Осипи Капець [21, арк. 172]. На час другого арешту дівчина уже мала 7 класів освіти, фах – агроном [1, арк. 76, 76зв., 77, 77зв.]. Агрономічну освіту за направленням Калуського відділу сільського господарства здобула в Кутській агрономічній школі (*печатка: «Кутська однорічна школа рільників-садоводів».* – Д. О.), де навчалася з 1 листопада 1948 р. по 29 жовтня 1949 р. Згідно з довідкою, виданою в Кутській школі 12 серпня 1950 р., на навчання приїхала на три місяці пізніше [1, арк. 241(4)], а це свідчить про те, що у планах дівчини його не було, що це був вимушений вибір. По завершенні Кутської школи в тому ж відділі в Калуші отримала направлення на навчання в Богородчанську школу бухгалтерів [1, арк. 84, 85].

Із допиту Осипи в день арешту дізнаємося, що її родина – батько, мати і сестра – влітку 1949 р. були виселені «у віддалені області радянського союзу» (24.07.1949 р.

засуджені особливою нарадою МДБ на спецпоселення як члени сім'ї члена ОУН [1, арк. 241(10, 11, 12)]]). На момент її арешту перебували на спецпоселенні в Хабаровському краї [1, арк. 83, 84].

Під час другого арешту Осипу звинуватили за тими ж статтями, що й під час першого: ст. 54-1а і 54-11 КК УРСР [1, арк. 85]. Під час допитів дівчина трималася мужньо, звинувачень у свій бік не приймала, будь-який зв'язок із підпіллям ОУН, чи то раніше, чи в теперішній час, заперечувала [1, арк. 87, 89зв., 95, 99, 100, 115, 121зв.]. Як і постачання УПА продуктами харчування: «УПА продуктами харчування я не постачала ні в 1944 р., ні в наступні роки» [1, арк. 118зв.].

Як свідчить протокол допиту від 18 липня 1950 р. [1, арк. 109, 110], перед очною ставкою з керівником референтури пропаганди районного проводу ОУН Михайлом Магасом Осипа Капець зайшла в кабінет слідчого, привітавшись зі своїм односельцем словами «Героям слава!». А потім сказала йому в обличчя все, що про нього думала: що він зрадник, що його не прийме земля, що через нього плачуть всі матері і сім'ї, котрих вивезли в Сибір, що рано чи пізно над ним також відбудеться розправа, Бог і земля не пробачать йому. Під складеним із цього приводу актом дівчина не підписалася [1, арк. 209–210] і на подальших допитах не пригадувала, про що саме говорила з Михайлом Магасом перед очною ставкою [1, арк. 109, 110]. Знаючи вольовий характер Осипи Капець, її ідейні переконання, можемо не сумніватися в тому, що вона могла це сказати у вічі односельцю, про якого у своїх спогадах пише: «В Станиславі очна ставка з зрадником партизанів який працював на 2 [дві] руки Михайлом Магасом кличка «Остапенко» [105]. Але, оскільки дівчина це заперечила, то ми не знаємо напевне, чи все це вона дійсно сказала, чи Михайло Магас підписав акт задля більшого звинувачення її. Не підтвердила Осипа також

показів проти неї Михайла Магаса на очній ставці: «Свідок Магас дає на мене неправдиві свідчення» [1, арк. 204], «Я зв'язку з підпіллям ОУН не мала. Магас на мене говорив неправду і я його свідчення не підтвердила» [1, арк. 115зв.]. До речі, особу Михайла Магаса і його роль у підпіллі ОУН Калущини («з одного боку – талановитий оратор і поборник ідеї побудови Української самостійної соборної держави, <...> з іншого – зрадник») детально дослідив Степан Лесів [58, с. 109–120].

Засуджена Осипа Капець 14 вересня 1950 р. військовим трибуналом військ МВС Станіславської області під час закритого судового засідання, яке проходило в м. Станіслав без участі сторін звинувачення і захисту [1, арк. 246зв.], за ст. 54-1а КК УРСР на 25 років позбавлення волі і п'ять років обмеження в правах без конфіскації майна, оскільки Осипа Капець його не мала [1, арк. 255, 255зв.]. Судове засідання тривало 2 год. 35 хв. – із 10.00 до 12.35. Вирок оголосили о 13.30 [1, арк. 254, 254зв.]. Згідно з вирокom (*три сторінки. – Д. О.*), Осипу Капець визнали винною в тому, що:

- в 1944 р. за завданням керівництва районного проводу ОУН вона вручила листи двом своїм односельцям із наказом про вступ в УПА;

- протягом 1946 р. підтримувала зв'язок із підпільниками «Зеленим» (керівник Калуського надрайонного проводу ОУН Стельмах Роман Володимирович, «Мстислав», «Беркут», «Шум», «К-27-Б» [1, арк. 241(5)]), «Боксером» (Дзундза Йосиф, кущовий керівник ОУН, вбитий 2 липня 1948 р. [1, арк. 241(5)]) та ін., переховувала їх у бункері на власному подвір'ї й постачала продуктами харчування;

- у 1946–1948 рр., працюючи в сільській крамниці сільпо, постачала підпільників товарами з крамниці, а також протягом 1947 р. передавала інформацію про хід торгівлі;

– переписувалася з родичкою одного з підпільників, а також із односельцями, котрі відбували покарання як члени ОУН («листи з націоналістичним змістом») [1, арк. 255, 255зв.].

Осипа Капець визнала себе винною частково [1, арк. 250]: лише в тому, що в серпні 1944 р. передала записки з наказом про вступ до УПА двом своїм односельцям, які їй дорогою додому передав сусід Стефан Магас, на час вироку вже вбитий [1, арк. 125]. До речі, вона мала за правило під час допитів згадувати імена тих повстанців, яких на той момент уже не було серед живих. Як і під час допитів у 1944–1945 рр., під час судового засідання акцентувала на тому, що про належність до ОУН С. Магаса і зміст записок не знала, дізналася пізніше [1, арк. 250зв.] – під час допиту перед першим арештом [1, арк. 13]. Також підтвердила, що писала листи до своїх рідних і односельців, які були засуджені чи виселені, щоб підтримати їх на душі. Пишучи «що скоро воскресне Україна, що Київ засяє як і раніше», дівчина навіть не задумувалася над тим, що це – злочин [1, арк. 251, 251зв.]. Вирок вступив у дію «як неоскаржений в установленний законом термін» 20 вересня 1950 року [1, арк. 263].

«Покарання» Осипа Капець відбувала в Тайшетському Озерному таборі³, що діяв в Іркутській області [1,

³ Тайшет – це місто стало своєрідною «табірною столицею» Приангар'я. У різний час тут розміщувалися різні виправні табори та табірні відділення, через які пройшла значна кількість ув'язнених. На відміну від Воркути чи Норильська, де табори практично створювалися внаслідок потреби робочих рук ув'язнених, історія створення Тайшетського виправного табору дещо інша. На початку 1930-х рр. на території Тайшетського р-ну були створені т. зв. «спецпоселення» для висланих сюди розкуркулених селян. Для них будували трудові поселення, управління якими здійснювала комендатура. Станом на 1 липня 1933 р. у всій Іркутській обл. нараховувалося 42 трудових поселення та 32 211 трудових поселенців. Серед них 13 трудових поселень були розташовані в Тайшетському р-ні. Умови життя на

спецпоселенні були жажливими, нормального житла не вистачало, люди мучилися від хвороб, вошей і голоду. У жовтні 1932 р. Політбюро ЦК ВКПб затвердило постанову «Про будівництво Байкало-Амурської магістралі». Для будівництва залізниці були необхідні робочі руки, і в район почали надсилати будівельників – в'язнів таборів ГУЛАГу. А з 1937 р. Тайшет почав перетворюватися на один із численних островів «архіпелагу ГУЛАГ», адже саме в цьому році було створено Тайшетський виправно-трудовий табір, що в основному базувався на лісозаготівлі. Проте окрім цього, силами в'язнів тут прокладали залізницю, будували бараки, будинки, в'язні займалися сільським господарством і виробітком різноманітної продукції. У 1939 р. будівництво залізниці в цьому районі призупинили, а виправний табір приєднали до підрозділу, що містився в Іркутську. У 1941 р. роботи було відновлено, а сюди з Бурят-Монгольської АРСР було передислоковано в'язнів «Южлаг» (Південного ВТТ). Проте все ж таки роботи із будівництва залізниці на цій ділянці пішли на спад, у результаті чого в'язнів все більше використовували для лісозаготівлі, у сільському господарстві, обслуговуванні транспортних шляхів тощо. Сюди щораз більше завозили хворих людей та інвалідів. У часі війни зростали норми виробітку, а умови життя навпаки ставали гіршими, це вело до значної смертності серед в'язнів. І зрештою у 1943 р. «Южлаг» було закрито, а на його базі знову створено Тайшетський ВТТ. У 1945 р. недовгий час тут утримували людей, котрі були придатні для виконання тільки легкої фізичної праці та інвалідів. Але із закінченням війни знову повернулися до будівництва залізниці. Сюди для роботи було привезено японських військовополонених. «Тайшетлаг» було реформовано, в'язнів переведено до інших таборів, а частина з них, що були хворими, як не «нетранспортабельних» залишено. Попри зменшення кількості арештантів Тайшетський ВТТ продовжував існувати. У 1946 р. поблизу «Тайшетлагу» почав своє існування Братський ВТТ, в якому нараховувалося 50 482 людини. Серед них, крім в'язнів, були військовополонені, спецпереселенці та вільнонаймані робітники. У 1948 р. було повністю ліквідовано Тайшетський ВТТ, а на його базі створено особливий табір № 7 «Озерний» для утримання в основному політв'язнів. Табір був розбитий на табірні відділення (відомо про 26 окремих зон, із яких 4 жіночі) та табірні пункти, що розташовувалися між Тайшетом і Братськом. У Озерлазі одночасно перебувало до 40 000 ув'язнених, зайнятих на будівництві дільниці БАМу Братськ–Тайшет і далі до Усть-Кута, а також на лісозаготівлях, деревопереробці, виробництві та постачанні пиломатеріалів, шпал і збірних дерев'яних будинків. Також в «Озерлазі» утримували відомих людей, серед яких поетеса Ірина

арк. 264, 277]. Поштова адреса: Іркутська обл., м. Тайшет, п/с 215/6-11 [1, арк. 265]. Працювала на лісоповалі, на будівництві, що підтверджують світлини з її приватного архіву (*фото 26, 32*), а також спогади: «Там були тяжкі умови життя. Денна норма була 15 кб[кубометрів] зпиляти, розкрижувати, оббити гілля і спалити, а це неможливо було виконати і бригада весь час була на штрафному» [104]. Пережити всі знегоди, всю тяжкість ув'язнення дівчині, вихованій у християнській родині, допомогла тверда віра в Господнє провидіння і Його постійну опіку та допомогу. Віра і молитва Осипи були настільки сильними й щирими, що незадовго до звільнення їй приснився віщий сон. Про це засвідчить за пів року до відходу в інші світи, тобто через пів століття по тому [104], (*додаток 13*).

Цьому поколінню, яке не падало духом за будь-яких обставин, вміло відстоювати і боротися за свої права,

Сеник, командир Військової Округи УПА «Тютюнник» Федір Воробець та архієпископ ГКЦ Йосиф Сліпий. Загалом протягом 1948–1953 рр. на просторах СРСР було створено 12 особливих таборів із тюремними умовами утримання. Бараки замикали, зона була обведена колючим дротом, кожному в'язню було присвоєно номер, за яким його ідентифікували, двічі на добу проводилися обшуки, листи дозволяли відправляти раз на пів року і то їх обов'язково перечитувала табірна адміністрація, а на роботу відправляли в супроводі конвою, який за найменшу провину міг розстріляти на місці. Усі ці однакові для «спецлагів» умови викликали у в'язнів хвилю спротиву. Після завершення війни в декількох виправних таборах, а серед них і Тайшетському, вже підпільно діяли структури Української Визвольної Організації (УВО) під керівництвом сотника УПА Михайла Луцика. А згодом українські структури опору виникли і в «Озерлагу». Спротив табірній адміністрації привів до трьох масштабних повстань у Норильську, Воркуті і Кенгірі, після яких умови життя в особливих таборах трохи покращилися. У 1954 р. особливий табір №7 «Озерний» було перейменовано в Озерний ВТТ, а проіснував він до 1960 року. [Наші – в ГУЛАГу. *Локальна історія*. URL: <https://www.facebook.com/photo.php?fbid=1446959942150093&id=173162079529892&set=a.17317-1142862319>].

інколи доводилося в тому непростому житті переступати й через своє «я». Пишучи з тюрми листа про помилування, Осипа переступила через своє «я» не стільки через те, щоб потрапити на волю, скільки через те, щоб мати можливість бути разом зі своїми похилого віку батьками на виселенні в Хабаровському краї. Із листа-заяви від 23.02.1956 р. до президії Верховної Ради і до маршала Радянського Союзу Кліма Ворошилова дізнаємося, що 19.11.1954 р. Осипа Лучко написала листа щодо помилування [1, арк. 265], та, незважаючи на те, що вже пройшов рік і два місяці, ніякої відповіді не отримала [1, арк. 279]. А от уже із чергового документа, зареєстрованого в прокуратурі Станіславської області 03.01.1955 р., дізнаємося про звернення Осипи Капець щодо перегляду її справи [1, арк. 264]. Таку ж заяву 8 березня 1955 р. вона відправила генеральному прокурору СРСР. 13 червня того року їй повідомили, що справу відправили у військову прокуратуру Станіславського військового округу, та і через дев'ять місяців дівчина не отримала ніякої відповіді. 23.02.1956 р. пише листа не лише до президії ВР, а й у військову прокуратуру в Станіславі, запитуючи, чи надіслана нею справа розглядається і коли вона може очікувати на відповідь [1, арк. 277]. В архівній справі натрапила на «Витяг із протоколу засідання Станіславської обласної комісії з перегляду справ осіб, які засуджені за контрреволюційні злочини, утримуються в таборах, колоніях, тюрмах МВС СРСР і перебувають на виселенні» від 21 квітня 1955 р. Згідно з Витягом, члени комісії вирішили порушити клопотання перед Прик[арпатським] В[ійськовим] О[кругом] про зміну вироку Осипі Капець і зменшення міри покарання з 25 років до десяти у виправно-трудовах таборах [1, арк. 268]. Відповідь на це рішення знаходимо у Висновку помічника військового прокурора ПрикВО у Львові від 10 жовтня 1956 р., тобто аж через півтора року. Оскільки на той час Осипа Капець уже була звільнена з виправно-трудового табору, то про зміну вироку і

зменшення терміну говорити було запізно [1, арк. 275, 276].

У справі надibuємо і звернення її батька, Павла Капця, до генпрокурора СРСР в москві та інші інстанції щодо помилування доньки. Своє прохання аргументує тим, що з 1948 р. по 1950 р. дівчина навчалася в агрошколі, а пізніше в бухгалтерській у містах Кути і Богородчани. «У час її відсутности наші односельці думали, що вона у підпіллі, про що й заявили в МВС. А моя донька знаходилася в школі, де її й заарештували», – пише в листі Павло Капець, звертаючи увагу на те, що вони з дружиною уже в поважному віці і їм потрібна допомога доньки на старості літ. На час написання листа родичі Осипи Капець були на виселенні в Хабаровському краї (ст. Круглі[є]ково, п/в Обор) [1, арк. 274, 274зв., 275, 277].

Згідно з Витягом із протоколу № 6 від 27 квітня 1956 р., комісія із перегляду справ на осіб, котрі відбували покарання за [т. зв.] політичні, посадові й господарські злочини, на підставі наказу президії Верховної Ради СРСР від 24 березня 1956 р. постановила звільнити Капець Осипу з-під варти зі зняттям судимости і обмеження в правах. Хоча з дивним, як на мене, попереднім застереженням: визнати засудженою правильно, але обмежитися відбутим терміном [1, арк. 280]. В ув'язненні Осипа Капець перебувала з 22.04.1950 р. до 27.04.1956 р. [1, арк. 284, 284зв.].

Із відновленням незалежності України Осипа Капець продовжувала захищати свої права. 16 серпня 1991 р. заяву на реабілітацію пише на ім'я прокурора Івано-Франківської області, наголошуючи: «Засудження вважаю несправедливим, оскільки інкримінованого злочину не вчинено». І продовжує: «На підставі вищесказаного і, керуючись Указом Президії Верховної Ради СРСР від 16 січня 1989 року за № 10036-XI «Про додаткові заходи по відновленню справедливості щодо жертв репресій, які

мали місце в період 30–40-х і початку 50-х років», Указом Президента Союзу РСР від 13 серпня 1990 року «Про відновлення прав всіх жертв політичних репресій 20–50-х років» і Законом Української РСР від 17 квітня 1991 року «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні», прошу Вас на підставі ст. 384 Кримінально-процесуального кодексу Української РСР переглянути мою справу і добитися винесення акту[а] про реабілітацію» [1, арк. 282]. 5 жовтня 1991 р. із Заявою щодо реабілітації Осипа Лучко-Капець звертається до начальника управління КДБ УРСР в Івано-Франківській області: «Відповідно до Закону УРСР від 17.04.1991 року «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні» прошу переглянути архівну кримінальну справу відносно мене і видати відповідні документи про реабілітацію та конфіскацію майна» [1, арк. 283]. Як результат – Висновок, затверджений заступником прокурора Івано-Франківської області Мартинюком від 13.12.1991 р. про те, що на Капець Осипу Павлівну «поширюється дія ст. 1 Закону Української РСР від 17.04.1991 р.: у зв'язку з відсутністю доказів, які б підтверджували обґрунтування притягнення її до відповідальності за ст. 54-1а і 54-11 КК УРСР, вона підлягає реабілітації». Із примітки дізнаємося: «Довідка про реабілітацію Капець О. П. 16.01.1992 р. відправлена їй особисто на адресу: м. Калуш, вул. Саксаганського, 10» [1, арк. 284, 284зв.]. Посвідчення реабілітованого (Серія II № 116041) видане їй Калуською міською радою 21 жовтня 1999 року [108].

Осипа Лучко визнана також ветераном-учасницею бойових дій ОУН і УПА, про що свідчить Посвідчення (Серія А № 9/2001), видане їй Калуською міською радою 27 квітня 2001 р. [109]. Дійсне воно було лише на території Івано-Франківської області, бо Верховна Рада України визнала ветеранів ОУН і УПА учасниками бойових дій лише в грудні 2018 року [122].

Після звільнення Осипа Капець повернулася в рідне село. Вийшла заміж за Миколу Лучка, сина Петра. У 1957 р. у них народилися сини-близнюки Ігор і Зеновій. Осипа Лучко працювала продавчиною у с. Вістова, а потім – бухгалтеркою в «Сільгосптехніці». Односельці і співробітники згадують пані Осипу як сильну духом жінку, дисципліновану, відповідальну, чого вимагала й від оточуючих [77]. Донька кумів Осипи Лучко-Капець Романна Жиляк (з роду Воропа) пам'ятає її ще з дитячих років: «Ця жінка в моїй пам'яті закарбувалася бойовою, сміливою та справедливою. Усі свята наші сім'ї святкували разом, бо були одностайними і в житті, і в любові до України» [83]. «То була така статечна, видна жінка. Дивлячись на неї, ти розумів, що то вольова людина, зі стержнем», – такою пам'ятає п. Осипу колега її невістки, багаторічна директорка Калуської спеціальної школи для глухих Василя Щерба [81]. Наталія Стасюк, котра також дружить із сім'єю сина Осипи Лучко-Капець, у своєму «Доброму споміні», що зберігається у фондах Музею-оселі родини Івана Франка, наголошує: «І постава, і поведінка пані Осипи видавала в ній сильну, харизматичну жінку. І в сім'ї, і в господарстві – лідер» [84].

Як згадує Зеновій Лучко, його батько Лучко Микола Петрович (1920–2000) був старший від матері на п'ять років. Микола був також уродженцем Підгірок. Разом із іншими остарбайтерами німці забрали його до Німеччини. Під час зустрічі з авторкою п. Зеновій розповів: «Там він [батько] працював електрозварником. Був добрим фахівцем, німці цінували його роботу, тому додому повертався з цілим чемоданом речей – як для себе, так і для родини. Лиш переїхав міст на кордоні, совіти все забрали. Замість костюма в чемодані дали військову форму. Коли після служби в армії повертався додому, то на вокзалі в Калуші його вже чекав Магас-зрадник *(має на*

увазі Михайла Магаса на пс. «Остапенко». – Д.О.). Лиш той відійшов, тата відразу схопили. Дві сестри Миколи Лучка, Євдокія і Юлія, були засуджені за підпільну діяльність. А сестра Параска і брат Іван виселені в Хабаровський край. Тому і його оголосили «ворогом народу». Так що тато відсидів сім років ні за що. Він нічого не знав про рідних, тому й повернувся з Німеччини. Йому казали, щоб не їхав додому, а він хотів знати що з родиною. На таке навіть не сподівався» [76].

У 1959 р. з Сибіру в Підгірки повернулася мати Осипи п. Юлія (з роду Когут) разом із сім'єю доньки Ярослави, яка вийшла там заміж за Омеляна, сина Івана, Каспришина (1930–1982), уродженця Львівщини. Батько Осипи, Павло Капець, помер 4 грудня 1958 р. на чужині в Хабарівському краї.

Наприкінці 1980-х рр. Осипа Лучко-Капець і її сестра Ярослава Каспришин були активними учасницями мітингів, зборів, демонстацій. Вони стали членкинями Народного Руху України (з 1989 р. [44, с. 145–146]) і відновленого товариства «Просвіта». Пані Осипу запрошували на зібрання «Союзу українок», новостворених націоналістичних організацій. Вона часто виступала на урочистостях з нагоди державних свят. Важливо, що жінка з нелегкою долею йшла до молоді – і учнівської, і студентської. Розповідала їм про те, як виховували підростаюче покоління в Галичині в 20–40-х роках ХХ ст., які діяли дитячі і молодіжні організації, де її ровесники проходили духовний і патріотичний вишкіл. На своєму прикладі й прикладі тих, хто разом із нею опинився за ґратами через любов до рідної землі та боротьбу за її незалежність, вчила молодь любити Україну і закликала бути вірними її синами і доньками: «Звертаюся до Вас милі друзі! Будьте гідними послідовниками нашого покоління, будьте готові захищати рідну землю – Україну, будьте чесними, добрими, вірними синами України, слухайте вчителів, вони вкладають всі свої сили у знання

ваше, щоб Ви стали добрими і чесними, справедливими людьми» [105].

Брала Осипа Лучко-Капець активну участь у роботі Підгорецького осередку НРУ. Вона входила до Кредитової спілки імені Ярослава Стецька (далі – КС або Спілка), що була заснована в Підгірках на початку 1993 року. Про створення КС саме в цьому році свідчить Протокол № 1 загальних зборів КС від 10.I.1993 р., на яких 52 її члени одноголосно затвердили Статут Спілки. КС в Підгірках почала діяти з ініціативи уродженця с. Підгірки, жителя Канади Івана Когута, який був присутній на перших загальних зборах і «поділився досвідом роботи кредитових спілок в Канаді, розказав про завдання і мету організованої кредитової спілки в Підгірках» [74, с. 1–2]. З лютого 1993 р. до січня 1994 р. Осипа Лучко-Капець входила до складу кредитового комітету Спілки [74, с. 4, 17]. Уже на другому році діяльності КС мешканці Підгірок розуміли, що гроші Спілки треба «пускати в оборот», тому вивчали це питання, шукали шляхи. На той час якраз проходила приватизація підприємств і члени КС розуміли, що «могли б приватизувати якесь приміщення» за свої приватизаційні чеки. Осипа Лучко-Капець і тут попереду всіх: у лютому 1994 р. разом із Миколою Когутом внесла пропозицію організувати при Спілці товариство покупців: «Скласти списки і будемо точно знати, скільки чеків і на яку суму ми зможемо розраховувати при купівлі приміщення». Приміщення планували купити задля того, щоб «щось там виготовляти» і мати прибутки [74, с. 20–22]. Згідно з Протоколом № 33 загальних зборів КС від 23 березня 1997 р. її ім'я – перше із семи у списку до складу номінаційної комісії. Створити таку комісію запропонував п. Андибур Я[рослав]. Комісія повинна була стежити за роботою Правління КС: «Хто на поточний рік може ще працювати, кого можна перемістити з місця на інше місце». Члени номінаційної комісії протягом року могли

«пропонувати заміну або перестановку кадрів» у Правлінні. Крім Осипи Лучко, до її складу увійшли Люба Федорко, Надія Завадецька, Степан Микитюк, Василь Строчук, Михайло Курташ і Леся Кирилович [74, с. 89–91]. З березня 1998 р. Осипа Лучко знову членкиня кредитового комітету [74, с. 106–107]. Через рік, 28 березня 1999 р., на загальних зборах вона звітувала про роботу кредитового комітету, оскільки його голова Леся Кирилович на той час перебувала в Києві [74, с. 114–117]. У 2002 р. п. Осипу пропонували до складу ревізійної комісії Спілки [74, с. 166].

До кінця свого життя Осипа Лучко співала в церковному хорі парафії Стрітення Господнього в Підгірках УГКЦ. «Володіла «оксамитовим» альтом, співала з молодих літ до похилого віку в церковному хорі», – зауважує з цього приводу Наталія Стасюк [84]. Відчуваючи наближення відходу у вічність, закликала на хори свою племінницю Лесю Кирилович, вказала їй на своє місце і сказала: «Віднині тут твоє місце» [79]. У спогадах своїх племінниць Зоряни Мацюк і Лесі Кирилович п. Осипа залишилася «сильною жінкою, безкомпромісною, нічого не боялася, говорила правду в очі, мала свою думку, завжди приходила на допомогу в скрутний час» [26, с. 14–15]. А Наталію Стасюк в Осипі Лучко-Капець, як і в усьому її поколінні, найбільше дивує те, що люди, які пройшли такі важкі випробування, як війна, ГУЛАГ, не зламалися, не зневірилися. Навпаки, вони залишилися життєлюбам, привітними та відкритими до світу й людей [84].

Померла Осипа Лучко-Капець 5 червня 2004 року [94]. Похована на місцевому цвинтарі в Підгірках.

Участь наших земляків у нинішній російсько-українській війні є свідченням того, що власний приклад Осипи Лучко-Капець, приклад боротьби її покоління, звернення до молоді всього два десятиліття тому були не даремні. Бо саме тодішня молодь – це нинішні вояки і

воячки Збройних сил України, волонтери, благодійники, які, кожен на своєму місці, допомагають здолати того ж ворога, проти якого боролось покоління п. Осипи в середині минулого століття.

1.4. Листи Осипи Капець у матеріалах кримінальної справи № 10821П

Осипа Лучко-Капець добре володіла словом. Це засвідчують її листи, виступи під час мітингів і передвиборчих кампаній. Вправлялася також і у віршуванні.

Як свідчать матеріали кримінальної справи № 10821П, перед другим арештом Осипа Капець листувалася з батьками і сестрою (Хабаровський край, ст. Кругліково, п/в (поштове відділення) Обор 4а Кузнечиха [1, арк. 243(2)]), а також із родичами: двоюрідною сестрою Франко Ярославою Антонівною⁴ (на той час відбувала покарання в Кемеровській області), її батьком Антоном Онуфрієвичем, його дружиною – матірною сестрою Франко Анастасією Кирилівною (1896–16.VII.1972), які 09.03.1948 р. були засуджені особливою нарадою мдб срср на спецпоселення як члени сім'ї оунівця⁵ [1, арк. 241(16)] і виселені в Карагандинську область [1, арк. 96].

⁴ Франко Ярослава Антонівна (1929–???) разом із іншими дев'ятьма підгірчанами-членами ОУН (Івасів Марія Романівна, Яців Михайло Миколайович, Ребега Анна Василівна, Триндей Параска Порфирівна, Боцан Анна Купріянівна, Мельник Софія (Зося) Петрівна, Магас Анастасія Михайлівна, Будзан Марія Михайлівна, Ворона Марія Асафатівна) була заарештована 23 жовтня 1945 р. управлінням НКДБ Станіславської обл. (ст. 54-1а і 54-11 КК УРСР). 10 квітня 1946 р. військовим трибуналом військ НКВД Станіславської обл. кожен із них був засуджений до 10 років ВТТ [1, арк. 241(1)].

⁵ Крім доньки Ярослави в сім'ї Антона і Анастасії Франків «покарання» відбував син Володимир, 1921 р. н.: засуджений Стані-

Слідству було відомо про 17 листів, написаних Осипою Капець до родини і односельців, які відбували «покарання» у ВТТ або ж були виселені. 25 серпня 1950 р. головуючому суду було представлено 10 листів, написаних нею від 08.12.1947 р. до 17.03.1950 р., і п'ять листів, авторами яких були інші особи (*ймовірно, адресовані Осипі Капець, котрі вона так і не отримала, або ж стосувалися її. – Д. О.*). Правда, з акцентом на те, що всі ці листи вилучені оперативним шляхом, тому їх не оголошували під час судового засідання [1, арк. 243а].

У справі зберігаються два листи Осипи до батька з матір'ю і сестри: від 04.11.1949 р. [1, Речдоки(г)] і 17.03.1950 р. [1, Речдоки(д)], а також один аркуш (дві сторінки зошита) третього листа без дати, який розпочинається словами «тепер ті хлопці написали» [1, Речдоки(е)]. Із листа, адресованого нею батькам за місяць і п'ять днів до другого арешту, від 17.03.1950 р., дізнаємося, що на той час Осипа не листувалася ні з ким, крім батьків: «На Ваш лист так нетерпляче жду... бо ніким більш не переписуюсь».

Лист до батьків від 04.11.1949 р. (4 сторінки зошита в клітинку, чорнило фіолетове, почерк розбірливий) написаний якраз у день, коли минуло три місяці з часу, як її родичів «зустріла така нещасна судьба, таке велике страхіття». Лист від 17.03.1950 р. (*додаток б*) також написаний на листках із зошита (4 сторінки зошита в лінійку, чорнило фіолетове, почерк розбірливий). Уривок листа (дві сторінки зошита в клітинку, чорнило фіолетове, почерк розбірливий) не датований, бо відсутній його початок. Але зі змісту розуміємо, що до нього листування між Осипою і рідними вже провадилася. Ці листи, а також записник-нотатник «Список померших села Підгірок» і рокових дат, пов'язаних із відновленням незалежної України [113] свідчать про те, що Осипа Лучко-Капець

дуже добре володіла епістолярним стилем (*лат. epistola (epistula)* – лист, подання. – Д. О.). У її листах, що належать до неофіційного (приватного) листування і мають побутовий характер, зокрема родинний, – наявні всі його ознаки. Перша з них – персональність. Тобто лист, написаний Осипою Капець, – її приватна власність, стосується і належить тільки їй. Звідки було молодій дівчині з галицької сім'ї, де культивувалось традиційне й християнське виховання, а також гартований духом у різних проукраїнських молодіжних організаціях, знати, що ці листи можуть навіть не потрапити до адресата. Друга ознака епістолярного стилю – інформаційна цілеспрямованість: свої листи Осипа спрямовувала на рідних: батька, матір і сестру, за якими дуже тужила. Тут, звичайно, наявні авторське «я» і певна композиція: початок, що містить шанобливе звертання; головна частина, у якій розкривається зміст листа; кінцівка, де підсумовується написане, та іноді постскрипtum (P.S. – приписка до закінченого листа після підпису) [23].

Як істинна християнка, кожен лист дівчина розпочинає вітанням «Слава Ісусу Христу!!!». Її звертання до рідних «Дорогі та ніколи не забуті Родичі! Татусю, Матусю, Славцю!», «Дорогі і ніколи незабуті батьку, матусю і Славчику!!!» містять не просто шанобливе ставлення до рідних, але й величезну любов і тугу за ними. Дівчина звинувачує себе в тому, що рідні так далеко від дому: «Любі мої та незабуті! Знаю добре, що я винувата та причина Вашого такого скитальського життя», «Краще б була на світ не народилась як мала я Вам завдати таких мук та горя». І тут же підтримує і переконує саму себе: «І я невинувата бо я сего небажаю». Виливає на папері всі свої душевні болі й переживання: «Татусю, Матусю та любя сестро! Які мені дні були і як то оден Господь знає, нема Вас і я осталась кругленька-кругленька сирота. Любі мої! Нікого в мене нема хтоб зрозумів сироти». Виливши свої болі, переповідає рідним про свої успіхи у навчанні, про

стосунки в школі як з однокурсниками, так і з викладачами. Якраз закінчила агрономічну школу в Кутах: «1-го [листопада] одержала диплом – з 100 чол[овік] нас кілька одержало бо ми були правдиві відмінники з самого початку, не мали ніколи ⁴⁶ і поточні іспити і державні то здали все на «5» ще одержала премію – книжку за 23 кр. (карбованці. – Д. О.) під назвою «Переяславська рада». Але як звикле я була їхнім секретарем хоть був з них але я все писала і ще за собою поганих слідів не лишила з викладачами я все добре обходилась і поважали мене і я їх. Добре розчиталисмося зі школою і тепер дальше йду в школи, бо я немаю де дітись і до кого прихилитись і ні від кого неможу сподіятись нічого». І тут же заявляє: «Але я не маленька раду може дам собі...». І не лише собі, а й планує допомагати рідним: «Чоботи мої вже дякують вже латаю але ще зиму перебуду а на весні може де собі зароблю і справлю... думаю і Вам всіма силами помагати і поможу».

Дуже побивається в роздумах за долю своїх рідних, так, що вже має «сивий волос» і виглядає «як шістдесятільтна баба»: «Я більше журусь Вами як сама собою», «Як то Ви собі там раду дасте, що Ви бідні будете робити», «Боже! Як тяжко згадати та подумати, що Вас так далеко завезли, чи ще стрінемось коли, чи ще я почую родинних слів?!», «Як Ви тепер живете? Що поробляєте? Чи здорові Ви всі? Як Ви виживаєте з тої роботи до якої Вас оприділили? Що Ви мамусю поробляєте? Батьку та Славчику чи Ви дальше ходите в ліс до роботи? Чи дуже тяжка робота?». Важко переживає руйнування «новою владою» напрацьованого руками батьків-дідів («нашу стодолу розібрали»): «Мое серце мало не трісло коли я вступила ногою на подвір'я таке знищене та зруйноване як переступила поріг а не Ви Матусю Тату та Славцю привитали як колись не застала я Вас ні при ніякім заняттю». І як представниця покоління, яке мало традиційне й християнське виховання, що було дуже

⁶ Підкреслення тут і далі – авторки листа, Осипи Капець.

сильною основою на все життя, Осипа Капець у будь-якій ситуації покладається на Бога: «Боже! Як я щиро молюсь, щоб Вам Господь допоміг у Вашому життю та допоміг щасливо повернутись в своє рідне село та хатину, – пише вона далі в листі до рідних, – і вірю сильно-сильно, що Господь допоможе Вам повернутись і ще разом заживем. Бог добрий і є безконечне милосердя». Піклується і про їхнє здоров'я: «Любі Матусю, Тату і Славцю!!! Зважайте на себе бережіть своє здоров'я». Класичне завершення листа, підсилене емоційно-експресивним станом її змороної душі: «Здоровлю Вас всіх міцно і щиро-щиро. Цілую Ваші руки Тата, Матусю а Тебе сестро міцно в уста», «Здоровлю Вас батьку Вас матусю і Тебе любенький Славчику та бажаю Вам багато-багато здоров'я многих літ та скорого повороту в рідну хатину на острів Чукоцького *(так називається куток в Підгірках, де проживала і досі мешкає родина Капців-Лучків. – Д. О.)*». Своїми словами заповнює кожен куточок листка: ліворуч на полях «міцно здоровить усіх», хто з її родиною на виселенні; на завершення листа у лівому краї просить «о скору відповідь».

Якщо в першому листі Осипу турбує її подальша доля, бо чувається в цьому світі сиротою, то в листі від 17.03.50 р., тобто буквально за місяць до другого арешту, дівчина віддається на волю Божу і не хвилюється за своє майбутнє: «Я чомусь не хвилююсь, яким небудь нещастям бо мені здається, що мені вже тепер однаково, чи ту жити чи де інде, люди всюди живуть. Як там живуть так само і я буду жити, я біди не боюсь бо я вже виділа єї різноманітну». У той час, коли «вже колгоспи зачинають веснувати, вівси сіють і інші ярові культури», Осипі «Боже, як тяжко згадати, що весна приходить», а її рідні «так далеко-далеко і весна домашня Вам пропаде». А ще тяжче їй усвідомлювати, що «по наших полях ходитимуть інші люди», а між ними не побачить вона своїх рідних: «А між ними Вас непобачу-непобачу». Хоча дівчина і не планує

їхати додому з навчання в Богородчанах, але може колись та й загляне: «Та це кілька мука моя це божевілля, бо як я не бачу домашніх обставин так ще не такий біль, але як прийдеться поглянути, так здається біль розірве моє бідне зболіле сирічке серце, хоч і так рве безупинно. Ви там терпите своїми душевними та моральними обставинками, а я ту непаную». Пише так, бо вже має гіркий досвід. Коли торік восени ступила на рідне подвір'я, то «мало не зомліла»: «Всюди я ходила оглядала ті місця куди я колись ходила та куди ходили мої дорогі-дорогі Родичі а тепер де Ви є?». Кричала криком – «Відізвітьсь хоть одним словом» – на сторінках листа через три місяці після їхнього арешту, навіть не знаючи, де саме вони наразі є.

Ці листи свідчать про надзвичайно велике значення в житті того покоління родини, сім'ї. Вони також засвідчують неабияку приязнь, спільність інтересів, співпереживання, взаєморозуміння між сестрами Осипою і Ярославом. Скільки сестринської любови у звертаннях («Любий Славчику!», «Славцю!», «Сестро моя дороженька!!!») Осипи до молодшої сестри: «Любий Славчику!!! Сестро моя дороженька!!! Коли кілька згадаю про Тебе, так повні очі сліз...»; «Сестричко люба!!! Сама незнаю якими словами звертатись до Тебе та Тобі писати, бо біль рве-рве, неможу дивитись на неправду і докі так буде – доки коли я Тебе побачу та пригорну до свого зболілого серденька коли?...»; «Славцю, напевно не щебече соловейко, як ту внас, не закує зозуленька, не сядем ми разом всадку налавочці як колись ми сиділи, не вислухаю твоїх серцевих недомагань, не заведемо розмову як колись давно вели. Боже! Чи стрінемося ми ще знову по днях розлуки й туги і заведемо розмову яку колись вели?»; «Сестро, коли-коли я Тобі вийду на зустріч, як тоді, як Ти приїхала до мене в Кути?». Переживає, сумнівається, впадає у відчай («Чи діждусь я того – незнаю...???») та все ж надії не втрачає: «Але я не трачу надії, ми ще стрінемося в своїй хаті і тоді будемо розповідати всяке горе яке ми за такий короткий час пережили».

Старшу сестру болить, що молодша змушена на чужині тяжко працювати: «Славцю! Ти як зможеш то захищай стареньких родичів але і уважай-уважай на себе, дивися може по своїй спеціальності дістанеш працю», – пише Осипа сестрі в листі від 04.11.1949 р., маючи на увазі те, що Ярославу заарештували, коли вона була студенткою першого курсу Станіславського вчительського інституту. «Славцю! А Ти неможеш дістати яку кращу роботу? Старайся ходи, стукай та отвориться Тобі», – цитує, перекладаючи, слова з Біблії у листі від 17.03.1950 р., наполегливо рекомендуючи сестрі змінити не для дівочих рук роботу в лісі. Якби прикро не було на душі, та настрої у старшої із сестер весняний і обнадійливий: «Думаю, що бузьки принесуть «весну». Покладаючи великі надії на ту весну, пише до рідних: «Бо Вас я ожидаю з весною а літом найдалі».

В архівній кримінальній справі Осипи Капець йдеться і про витяг з її листа до двоюрідної сестри Ярослави Франко від 26.1.[19]48 року. Які в ньому думки про волю, добру долю! І тверда віра, що все це буде: «Я поки чекаю весни, що нам теплом [принесе] добру долю, а Вам волю, Славусю, і так буде. Весняний подув повітря і сонячні промені, які впадуть на землю политу сльозами, оживлять весь укр[аїнський] нарід, що нині покалічений. Прийде день, прийде хвилина і оживе добра слава України». Звертаючись до сестри, вона впевнена, що той рік принесе перемогу, як і в тому, що Ярослава сильна духом: «Дорога сестро! Маєм надію і вона точна, що [19]48 рік принесе погоду набагато кращу і веселішу. Ти лише не плач і не тужи, підтримуй сама себе і інших, бо я знаю, що ти можеш. Наразі чекаємо і діждемося. Як твердить прислів'я “Вір і віра спасе тебе”» [1, арк. 142].

Мова листів Осипи Капець багата на афоризми («Сьогодні година грає велику роль», «Чоботи мої вже дякують»), народні приказки й прислів'я («Як Бог дасть то і на воді стане масть»). У листах вона використовує слова

із завуальованим значенням («Не така як треба» – про одностатеву групу; «Бузьки принесуть «весну», «48 рік принесе погоду набагато кращу і веселішу» – весна, погода в значенні перемоги, позитивних змін не лише для її родини, а й для всіх українців; «Богато хлопців пішло до армії..., а взелий гай ніхто...» – зелений гай у значенні підпілля); цитує, перефразовуючи, Т. Шевченка: «Борітеся – поборите, хай Бог помагає» і слова з Біблії: «Вір і віра спасе тебе».

Маємо нагоду проаналізувати не лише листи, написані Осипою Капець, але й лист, адресований їй. У фондах Музею-оселі родини Івана Франка в Підгірках зберігається вітальна листівка, надіслана на ім'я Лучко О. П. її двоюрідною племінницею Раєю, донькою Когута Ярослава Прокоповича, з м. Сиктивкар, Республіка Комі, росія. Це лист-вітання з Різдвом Христовим і Новим роком. Рядки у вітальній листівці свідчать про те, що пані Осипа підтримувала зв'язок із родиною всі ці роки: «Тітко Юзю, ви у нас єдина кровинка рідна, котра пам'ятає про нас. Живіть довго, не забувайте, що про вас пам'ятають і моляться за ваше здоров'я» [72].

Отож, у першому розділі досліджено життя і долю героїні цієї розвідки Осипи Лучко-Капець. Зафіксовано вплив родини на формування Осипи Капець як особистості. Доведено, що значний вплив на її становлення мали умови життя, суспільне середовище, а також події, в яких дівчина брала безпосередню участь. Вихована в традиційній для Галичини першої половини ХХ ст. християнській сім'ї, Осипа росла волелюбною й мала рішучий характер і революційну завзятість, тому не випадково опинилася в середовищі ОУН. Дослідження засвідчує, що боротьба Осипи Капець у складі підпілля ОУН була постійною, змінювалися лише форми опору.

Розділ 2.

ПРИВАТНИЙ АРХІВ ОСИПИ ЛУЧКО-КАПЕЦЬ

Приватні архіви допомагають зберегти матеріальну і нематеріальну культурну спадщину України для майбутніх поколінь, що важливо для збереження пам'яті про маловідомі події та особистості, які не потрапили до офіційних документів.

Приватні архіви мають надзвичайно велику цінність. Особисті (і не лише) фотографії, листи, щоденники, рукописні напрацювання різного ґатунку, документи, що зберігаються в приватних архівах, є значущим джерелом для дослідження історії (а також генеалогії) родин і громад. Вони можуть містити цінні артефакти, які відображають як культурні особливості, так і історичні періоди, а також діяльність не лише окремих особистостей, а й різних товариств та об'єднань, що допомагає і фаховим історикам, і краєзнавцям відновити повнішу картину історичних подій і суспільного життя.

На значущості приватних архівів для суспільства акцентує Вікторія Боднарук. Про важливість приватних фотоархівів пише очільниця Міського медіаархіву в Центрі міської історії у Львові Анастасія Холявка. Як не прикро констатувати, але під час нинішньої повномасштабної російсько-української війни приватні архіви втрачаються або їх умисно знищують ще частіше, ніж у мирні часи. Тому не випадково в останні десятиліття особлива увага фахівців, серед яких і музейні працівники, зосереджена на оцифруванні архівів, зокрема й приватних.

Центр міської історії у Львові якраз проводить семінари із цифрової історії, на яких обговорюють роботу з приватними архівами: пошук, збереження, презентацію їх у публічному просторі. «Приватні фотоколекції набувають нових сенсів коли потрапляють у інституції, що займаються їх вивченням та систематизацією. Для своїх власників чи їхніх нащадків вони можуть бути утилітарними речами і не мати цінності. Однак у вивченні історії приватні фотографії є свідченням часу, візуальним підтвердженням подій, фіксацією побуту. Крім того, вони показують зміни тенденцій у фотографії», – наголошує Анастасія Холявка [136].

Над оцифруванням приватних архівів активно працює Незалежна громадська ініціатива «Після тиші» (голова організації львівський історик Андрій Усач). Починаючи з 2021 р., ця громадська організація документує спогади очевидців і очевидиць травматичних подій ХХ ст. і оцифровує їхні приватні архіви, щоб усі ми дізналися більше про досвіди минулих поколінь і, що важливо, переосмислили їх [93]. Як свідчить інтернет-сторінка, ГО «Після тиші» створює публічно-історичні проекти з метою ознайомити якнайбільше людей в Україні й за кордоном з нашим минулим і сучасністю [96a].

Суттєвою характеристикою приватних архівів є їхня обов'язкова регіональна прив'язка. Саме тому вони становлять надзвичайну цінність для краєзнавчих досліджень. У

родині Зеновія Лучка з Підгірок зберігається Приватний архів його матері Осипи Лучко-Капець (далі – Приватний архів Осипи Лучко-Капець, Приватний архів). Він якраз є надзвичайно важливим і цінним для нашого дослідження.

У Приватному архіві Осипи Лучко-Капець зберігаються Біблія старого і нового завіту 1869 року видання; ілюстрований календар товариства ім. М. Качковського на 1902 рік; збірник воєнних пісень «СУРМА» 1922 року видання; молитовник «Під Твою милість» 1930 року видання, з яким його власниця пройшла все своє життя, в тому числі й тайшетські табори; два співанники 1947 р. і 1948 р.; список померлих села Підгірок у 1973–2006 рр.; телефонний і адресний записник; два зошити: перший – зі спогадами його власниці «про непривітний Сибір», другий – з її віршами і поезією Тетяни Байди (Барбелюк); рукописи. Неабияку цінність має фотоархів Осипи Лучко-Капець, поміщений у двох фотоальбомах ручної роботи. У них збережені світлини різного історичного періоду: Перша світова війна; 1920–1930 рр., на яких бачимо різноманітні просвітницькі гуртки, що діяли в Підгірках; 1940 рр., на яких зафіксована переважно Осипа Капець із друзями, сестрою; 1950–1956 рр. – перебування Осипи Капець у Тайшетському ВТТ; 1957–2000 рр. – сімейні фото Осипи і Миколи Лучків, перше десятиліття відновленої незалежності України.

2.1. «Біблійна історія ветхого и нового завьта для народных школъ»

Найдавнішою серед експонатів Приватного архіву Осипи Лучко-Капець є Біблійна історія старого і нового завітів під редакцією німецького д-ра І. Шустера, видана старослов'янською мовою у Львові накладом шкільних книжок Станіславським інститутом у 1869 році [101].

Ця книга належала стрію (*стрий – брат батька. – Д. О.*) Осипи Лучко-Капець Микиті Капцю (1890–1.09.1968), який був учителем у Підгірках. Стан її збереження добрий.

2.2. Ілюстрований календар товариства ім. М. Качковського на 1902 рік

Ілюстрований календар товариства імені М. Качковського на 1902 рік, що зберігається в Приватному архіві, теж виданий товариством у типографії Ставропігійського інституту – у 1901 році [102]. Це промосковське товариство діяло в Підгірках в кінці XIX століття. Згідно з дослідженням Миколи Когута [44, с. 40], його засновником у Підгірках у 1888 р. був місцевий парох о. Іван Козак (1854–1935)⁷. Тому цілком закономірно, що в когось із підгірчан зберігся календар цього товариства.

2.3. Збірник воєнних пісень «СУРМА»

Збірник воєнних пісень «СУРМА» виданий у Львові–Києві накладом видавничої спілки «Червона калина» у 1922 році [117]. Розмір 11х15 см., тверда палітурка, стан збереження добрий, склеєна ручним способом чорною тканиною, частина листків порвана. На стор. 1 цього збірника дві печатки читальні «Просвіти» і по одній – на сторінках 3, 11, 35, 59, 117, 127. **Матеріал відтисків:** чорнило (рожевий колір). **Форма:** кругла. **Розмір:** 33 мм.

⁷ Іван Козак (1854–1935) – священник старої (з 1887(8) р.) та новозбудованої протягом 1889–1899 рр. церкви Стрітення Господнього (1899–1935). Засновник «Общества ім. Михайла Качковського» (1888). В'язень концтабору Талергоф (1914–1917). Член повітової ради в Калуші (1930–1935) [Когут М. Підгірки: минуле і сучасне. Дрогобич : Видавнича фірма «Відродження», 2000. С. 40].

Зображення: розгорнута книга в обрамленні гілок.
Легенда (*напис по колу, найкраще прочитується на стор. 127. – Д. О.):* ЧИТАЛЬНЯ «ПРОСВІТИ» [...] (*далі напис не читається. Ймовірно, ПІДГОРКИ чи У ПІДГОРКАХ. – Д. О.*). Зовнішній ободок – у вигляді лінії.

«В збірнику поміщено пісні, які співало Українське Військо, а в першій мірі ті, які повстали (чи текстом, чи мелодією) між Укр[аїнськими] Січовими Стрільцями. З народних пісень тут такі, які співано залюбки в різних частинах», – читаємо у слові від його упорядчиків, написаному у грудні 1921 р. у Львові. У наявному примірнику збірника 144 сторінки. Хоча пошук цього видання в мережі «Інтернет» свідчить про те, що він був виданий на 146-ти сторінках. Ймовірно, під час склеювання книги його власники загубили дві сторінки.

Фактично тут поміщено 73 пісенні позиції. Перша із них «Позір!» – без слів: на нотному стані всього 5 нот. У коротких супровідних коментарях до кожної пісні подано історію виникнення чи переробки твору, прізвища авторів слів і музики до текстів. Відкриває збірник поезія одного з авторів стрілецьких пісень Романа Купчинського (1894–1976) «Ода до пісні», написана ним 1919 р. у Кам'янці. До речі, ця поезія Романа Купчинського стала програмним шкільним твором в українській діаспорі. Читаючи її, вкотре переконалася, наскільки важливо, щоб у нинішній час російсько-української війни звучала українська пісня, бо без неї «серце в грудях трісне». Нині надважливо, щоб енергетика української пісні лінула до небес, наповнюючи світ красою, силою і надією. За Романом Купчинським, надзвичайна сила української пісні в тому, що вона є духовним скарбом, який відображає душу народу («Ти, зеркало душі Країни і Народу!», «І матерня любов», «І весь наш біль»), його історію («В Тобі є все: І древня наша слава, / Володимира хист, і мудрість Ярослава», «І Дорошенка ум і хитрощі Мазепи»), традиції, любов до

рідної землі, краю («Устами матері у пісню колискову / Вливаєш Ти любов до племені, до краю») й одвічне прагнення до свободи («З Тобою викрешемо з серця, як з кресила / Святий огонь. / І підемо, через побіду в полі, / обмиті з крови й ран, на зустріч волі») [117, с. 3–6].

Закриває збірник пісня «Засумуй трембіто» (сл. і муз. Р. Купчинського). Згідно з супровідним коментарем, це «пісня лихоліття, яке навістило У[країнську] Г[алицьку] А[рмію] на Україні. Зродилася в Києві під большевиками в 1920 р.». Зродилася більше як сто років тому, а актуальна й нині: «Засумуй трембіто / Та на всі Карпати, / Щоб не ждали сина з війни / Ні отець, ні мати» [117, с. 143].

2.4. Молитовник «Під твою Милость»

Цінність збереженого в Приватному архіві молитовника в тому, що з ним Осипа Лучко-Капець пройшла всі життєві випробування, а головне – Тайшетські табори.

Молитовник «Під твою Милость» [107] – це кишенькове видання 1930 року. Виданий молитовник з дозволу митрополита Андрея Шептицького: «Позволяєся печатати АНДРЕЙ МИТРОПОЛИТ. Від гр[еко]-кат[олицького] Митрополичого Ординарјату у Львові, дня 1 Мая 1929 Бачиньській Вікарій генеральний» [107, с. 2]. Формат: 5,5х8,3 см. Стан задовільний: палітурки склеєні вручну чорною тканиною; листки розпадаються, деякі з них розірвані. На сторінках – відбитки пальців, що свідчить про часте використання молитовника його власницею. Особливо заяложені ті сторінки, де поміщені щоденні молитви [107, с. 3–13]. Вони ж і опрацьовані власницею: у деяких місцях надibuємо підкреслення фіолетовою ручкою.

Молитовник містить найрізноманітніші молитви, катехитичну частину, зразок іспиту совісти, духовні пісні, коляди. Мою увагу привернув «Український Гимн», у яко-

му замість нинішнього «Боже, великий єдиний! / Нам Україну храни» – «Боже великий єдиний! / Русь-Україну храни», а також замість нинішнього «Молимося Боже єдиний: / Нам Україну храни» – «Молимося Боже єдиний: / Русь-Україну храни» [107, с. 282].

Цей молитовник, з яким Осипа Капець пройшла Тайшетські табори і берегла його все своє життя, а також зроблена з хліба в ті роки вервичка, яка, на жаль, не збереглася до наших днів, є свідченням того, що навіть у надважких тюремних умовах українці намагалися зберегти свою віру. Бо збереження своєї віри ставало способом зберегти себе. У дослідженні життя в жіночих колоніях Оксана Кісь з цього приводу пише: «Для більшості жінок із Західної України щонедільна служба Божа була невід’ємною частиною їхнього життя. І потреба в ній спонукала їх влаштовувати імпровізовані богослужіння у жіночих таборах, де не було священ[н]иків, де було заборонено будь-які відправи. Вони служили літургії, відновлювали службу Божу по пам’яті, самі виконували ролі священ[н]ика, дяка, хору... Таємно, бо за це карали. Спіймані на гарячому, вони могли опинитися в карцері, бараках посиленого режиму, а це майже вирок» [51]. І на засланні, і в тюрмах українці відзначали християнські свята, зокрема Великдень і Різдво. За спогадами калуської союзьки Віри Пілянської з роду Дякон, яка з батьками, Ярославом і Софією з роду Романко, та братом Орестом була виселена в 1950 р. в Томську область, дуже тяжко їм було перший рік. Стати сильнішими духом допомогло очікування народження Христа. «Ожили ми перед Різдвом, піднялися духом. Організували вертеп. Батьки вчили місцевих варити кутю. Всі роки на виселенні ми старалися дотримуватися наших традицій. Ми співали, ставили вистави, колядували...», – акцентує вона [64, с. 38–39]. А Осипа Капець у нестерпних тюремних умовах була серед тих, хто організовував на Різдво вертеп, підтвердженням чого є

світлини в її приватному фотоархіві [119, арк. 27зв., 28] (*фото 24, 25*).

2.5. Співанники

У Приватному архіві зберігаються два співанники, які вела Осипа Капець у другій половині 1940-х років: співанник 1947 року і співанник 1948 року.

Співанник 1947 р. (далі – Співанник-1) [114]. Для нього Осипа Капець використала блокнот у лінійку із напівтвердою палітуркою світло-коричневого кольору. Має 96 сторінок (*пронумеровано Дарією Ониськів*), формат – 8х11,7 см. Записи зроблені у кожній лінійці, відстань між лініями – 0,5 см. Чорнило фіолетового кольору, почерк розбірливий.

Розпочинається Співанник-1 словами «В Імя Боже», виведеними авторкою жирними літерами. Через три лінійки вниз – «1947 р». У правому нижньому кутку першої сторінки під кутом напис: «Я прошу не нищити». «Прочу не нищити» читаємо і на аверсі блокнота. Цей запис авторка зробила олівцем.

Другу сторінку відкривають слова «На спомин!», нижче – «Збір пісень!» і дата, яка свідчить про те, що Осипа Капець розпочала писати цей Співанник 5.IX.1947 р. А далі – віршовані рядки авторки, які обґрунтовують її намір записати пісні:

Усі пісні що я знаю

Тут усіх я спишу

І на спомин довгий

Я собі їх лишу.

І по нім одним я буду

Свою молодість споминати

Бо моз[ж]⁸е доля не дозволить
Вз[ж]е дальше пісні співати.
Бо пройдуть літа
Як хвилі Дніпра
І я молодість спімну – і того
Ским проз[ж]ила...
Щасливу хвилю не одну.

Завершила Осипа Капець Співанник-1 26.I.1948 р. [114, с 95]. Хоча остання записана тут пісня датується 27.VIII.1948 р., «На І[пер]шої Маткі» [114, с. 92]. Ймовірно ще не була заповнена сторінка. Згідно зі «Змістом пісень» [114, с. 93–96], який фактично є їхнім переліком, тут авторкою записано 59 українських пісень: стрілецьких, повстанських, про кохання.

Співанник 1948 р. (далі – Співанник-2) [115]. Для нього Осипа Капець використала блокнот із напівтвердою палітуркою світло-коричневого кольору. Має 82 сторінки (*нумерація Дарії Ониськів*), формат – 8,3х12 см. Записи зроблені у кожній лінійці, відстань між лініями – 0,5 см. Почерк розбірливий. Авторка використала чорнило фіолетового кольору (виняток становлять записи на стор. 53 – синій колір, і на стор. 54 – морської хвилі), а також кулькову ручку синього й темно-синього кольорів.

Звернення «Прошу не нищити» тут зауважуємо лише на стор. 32. Цей заклик до нащадків Осипи Капець в обох Співанниках свідчить про її розуміння цінності, надзвичайної сили української пісні для майбутнього.

Згідно з нумерацією Осипи Капець, у Співаннику-2 нею зібрано 62 українські пісні. Серед записів бачимо партії Наталки і Петра, а також арію Наталки з опери

⁸ У рукописі Осипи Капець зауважила, що нинішня буква «ж» пишеться нею як нинішня мала «з», а буква «з» на письмі передається як нинішня велика «З».

М. Лисенка «Наталка Полтавка» [115, с. 2, 67–68]. Проаналізувавши всі записи, робимо висновок, що Осипа Капець, ймовірно, у цьому Співаннику записувала пісні не лише в 1948 р., більшість яких і датується цим роком, а й систематизувала тут багато чого, записаного нею раніше. Співанник-2 відкриває пісня «Судьба», під якою дата «17.IV.1949 р.» [115, с. 1], далі йде 25.III-[19]49 р. [115, с. 2]. На стор. 15, 17 зустрічаємо 1944 р., на стор. 32 – 1945 р., на стор. 34 – 1938 р., на стор. 39 – 1943 р., на стор. 58, 59, 73 – 1949 р., на стор. 74–76 записи датовані січнем 1950 року. На стор. 76 завершується і використання авторкою Співанника-2 чорнильної ручки. З наступної сторінки записи вела кульковою ручкою. Можемо припустити, що стор. 77–82 Осипа Капець заповнила після повернення з Тайшету. Підтвердженням цьому є її коментар після пісні «Чорноморець, Матінко, чорноморець»: «Цю пісню завжди співали в Сибірські Тайзі, працюючи на повалі, йдучи після обіда до праці я і Марійка із Волині» [115, с. 80], а також дата 2003 р. на останній сторінці Співанника-2 [115, с. 82].

2.6. «Список померших села Підгірок»

У 1973–2004 роках Осипа Лучко-Капець вела «Список померших села Підгірок» (далі – «Список») [113]. Використано блокнот у клітинку (0,5х0,5 см), палітурка – шкіразамінник насиченого темно-синього кольору. Має 96 стор., стор. 49–83 – порожні, формат – 10х14,3 см. Записи зроблені кульковою ручкою, фіолетового, синього й темно-синього кольорів, у кожній лінійці. Почерк розбірливий.

Розпочинається списком родичів, який налічує 25 імен, – за родинними гілками Капців, Когутів, Лучків. Перший у списку Капець Іван [Ігнатович] (07.04.1855–15.07.1908), дід Осипи Капець по лінії батька. За ним іде

ім'я матері – Капець Юлії Кирилівни (1902–10.11.1989). У списку родини, за винятком Когут Стефи (?–06.07.1993), Когута Панька (1899–?), Лучка Насті І. (?–02.03.1969) і Капця Никан[ора]-Петра (?–16.01.1978), авторкою «Списку» вказано роки народження і смерті. Навпроти деяких із них зафіксовано ще й день відходу у засвіти [113, с. 2–3]. Наприкінці блокнота одна сторінка виділена авторкою для записів днів народин рідних, в т. ч. синів, онуків, правнуків (1913–2005 рр. н.) [113, с. 96]. На внутрішньому боці задньої палітурки записані роки життя родини Когут. Ці записи Осипи Лучко-Капець можуть стати вагомим стартом для дослідження її родинного дерева.

У наступному ж рядку після списку родичів у центрі напис: 1973 рік, підкреслений хвилястою лінією [113, с. 3]. Такою ж лінією виділені 1974–1975, 1980–1981, 1984–1985, 1997, 2000–2004 роки. Інші авторка розміщувала у центрі, але не підкреслювала. У 1973–1980 рр. фіксує смерть односельців, вказуючи лише місяць, дата вказана всього у дев'яти випадках. Починаючи з 1981 р., ретельно записує дату і місяць. У кінці кожного місяця вказує загальну кількість померлих. Односельців записує за прізвищами, деяких у дужках ще й по-вуличному. Крайній запис, зроблений рукою Осипи Лучко-Капець, датований 19.V[2004] – за 17 днів до її відходу у вічність. Дата смерті самої Осипи Лучко – 5.VI[2004] – записана іншим почерком: записи продовжувала робити невістка Любов Лучко. Тим же почерком «Список» продовжено до січня 2006 р. включно. Рукою Любові Лучко зроблено запис про смерть авторки «Списку» і на його початку – між родиною: «1925 Лучко Осипа 5. VI 2004 р. субота» [113, с. 2].

За період ведення «Списку» Осипою Лучко-Капець, січень 1973–19 квітня 2004 рр., свій земний шлях завершили 856 підгірчан різного віку. Найбільша кількість

померлих зафіксована в 2002 р. – 45: 24 жінки і 21 чоловік [113, с. 40–42].

Протягом 1984 р. п. Осипа фіксує і вік померлого. Скажімо, старожителька, 97-річна Люра Настя, згідно з записами, відійшла у засвіти 03.I.1984 року [113, с. 16]. Наступний запис надзвичайно важливий, бо свідчить про те, що в Підгірках відновили Богослужіння в місцевій церкві і про вихід Української Греко-Католицької Церкви з підпілля: під час похорону 94-річної Худяк Марії 29.XII.1989 р. вперше «були хоругви і свящ[енник] ішов з тілом до цер[кви] і на цвинт[ар] пішк[и]» [113, с. 24] «і читав Євангелія по дорозі коло хреста як було колись» [113, с. 89]. Читаючи ці записи, розуміємо, наскільки спрагли були парафіяни села всього духовного, що було заборонене радянською владою.

У кінці 1988 р. п. Осипа зробила історичний запис: «24 вересня 1988 р. на 106 році життя відійшла у вічність Ольга Дуче[и]мінська яка була [добре знайома] з Франком, Стефаником, Ольгою Кобилянською. Це письменниця з якою я була у Львові на пересилці їхали у Сибір доїхали до Тайшета на пересильний пункт а там нас розлучили. Повернулася [в] Ів[ано]-Фр[анківськ] і похована в Ів[ано]-Фр[анківську] на цвинтарі на Чуко[а]лівці. 27.IX.1988 р.» [113, с. 22–23].

Цінною для дослідження є фіксація Осипою Лучко-Капець різних подій як місцевого (життя Підгірок, Калуша й району, області), так і загальнодержавного значення. Їх вона записувала, починаючи з останньої сторінки блокнота. Для нумерації сторінок авторка використала римські (I–IV) і звичайні (5–7) цифри, наступні п'ять не пронумерувала. За нашою нумерацією – це с. 84–95.

Перший запис датовано 27.VI.1985 р.: «Пограбованіє церкви. 1985 року четвер – 27 червня 10^{год}⁹ Ранку. Знищення владою». Після фіксації нищення храму Стрітіння Господнього в Підгірках радянською владою п. Осипа

⁹ Підкреслення всюди – Осипи Лучко-Капець.

описує історію хрещення Руси «1 серпня а за старим 14 серпня 988 р.».

Дата 26.IV.1987 р. засвідчує «з'яву ізображення Матері Божої у селі Грушеві Дрогобицького р-ну Львівської обл[асти]» і «багатотисячне відвідання народу». Цю предивну подію Осипа Лучко-Капець не просто фіксує коротким записом, але й присвячує їй віршовані рядки. Їх надібуємо в Телефонному й адресному записнику, що теж зберігається в Приватному архіві (див. нижче):

ПРЕЧИСТА ДІВА У ГРУШЕВІ

*О диво-новина, чудо із чудес
Пречистая Діва зіплила з Небес
До нашого краю свята завітала,
Усьому народу себе показала.*

*У Грушевім храмі, старенькій церквиці,
Де джерело чудне святої водиці,
Ще здавних давен людей оживляло
У важкій недузї від смерти спасало.*

*Пречистая Діва у чорнім фелоні
Сумна і плакуча стоїть на балконі
Руками розводить всіх кличе до себе
І очі святої все зводить до неба.*

*Моліться, моліться і кайтеся люди,
Бо завтра напевно запізно вже буде
І прошу благаю за вас свого сина
Бо прийде на світ цей тяженька година.
У гріхах великих
Земля пропадає
Рідніться, моліться
Прошу вас благаю [118, с. 83–84].*

Фіксує в 1987 р. авторка і щорічне святкування Шевченківських днів 12.V.–16.V – «так як Шевченка перевезли з [Петрограда] у Канів» [113, с. 95(I)].

Записи Осипи Лучко-Капець свідчать, що в січні 1989 р. «дали дозвіл на поширення цвинтаря [у Підгірках], в березні вже обгородили парканом – сіткою». Заяву писала О[сипа] Лучко [113, с. 93(III)].

Наступні чотири сторінки повертають нас у дні, коли в Галичині розпочалося масове повернення церков релігійним громадам. Із скрупульозних записів Осипи Лучко-Капець ми дізнаємося, як саме, за яких умов, обставин і коли це відбувалося в Підгірках:

«3.III-1989 р. Сповістили людей що віддають ключі від церкви щоб прийшли у понеділок на 9 год зранку. Понеділок 6.III-89 р. рано відкрили церкву винесли терлицю та якийсь станок погрузили на машину віддали людям ключі. Радості небуло кінця, народ ревно плакав коли побачив страшну руїну, голі стіни замазані темнозеленою фарбою. Але це все почасово прийде на місце»;

«25.III-1989 р. Субота 3 год. По обіді було відкриття церкви було 4 священники було посвячення церкви обхід церкви кругом свящ[енник] кропив церкву, біля дверей (під дверима) закритих була відправа а так народ увійшов у церкву. Свящ[енник] у церкві знову святив стіни церкви а так відбулася велика відправа, майже 3 год[ини]. Народ плакав ревно – плакав з радості. Церкву відкривав св[ященник] Мороз [Григорій] із Калуша» [113, с. 93 (III)];

«26.III-1989 р. Неділя (відкриття церкви зі священниками) була велика відправа де дуже а дуже багато людей зійшлося приїзджих із довколишніх сіл та міст. У 11^{год.} Почалася Літургія були свящ[енники] Калуський о. Мороз [Григорій] із Підмихайля о. Богдан [Челядин] і наш односельчанин о. Ігор Будзан, і паралізований о. [Іван Челядин] із Калуша. Співав Підгірківський мішаний церковний хор під проводом Степана Марковича Думінкевича а хор

заснований ще 1943 р. спершу керівником був Смольський Данило а 1946 р. Когут Михайло Юркович – помер 1983 р. а так переняв Степан Марков[ич] де провадить хором»;

«5.IV.[1989 р.] – похорон був Атаманчук Анни то перша відправа була в церкві, єї першу по 26 річному закриттю церкви що не вносили тіло до церкви. А люди до 1985 червня 27 числа самі відправляли. А 27.VI-1985 р. страшно зруйнували, забрали все з церкви та знищили. Але народ по маленьки відновить» [113, с. 94 (II)];

«14.V.-1989 р. до своїх священничих обов'язків приступив новоприбулий священник Михайло Бойчук. Мав перше відправу в церкві – суплікацію¹⁰, а відтак похорон Когут Марії (бальониха) було гарне прийняття священника, йшли із фанвами із церкви із хлібом і сіллю а дітвора з квітами і гол[ова] церковного комітету Будзан О[лекса] Х[аритонович] привитав його від імені всього села, люду було повна церква і вручив букет квітів, а в суботу 9 год. Відправа за здоров'я селян, це перша Служба Божа» [113, с. 92(IV)].

Зафіксувала Осипа Лучко-Капець і вікопомну для Підгірок, місцевої церкви і священника Вечірню перед святом Миколая 1989 р.: «На Вечірній молитві на Всеночні перед свя[том] Миколая в церкві святий Миколай передав дітям подарунки. Священник Михайл і два Ангелики роздавали дітям подарунки, по закінченню відправи (дітей було із цілого села) і на цьому торжестві священник Михайл Бойчук об'явив, що наша церковця перейшла і вже приняла греко-католицьку віру як було ще до 1939 р. і наш священник приняв присягу служінню 1989 р. Греко-католицькій [Ц]еркві і народу. На святого Миколая перша

¹⁰ Суплікація (лат. *supplicatio* – *спокута, благання*) – публічна молитва, в якій одна сторона смиренно або щиро просить іншу сторону чогось: або для того, хто молиться (наприклад, «Господи, помилуй»), або для когось іншого.

Служба Божа [у] греко-католицькій вірі. Це 19.XII.1989 р.» [113, с. 90(6)–89(7)].

А через десять днів, 29.XI.1989 р., «першу Худячку хоронили із хоругвами і свящ[енник] ішов пішки з похороном і читав Євангеліє по дорозі коло хреста як було колись» [113, с. 89(7)].

Із записів дізнаємося також, що влітку 2003 р. «почали перекривати церкву Стрітіння Господнього». «Нашу Підгорецьку», – уточнює авторка [113, с. 84].

Надзвичайно важливим для вірних Української Греко-Католицької Церкви після виходу з підпілля є відновлення місць, де з'являлася Матір Божа. За детальними записами п. Осипи відстежуємо повернення Гошівської чудотворної ікони Матері Божої: «Неділя 20.VIII-1989 р. дуже величавий похід <...> Чудотворної [ікони] Матері Божої яка у війну 1945 р. була забрана свящ[енником] і попала у Рим – Італію і 1989 р. Італія повернула назад Гошівському монастирю який відкрили 1988 р. після страшного знищення а саме перше до Івано-Франківська а із Ів[ано]-Фр[анківська] похід до Павлівки на ніч 20.VIII до церкви, 21.VIII похід із величезною групою людей до Майдану, 22.VIII – до Вістової на ніч, 23.VIII із Вістової до Калуша, на ніч, 24.VIII-1989 р. із Калуша до Голиня на ніч, 25.VIII Голинь–Креховичі за Брошневом, 26.VIII Креховичі–Долина на ніч, 27.VIII Долина–Гошів. Образ Матері Божої весь час несуть чотири священники всіх священників около сорок чоловік. Похід: хрест несе монах а процесію несе народ від церкви до церкви похід багато тисячний народу такого чуда ще ніхто непамятає а 28.VIII празник у Гошеві і вже буде перша відправа із повернутою Матір'ю Божою. Це свято Матері Божої. Матінко Божа візьми весь український народ під свій покров і проси у Сина свого за здоров'я і щастя і волю» [113, с. 92(IV)–91(5)].

Яке то було піднесення в 1990-х роках під час поїздки у святі місця! Записи Осипи Лучко-Капець зберегли той

дух для нас і наступних поколінь від відвідин Зарваниці, нинішнього Українського Єрусалиму: «21.V.1995 р. Неділя виїзд наших односельців до Чудотворного місця Матері Божої – Зарваниці. Я їхала також. Їхало 4 автобуси, 3 дорослих, а 1 самих дітей, бачила я силу народу міліони людей зі священниками наче ріка плила всі спішили до церкви до Чудотворної Матері Божої, до криниці цілющої, було около 500 священників, 30 високого рангу в тому числі Патріарх Іван Любачівський, була відправа і біля церкви і коло каплиці та криниці, була посвята образа Матері Божої і з Риму від Папи ІІ Павла післанець карде[и]нал, сам словак, говорив на українській передав Боже благословення для всього народу України і передав під опіку Божої Матері. Всьо то було щось чудесне. Із криничкі брали цілющу воду». Правда, п. Осипа як людина, яка аналізує, зауважує й мінуси у поведінці краян, особливо в місцях скупчення: «а творилося – страшна товпа людей щоб набрати води а так зливний дощ... – люди помокли і малі і великі і парасоля непомагала і так поворот додому в Підгірки» [113, с. 87].

Не обійшла увагою Осипа Лучко-Капець і трагедію Дем'янового Лазу:

«29.X-[19]89 Захоронення останки жертв сталінського терору 1933[9]–1941 р. в Ів[ано]-Фр[анківську] обл[асти] село Пасічна в Демяновому лазі 532 особи (черепи) це три ями а ще одна невідкрита це в одному місті, а ще 2 чи 3 невідкрито в інших місцях Демянового лазу. Це півміліона [півтисячі] людей які висказували невдоволення і таврували ганьбою це закатування невинних людей майже молодьож, майже половина жінок дітей... повязувані колючим дротом і в кожному черепі... пробите кулями по 2-3 дірки, коси дівочі ще не перегнули повязані до купки одне страхіття, була відправлена Служба Божа та панахида відпр[авляли] двадцять п'ять священників греко-католики та хори церковні. Ця демонстрація

була під жовтосиніми прапорами тризубами та церковними фанвами відправа була підсилена <...>, під хрест (пам'ятник) заложено камінь, це тим занялися члени товариського Руху та члени товариства укр[аїнської] мови ім. Т. Г. Шевченка» [113, с. 91(5)–90(6)].

У перші роки відновленої незалежності України українці тягнулися до рідного села провідника нації Степана Бандери. У записах п. Осипи читаємо: «1.XI[I]. 1993 р. відмічали 85-річчя з дня народ[ження] Степану Бандері у С[тарому] Угринові було дуже багато людей з кількох областей» [с. 89(7)].

Записи засвідчують, що в перші роки відновленої незалежності п. Осипу запрошували на різні загально-міські заходи, а також на зустрічі з учнівською молоддю: «22.XII. Я на Анни 1993 р. виступала перед учнями 10 кл. в Калуській 10^{тій} школі, ділилася спогадами про виховання мого покоління молоді та спогадами про п. Олю Дуче[и]-мінську. Також у підгірківській школі два рази перед учнями – 23.XII.1993 р. 26.XII 125-річчя «Просвіти» в Калуші також про виховання молоді й підростаючого покоління та зі спогадами про п. Олю Дуче[и]мінську» [113, с. 88].

Запис від 18.III.1994 р. свідчить про те, що на початку 1990-х у Підгірках планували будувати школу: «Закладання посвята каменя під будівництво школи в Підгірках при участі о. Михайла Бойчука, гол[ови] Міської Ради Р[омана] Сушка та участю селян і школярів (це п'ятниця)» [113, с. 88]. Плани щодо будівництва нової школи, бачимо, не були втілені в життя. Нині місцева школа, раніше відома як Калуська ЗОШ I-II ступенів № 8, – це Калуська філія Калуського ліцею № 10. У 2025–2026 навчальному році у 1–9 класах тут навчається 103 учні, 15 з яких – дистанційно¹¹ [100].

¹¹ З початку повномасштабного вторгнення росії в Україну 24.02.2022 р. на дистанційному навчанні переважно ті учні, які виїхали з рідними за кордон.

Щодо загальнодержавних подій, то Осипа Лучко-Капець фіксує надважливі із них – ті, що стосуються України як держави, а головню її майбутнього: «27.III.1994 р. день виборів до Верховної Ради депутатів на демократичній основі було на одне місце 18 чол[овік]. Хто вийде побачимо», «18.V.[1994 р.] День виборів голови Вер[ховної] Ради. Кандидатом був Мороз¹² і Пе[и]нзенник за Мороза було 171 [голос] проти 151 за Пе[и]нзенника¹³ 103 [проти] 219. Головою став Мороз Александер комуніст» [113, с. 88].

По-своєму сприйняла п. Осипа рішення Парламентської асамблеї Ради Європи про вступ України до Ради Європи як 37-го члена¹⁴: «9.XI.1995 р. Прийняття України до членів Європейського союзу. Сімйоркі» [113, с. 86]. Із цього запису ми розуміємо, наскільки для неї було важливим визнання Європою суверенності України, а також європейський розвиток держави, за незалежність і процвітання якої вона віддала свої молоді літа.

А з якою радістю і духовним піднесенням (!) Осипа Лучко-Капець пережила прийняття 28 червня 1996 р.

¹² Олександр Мороз (нар. 29.02.1944 р., с. Буда, Таращанський р-н, Київська обл.) – український політик і громадський діяч, двічі Голова Верховної Ради України у 1994–1998 та 2006–2007 роках. Лідер колишньої Соціалістичної партії України. Кандидат у президенти України на виборах 1994, 1999, 2004, 2010 і 2019.

¹³ Віктор Пинзенник (нар. 15.04.1954 р., с. Смологівця, Іршавський р-н, Закарпатська обл.) – український політик і економіст (доктор економічних наук з 1989 р., професор з 1991 р.), голова партії «Реформи і порядок» (жовтень 1997–лютий 2010). Міністр фінансів і віцепрем'єр кількох урядів України (востаннє посаду міністра фінансів займав з 18 грудня 2007 р. до 17 лютого 2009 р.). Народний депутат України 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8-го скликань.

¹⁴ 9 листопада 1995 р. у Страсбурзі затверджено рішення ПАРЄ про вступ України до Ради Європи як 37-го члена. Це символізувало визнання суверенності України і її залучення до активного формування спільної європейської політики.

Верховною Радою Конституції України. Як відомо, після тривалого обговорення, яке завершилось добою неперервної роботи, того вікопомного дня о 9.18 Верховна Рада таки ухвалила Основний закон. За її текст проголосувало 315 депутатів, проти – 36, утрималось – 12, не голосувало – 30. За 23 години безперервної роботи парламентарям вдалося розв'язати найгостріші проблеми: державна мова – українська, малий герб – тризуб, прапор – синьо-жовтий, мелодія гімну – «Ще не вмерла Україна» [136]. Ось як ця важлива для авторитету України на міжнародному рівні, її подальшого існування на мапі світу, економічного, культурного, духовного розвитку подія висвітлена у записках Осипи Лучко-Капець: «28 червня 1996 року Верховна Рада на сесії Верховної Ради прийняла Великий Закон – Конституцію України. Між 9–10 годинами ранку, проголосив п. [І.] Юхновський всі депутати встали, прозвучав Гим України Ще не вмерла Україна всі депутати співали під звуки оркестра. Виступив президент п. Леонід Кучма подякував депутатам про плідну роботу і заявив що всіх депутатів першого і другого скликання нагородити знаком пошани – орденами і 3 липня 1996 р. зробити баль депутати з жінками у Верхов[ній]Раді і після закінчення гол[ова] ВР Мороз запропонував з фотографуватися під Вер[ховною] Рад[ою]». Тут же п. Осипа коментує цю подію, чому саме депутати нарешті ухвалили Конституцію: «Видно що настрашилися депут[ати], бо раненько през[идент] п. Кучма видав указ про референдум бо члени ВР неспроможні зробити Закон» [113, с. 86] *(О. Лучко-Капець має на увазі Указ Президента України «Про проведення всеукраїнського референдуму з питань прийняття нової Конституції України» від 26 червня 1996 р., який був виданий у зв'язку з гальмуванням ВРУ конституційних процесів в Україні, що загрожувало дестабілізацією обстановки в суспільстві та державі. – Д. О.).* А свої надзвичайно приємні емоції, що переповнювали її зболену патріотичну душу, з приводу

прийняття Основного Закону п. Осипа виливає на папері такими рядками: «і тут 9²⁰ хв. Дійшло до них і прийняли – Закон. Я розплакалася з радості. Нарешті ми маєм Вільну Недоторкану Самостійну Соборну УКРАЇНУ. – Слава Україні!» [113, с. 85].

Закон «Про прийняття Конституції України і введення її в дію» Президент України Л. Кучма і Голова Верховної Ради Олександр Мороз підписали 12 липня 1996 р. в урочистій обстановці у Білій залі Маріїнського палацу. Перед тим у парламенті українські депутати вперше в історії присягнули на вірність Україні на новій Конституції і засвідчили це підписами. Текст присяги читав старійшина парламенту, академік Ігор Юхновський. Читаємо про цю подію і в Осипи Лучко-Капець: «12.VII-96 р. наш п. Юхновський приймав присягу від депутатів сесії. Він по віку найстарший на сесії. Так сказав гол[ова] ком[уністів] [О.] Мороз. [І.] Юхновський читав текст присяги а депутати повторяли. 13 год[ина] київського часу». Далі дізнаємося: «74 депутати ліві не прийняли присяги». І як висновок: «Але сволота мутить воду своїми комуністичними поглядами» [113, с. 85].

Усього два записи на цих 12 сторінках стосуються безпосередньо сім'ї авторки. Перший датується червнем 1994 р.: «Перед Зеленими святами зробили фундамент на прибудову хати» [113, с. 88]. Другий стосується будівництва пивниці на подвір'ї: «В 2003 р. Зенью побудував пивницю літом» [113, с. 85].

Серед цих краєзнавчих записів надibuємо один-єдиний віршований абзац, приурочений авторкою до дня уродин, правда, кого саме, невідомо:

*«3 Днем народження поздоровляючи,
Ми душевно бажаємо Тобі
Щоб жилось хвилювання не знаючи,
Добре, радісно, без журби,*

*Щоб усе, чого хочеш збувалося,
І беріг Тебе Бог назавжди!»* [113, с. 85].

2.7. Телефонний і адресний записник

Протягом тридцяти років Осипа Лучко-Капець вела телефонний і адресний записник [118] (далі – Записник), який також надibuємо в Приватному архіві. Те, що він належав саме власниці архіву, засвідчує запис її рукою на форзаці: «Лучко О. П.». Для Записника використано блокнот у клітинку на 91 стор., формату 12х7,5 см, закладений в обкладинку темно-синього кольору, матеріал: шкірзамінник, формат: 13х8,5 см. Почерк: розбірливий, каліграфічний. Записи зроблені кульковою ручкою світло-синього і темно-синього кольорів. Телефонними номерами і адресами заповнені 3–47 стор.; з 80 до 91 стор. – записи на різну тему, з перевагою історії України; 1–2 і 48–79 стор. – порожні.

У Записнику Осипи Лучко-Капець надibuємо адреси й телефони не лише зі всього колишнього союзу, а й світу. Тут і Болехів, і Ворохта, і Львів, і Київ, і Канів, і Мелітополь, і Москва, і Ленінград, і Тюменська обл., і Республіка Комі та ін., а також адреси зі США (Філадельфія) і Польщі [118, с. 3–47]. Поміж адресами читаємо й таке: «Ніщо так легко нам не дається, // І ніщо так дорого не ціниться – // Як увічливість» [118, с. 5]. А далі слова українського письменника й поета Л. І. Глібова: «Хто щиро поважає родину // Свій рідний край // Тому не всюди рай: // Чужина в'ялить, як Билину. 1856 р.» [118, с. 96]. Отакі виховні моменти від п. Осипи.

Із записів на різну тему розуміємо, що героїня нашого дослідження заглиблювалася в історію України, читаючи історичні книжки, зокрема українського письменника радянської доби Володимира Малика. На сторінках Записника [118, с. 85–90] вміщено перелік його історичних

книг, а також витяги із них або ж думки п. Осипи, навіяні прочитаним: «Коли померла княгиня Ольга її похоронили біля Гори а так перенесли кості у Десятинну церкву єпископ Анастасій» [118, с. 87]; «Чим далі дороге минуле відходить від нас, тим дорожча про нього згадка... княгиня Ольга Велика сказала Святославу» [118, с. 89].

Тут також зафіксована дата смерті матері п. Осипи Юлії Капець (з роду Когут). Ця дата записана після сну, в якому мати вперше приснилася доньці через місяць після відходу в засвіти: «Мені моя мама снилася перший раз... 7.XII-[19]89 р. Мама померла у п'ятницю вечером 10^{15хв.} 10^{30хв.}. 10.XI-1989 р. на 88 році життя уроджена 18.III.1902 р.» [118, с. 82]. І до теми віршовані рядки (хоча адресовані комусь невідомому, чоловічого роду («Спи наш любий»): «Біль серце стискає // Гірко плаче душа // Гіршого горя немає // Як втрата твого життя» [118, с. 91].

Серед цих записів надibuємо і рецепти, якими користувалися наші батьки, а також деякі із них використувало і моє покоління:

1. *(Ймовірно від кашлю. – Д. О.).* «3,5 л – вино Кагор, 2,5 кг – меду, 1,5 л – алої, 1,5 [?] – смалець гусячий. 5 день найстойки. 1 ст[олова] ложка 3 р[ази] в день ½ год[ини] до їди» [118, с. 3].

2. «Запалення. Листя капусти солодкої помастити правдивим медом і помащеним листком прикладати до кіла, і накрити і змінювати 3–4 рази на день, після цього натирати легко козячим смальцем і [...] тепленьким» [118, с. 16].

3. «Язва жолудка (*виразка шлунка. – Д. О.*). 1 шклянка спирту, [1 шклянка] сік алої, [1 шклянка] гусячий смалець, 50 гр[ам] какао. В горнець глиняний в топлєну піч на 12 год[ин]. Хай остине по ½ ст[олової] ложки за пів год[ини] до їди 3 р[ази] в день [118, с. 22].

У цьому Записнику зберігаються також вирізки пісень із газет – 2 шт. [118, а, б], цікавинки із відривного

календаря 1977–1980 рр. – 5 шт. [118, в–д], окремий листок із учнівського зошита [118, е, є] з адресами (переважно Київськими) на одній сторінці, а на звороті – запис, що засвідчує участь Осипи Лучко у відзначенні так званого 1500-річчя Києва¹⁵: «Місця зв’язані з іменем Шевченка великого сина укр[аїнського] народу священні для кожного із нас. Ми прибули на свят[кування] 1500-рі[ччя] Києва і немогли оминати хатини, яка пригріла безсмерт[ного] Кобзар[я]. Виносимо ширу подяку працівникам музею за привітність і гостинн[ість] що зустріли нас» [118, є]. Імовірно, мова йде про Будинок-музей Тараса Шевченка, збудований у 1835 р., де Т. Шевченко мешкав із весни 1846 р. до 5 квітня 1847 р. – дня свого арешту, що розташований у київському провулку його імені [4]. І саме Осипа Лучко-Капець робила запис-подяку від калуської делегації у Книзі відгуків музею.

Серед різного, що зберігається в Записнику, заслуговують також на увагу два блокнотні листки в лінійку [118, ж–і]. Записи в них Осипа Капець зробила пером, використовуючи чорну туш. Це рецепти печива. Записані надзвичайно каліграфічно. Припускаємо, що ці записи авторка робила до 1939 р., бо «порошок до печева «Пласт» – відразу ж після окупації більшовиками забороненої організації – навряд міг так називатися у радянський час:

1. «Добрі в крохті тісточки з вареними жовтками.

¹⁵ Радянська влада у 1982 р. запустила міф про 1500-річчя Києва. Відповідно до неї почали святкувати День міста та повідомляли, що українська столиця була заснована у 482 р., виключаючи значний проміжок до часів Київської Руси. Точну дату заснування Києва вчені поки не встановили. Як і неможливо поки порахувати кількість років української столиці. Історія земель, де нині простягається Київ, сягає понад 31 століття [Тупальська О. Київ від початків: як з’явився радянський міф про 1500-ліття Києва URL: <https://bigkyiv.com.ua/kyiv-vid-pochatkiv-yak-zyavivsya-radyanskyj-mif-pro-1500-littya-kyieva/>].

Треба півтори літри муки, 6 варених, перетертих крізь сито жовтків. Одне ціле сире яйце, горнятко цукру мучки, сік і шкірка з цитрини, пів літри несоленого масла.

Все те замісити на тісто й поставити на холод, щоб застигло. Розтачати, виправувати ріжні кісточка й спекти в легкий печі на легко жовту барву. Закидаємо до печі, по мастити розбитим білком і посипати кришталевим цукром, можна і горіхами» [118, ж].

2. «Добрий, яблуковий торт у крухому тісті. (Подала п. Галюся Панчук, Чернівці)

Треба: пів кіля цукру, пів лісочки ванілії, шкірка з пів цитрини, пів шклянкі води, 15 дек обібраних пошаткованих винних (*кислих*. – Д. О.) яблук.

З цукру і води зробити густий сироп, опісля дати яблука, ванілію товчену і смажити аж загусне. На крухе тісто: шклянка (25 дек) масла, 9 дек (більш, як пів горнятка) цукру, пів літри муки, один жовток, трошечки соли й на кінець ножа соди, або порошку до печева «Пласт». Скоро замісити з того всього тісто, а після розділити на дві частини, розтачати й пекти в двох торківницях. Перед печенням поколотити плячки вилками. Холодні переложити яблуковою мармолядою, зверху винна склиця (Цукор терти дуже добре з трошки води й цитринового соку: як добре втерте, обляти торт). Під склицю добре є посмарувати торт мармолядою. Йосифа Капець. К.VI» [118, з, и].

Імовірно, цей рецепт дівчина переписала в роки відвідування одного з гуртків, що діяли при «Просвіті» в Підгірках. Буква «К» після її імені й прізвища (до речі, написана олівцем іншою рукою) може вказувати на те, що то були кулінарні курси. Римське «VI» поряд із «К» – можливо, порядковий номер курсів або ж групи. Хоча римське «VI» і «К» можуть означати і 6 клас народної школи. У такому випадку рецепт Осипа переписала б на уроці домоводства або ж як домашнє завдання для цього

уроку. Форма подачі рецепту характерна для тодішніх жіночих часописів «Нова хата», «Українська господиня» та ін., на сторінках яких галичанки ділилися своїми рецептами, схемами вишивок тощо [22].

2.8. «Спогади з юних літ в непривітному Сибірі»

Зберігся в Приватному архіві зошит, який його власниця назвала «Спогади з юних літ в непривітному Сибірі» [116] (далі – «Спогади»). Для «Спогадів» використано шкільний зошит у клітинку на 48 сторінок. Зверху наклеєна додаткова обкладинка з такого ж зошита. Формат – 17х21 см. Записи зроблені чорнилом в основному кольору морської хвилі, рідко – темно-зеленого.

Відкриває зошит напис: «Спогади з юних літ в непривітному Сибірі». Нижче дата 28.X.1955 р., яку можемо вважати за початок ведення цих «Спогадів». Ще нижче вказано місце перебування власниці цього зошита і водночас, ймовірно, поштова адреса: Тайшет 11 с/х. «Спогади» – це записи, в основному віршовані рядки (*як власні, так і улюблених поетів. Особливо часто Грабовський, Леся Українка. – Д. О.*), пісні чи вислови відомих людей, які тайшетські подруги по нещастю дарували Осипі Капець в останні місяці її ув'язнення. Із стор. 2 дізнаємося, що записи у цьому зошиті Осипа розпочала вести в п'ятницю, 28/X 1955 р., далі фіксує «Неділя 30/X 1955 р. і Понеділок 31.X 1955 р.». Невідомо, чому самі ці дні.

Нижче бачимо дві надзвичайно важливі в житті Осипи Капець дати, яких об'єднує 1956 рік: «Пятниця 27.IV – воля Осипи» і «Пятниця 18.V – рідний уголок». Тобто чітко зафіксовані дні і дати її звільнення й повернення до рідних Підгірок [116, с. 2].

У день, коли дізналася про звільнення, Осипа присвятила вірш своїй матері. Удосконалювала його до переддня від'їзду на рідну землю. Він поміщений у «Спогадах» на стор. 40 з позначкою під віршованими рядками «Коханий матусі в день волі». Ці поетичні рядки мають неабияку вагу: вони сповнені прожитим і пережитим – як вдома, до арешту, так і в неволі. Перед нами постає картина, в якій бачимо увагу й любов до найріднішої людини («Зближаються мамо мені твої очі, // І шепчуть уста будь здорова»), і водночас – багато суму, болю і печалі...

НЕ РАЗ НА ХВИЛИНКУ

Не раз на хвилинку у місячні ночі,
Як все задрімає довкола,
Зближаються мамо мені твої очі,
І шепчуть уста будь здорова.

А я у темряву ночі простягаю руку,
Та може це дійсність – та ні.
Ти тихо зникаєш у сутінках ночі,
Лишаючи спомин болючий мені.

Ах! Мамо! Як хочу цю руку робочу
До уст притулити своїх,
Щоб душу розкрити і біль загоїти,
Що розятрився у грудях моїх.

Ах мамо як тямлю цю ніч незабутню.
Як ми розходились обі,
Горіла заграва у сутінках ночі,
Світляючи блеском дорогу мені.

27. IV 1956 р.

6.V 1956 р. [116, с. 40].

Під віршем дві дати: перша, 27.IV.1956 р. – день, коли Осипа Капець дізналася про волю; друга, 6.V.1956 р. – переддень її від'їзду. Про те, що дівчина поїхала на рідну українську землю саме наступного дня, свідчить чиясь

присвята з підписом «Коханій подрузі в день відїзду. 7.V 1956 р.» на наступній сторінці [116, с. 41].

Зі змісту вірша «Не раз на хвилинку» (Коханій матусі в день волі) стає зрозуміло, що Осипа Капець змушена була покинути Підгірки того злочасного 1948 р., коли над нею нависла небезпека чергового арешту, в одну з жовтневих ночей [1, арк. 75]. І саме в ту ніч, коли «горіла заграва» «всвітляючи блеском» її дорогу до Кут, куди змушена була піти навчатися в агрономічну школу, дівчина востаннє бачила матір. Їй важко на душі і тепер, бо знає, що вдома мати її не зустріне, вона ще не повернулася із заслання, ще в Хабаровському краї. А юній дівчині, яка вже стільки всього пережила в своєму житті, так хочеться материну «руку робочу / До уст притулити своїх, / Щоб душу розкрити і біль загоїти» [116, с. 40].

За «Спогадами» відстежуємо дорогу Осипи з Тайшету додому: виїхала 7.V.1956 р. До Львова добиралася 10 днів, про що свідчить вірш «від малої Марійки М. на ст[анції] Львів», датований 17.V.1956 р. [116, с. 45]. А наступного дня уже була вдома [116, с. 2].

Чергові дві сторінки Осипа Капець заповнила вже вдома: протягом трьох днів, 27–29 серпня 1956 р., дівчина вилила на сторінках «Спогадів» свої думи, нездійснені мрії, переживання словами українських класиків Тараса Шевченка і Лесі Українки. Із дуже скупеньких коментарів поряд із датою розуміємо, що дівчина після повернення з Тайшетських таборів пережила зустріч із людиною, з якою її до арешту тісно пов'язувала або спільна ідея, або кохання, або ж і те, і те. Та пережите за ці роки не давало змоги вже поводитися так, як до 1950-го. «Було колись – минулося, / Не вернеться знову... – / Полетів би, послухав би, / Заплакав би з ними... / Та ба. Доля приборкала / Між людьми чужими», – саме ці рядки з твору Тараса Шевченка «Бандуристе, орле сизий», у яких – туга за минулим, розуміння втраченого за ці роки зв'язку з рідним краєм, а також почуття відчуження, пише Осипа Капець

27.VIII.1956 р. після «зустрічі з Влодком». Наступного дня, «28.VIII.1956 р. Маткі¹⁶», дівчину, яка відчуває в своїй душі пустку, переслідують думи: «Думи мої молодії / Поховані діти, / Не літають з того світа / Пустку натопити» (Т. Шевченко «Сліпий»). «День розлуки з Влодком 29.VIII.[19]56 р.» переживає поезією Лесі Українки, взявши весь тягар майбутнього на себе: «Годі тепера. Ні скарг, ані плачу; / Ні нарікання на долю, – кінець. / Навіть і хвилю ридання гарячу / Стримать спроможусь. Нестиму вінець / Той, що сама положила на себе. / Доле сліпая, вже згинула влада твоя, / Повідь життя свого я одбираю від тебе, / Буду шукати сама, де дорога моя!» (Леся Українка «Північні думи») [116, с. 46]. У той же час її «душа плаче», «душа рветься», хотіла б вона «вийти у чистеє поле / Припасти лицем до сирої землі / І так заридати, щоб зорі почули, / Щоб люди вжахнулись на сльози» її (Леся Українка «Горить моє серце»). Та все ж ці пориви зупиняють рядки: «Сьмійся при людях / Плач у криттю / Будь легка у танці / Ніколи в життю», якими й завершуються «Спогади» Осипи Капець [116, с. 47]. І які можемо вважати за кредо цієї сильної духом українки.

2.9. «Мої власні збірки вірші»

У Приватному архіві зберігається ще один цінний зошит. Із запису рукою власниці дізнаємося, що тут поміщені її власні вірші: «Мої власні збірки вірші. Лучко О. П.» [106]. Використано шкільний зошит у

¹⁶ Маткі (діал.) – християнське свято Успіння Пресвятої Богородиці, народна назва Перша Пречиста. За новим церковним календарем (УГКЦ і ПЦУ перейшли з 1 вересня 2023 р.) відзначається 15 серпня [Денисенко Т. Перехід на новий календар: які зміни чекають вірян УГКЦ і ПЦУ з 1 вересня URL: <https://life.pravda.com.ua/society/-2023/08/30/256222/>].

клітинку на 18 аркушів. Фактично в ньому 32 сторінки. Формат – 16,8х20,5 см. Записи зроблені кульковою ручкою синього й темно-синього кольорів. Заповнені 1–15 стор., 16–32 стор. – порожні.

Записи в цьому зошиті умовно поділені на дві частини: 1. «Мої власні збірки вірші. Лучко О. Б.» 1–8 стор.; 2. «Тетяна Байда (Барбелюк)» 9–15 стор.

Перша частина говорить сама за себе: на цих восьми сторінках – рукописи віршів Осипи Лучко-Капець, два з яких написані нею в 1949 р., один датується 1954 р., решту – 1969 роком. Щодо останнього, то тут зафіксовані вірші, які вийшли з-під пера п. Осипи у березні – червні 1969 р. під час її перебування на реабілітації в одному із санаторіїв у Ворохті (*в оригіналі – санаторія. – Д. О.*).

У своїх віршах Осипа Лучко-Капець часто не використовує розділових знаків, що нерідко зауважуємо в сучасній поезії. Відмова від поетичної та нормативної пунктуації характерна не лише для сучасних поетів. Вона властива поезії ХХ ст., зокрема, поетичним текстам П. Тичини, М. Вінграновського, Л. Костенко. Прийом написання твору без розділових знаків відкриває широкий простір для осмислення та сприйняття образів залежно від подумки розставлених реципієнтом знаків пунктуації [127].

Твоїй увазі, читачу, вірші Осипи Лучко-Капець, що, ймовірно, як і наведений вище «Не раз на хвилинку», публікуються вперше. Два із них написані Осипою Капець за рік до її арешту в березні 1949 року. Першому із них авторка дає назву за Т. Шевченком: «Розрита могила». Авторка разом із ліричними героями тяжко переживає реалії того часу, коли то тут, то там «у полі / Розрита могила», а поряд «Порубане біле тіло / Гордого повстанця / Що боровся за Україну» і якому «Ще й по смерті недовелось / Спокійно лежати», бо «Кати московські надлетіли / Могилу розрили». А у вірші «Думка», написаному авторкою на сім днів раніше, попри те, що

«поки що тяжко <...> / Жити в московськiм ярмi / Ганьбу зневагу зносити / На муки i сльози дивитись» простежуємо ментальний український оптимiзм: лiрична героїня переконана, що «Щастя усмiхнеться – з недолi ми вирвем <...> Заграє кров українська / Всмiхнеться воля золота». Складається враження, що рядки цi написанi не в серединi минулого столiття, а нинi, у часi російсько-української війни, війни з тим же ворогом, війни, внаслідок якої на рiднiй українській землi знову «розритi могили», сотнi «розритих могил». Та попри все ми, як i покоління авторки цих рядкiв, вiримо, що «з недолi ми вирвем» i здобудемо «волю золоту».

Одна за одною думки не покидають нi авторку, нi лiричних героїв її вiршiв. Один iз них пiд промовистою назвою «Думка», як йшлося вище, написаний у березнi 1949 р., инший пiд тiєю ж назвою – через двадцять рокiв. I в той, i в инший перiод життя думка ця в Осипи Лучко-Капець – «пiдстрiлена пташка»: «Думко пiдстрiлена пташко, // Не лети далеко звiдсiль // Мрiй та любуйсь коханням // Забудь як розiйшлись» («Думка», 1949); «Думко пiдстрiлена пташко // Блукаєш горами ярами кудись // Тугу розвiваєш, смuток навiваєш // Серцю жалю завдаєш» («Думка», 1969). У той же час авторка повертає головну героїню своєї поезії до сприйняття думки як пiснi, у якiй вмищається як щастя, так i горе: «Думко! Крилата й багата пiсне! // В тобi є все i щастi й горе. // Спiвай веселенько бо плаче серденько // Бiль серце й душу у щерть розiрве» («Думка», 1969).

Є тут всього один-єдиний вiрш перiоду перебування Осипи Капець у Сибiру «Зелена тайга», датований 1954 роком. У своїй поетичнiй творчостi в'язнi виправно-трудо-вих таборiв часто звертали-ся до теми тайги, яка була для них з одного боку казковою, загадковою, з иншого – ворожою. Її лiсовi багатства могли нагодувати, полiкувати, а могли i знищити. Для Осипи Капець тайга «безмежна», а

«кругом чужі люди»: «Ніхто не підійде ніхто не спита / Чого плаче серце та скигнуть душа». Тому авторка разом із ліричною героїнею знаходять «спокій зболілій душі» лише споглядаючи «голубе небо і зорі ясні» [106, с. 8]. Для Тетяни Байди, яка з п'ятнадцяти літ дізналася, що таке каторжне життя, «тайга прекрасна / Як мрія, легенда, як чудо!». Тільки в дівчини невідомо виникає запитання: «Чому ж ми були там нещасні? / Чому ж так клялі її люди?» («Уссурійська тайга», 1950 р.) [106, с. 13–14]. Відповідь дає їхня посестра по нещастю, відома українська поетка, народна вчителька, громадська діячка Ольга Дучимінська у поемі «Таежная симфонія» (1951–1952 рр.): «Горда тайга» забaglia їм, дівчатам і жінкам-каторжанкам, «пімсти і муки» – «молоде життя поломити» [2, с. 11–16].

Заслуговує на увагу й любовна лірика Осипи Лучко-Капець. До неї можемо включити вірші «Думка» (1949), «З глибин душі...» (1969), «Моя ти зоре» (1969), «Я знаю Ти слухати любиш» (1969). Авторка вдало передає почуття і думки ліричного героя чи героїні: «Любувалась тобою, як ранньою россою // Слухаючи співу ранніх пташок» («З глибин душі...»); «Твоє щастя усміхнеться // Збудиться з весною», «Будем любитись, радіти коханням // Слухати любого співу солов'я // Як шумить річка, клеочуть філі // Будем щасливі без кінця» («Думка», 1949).

У віршах Осипи Лучко-Капець, які належать до любовної лірики, глибоко й емоційно розкрито душевні переживання ліричної героїні через розлуку: «З глибин душі пливе гірка сльоза... // Тебе не зустріну вже більше я», «Моє серце так тяжко щемить // Сумую від рана до рана» («З глибин душі...»); «Тебе я шукаю, тебе виглядаю // Тебе нема й не видати» («Моя ти зоре»); «Хоч слово єдине благаю тебе // Озвися до мене моя ти зоре» («Я знаю Ти слухати любиш»).

У своїй любовній ліриці Осипа Лучко-Капець використовує космогонічні слова-символи зоря, місяць, хмари: «Сьвіти моя зоре, сьвіти я тя прошу» («Моя ти зоре»);

«Озвися до мене моя ти зоре» («Я знаю Ти слухати любиш»); «В небі місяць виходить смутний // Поміж хмарами...» («Моя ти зоре»). Зірки, що сяють на небі, ніби вказують на велич Творця. Згідно з твердженням дослідників, символічне значення зірки / зорі найчастіше трактується як щаслива доля, надія, мрія. Із зорею пов'язують також почуття суму, журби, нерозділеного кохання. Українці здавна зіркою, зорею називали кохану чи близьку людину. Місяць в українців – це добрий знак, який свідчить про сприятливі обставини. Він є образом-символом добра, щастя, долі. А єднання зорі й місяця символізує щасливе кохання дівчини й хлопця [50]. У вірші Осипа Лучко-Капець «Моя ти зоре» «місяць смутний» і «одна тільки зірка». Здавалося б, що нічого доброго таке поєднання не віщує. Та той місяць авторка вдало ховає поміж хмарами, які «мов гори димлять»: «В небі місяць виходить смутний // Поміж хмарами вид свій ховає // Деколи промінь прорветься на мить // І знову за хмари спадає // Одна тільки зірка в небі палає». А хмари якраз символізують божественну присутність і могутність, Божу благодать, що дарує життя – життя оновлене, очищене [50]. Тому недаремно в її поезії «весняні вітри... гомонять»: «Сьвіти моя зоре, сьвіти».

Особливої уваги у своїй творчості Осипа Лучко-Капець надає квітам. У її віршах помічаємо проліски і червоні маки. Авторка ніби й легко та просто вводить їх до своїх поетичних творів, але читач відчуває, що лірична героїня порівнює надто коротке життя квітів зі своїм швидкоплинним. Ці настрої навіяні ще й перебуванням у санаторії у Ворохті, де Осипа Лучко проходила лікування навесні 1969 року: «Двічі на рік пишні квіти // Та не процвітають // Дні минувші пережиті // Більше не вертають». Та все ж вірить, що прийдуть вони до неї ще навесні: «Буду ждати вас квіти милі // Й морозянні дні // Буду вірить що прийдете // Ви ще на весні», а головне –

залишаться в її серці: «Не згаснете милі квіти // У серцю моїм // Завжди цвести ви будете // В серцю хоч старім» («Червоні маки», 1969). Червоні маки для авторки – «квіти кохання» і водночас символ боротьби її покоління: недаремно ж влітає в канву вірша, в якому «хороші спомини тяжке страждання», рядок, де акцентує на кольорах маку: «Пелюстки червоні-чорні». Саме під таким патріотичним прапором, що символізує героїзм і самовідданість, незламний український дух, разом із однодумцями боролася за вільну Україну.

Проліски, «білі і сині», які першими навесні «з'явилися у лісі», а також ті «завжди дні незабутні», коли їх «зривала собі», навівають авторці невеселі спогади буремної молодости, що й виливає на папері, звертаючись до своїх улюблених квітів: «Я в своєму тяжкому горю // буду лила на вас свії слезигірки» («Проліски», 1969). Осипа Лучко-Капець недаремно звертається до цих квітів, які зривала в рідному підгорецькому лісі як у дитинстві, так і виконуючи обов'язки зв'язкової УПА в роки своєї юности. Адже за народними віруваннями, проліски символізують чистоту, відродження та захист від негараздів. Ці квіти – одні з перших з'являються після суворой зими, ніби нагадуючи про стійкість українського духу, а також звіщають про наближення такого величного християнського свята, як Великдень, що споконвіку вселяє віру у відродження і воскресіння [128]. З цими «першими і милими квітами весни», з якими ділить свої радісні й гіркі думи та спомини, авторка порівнює своїх двох синочків-первістків: «Так як проліски перші сині // Перші і милі квіти весни // Стали й ви у моїм житті квітами // Ви мої милі і любі сини». Попри те, що «минули роки // Минула й молодість буйна», авторка, як і її лірична героїня, бачить у синах майбутнє, вірить у їхню синівську опіку й підтримку, тішиться ними: «Вже моя дітвора спішить до ліса // Перших веснянних квіток назбирать // Зустріти матусю і привитати // Здоров'я, щастя єї побажати».

Написання вірша «Безсонні ночі» збігається з часом лікування авторки в санаторії у Ворохті. Він перегукується з поезією «Не раз на хвилинку», яку написала Осипа в день, коли дізналася про звільнення з виправно-трудового табору в Тайшеті і присвятила матері. Перші дві строфи в цих поетичних творах повторюються майже слово в слово:

НЕ РАЗ НА ХВИЛИНКУ

Не раз на хвилинку у місячні ночі,
Як все задрімає довкола,
Зближаються мамо мені твої очі,
І шепчуть уста будь здорова.

А я у темряву ночі простягаю руку,
Та може це дійсність – та ні.
Ти тихо зникаєш у сутінках ночі,
Лишаючи спомин болючий мені [116, с. 2].

БЕЗСОННІ НОЧІ

Нераз в темряві і місячні ночі
Як все задрімає довкола
Зближаються люба мені твої очі
І шепчуть уста будь здорова

А я у темряву простягаю руку
Може це дійсність так ні
Ти тихо зникаєш у сутінках ночі
Лишаючи спомин болючий мені [106, с. 5–6].

Якщо перший присвячений матері, бо про це повідомляє сама авторка, то написаний у тому ж дусі через 23 роки вірш «Безсонні ночі» спонукає читача до роздумів. З одного боку, тут лірична героїня також може звертатися до матері. З іншого, вірш написаний у санаторії в травні 1969 р., а наступний за ним, «Червоні маки» – через місяць, у червні того ж року, і, що важливо, з приписом *«на згадку працання з л[іка]рем М. Степанівною»*. Тому і в «Безсонних ночах» може бути звернення саме до лікарки,

яка стала для ліричної героїні подругою, порадицею нарівні з матір'ю. Їй вона «душу свою розкриває», в неї «по-ради тільки благає».

Лікування у Ворохті навіває авторці й поетичні рядки, в яких вона розкриває неперевершену красу українських Карпат, а з нею виливає на папері свою глибоку любов до рідного краю, до своєї України. Мова йде про поезію «Моя ти зоре». Через санаторне «віконце» авторка спрямовує погляд читача «на бескид гірський». А там перед взором його «кругом простяглися Карпати», «ялиці розкішні зелені віттям», «шумно пливуть водопади». Наступна строфа, всього одна строфа цієї поезії, а перед нашими очима – миле серцю гірське село, доглянуте, з родинним затишком, про яке мріє кожна українська душа:

Біленькі хатини стоять на горбочку
Кругом обведені тином
Вечірні зорі над ними (лягають) палають
Блимає світло маленьке з вікон [106, с. 3].

Вірші Осипи Лучко-Капець подаємо за записами авторки, які свідчать, що вона переписувала їх з окремих листків або ж з пам'яті, бо, крім 1969 р., вони не систематизовані за датами написання. У публікації зберігаємо також авторський правопис:

РОЗРИТА МОГИЛА

Вітер віс повіває
Шум великій підійма
Стоїть там одинока у полі
Розрита могила.
Хрест березовий зчорнілий
Там поломаний лежить
А над нею вітер вис
Та сумно шумить.
Не щебече соловейко
Звечера до ранку

Не закує зозуленька
Враньці на сьвітанку.

Не заплачуть карі очі
Над його (своєю) судьбою
Бо заснули вже на віки
Від кулі тяжкої.

Порубане біле тіло
Гордого повстанця
Що боровся за Україну
Та [проти] клятого поганьця (Та проти поганьця).

Ще й по смерті не довелось
Спокійно лежати
Кати московські надлетіли
Могилу розрили.

Йдуть дівчата жито жати
Бачуть розрита могила
Над могилою схилилась
Плаче чорнобрива.

Білі кости розкидані
Хлопця молодого
А дівчина розплетена
Молилась до Бога.

І молилась і ридала
Кляла все на світі
Й попращалась з білим сьвітом
Й заснула на віки.

8.III-1949 р.

ДУМКА

Думко підстрілена пташко,
Не лети далеко звідсіль
Мрій та любуйсь коханням
Забудь як розійшлись.
Твоє щастя усьміхнеться
Збудиться з весною

Як гай і сад зацвіте
Зацвіте щастя з тобою.
Будем любитись, радіти коханням
Слухати любого співу солов'я
Як шумить річка, клеочуть філі
Будем щасливі без кінця.
Любов обітцяв гарячу мені
Любити, любити і мріяти в сні
Любити щиро а не зрадливо
Зажити спокійно як інші усі.
Та поки що тяжко кохатись в темряві
Жити в московськiм ярмі
Ганебну зневагу зносити
На муки і сльози дивитись.
Щастя усміхнеться – з недолі ми вирвем
Все мертве ожива
Заграє кров українська
Всміхнеться воля золота.

1.III-1949

З глибин душі пливе гірка сльоза
Сніжна завірюха на хвилю не вгава.
Морозний вітер душу порива
Тебе не зустріну вже більше я.
Любувалась тобою, як ранньою росою
Слухаючи співу ранніх пташок
Тебе виглядала кожної днини
Кожного ранку нового світанку.
Жила спокійно, як вільний птах
Туга не рвала серця, не мучилась в думках
Забрала(в) ти серце, всі мої думки
Навіщо воно тобі, віддай поверни мені.
Моє серце так тяжко щемить
Сумую від рана до рана
Коли ця мука зникне з душі

І загоїться нищечком рана?
Я кохаю тебе не вважаю на те
Чи любиш мене чи не будеш
Я кохаю тебе і кохатиму ще
Хоч мене ти навіки забудеш.
Санаторія 2–25.III/.19/69 р.

МОЯ ТИ ЗОРЕ

Дивлюся в віконце на бескид гірський
Кругом простяглися Карпати
Ялиці розкішні зелені віттям
Шумно пливуть водопади
 Біленькі хатини стоять на горбочку
 Кругом обведені тином
 Вечірні зорі над ними (лягають) палають
 Блимає світло маленьке з вікон
Тебе я шукаю, тебе виглядаю
Тебе нема й не видати
Прийди ти до мене, прийди озовися
Без тебе сумують Карпати.
 В небі місяць виходить смутний
 Поміж хмарами вид свій ховає
 Деколи промінь прорветься на мить
 І знову за хмари спадає
Одна тільки зірка в небі палає
Кругом хмари мов гори димлять
Світи моя зоре, світи я тя прошу
Весняні вітри про це гомонять.
Санаторія 28.III.[19]69 р.

Я знаю ти слухати любиш
Любиш читати мої вірші
Серце твоє стальне непоборне
Душа черства остається мені

Хоч слово єдине благаю тебе
Озвися до мене моя ти зоре
Щаслива буду тебе не забуду
Здоровя до мене скорійше верне.
С[анато]рія 28.III.1969 р.

ПРОЛІСКИ

Вже веснянне тепле сонце
Збудило всю землю зі сну
І проліски сині з'явились у лісі
Вітають мрійливу веселі весну
 Проліски, проліски ви любі мої
 Білі і сині як небо ясні
 Я в своєму тяжкому горю
 Буду лила на вас свії слези гіркі
Згадую завжди дні незабутні
Як вас я зривала собі
Я тихо співала цю пісню журлину
А ви пелюстками вклонялись мені
 Пройшов вже час – минули роки
 Минула й молодість буйна
 Голову мою похилу, сумну
 Покрила цілком уже сивина
Вже моя дітвора спішить до ліса
Перших веснянних квіток назбирать
Зустріти матусю і привитати
Здоровя, щастя їй побажати.
 Кажуть: нене! Мила! Витаєм тебе
 Щастя здоровя для всіх дороге
 Будь здорова, весела завжди
 І пролісків синіх від синів ти жди
Так як проліски перші сині
Перші і милі квіти весни
Стали й ви у моїм житті квітами
Ви мої милі і любі сини.

С[анато]рія 5.IV-[19]69 р.

БЕЗСОННІ НОЧІ

Нераз в темряві і місячні ночі
Як все задрімає довкола
Зближаються люба мені твої очі
І шепчуть уста будь здорова
 А я у темряву простягаю руку
 Може це дійсність так ні
 Ти тихо зникаєш у сутінках ночі
 Лишаючи спомин болючий мені
Без тебе сумно пливуть мені дні
А тебе я бачу в день і в ночі
Тобі я душу свою розкриваю
В тебе поради я тільки благаю
 В горах прожиті дні згадувать буду
 Як ранком стрічала завжди тебе я
 Серце наповнено радістю було
 Від щастя всміхалась душа
Як сонечко ясне сяє за обрій
І блідий місяць засвітить вгорі
Думками з тобою я буду завжди
Приснився мила мені ти у сні.

С[анато]рія V-[19]69 [р.]

ЧЕРВОНІ МАКИ

Червоні маки квіти кохання
Хороші спомини, тяжке страдання
Червоні маки хороші квіти
Буду я ждати і вами радіти.
 Ген далеко у городці
 Мак червоний розцвітав
 Гордовито він пишався
 Всіх прихожих чарував
 Пелюстки червоні-чорні
 Вітерець тихо колихав

І про долю всіх квіток
Тихо він усім шептав.
Та недовго любувався
Мак червоний між квітами
Прийшла пора розставання
Прийшла і між нами.
Щонайкращий букет квітів
Щиро дарить мила рука
Не всихайте любі квіти
Шепчуть тихо милі уста.
Красується мак в кімнаті
Шепчу я йому щодня
Ви є любі мої квіти
Прошу вас не забуття
Вянуть ніжні пелюстки
Та листочки опадають
Двічі на рік пишні квіти
Та не процвітають.
Цвітять любі милі квіти
Цвітять ще для мене
Моє серце вже вас тратить
Цвітять до осені.
Двічі на рік пишні квіти
Та не процвітають
Дні минувші пережиті
Більше не вертають.
Буду ждати вас квіти милі
Й морозяні дні
Буду вірити що прийдете
Ви ще навесні.
Не згаснете милі квіти
У серцю моїм

Завжди цвисти ви будете
В серцю хоч старім.

*На згадку пращання з л[іка]рем М. Степанівною
28. VI. 1969 р.*

ДУМКА

Думко підстрілена пташко
Блукаєш горами ярами кудись
Тугу розвіваєш, смуток навіваєш
Серцю жалю завдаєш.
 Бачиш далеко небесні простори
 Й маленький закуток гірський
 Бачиш розкішні ліси Чорногори
 Снігом покриті поля і луги.
Бачу й тебе ген-там деś далеко
Смутну й похмуру – душею болиш!
Вітрець повіває думу навіває
Про горе тяжке болюче твоє.
 Думко! Крилата й багата пісне!
 В тобі є все і щасті й горе.
 Співай веселенько бо плаче серденько
 Біль серце й душу уцерьть розірве.
 С[анато]рій 28.VI-[19]69 [р.]

ЗЕЛЕНА ТАЙГА

Сумно та тужно пливають хвилини
Думка за думкою, як хмари линуть
Серце трівожно бється в грудях
Як бистрії філі об борт корабля.
 Плаче серденько, нишечком плаче
 Хоче забути обіду людську
 Хоче поради, хоче розради
 Хоче на хвильку забути журбу.
Ніхто не підійде ніхто не спита
Чого плаче серце та скиглисть душа
Як була я дома весела була
Остався лиш спомин жаль і туга.

Ніхто не підійде, ніхто не пита
Кругом чужі люди, безмежна тайга
Голубе небо і зорі ясні
Там знаходь спокій зболілій душі.
З ніким не ділися своїми думками
Будь горда і бодра зболіла душа
Бо люди на світі добра не бажають
Бажають лиш злого – зла без кінця.
Правдивого друга не скоро знайдеш
Знайдеш так щастя не буде
Вірнішого друга за матір нема
Вона ніколи тебе не осудить.
Сибір-Невельськ 17.IV.1954 р.

2. Друга частина зошита має назву «Тетяна Байда (Барбелюк)». На цих семи сторінках Осипа Лучко-Капець каліграфічно лінійка в лінійку переписала 10 поезій поестри по боротьбі Тетяни Байди (Барбелюк)¹⁷ (1933–

¹⁷ Тетяна Байда (Барбелюк), дівоче прізвище Дейнега, народилася 27 листопада 1933 р. в с. Забороль на Волині. Коли Тетяна навчалася у 8 класі Луцької школи, то почала цікавитися забороненою літературою й писати власні вірші. Навесні 1949 р. вступила до юнацької мережі ОУН. На першому допиті на столі слідчого лежало фото, де Тетяна в українському народному вбранні, та два зошити з її власними віршами. Здав дівчину А. Школьник, кравець, у якого вона мешкала. Пізніше став міліціонером. Саме він викрав із портфеля учениці особистий щоденник, листівки і зошити з віршами, щоб передати їх органам НКВС.

Тетяна з гідністю витримала всі допити в підвалах слідчого ізолятора. Після чого її відправили до Луцької в'язниці. Тетяну засудили за ст. 54-10 ч.1 на 10 років позбавлення волі з конфіскацією майна. Спершу її направили в колонію для неповнолітніх злочинців у Львові. Там дівчина знайшла однодумців, з якими на 1 травня пошили синьо-жовтий прапор і підняли його у Львові на вулиці Теотинській. З дитячої колонії №1 їх, ще зовсім юних дівчат-патріоток, відправили на Колиму.

На початку вересня 1950 р. Тетяна ще з однією жінкою вирішили тікати, щоб піти в підпілля. Адже вони свято вірили в те, що Волинь і Галичина бореться за волю України. Та не зовсім так сталося.

2019), яку в п'ятнадцять з половиною років засудили до 10 років виправно-трудових таборів із конфіскацією майна. Нині вона відома як українська письменниця, громадська діячка, членкиня КУНу, Братства вояків ОУН, УПА Волинського краю ім. Кліма Савура, ГО «Союз українок» і товариства політв'язнів. Вірші датовані 1949–1956 роками. Один із них, без назви, написаний до ув'язнення,

Після того, як дівчат піймали і кинули до карцеру, їм загрожував новий суд. Але справу не підняли. Тоді Тетяну поселили в барак до політичних в'язнів з великими термінами. Усього в таборах Тетяна пробула 5 років, 1 місяць і 7 днів. Після смерті Сталіна разом з «політичними» страйкувала, брала участь у голодуванні.

Восени 1951 р. Тетяна повернулася в рідне село до батьків, яким вдалося уникнути вивезення на Сибір, влаштувалася на роботу вантажницею і пішла вчитися у вечірню школу. Закінчила школу з медаллю, але вступити до Львівського медичного інституту не вдалося. Проте не полишила надії стати медиком. Спочатку закінчила Луцьке медичне училище, а вже у віці 29 років, маючи сина, вступила на стаціонар Івано-Франківського медінституту, по закінченні якого працювала лікарем-гінекологом у м. Калуші.

З початку національно-патріотичного відродження Тетяна Барбелюк активно включилася в громадську роботу. Була членкинею КУН, Братства вояків ОУН, УПА Волинського краю ім. Кліма Савури, Союзу українок і Товариства політв'язнів. Реабілітували Тетяну Барбелюк (Дейнегу) на другому році відновленої незалежності України, посвідчення про реабілітацію отримала 28 травня 1999 року. Творячи не лише поезію, Тетяна Байда-Барбелюк писала і прозу, де в художніх історіях розповідала про долі борців за незалежність, умови, в яких вони боролися та виживали. Ніколи не впадала у відчай, вірила, любила Україну, за яку жертвувала здоров'ям, молодими роками, перспективною роботою. Жінка вражала своєю життєвою мудрістю. Попри складне життя, Тетяна Байда-Барбелюк (Дейнега) не акцентувала на негативі. Вона ніколи не засуджувала сучасну молодь, а, навпаки, казала, що саме їй творити майбутнє.

Тетяна Байда-Барбелюк (Дейнега) відійшла у вічність 24 листопада 2019 року. Раділа, що побачила свою Україну незалежною і що борці за її волю нарешті будуть зватися Героями, а не зрадниками» [Відійшла у вічність легендарна повстанка Тетяна Байда-Барбелюк. URL: <https://vikna.if.ua/news/104538/view>].

взимку 1949 р., в її рідному селі Забороль на Волині. Наступний вірш «Карцер» (липень 1949 р.) написаний уже в підвалі нквс. Далі – промовиста назва «Суд» (7.09.1949 р): «Ні адвокатів, ні присяжних, // Порожній зал і коридор, // Нашвидкоруч усе рішали // Лише суддя і прокурор». Усе тюремне життя вмістилося у віршованих рядках: «Не вчила у школі морзянку, // То змушена вчити в тюрмі»; «За ґратами – небо, // За ґратами – сонце»; «А я в бараці // Сиджу на нарах», «Нешасная доля / За що мені? // Ще трохи – трошки // І буде воля, // Ще десять років // Й чотири дні»; «Усурійська тайга прекрасна, // Як мрія, легенда, як чудо! // Чому ж ми були нещасні? Чому ж так кляли її люди?». І ось довгоочікувана воля: «Прийшла! Прийшла жадана воля, // Омріяна на чужині». Та побачене вдома («німіють села і міста... // Майже всі церкви позакривали») спонукає стати в куточку, помолитись, гірко заридати: «Чи коли побачу, чи діждусь, // Щоб ти вільний став, мій рідний краю?». Довго не відпускає й пережите: «Знов мені приснилась зона, // Знов мені приснились ґрати» [106, с. 9–15].

Осипа Лучко-Капець не випадково зафіксувала у своєму зошиті саме ці поезії Тетяни Байди. Адже вона сама і більшість її однолітків, рідні, знайомі пройшли через цю жахливу систему, пережили всі ці поневіряння сибірами лише за те, що любили свою рідну землю, що мріяли жити у вільній, процвітаючій Україні.

Калушани старшого віку добре знають Тетяну Байду-Барбелюк: вона працювала акушеркою-гінекологинею в Калуші. Я вперше почула про цю жінку-легенду в редакції газети «Дзвони Підгір'я»: тоді якраз Тетяна Байда написала свою художньо-документальну повість «Довго мовчали смереки» [5].

У фондах Меморіального музею «Калуська в'язниця», що входить до комунального закладу «Музейно-виставковий центр Калуської міської ради», зберігається рукопис радіоінсценізації другої частини її

автобіографічної повісти «Свічі гаснуть від вітру» під назвою «За колючими дротами» за сценарієм тодішнього голови Громадської організації «Міськрайонна історико-просвітницька організація «Меморіал»» Богдана Мушкевича [68]. Рукопис зроблений на чорновому папері формату А4: 29,5x21 см, тому сценарій розміщується лише на одному боці; склеєний у вигляді альбома; титульна сторінка приглушеного жовто кофейного кольору; почерк каліграфічний; записи велися кульковою ручкою чорного кольору (виняток становлять аркуші 17 і 18, де частина записів синього кольору). Опрацьовані журналісткою Світлою Якименко фрагменти виділені кульковою ручкою червоного кольору. Цю частину повісти свого часу на калуському радіо «Дзвони Підгір'я»¹⁸ п. Світлана озвучувала. Можемо припустити, що цей сценарій – це автограф Тетяни Байди. Бо, порівнявши почерк тодішнього голови ГО «Міськрайонна історико-просвітницька організація «Меморіал»» Богдана Мушкевича з рукописом, ми дійшли висновку, що у фондах «Калуської в'язниці» зберігається рукопис радіоінсценізації, зроблений не його рукою.

2.10. Рукописи

У Приватному архіві Осипи Лучко-Капець зберігається сім рукописів: листи (до редакції газет

¹⁸ Комунальна організація «Радіомовлення «Дзвони Підгір'я» Калуської міської ради» зареєстрована 15.01.2002 р. Державна реєстрація припинення юридичної особи за спрощеною процедурою шляхом її ліквідації за № 11201720005000583 від 11.11.2011 р. Хоча при редакції газети «Дзвони Підгір'я» радіо «Дзвони Підгір'я» діяло з часу заснування цієї демократичної газети. Його ведучими свого часу також були Віра Перегіняк, Ярослав Магаль, Людмила Пастушок [URL: <https://clarity-project.info/edr/31843709>].

«Дзвони Підгір'я», «Нова Зоря», «Вікна» і науковців), спогади, виступи, кожен із яких має свою інформативну наповненість і цінність. З повним текстом рукописів можна ознайомитися в «Споминах» і «Додатках»: ми їх подаємо згідно з оригіналом, не змінюючи пунктуації й орфографії.

1. Спогади про нашу письменницю п. О. Дуче[и]мінську (січень 1994 р.) [105]. (*Епілог. Спомини*).

Із цього рукопису, який Осипа Лучко написала для друку в газеті «Дзвони Підгір'я» (*про це свідчить запис авторки дрібним шрифтом у верхньому лівому кутку аркуша. – Д. О.*), дізнаємося про її знайомство із відомою письменницею, громадською діячкою, народною вчителькою Ольгою Дучимінською, яке відбулося у 1951 р. в одній із камер Львівської тюрми; про 21-денне їхнє спільне етапування в Сибір; про цінності того покоління: «ми всі старалися щось взяти зі собою на згадку про Україну ми молоді брали квіти а п. Оля взяла жменьку землі...»; про те, що їх разом везли в інше місце: «знову везуть нас на колону і п. Оля попадає зі мною, мене на лісоповал а п. Олю в зоні». Дізнаємося про передачу віршів п. Ольгою молодій посестрі по нещастю Осипі з побажанням зберегти їх і після звільнення обов'язково опублікувати.

На рукописі іншою рукою зроблено запис: «Використ[ано] 11.І.[19]94». Стаття була опублікована на шпальтах газети «Дзвони Підгір'я» у березні того ж року [60].

2. Лист Володимирі Пахомову (кінець 1998 – поч. 1999 р.) [121], (*додаток 8*).

Цей лист свідчить про те, що Осипа Лучко-Капець виконала побажання п. Ольги Дучимінської і вірші, які берегла протягом майже пів століття, таки опубліковані. Упорядкував збірку поезій саме Володимир Пахомов з

Івано-Франківська, якому в цьому листі його авторка щиро дякує.

3. Виступ біля кінотеатру в Калуші, 13.IV.1999 р. [111], (додаток 9). 4. Чорновіл В'ячеслав Максимович [112], (додаток 10).

Два останні рукописи об'єднані однією темою: у них Осипа Лучко веде мову про українського політика, діяча руху опору проти зросійщення та національної дискримінації українського народу, політичного в'язня срср В'ячеслава Чорновола. Перший із них – це виступ Осипи Лучко біля кінотеатру [«Відродження»] в Калуші, 13.IV.1999 р. після «навмисного вбивства» «незламного борця за волю, незалежність самостійність Української Держави, голову Н[ародного] Р[уху] України». «Велика втрата для нашої держави, – наголошувала п. Осипа у своєму виступі. – Чорновіл давав нам віру в завтрашній день. Він став символом боротьби Нар[одного] Руху за незалежну Україну, того Руху, який об'єднав всіх патріотів України в одному пориві до волі». Та хоча їй «тяжко на серці», бо «загинув провідник», вона впевнена, що і її покоління, і нащадки продовжать його боротьбу. «Єднаймося, братаймося, бо в єдності сила народу. Любімо Україну, дуже любім і за неї Господа молим», – закликає у цьому виступі героїня нашої розвідки, і ми розуміємо, наскільки актуальні ці її слова нині.

Читаючи другий рукопис цієї теми, дізнаємося біографію В'ячеслава Чорновола, яку Осипа Лучко підготувала, ймовірно, до чергової дати його загибелі: «І так, 25 березня 1999 р. трагічно загинув в автокатастрофі вірний син, незламний борець, відважний і непоборний герой України, він любив Україну і віддав за неї своє дороге цінне життя». Де саме доповідала п. Осипа невідомо, але її заклик після біографічної довідки свідчить про аудиторію,

до якої доповідачка звертається зі словами-закликом: «Нам треба брати примір з нього і з його завзятости».

5. Слово на презентації книги Миколи Когути «Підгірки: історія і сучасність», 25.VIII.2000 р. [110], (додаток 11).

Презентація книги калуського краєзнавця, уродженця с. Підгірки Миколи Когути «Підгірки: історія і сучасність» проходила в місцевому Будинку культури ім. Антіна Могильницького (1811–1873), до речі, теж уродженця Підгірок. У своєму виступі п. Осипа не просто дякує односельцю за таку важливу працю: «Ми сьогодні зішлися щоб підтвердити і подякувати Миколі Когуту за його дуже великі труди які він вложив у книжку «Історія Підгірок». Вона ділиться своїми враженнями від прочитаного: «Перегортаючи сторінки книжки, з хвилюванням і сльозами на очах згадуючи всі мені знакомі події сільського і партизанського життя, де зумів Микола по черзі відтворити все пережиле: муки, терпіння, смерть героїв».

6. Лист до редакції газети «Вікна» від 24.XII.2002 р. [103], (додаток 12).

У листі до редакції першої на теренах Прикарпаття незалежної газети «Вікна» Осипа Лучко-Капець побивається за долю своєї рідної України, бо не за таку державу вона і її однодумці боролися. «Це ж держава квітуча, текуча медом і молоком, все в нас є, а влади нема. Нема Влади Верховної Ради, щоб працювала на державу. <...> Єдності немає а в єдності є сила», – криком кричить у розпачі.

Оскільки лист пише напередодні Нового 2003 року і Різдва Христового, то шле всім українцям побажання, в яких закладена вся її любов до рідної держави, всі її переживання і сподівання: «Нехай новонароджений Ісус поблагословить весь український народ, зєднає всі партії в одно ціле, щоб працювали на користь Нашої Суверенної Незалежної Держави України. Нехай всі негаразди чвари

залишуться в старому році. Починайте з Богом плідну працю на користь України».

7. Лист до редакції газети «Нова Зоря» від 20.I.2004 р. [104], (додаток 13).

Цей лист до редакції українського греко-католицького часопису написаний Осипою Лучко-Капець у день, коли завершувалися новорічно-різдвяні свята (*Собор св. Івана Предтечі, за новим календарем – 7 січня. – Д. О.*), – це свідчення її як істинної християнки. Жінка дає своє свідчення за пів року до відходу у вічність. Відкриває свій сон, у якому спілкувалася з Господом нашим Ісусом Христом, аж через пів століття. Відкриває його, свідчить про силу Божого слова перед усією християнською родиною на шпальтах не так давно відновленого греко-католицького видання. Цей віщий сон приснився дівчині в Тайшетських таборах як відповідь на її безперервні молитви незадовго до звільнення. У цьому сні вона бачить Господа: «Я вклякаю перед Нього і прошу, щоб Ісус мені допоміг вийти із цієї тяжкої неволі і повернутися додому, а Ісус каже мені “Молись”... Він виходить з каплички а я вслід за ним і знову паду перед ним і дальше прошу о помочі, а Ісус поклав свою руку мені на голову і каже: “Є Божа благодать, є Божа благодать, є Божа благодать – молися”, і зник. Цей сон снівся мені ще 1955 році і невдовзі на табори прийшов пересуд і мене пересудили і освободили із 25 років я відбула 6 років з гаком. І повернулася додому на Україну».

2.11. Фотоархів

Неабиякої уваги заслуговує фотоархів Осипи Лучко-Капець. Він зберігається в Приватному архіві у двох фотоальбомах ручної роботи їхньої власниці (*фото*): один

із них – червоний (далі – Фотоальбом-1), інший – чорний (далі – Фотоальбом-2).

За словами невістки п. Осипи Любові Лучко, ці фотоальбоми свекруха привезла з Тайшету [75]. Оглядаючи їх, розумієш, з якою любов'ю вони зроблені. У кожній деталі – глибокий зміст, зашифрований віками. Фотоальбом-1 [119] – червоного кольору, Фотоальбом-2 [120] – чорного. Осипа Капець невипадково використала ці кольори – кольори прапора Організації українських націоналістів (революційної), до якої належала. Прапор складається з двох кольорів – червоного і чорного. Чорний колір означає землю як символ багатства і стабільності; земля тут – це також своя власна територія, де пролита кров героїв створює основу для вільного майбутнього. Чорний символізує глибину культури та її зв'язок із минулим, нагадує про зв'язок поколінь. У наші дні чорний колір демонструє незламність українців, які продовжують, незважаючи на втрати, боронити свою незалежність. Червоний колір символізує кров, пролиту на полі бою за незалежну Українську державу, за нашу свободу. Її вважають святим актом жертвності заради майбутніх поколінь. Тому червоний колір – то знак мужності й героїзму. У більш спокійному контексті він символізує життєдайну силу, енергію, любов і зв'язок із рідною землею [126], про яку так мріяла всі роки на чужині Осипа Капець.

Обидва фотоальбоми оформлені ручною вишивкою. На кожному із них вишиті криптоніми: ОК [Осипа Капець].

Фотоальбом-1: Формат: 11x17 см. Має 46 аркушів. Для Фотоальбому-1 Осипа Капець, ймовірно, використала два «блокноти» грубої роботи або ж власноруч нарізані з паперу для широкого вжитку, папір – цупкий, кольору папірусу. Кожен із «блокнотів» скріплений двома металевими скобами, розміром 1,5 см. Обкладинка –

тверда (палітурка): картон обтягнутий червоною бавовняною тканиною, зшитою на корінці (з виворітного боку) вручну чорною ниткою. Якщо тканина на задній боковині зшита з двох шматків (із внутрішнього боку, світло-зеленими нитками), то на передній боковині у правому нижньому кутку ледь проглядається акуратно надшитий шматок тканини, шириною 1 см, який через 6 см зникає. Форзац – акуратно заклеєний картон вицвілого світло-зеленого кольору. З'єднує фотоальбом (два «блокнути» і палітурку) шнурок-косичка, який його авторка виготовила з ниток муліне різного кольору і який закінчується такими ж різнокольоровими (світло-зелений, темно-зелений, голубий, оранжевий, фіолетовий, гірчичний, червоний, рожевий, бежевий) китицями, довжиною 2 см. Шнурок розірваний, тому з'єднує лише з одного боку.

Передня боковина палітурки оздоблена вишивкою (техніка: хрестик, нитки: муліне): посередині навскіс із одного кута до іншого (з нижнього лівого до верхнього правого) тягнеться геометричний орнамент, довжиною 20 см і шириною 4 см. Кольори: чорний – символізує землю як символ багатства і стабільності, а також біль і страждання, негативну енергію, енергію смерті; зелений – символізує процеси народження і росту; жовтий – колір сонячної енергії, життя, радості, багатства й процвітання; синій – символ жіночої енергії, спокою, колір води і неба; білий – колір чистоти, святости, незайманости. Використала тут Осипа Капець і поширені елементи вишивки – зірку хреста (інша назва восьмипроменева зірка) та хвилясті лінії. Зірка хреста (в Осипи Капець вона в жовто-синіх кольорах) поєднує в собі сутність хреста і зірки і є символом Всесвіту, родючості, гармонії, захисту й духовного розвитку. Хвилясті лінії символізують воду, без якої немає життя. У лівому верхньому кутку передньої боковини вишиті перші букви імені та прізвища власниці

фотоальбому (криптоніми): ОК, причому верх букви «К» розпочинається на середині букви «О». Буква «О» вишита світло-зеленими нитками в один хрестик, внутрішній бік кожного хрестика обшитий чорною протягнутою ниткою. Пряма лінія букви «К» – це два рядки хрестиків бежево-жовтого і синього кольорів, такі ж кольори використані для «двох гілок» букви, які відходять із центру прямої лінії. Уся буква обшита чорною протягнутою ниткою, крім внутрішнього боку «двох гілок» букви: він обтягнутий ниткою бежево-жовтого кольору.

Фотоальбом-2: Формат: 14х20,5 см. Має 94 аркуші. Для Фотоальбому-2 Осипа Капець, ймовірно, використала чотири «блокноти» грубої роботи або ж власноруч нарізані з паперу для широкого вжитку, папір – цупкий (але ніжніший, ніж в Фотоальбомі-1), кольору папірусу. Обкладинка – тверда (палітурка): картон обтягнутий чорною бавовняною тканиною, зшитою на корінці (з виворотного боку) вручну чорною ниткою. Форзац також із натуральної тканини – темно-синього кольору, з'єднаний із боковинами палітурки червоними нитками муліне технікою зигзаг. До форзацу передньої боковини палітурки такою ж технікою і з тої ж тканини пришита кишеня. З'єднує фотоальбом (чотири «блокноти» і палітурку) шнурок, скручений із трьох ниток «Ірис» світло-зеленого кольору, який закінчується китицями, довжиною 3 см.

Передня боковина палітурки Фотоальбому-2 оздоблена вишивкою (техніка: хрестик, нитки: муліне): посередині навскіс із одного кута до іншого (з верхнього лівого до нижнього правого) тягнеться геометричний орнамент, довжиною 22 см і шириною 5,5 см. Кольори: зелений і темно-жовтий. Зелений символізує процеси народження і росту, життя; темно-жовтий, як і інші відтінки жовтого, символізує позитивні емоції та щастя. У вишивці, зробленій Осипою Капець на передній боковині палітурки, бачимо шестигранник, всередині якого – хрест, що є най-

потужнішим оберегом. Перші букви імені та прізвища власниці й авторки фотоальбому «ОК» вишиті в лівому кутку передньої боковини палітурки. Буква «О» розміщена вище і половина її міститься під буквою «К», остання ніби накриває її. Буква «О» вишита темно-жовтими нитками, а буква «К» – зеленими.

У двох фотоальбомах зберігається 181 світлина, ще дві (*церковний хор Підгірок. – Д. О.*) – поза ними. Із цих 183 – з підписами 111, без підпису – 72. У Фотоальбомі-1 зібрані світлини різного періоду, більшість із них (47) приклеєні, що не дає змоги дізнатися, чи є підпис і точно встановити дату світлини. Для всіх світлин Осипа Лучко-Капець зробила характерні для фотоальбомів прорізи. У Фотоальбомі-2 не надibuємо жодної приклеєної світлини. Тут його власниця систематизувала в основному фото періоду її перебування у Тайшетському ВТТ.

Окремий блок світлин, який займає майже 50% фотоархіву, свідчить про перебування Осипи Капець у Тайшетському ВТТ (1950–1956 рр.) чи знайомих їй та її чоловіка в інших таборах: Джезказганському табірному відділенні Степового ВТТ у Карагандинській області Казахської рср [120, арк. 23], Воркутинському ВТТ [120, арк. 51] чи Ітинському ВТТ Комі арср ррфср [120, арк. 90, 91], в населеному пункті Анзеба Іркутської області [119, арк. 29]. Всього таких світлин налічується понад 80. Нам вдалося нарахувати 84, хоча крім цих трапляються й такі, що неможливо визначити, чи то саме той період чи інший.

Оскільки ГУЛАГ (Головне управління виправно-трудових таборів і трудових поселень нквс срср) був системою, що діяла в умовах суворої секретності, то фотографування було заборонено. Ті, хто намагався це робити, звичайно ризикували. Радянська влада намагалася приховати існування та масштаби ГУЛАГу, багато фотографій було знищено чи приховано. Тому світлини з таборів ГУЛАГу досить рідкісні, а їхнє збереження часто було

проблематичним. На цьому фоні кожна збережена Осипою Лучко-Капець фотографія того періоду – це надзвичайно цінний історичний документ.

Переглядаючи світлини, ми бачимо, чим жили в'язні так званих виправно-трудоих таборів, чим займалися, у що були вдягнені. Ми свідомі того, що ці світлини не відображають усіх тих обставини, в яких доводилося перебувати політув'язненим. У Приватному архіві Осипи Лучко-Капець збережені світлини переважно 1954–1956 рр., тобто років, коли після смерті Сталіна умови в таборах трохи пом'якшали, та й зрештою, коли політув'язнені вже навчилися виживати в тих нелюдських умовах. На світлинах ми бачимо причепурених жінок і дівчат, одягнених не лише в «куфайки», але і в плаття, піджаки, як чоловіки, так і жінки вбрані у вишиті сорочки. Згідно з дослідженням докторки історичних наук Оксани Кісь «Українки в ГУЛАГу: вижити значить перемогти», в'язні мусили носити стандартну уніформу. Жінкам, зокрема, належалася спідниця та хустка. Але насправді в таборах постійно бракувало одягу. Опитані науковицею каторжанки згадували, що їм видавали вживаний одяг із фронтників – прострілені бушлати, шинелі зі слідами крові, що, звичайно, засмучувало жінок. Вони відчували розгубленість і сором через свій неналежний вигляд, адже кожному дівчину змалку вчили мати гарний вигляд. Тому, згідно з дослідженням Оксани Кісь, у спогадах вони описували, яких зусиль докладали, щоб підігнати таборовий одяг за розміром, перешити, перекроїти [9; 33]. Це ж яку силу волі треба було мати, щоб навіть у таких пекельних умовах (лазня – раз на 10–14 днів; брак мила, води; морози; недостатнє опалення; блощиці, воші, мошва тощо) мати належний вигляд! Хай навіть у «куфайці», та все ж залишатися жінкою.

Виживати в таких умовах допомагала взаємна опіка, творення квазіродинних стосунків, таборове сестринство, що Оксана Кісь вважає суто жіночим феноменом [9].

Аналізуючи підписи на зворотному боці світлин із Приватного архіву Осипи Лучко-Капець, робимо висновок, що багато хто із посестер по нещастю вважав її за вірну подругу: «Подрузі важких днів Осипі» [120, арк. 17], «На довгу згадку любимій Осипочці» [120, арк. 19], «Найдорошій добре знакомій та незабутній Капець Осипі» [120, арк. 40], «...для свої вірної подруги» [120, арк. 62], «...згадай подругу одної недолі» [120, арк. 63], «Люба подруго Осипцю!» [119, арк. 19]. «Коханій подрузі в день від'їзду» посестри по табору дарували і віршовані рядки [116, с. 41].

Відомо, що після Другої світової війни жінок і чоловіків в ГУЛАГу утримували окремо. Вони перетиналися лише в місцях праці. На світлинах із Приватного архіву Осипи Лучко-Капець ми бачимо чоловіків і жінок разом під час будівництва теплиці (березень-квітень 1955 р.), а також виступів хору (керівниця Ліда Вергановська [120, арк. 42]) і драматичного гуртка [120, арк. 42, 52]. Світлини свідчать, що Осипа Капець брала активну участь у діяльності цих гуртків. Судячи з вертепу, зорганізованому в 1955 р., учасники драмгуртка ставили не лише класику, як-от «Наталка Полтавка» І. Котляревського [119, арк. 1зв.], але й, вочевидь підпільно, розігрували сценки з народження Христа. Осипа Капець у цьому вертепі виконувала роль козака [119, арк. 27зв., 28], (*фото 24, 25*). Ймовірно, саме про цей вертеп згадує Дарія Корчак, спогади якої про Різдво в Тайшетському Озерлагу на початку 1950-х років надibuємо в дослідженні Оксани Кісь: «Маленькою радістю для нас був різдвяний вертеп, який ми спільно організували. Знайшлися серед нас такі, що пам'ятали слова до цього дійства, самі шили одяг для царів, ангелів, чорта. Я була пастухом у гуцульському кептарику й капелюшку на голові. Ходили з барака в барак, колядували, несли радісну звістку про народження Ісуса Христа. Старенькі жінки плакали, обнімали нас,

цілували, а ми були щасливі, що уникнули пильного ока наглядача» [33, с. 147]. Це все свідчить про те, що політв'язні жили в молитві, у вірі, не забували наших українських свят й традицій, намагалися в будь-яких обставинах вшановувати християнські свята.

У Приватному архіві Осипи Лучко-Капець зберігається всього дві світлини тайшетського періоду, на звороті яких перелічені прізвища зафіксованих на ній ув'язнених [119, арк. 1зв.; 120, арк. 44], (*фото 31, 37*).

Окремо варто звернути увагу на підписи на звороті світлин. Із них ми дізнаємося про місце, час, людей, зображених на фото, а також кому і хто дарує те чи інше фото. Найбільше підписів бачимо якраз на світлинах періоду перебування Осипи Капець у Тайшетському ВТТ. З одного боку зауважуємо шаблонні підписи на кшталт «На довгу і незабутню згадку», «На спомин» чи «Якщо уважаєш оригінал, то бережи копію», з іншого – у кожному написаному слові відчуваємо біль пережитого разом у неволі, любов, повагу до адресата: «Знайдеш хвилю І. Споглянеш згадаєш мене! де снували дні неволі жахливе життя. Дарую на спомин вірні подрузі Осипі від Аусі. Тайшет 20 II 56» [119, арк. 5], «На памятку дарую свою знимку своїй знакомі цьоці Липень 15. 55 р.» [119, арк. 8], «На памнять для землячкі Осипи! від Евгена. Тайшет. 12. VII.55 р.» [120, арк. 13], «Подрузі важких днів Осипі – Аруся Токалинськ 11/XII.55 р.» [120, арк. 17], «Коли на зміну журбі і горю, прийде радість обнявшись зі щастям, тоді не забувай про ту, з якою мандрувала по чужих землях. Як що уважаєш оригінал, то бережи копію. На довгу згадку любимій Осипочці дарує [*підпис*]. Сибір. 11/XII 1955 р.» [120, арк. 19], «На довгу згадку Люба Осипцю Ти цю карточку до рук візьми і кожної хвилини мене спімни, Тобі люба Подруго дарує, Юстинка. Дня 31/X 54 р.» [120, арк. 28], «Грішево 9.I.1955 р. На довгу та ніколи незабутню памятку дарує свою знимку Марія з сестрою Стефою. Найдорожій добре знакомій та

незабутній Капець Осипі» [120, арк. 40], «На спомин дорогий сестричці Осипі, від Грицька та Миколи. Воркута 20.XII.1955 р.» [120, арк. 51], «Якщо заслуговую то хоч порою згадай подругу одної недолі. На довгий спомин Осипі – Іванка. Тайшет 24.IV.[19]56 р.» [120, арк. 63],

Часто-густо в підписах світлин зауважуємо віршовану форму, характерну для початку–середини ХХ ст.: «На памятку дарую свою карточку подрузі Осипі від Марусі. Липень 15. [19]55 р. Коли погаснуть всі вулкани. / Коли згорить вся земля. / Коли на небі зір нестане / тоді забуду тебе я» [119, арк. 16], «Люба Подруго Осипцю! Живи щасливо між друзями. Бо напевно стрічі більш nebude. Так Ти радісно проживай, / За свою подругу по нещастю, / Ти ніколи не забувай. На довгу згадку для свого злого Осипчика Юстинка. Сибір. [...] дня 5/VI [19]55 р.» [119, арк. 19], «На довгу і не забутню згадку для Осипки дає Юстинка. Не вдо[ро]гій забаві Друзя пізнаються / Вони пізнаються бідою / як гори настани, як слези полються / Той друг хто заплачи з Тобою. 1.VI.[19]55» [120, арк. 15], «І знов судьба розлучить нас / так само як свела / Хай спомином останеться / ця карточка моя. На довгу і незабутню згадку в день виїзду дарує [...] 2 V [19]56» [120, арк. 62], «Якщо стрінутись нам не прийдеться / Якщо наша така вже судьба / то нехай на памятку Тобі остається / не рухома ця постать наша 7/I-[19]52 р. Дарує Иван і Марійка» [120, арк. 84].

Більшість із цих підписів є свідченням того, як тяжко було прощатися з вірними подругами, з якими не один рік жили поруч, розділяли нелегкі таборові випробування, ділилися останнім куснем хліба і найпотаємнішими думками.

Дві світлини із Приватного архіву адресовані не Осипі, а її майбутньому чоловіку Миколі Лучку. Обидві – з Інти: «Із днів перебування на далекій півночі засилаю на пам'ять свою фотокарточку дорогому другові Миколі від

Івана. Інта 20.I 1956 р.», «23/I-56 р На милий wspomин Миколі від друга Олекси. Це фото з наших Різдвяних Свят. Так виглядала наша ялинка. Інта 2-й р-н [підпис]» [120, арк. 90, 91]. Ці дві світлини наштовхують на думку, що, можливо, Микола Лучко відбував «покарання» саме в Інтинському ВТТ Комі арср ррфср.

Трапляється в цьому фотоархіві і такий підпис: «Не дана а просто взята в свого нареченого» [120, арк. 71]. Ця світлина датована 24.X.1948 р. і, ймовірно, подарована Осипі або ж її сестрі кимось із підгірчан, зафіксованих на ній.

Єдина в архіві світлина періоду навчання Осипи Капець у Богородчанській бухгалтерській школі (осінь 1949 – весна 1950 рр.). Із підпису на звороті дізнаємося, що навчання тут було не одним з безтурботних періодів життя дівчини і її однолітків: «На довгу згадку з курсантських сумних днів дарує коханій та ніколи незабутній Осипі «Параня» Богородчани 8 березня, 1950 р.». На світлині – красива галицька дівчина у вишитій сорочці, з традиційною для того часу зачіскою: розділеною посередині голови «дорогою» й закладеною навколо голови косою. Погляд впевнений, зосереджений і занадто серйозний для студентського (*тут – курсантського. – Д. О.*) віку. Якщо правильно розчитуємо, то відомо лише псевдо дівчини – «Параня». Можливо, ми не маємо рації: це нині ми пишемо псевдо в лапках, а чому в 1950 р. однокурсниця Осипи Капець написала це ім'я саме так, нам невідомо [120, арк. 65].

Свято берегла Осипа світлини, які їй надсилала сестра Ярослав з місця їхнього виселення. Із підписів на цих світлинах-посланнях відчуваємо тугу за рідною кровинкою і рідним краєм, за щасливими мирними днями в рідних Підгірках, сестринську любов і усвідомлення часу, проведеного на чужині, як «сумнопрожитих днів»: «На згадку любима сестричко засилаю Тобі цю фотокарточку, щоб згадувала мої сумнопрожиті дні тайги» [120, арк. 7,

31]. Ділиться і щасливими миттями того періоду – надсилає «сестричці Осипі» своє весільне фото. Орієнтуючись на цю світлину, можемо припустити, що молодша сестра Осипи Капець Ярослава одружилася з Омеляном Каспришиним у липні 1956 р.: на весільному фото дата 17/VII[19]56 р. [120, арк. 64], (*фото 39*). Відправляла на чужину своїм рідним, за яких переживала й переймалася їхньою долею, Осипа і свої світлини: «На довгу і незабутню згадку для любої і дорогої Родини дарує дочка [*підпис Осипи*]. 31.X.1954 р. Сибір – Тайшет» [120, арк. 78], (*фото 22*).

Мають, звичайно, цінність для дослідників фото періоду Першої світової війни, у якій брали участь і батько Осипи, і родичі. Та, як не прикро констатувати, усі вони в фотоальбомі приклеєні, що не дає змоги прочитати підписи, а, можливо, й листи, на зворотному боці [120, арк. 21зв., 24зв., 25, 26, 26зв.].

Окремо варто виділити світлини, на яких бачимо життя в Підгірках, а також родинні фото, які неможливо відокремити від цього населеного пункту. Світлина 1935 р. закарбувала для нащадків членів спортивного товариства в Підгірках: Данила Когута, Василя Смольського і Семена Когута [119, арк. 13зв.], (*фото 6*). Щодо Семена Когута, то у фотоальбомах Осипи Лучко-Капець зберігається понад десяток його світлин, з яких видно, що це чоловік статусний. У «Списку померших села Підгірок» навпроти його імені – 1913–23.VI.1999 середа [113, с. 2]. У Телефонному і адресному записнику надibuємо «Номер Телефону Вуйка Семена» і розуміємо, що це брат матері Осипи п. Юлії з Когутів. Під номером телефона – адреса Когута Семена (*«Kohyt Semen», а поряд ім'я «Анна» – ім'я його дружини. – Д. О.*) Цей запис свідчить про його проживання в США, в м. Амстердамі [118, с. 35]. Згідно з дослідженням історії Підгірок калуського краєзнавця Миколи Когута, Когут Семен Кирилович, як і інші підгорецькі чоловіки, що за віком і станом здоров'я

годилися для військової служби, проходив її у польській армії у 1930-х роках [44, с. 22]. Підтвердженням цього є світлина Семена Когута в польській військовій формі із фотоархіву Осипи Лучко-Капець [119, арк. 15зв.]. Світлина членів спортивного товариства, про яку йшлося вище, зроблена, ймовірно, якраз під час його відпустки: такого висновку дійшли, побачивши в книзі Миколи Когута фото Семена Когута з підписом про його відпустку в 1935 році. З перших днів Другої світової війни Семен Когут разом із іншими військовозобов'язаними підгірчанами, як от Степан Боднарчук, Олекса Івасів, Дмитро Когут, Євген Когут, Йосип Литвинський, Андрій Когут, Григорій Шицук та ін., був мобілізований у польське військо. Більшість із них, за Миколою Когутом, пережили німецький полон [44, с. 22]. А після звільнення, ймовірно, як чимало галичан, усвідомлюючи наслідки повернення до «совецького раю», подалися за океан. Ім'я Семена Когута знаходимо на шпальтах американських медіа другої половини ХХ ст. Зокрема суспільно-політичний місячний «Вісник» у жовтні 1962 р. публікує продовження списків жертводавців на Визвольний фонд, які організовували відділи Організації оборони чотирьох свобод України (ООЧСУ)¹⁹ під час коляди 1962 року. Ім'я Семена Когута знаходимо як відповідального за збірку від відділу ООЧСУ

¹⁹ Організація оборони чотирьох свобод України (ООЧСУ) – громадська організація, створена 27 жовтня 1946 р. на конференції представників різних українсько-американських організацій у Нью-Йорку. Ставить перед собою мету максимально об'єднати українську діаспору на теренах Америки і діяти в інтересах України та українства у всьому світі загалом. Не обмежує себе виключно політичною діяльністю, а й включає в себе культурну, просвітницьку, спортивну та багато інших. Назва й ідеологія ООЧСУ базовані на основі Декларації Президента США Ф. Д. Рузвельта, які лягли в основу Атлантичної хартії як чотири свободи – Свобода слова, Свобода совісті, Свобода від страху, Свобода від злиднів, що віддзеркалюють головні принципи Американської демократії [Про ООЧСУ. Сайт організації. URL: <https://odffu.word-press.com/about/>].

Амстердам. Його ім'я в переліку тих, хто пожертвував на цю справу 2\$ [47]. Як повідомила племінниця Осипи Лучко-Капець Зоряна Мацюк, їхній родич Семен Когут дуже вболівав за родину, листувався з нею. З його донькою Ярославою дотепер родина підтримує зв'язок [80]. А її сестра Леся Кирилович розповідала, що вуйко її матері Семен грав там, за кордоном, у духовому оркестрі. Свій кларнет свого часу подарував її синові Назару. Цей музичний інструмент для них вважається родинною реліквією [79].

На світлинах 1939 р., які надibuємо в фотоальбомах, – учасниці гуртків, що діяли при підгорецькій «Просвіті». Вражає розмаїття вишивки, багатство національних строїв підгорецьких дівчат-підлітків. Ці світлини у фотоархіві Осипи Лучко-Капець закарбовані як пам'ятка про її 14-ліття [119, арк. 23в., 3], (*фото 4, 5*). До речі, на більшості світлин 1930–1940 рр., де присутня Осипа, вказано її вік.

Дві світлини в приватному архіві Осипи Лучко-Капець оформлені у вигляді серця і обидві датовані 1947 роком. Ці світлини невеликого розміру (6,5х9,5 см) й виготовлені на фотопапері 1930–1940 рр. Agfa-Lupex [120, арк. 26, 70]. На одній із них – Осипа Капець з сестрою Ярославою в саду в Підгірках. Осипа – з мандоліною, грою на якій вона володіла (*мандоліна (італ. Mandolino) – струнний щипковий музичний інструмент. – Д. О.*), сестра – з книжкою [120, арк. 26], (*фото 17*). На іншій світліні, як свідчить підпис на зворотному боці, зафіксований день іспитів з української мови і літератури учнями IX класу. Ймовірно, серед чотирьох дівчат на цій світліні – Ярослава Капець, бо Осипа, як відомо з документів вище, мала 7 класів освіти [120, арк. 70].

На всіх світлинах 1930–1940 рр. рукою власниці фотоархіву написано, коли отримана фотографія чи коли

фотографувалися, і всюди вказано «Калуш» (до прикладу, «Фотографія отр[им]ана дня 15/VII 1943 р. Калуш» (*фото 11*) чи «Капець Осипа фотографована 21/III 1943 р. Калуш літ 18» (*фото 9*). Лише на одній світлині цього періоду, окрім вище вказаного, надibuємо ім'я Габер – власник фотосалону, що в кінці XIX – на початку XX ст. розташовувався, ймовірно, на вул. Конопницької / Костельна – Давида Габера.

Цікава світлина від сільської подруги Несі Когут, яка могла бути як підтримка Осипи з рідного куточка в час її перебування у виправно-трудоному таборі. Чому зважуємося про це говорити? Бо на ній позначена дата 7 серпня 1954 р.: «Ця знимка роблена коло твої баби на улиці така стара х[а]та». Фото зберегло для нас підгорецьку гарно вибілену білим вапном хату під стріхою, навколо неї – плетений дерев'яний пліт. На фоні цієї сільської ідилії вулицею на ровері їде щаслива, усміхнена юна дівчина [120, арк. 37], (*фото 20*). Неабияку цінність має фото Вертепу в Підгірках 1969 року [119, арк. 30зв.], (*фото 44*). Цінна ця світлина, бо, попри заборону, в Підгірках хлопці організовували вертеп і ходили колядувати щороку. Брили активну участь у вертепному дійстві й сини Осипи і Миколи Лучків Ігор та Зеновій [76; 77].

Є в фотоархіві знимки матері Осипи Юлії з роду Когут у молодому віці (*фото 3*), а також її батька – Павла Капця (*фото 1, 2*), спільні фото з чоловіком Миколою Лучком і синами-близнюками (*фото 40–43*). Окреме місце в архіві займають світлини 1960–2000 рр.: перебування Осипи Лучко-Капець на реабілітації у Ворохті, активна її участь у різноманітних заходах протягом першого десятиліття відновленої незалежності України, зокрема виступи на презентаціях, місцевих вічах.

Донедавна в Приватному архіві Осипи Лучко-Капець зберігалися п'ять вишитих нею картин. Дві з них датуються 1940-ми роками, три інші – 1960-ми. У травні 2024 р. ці роботи експонувалися в Музеї-оселі родини Івана Франка

в Підгірках (Калуш) під час зорганізованої тут виставки «Вишиті картини середини – II половини ХХ століття». Серед представлених 38-ми робіт вишивальниць із Калуша, його житлового масиву Підгірки, навколишніх сіл Мостища і Верхньої, а також с. Петранка на Рожнятівщині і с. Корчунка на Рогатинщині найдавнішими були якраз дві з п'яти представлених робіт Осипи Лучко-Капець: «Свята Євхаристія» і «Котик». Обидві вишиті на зрібному полотні у 1940-х роках – ще до того, як дівчина потрапила до виправно-трудового табору в Тайшеті [52; 90; 131]. Після виставки родичі Осипи Лучко-Капець, син Зеновій і його дружина Любов, подарували ці вишивки музею-оселі. Згідно з Актом приймання-передавання музейних предметів на постійне зберігання № ПЗ 24-10 від 30 жовтня 2024 р., Лучко Любов Іванівна передала Музею-оселі родини Івана Франка п'ять вишитих картин у доброму стані: «Свята Євхаристія», «Котик», «Хресту Твоєму Поклоняюся, Владико», «Братчики» і «Райська пташка» [70].

Отож, у Приватному архіві Осипи Лучко-Капець зберігаються Біблія старого і нового завіту 1869 року видання; ілюстрований календар товариства ім. М. Качковського на 1902 рік; збірник воєнних пісень «СУРМА» 1922 року видання; молитовник «Під Твою милость», 1930 року видання, з яким його власниця пройшла все своє життя, в т. ч. й тайшетські табори; два співанники: 1947 р. і 1948 р.; список померлих села Підгірок, який власниця архіву вела у 1973–2004 рр.; телефонний і адресний записник; два зошити: перший – зі спогадами про перебування у засланні, другий – з її віршами і поезією Тетяни Байди (Барбелюк); рукописи.

Неабияку цінність має фотоархів Осипи Лучко-Капець, поміщений у двох фотоальбомах ручної роботи. У них збережені світлини різного історичного періоду:

Перша світова війна; 1920–1930 рр., на яких бачимо різноманітні просвітницькі гуртки, що діяли в Підгірках; 1940 рр., на яких зафіксована переважно Осипа Капець із друзями, сестрою; 1950–1956 рр. – перебування Осипи Капець у Тайшетському ВТТ; 1957–2000 рр. – сімейні фото Осипи і Миколи Лучків, перше десятиліття відновленої незалежності України. Усі ці світлинами відображають як буденне, так і святкове життя його власниці, її родини, близьких і знайомих, а також підгорецької громади загалом. Ці фотографії дають нам інформацію про матеріальну культуру: інтер'єр, одяг, побутові речі. Вишиті Осипою Лучко-Капець картини з її Приватного архіву в кінці 2024 р. поповнили фонди Музею-оселі родини Івана Франка.

Отже, огляд матеріалів Приватного архіву Осипи Лучко-Капець, здійснений у цьому розділі, засвідчує неабияку увагу власниці до історичного минулого села, що видно із хронікальних записок, залишених авторкою. Безсумнівно вартісними є світлинами з її фотоальбомів, що візуалізують життя мешканців тодішнього села Підгірки. Матеріали фотоархіву є вельми цінними й для вивчення генеалогії родини Осипи Лучко й етнології села. Залишені Осипою релігійні видання засвідчують глибоку духовність її власниці.

Розділ 3.

ОСИПА КАПЕЦЬ І ОЛЬГА ДУЧИМІНСЬКА

«Вона прожила довгих 105 років. У свої сто ще писала вірші. Не переставала любити людей і цей світ, у якому зазнала стільки кривди. Попереду була вічність, позаду – хресна дорога життя...»

Роман Горак

3.1. «Осипо! Віддаю тобі свій найбільший скарб – вірші»

У 25-літньому віці доля (чи, точніше, недоля) звела Осипу Капець із уже відомою на той час в Галичині і поза нею письменницею, народною вчителькою, громадською діячкою Ольгою Дучимінською²⁰ (1883–1988). 25-річну

²⁰ Ольга-Олександра Дучимінська (Решетилович) – українська письменниця, поетеса, літературна критикиня, перекладачка (з чеської,

німецької, російської), журналістка, народна вчителька, культурно-освітня діячка, одна з активних організаторок жіночого руху в Галичині, дослідниця фольклору, етнографії та мистецтва Гуцульщини й Бойківщини. Народилася 8 червня 1883 р. в с. Миколаєві Бібрського повіту (нині Стрийського р-ну Львівської обл.) у сім'ї директора школи Василя Решетилевича і його дружини Броніслави з родини Литвинів. Початкову освіту дівчина отримала вдома. Продовжила навчання у п'ятому класі жіночої виділової школи в Станіславові. Закінчити навчання Ользі не вдалося, бо 1897 р. помер батько. Як напівсироту Ольгу влаштували в школу сестер-василіянок в Яворові, де вона закінчила восьмий клас. Власне, з того часу дівчина почала займатися літературною творчістю та познайомилася з Іваном Франком, який мав великий вплив на її творче становлення.

Спочатку працювала вчителькою в народних школах Львівщини. 18 років жила і вчителювала у с. Тяпче на Долинщині (1906–1919, 1925–1930). 1905 р. вийшла заміж за Петра Дучимінського – вчителя народних шкіл. О. Дучимінська створила у селі осередок «Просвіти» (1925), заснувала кооператив «Селянський Союз» (1926), організувала осередок «Рідної школи» (1927). На прохання селянок у гарячу жнивну пору організовувала дитячі захоронки (садки), навчала грамоти неписьменних дорослих, вчила економно вести домашнє господарство, опікувалася сиротами. Збирала пожертви для навчання обдарованих дітей з бідних родин, ночами вишивала сорочки, рушники, продавала їх, а за виручені кошти купувала вбрання для дітей.

З уст селян записувала давні пісні, звичаї, традиції. Саме в Тяпче написала свою першу книжку «Китиця незабудків» (1911 р.). З виходом у світ цієї невеликої книжечки її привітали І. Нечуй-Левицький, С. Чарнецький, Н. Кобринська, О. Кобилянська.

Для Наталії Кобринської, яка з 1884 р. проживала в Болехові, Ольга Дучимінська стала приятелькою, ідейною та духовною спадкоємицею. Наталі Кобринській вона присвятила новелу «Сніг», а також низку літературознавчих статей: «Жіночий рух у Західній Україні», «Тернистим шляхом», «Борець за долю жінок». Разом з Н. Кобринською і К. Малицькою у 1912 р. започаткували видання «Жіночої бібліотеки», в якому пропагували найкращі зразки світової літератури. Початок Першої світової війни перешкодив цій роботі.

Після 1939 р. О. Дучимінська опиняється серед організаторів музею етнографії та художнього промислу у Львові. У 1939–1941 рр. вона – екскурсоводка, а 1944–1949 рр. – бібліотекарка, молодша співробітниця Етнографічного музею. Їздила в наукові експедиції, збирала матеріали про духовну та матеріальну культуру бойків і гуцулів, досліджувала етнографічну діяльність І. Франка, Ф. Колесси.

Кілька разів їздила до Чехії, де її цікавив жіночий рух, виголюшувала реферати з життя українського жіноцтва. Саме в цей час написала низку цікавих статей і досліджень про народні звичаї, збирала матеріал про духовну й матеріальну культуру гуцулів і бойків, підготувала до друку кілька монографій.

23 листопада 1949 р. 66-річну О. Дучимінську заарештували нібито у справі замаху на Я. Галана. Слідство тривало два роки. Весь цей час перебувала у в'язниці. 25–26 травня 1951 р. її судив військовий трибунал. Вирок – 25 років таборів. 19 червня 1956 р. справа О. Дучимінської була переглянута. Термін скоротили до десяти років. 19 грудня 1958 р. О. Дучимінська вийшла на волю. Їй було 75 років. Деякий час самотньо жила у Львові. Тихо зносила періодичні безпідставні образи преси, яка навішувала на неї різні ярлики. Після звільнення друкувалася рідко, лише в коломийській газеті «Червоний прапор» і варшавських українських виданнях.

Наприкінці життя поневірялася без постійного місця проживання. Останні роки життя (1977–1988) прожила в Івано-Франківську в Мирослави Антонович – двоюрідної сестри Степана Бандери, з якою відбувала ув'язнення і яка опікувалась нею до смерті. Але і тут її не прописували і постійно погрожували виселити.

Доля конфіскованих рукописів О. Дучимінської невідома. В останні роки життя мріяла віднайти всі друковані та рукописні вірші й видати збірку поезій. Мрії не здійснилися. 24 вересня 1988 р. на 106-у році життя О. Дучимінська померла. Похована на цвинтарі в с. Чукалівка коло Івано-Франківська. Реабілітована після смерті – 27 листопада 1992 року [Наталія Королевич. Ольга Дучимінська. «Та, що чула молитву землі...». URL: <https://ukrainian-people.us/%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D0%B3%D0%B0%D0%B4%D1%83%D1%87%D0%B8%D0%BC%D1%96%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%D1%82%D0%B0%D1%89%D0%BE%D1%87%D1%83%D0%BB%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B2/>]. 1992 р. прозу О. Дучимінської у Львові надрукував Роман Горак під назвою «Сумний Христос». 1996 р. вибрані поезії «Чую ... молитву Землі» упорядкував Володимир Пахомов. Того ж року маленьку збілочку «Вибрані поезії» видрукував директор Літературного музею Прикарпаття у м. Івано-Франківську Володимир Смирнов. У 2001 р. вийшла монографія В. Пахомова «Творча спадщина Ольги Дучимінської», яка є найповнішою бібліографією творів О. Дучимінської і матеріалів про неї. У 2014 р. побачила світ книга «Ольга Дучимінська. Вибрані твори», упорядкована Євгеном Бараном і Володимиром Смирновим [Ольга Дучимінська. Вибрані твори /упор. Є. Баран,

дівчину і 67-річну галичанку-інтелігентку поєднувала любов до рідної землі, а їхня боротьба за кращу долю України – чи то на практиці, чи в слові – звела їх в одній тюремній камері. Після того, як Осипу Капець засудили на 25 років ВТТ і 5 років позбавлення прав [1, арк. 255–256], її етапували до Львова на пересилку. Саме там вперше зустрілася дівчина з Підгірок на псевдо «Незабудька» з відомою письменницею, авторкою збірки «Китиця незабудьок» (1911). «Зі мною ще кілька дівчат увійшли в камеру і побачила я багато дівчат сиділи посеред камери, а між ними сиділа старша сивенька жіночка, яка привернула до себе увагу. Я дівчат спитала хто ця жіночка. Мені сказали, що це письменниця зі Станиславівщини п. О. Дучимінська», – згадує ту мить Осипа Лучко у своїх спогадах про Ольгу Дучимінську, які були опубліковані в калуській газеті «Дзвони Підгір'я» у перші роки відновленої незалежності України [60]. Передрук рукопису цих спогадів з Приватного архіву Осипи Лучко-Капець подається у цьому виданні у розділі «Епілог» [105]. Зі спогадів розуміємо, що дівчина ще до потрапляння в руки ворогам пробувала себе у віршуванні, бо не могла просто так впевнено підходити до відомої галицької поетки: «Я написала на клаптику паперу невеличкого вірша і підійшла з ним до неї. Вона прочитала, дещо поправила. Так ми познайомилися» [3, арк. 22]. У пам'яті Осипи п. О. Дуч[имінська] збереглася як «сильна духом, бадьора життєрадісна, небула ніколи засмучена, поучала дівчат давала поради». Коли молодь у ту далеку сибірську чужину на згадку про Україну брала з собою квіти, то «п. Оля взяла жменьку землі і сховала в торбинку», звернувшись до молодих: «Дивіться дівчата, як я умру десь щоб ви цю торбинку із рідною землею поклали мені на груди, бо я дуже люблю Укр[аїну] і життя за неї віддам».

Страдницька доля то зводила цих двох галичанок, то розкидала. Їх розвели по різних камерах ще у Львові, але вони зустрілися на тюремному подвір'ї перед виїздом і вже трималися поруч. 21 день їхали в одному товарняку зі Львова до Тайшету: «Ми вже п. Олю на своїх силах знесли з вагона на пересилку». Потрапили в одну колонію, але зустрічалися рідко, бо Осипу розподілили на лісоповал і її «зразу з роботи в барак та замок, на вікнах ґрати на плечах номерний знак і на коліні на штанах», а п. Ольгу залишили в зоні. День, який наступив через кілька місяців і в який Осипу Капець переводили в іншу колонію, став роковим у їхньому знайомстві і в їхньому спільно пережитому. Саме в той день Ольга Дучимінська, яку Осипа Капець називає «наша дорога матуся п. Оля», передала дівчині свої вірші: «Через кілька місяців мене знову везуть на другу колону і ми зустрінулися з п. Олею і вона дала мені свій рукопис з віршами і просила зберегти, – читаємо у спогадах Осипи Лучко-Капець, – і як повернуся на Україну щоб я дала до друку щоб зробили маленьку збілочку. Я цей зошит при обшуках ховала де могла і ховаю вже близько 50 р[оків]» [60].

Скоріш за все саме в цих спогадах на шпальтах однієї з демократичних газет «Дзвони Підгір'я»²¹ Осипа Лучко вперше оприлюднила інформацію про збережені нею рукописи поезії Ольги Дучимінської. Зафіксований у той же час, 12 березня 1994 р., був її спогад і в одному з трьох

²¹ «Дзвони Підгір'я» – газета, заснована 26 травня 1990 р. як одна з перших демократичних Калуськими міською і районною радами. З 03.01.2019 р. перебуває в стані припинення [Дарія Ониськів. Перший редактор газети «Дзвони Підгір'я» Я[рослав] Олійник і журналісти Г[алина] Когут і С[вітлана] Якименко. *Діалог. ТРК Незалежність*. 26 трав. 2020 р. URL: https://www.youtube.com/watch?v=abpLbLl_2uM&list=TLGGRYGVWf42ndkxMTAzMjAyMQ&t=72s; Богдана Тимчишин. «Дзвони Підгір'я» припиняють своє існування. URL: <https://vikna.if.ua/news/90670/view>].

Щоденників, які в Калуській філії Союзу українок вела п. Марія Чіх, що зберігаються в Архіві громадського жіночого руху в Калуші при місцевому Союзі українок [2, с. 22, 23; 91, с. 18–19].

Пізніше спомини Осипи Лучко-Капець про Ольгу Дучимінську, про те, як та передала в сибірському таборі дівчині з Підгірок свої вірші, записала калуська журналістка Ольга Івасів. «Нам, дівчатам, було легше зносити знегоди. А пані Оля в 60 літ переживала за кривих, сама в собі журилася. Додавав їй жури несправедливий судовий вирок – 25 років Сибіру за нібито причетність до вбивства Ярослава Галана. Але з такою глибокою чутливістю, з материнською довірою не раз заспокоювала чи розраджувала котрусь з нас! Я й інші дівчата дуже любили її за те якесь внутрішнє світло, що випромінювала її добра душа», – такими теплими словами у розмові з журналісткою згадувала п. Ольгу Дучимінську Осипа Лучко-Капець на схилі свого життя. «Нестерпно гіркі враження, які пройняли її чутливу жіночу душу, вилилися в сибірські поетичні твори «Перекотиполе», «Дума», «Щебече соловей», «Вечір», поему «Тасэжная симфонія» та ин. Не голий натуралізм, не велемудра філософія, а щироукраїнське м'яке ліричне слово передавало почуття сибірських невольниць з України. За це й любили вони Ольгу Дучимінську», – наголошує Ольга Івасів. Щодо передачі поезій, то в її статті читаємо: «Коли мене відправляли з Тайшета, підійшла пані Оля Дучимінська, каже: «Осипо! Віддаю тобі свій найбільший скарб – вірші. Збережи їх. Дасть Господь повернутись додому, передай поважним людям. Може, видадуть хоча невелику збіорчку моїх віршів». Ці такі знакові слова «Осипо! Віддаю тобі свій найбільший скарб – вірші» журналістка використала для заголовка своєї статті, який вдало передає її основну ідею, змушує читача зацікавитися [27]. Цей спогад Осипи Лучко-Капець свідчить про те, що вірші Ольги Дучимінської, написані письменницею в

радянських таборах, збереглися не лише в пам'яті її вірних подруг, які, вийшовши на волю, записали їх, але й як оригінальні рукописи.

Широке коло науковців і поціновувачів творчости Ольги Дучимінської дізналося про збережені Осипою Лучко-Капець рукописи із монографії івано-франківського науковця Володимира Пахомова «Творча спадщина Ольги Дучимінської», яка побачила світ у 2001 р.: «Окремі з творів, написані у в'язниці і Сибіру, збереглися завдяки старанням колишніх невідьниць – Мирослави Антонович, Осипи Лучко, Іванни Підлуської» [96, с. 49]. В. Пахомов у своїй розвідці ім'я Осипи Лучко згадує шість разів [96, с. 18, 20, 22, 23, 49, 62] як ту, яка оприлюднила свої спогади про Ольгу Дучимінську («спогадами про співув'язнену з сибірських таборів ділиться її молодша приятелька О. Лучко», [96, с. 18]), яка зуміла попри систему зберегти її рукописи, виконала заповіт письменниці і, дочекавшись відновленої незалежності України, таки передала вірші «дорогої матері п. Олі» для друку. Серед архівів різного рівня, матеріали яких опрацював автор для написання монографії, належне місце займає Приватний архів Осипи Лучко-Капець (м. Калуш Івано-Франківська обл.) [96, с. 22]. З монографії дізнаємося, що п. Осипа особисто їхала до Володимира Пахомова, щоб передати йому такий цінний рукопис: «Пані Осипа Лучко з Калуша, яка привезла зшиток з 15 поетичних творів О. Дучимінської з Сибіру і зберегла їх донині, написала на одному з них: «О. Дучимінська дала мені цей вірш на пересилці в Тайшеті». Вірш називається «Чи тямаш ти цей май?» [96, с. 62]. Оце його «зшиток з 15 поетичних творів» дає нам підставу вважати, що рукопис 15 віршів О. Дучимінської Осипа Лучко-Капець передала саме Володимирі Пахомову, зробивши перед тим копію своєю рукою, яку віддала на збереження в Калуську міську філію «Союз українок» [1], (додаток 7). Тому зараз у її

Приватному архіві рукопису віршів Ольги Дучимінської немає.

В. Пахомов зауважує, що в архіві Осипи Лучко серед автографів поетичних творів О. Дучимінської, які письменниця передала своїй молодшій приятельці, такі невідомі твори, як поеми «Таєжна симфонія», «Поклін великій Поетесі», вірші «Не лічу», «Лист», «Побажання», «Метелик» [96, с. 23]. У дослідженні В. Пахомова можна ознайомитися також із детальним аналізом творів О. Дучимінської, зокрема і переданих йому Осипою Лучко-Капець.

Про тісну співпрацю пані Осипи з В. Пахомовим щодо видання поезії О. Дучимінської і високу оцінку його праці й праці його колег свідчить чорновий варіант вітального листа, адресованого нею науковцю напередодні Різдва 1999 р., який зберігається в Приватному архіві Осипи Лучко-Капець [121], (додаток 8). У цьому листі йдеться про її враження, душевні переживання при отриманні збірки поезій О. Дучимінської, виданої за рукописами, які вона берегла протягом майже пів століття: «З великим хвилюванням і сльозами в очах я прийняла для мене дуже дорогу книжечку, видану Вами і другими побратимами п. Олі Дучимінської, яка в тяжкій холодній Сибірській землі дала мені на збереження свій рукопис з віршами і просила, коли повернуся на любов Україну, щоб віддала їх поважним людям щоб видали маленьку збілочку її віршів. Я довго ждала коли хтось відізветься на поклик душі п. Олі. Я цей зошит берегла і в лагерьх і дома – роки. Поки не прийшов відповідний час, час Вільної України де вже не було заборонено її видавництво». І дуже-дуже п. Осипа дякує п. Пахомову і його колегам «за таке велике діло», бо їй «дуже легко на душі, що свою обіцянку перед панею Олею дотримала і виповнила».

Оскільки лист писаний до 2001 р., тобто до того, коли світ побачила монографія В. Пахомова «Творча спадщина Ольги Дучимінської», то розуміємо, що Осипа Лучко-

Капець веде мову про збірку поезій «Чую...молитву Землі», упорядковану В. Пахомовим у 1996 році [87]. Мені випала нагода опрацьовувати цю книгу з автографом упорядника, яку він подарував підгірчанину, на той час завідувачу навчальних лабораторій нинішнього Івано-Франківського національного технічного університету нафти й газу, Яремі Пітулею: «Шановному Яремі Омеляновичу з найщирішими побажаннями... 31.12.[19]97. [Підпис упорядника] В. Пахомов». Книга зберігається в родинному архіві його сестри Наталії Стасюк.

Із приміток, які В. Пахомов подає в цій збірці [87, с. 107–114], довідуємося, що всі 15 віршів з рукопису Ольги Дучимінської, збереженого Осипою Лучко-Капець, були опубліковані тут. Важливо, що В. Пахомов у цих примітках подав відомости про те, які саме із цих поезій друкуються вперше за рукописом з архіву Осипи Лучко-Капець. Отже, у збірці «Чую... молитву Землі» за рукописом, збереженим Осипою Лучко-Капець, вперше були опубліковані поезії Ольги Дучимінської «Дума», «Тасжна[я] симфонія», «Поклін великій Поетесі» і «Метелик». Також уперше тут опубліковано за машинописним текстом з архіву Осипи Лучко-Капець поезію «Чи тямиш ти цей май...». Уперше повністю за автографом з архіву Осипи Лучко-Капець друкувалися в цій збірці «Журавлі». А щодо тих поезій, що вже були опубліковані раніше, В. Пахомов у примітках вказує, де саме вони були надруковані вперше (*ймовірно, тут мова йде і про друк із рукописів з інших приватних архівів.* – Д. О.):

«Не лічу...». Уперше надруковано в газеті «Рідна земля» за 30 вересня 1994 року. Подається за автографом з приватного архіву приятельки письменниці з сибірських

таборів Осипи Лучко (м. Калуш Івано-Франківської обл.) [87, с. 109].

«**Лист**». Уперше надруковано в газеті «Рідна земля» за 6 січня 1995 року. Подається за автографом з архіву Осипи Лучко [87, с. 109].

«**Журавлі**». Повністю друкується вперше за автографом з архіву Осипи Лучко. Автографи зберігаються також в архівах М. Матвійчука, І. Мигула.

Фрагмент поезії (третю, останню частину) опубліковано в «Наукових записках Івано-Франківського краєзнавчого музею» (Випуск 1. Коломия: Світ. 1993. С. 112–113) [87, с. 109].

«**Хрест**». Уперше надруковано в газеті «Наше слово» (Варшава) за 27 листопада 1988 року. Подається за автографом з архіву Осипи Лучко. Автографи зберігаються також в архівах Б. Гаврилів, І. Мигула [87, с. 109].

«**Людина, як діамант**» [у копії, зробленій Осипою Лучко-Капець, – «**Людина, як діамант**». – Д. О.]. Уперше надруковано в газеті «Новий час» за 2 липня 1994 року. Публікується за автографом з архіву Осипи Лучко [87, с. 111].

«**Втвиряйте тюрми**». Уперше надруковано в газеті «Новий час» за 2 липня 1994 року. Публікується за автографом з архіву Осипи Лучко [87, с. 111].

«**Я хотіла б**». Уперше надруковано в газеті «Новий час» за 2 липня 1994 року. Публікується за автографом з архіву Осипи Лучко [87, с. 111].

«**Чи тямиш ти цей май...**». Друкується вперше за машинописним текстом з архіву Осипи Лучко [87, с. 111].

«**Дума**». Друкується вперше за автографом з архіву Осипи Лучко [87, с. 111].

«**Моїй матусі**». Вперше надруковано в газеті «Рідна земля» за 30 вересня 1994 року. Публікується за автографом з архіву Осипи Лучко [87, с. 111].

«**Таєжна симфонія**» [у копії, зробленій Осипою Лучко-Капець, – «**Таєжная симфонія**». – Д. О.].

Друкується вперше за автографом з архіву Осипи Лучко [87, с. 111].

«**Побажання**». Надруковано у виданнях: Рідна земля. 1995. 6 січня; Новий час. 1996. 6 січня. Публікується за автографом з архіву Осипи Лучко [87, с. 112].

«**Мій заповіт**». Уперше надруковано в газеті «Новий час» за 2 липня 1994 року. Публікується за автографом з архіву Осипи Лучко [87, с. 112].

«**Поклін великій Поетесі**». Друкується вперше за автографом з архіву Осипи Лучко [87, с. 112].

«**Метелик**». Друкується вперше за автографом з архіву Осипи Лучко [87, с. 112].

Примітки В. Пахомова з видання «Чую... молитву Землі» відтворені в книзі «Ольга Дучимінська. Вибрані твори», упорядкованій Євгеном Бараном і Володимиром Смирновим у 2014 році, у яку також увійшли поезії, автографи яких збережені Осипою Лучко-Капець [86].

Інформацію про те, що рукописні матеріали Ольги Дучимінської з часу заслання збереглися завдяки її по-сестрам по неволі – Мирославі Антонович, Осипі Лучко, Іванні Підлуській та ін., серед яких, як бачимо, згадується й Осипа Лучко-Капець, знаходимо у дослідженні архіву Ольги Дучимінської у фондах Львівської національної наукової бібліотеки України імені Василя Стефаника, здійсненому кандидаткою історичних наук Марією Кольбух [48].

3.2. Копія рукопису віршів **Ольги Дучимінської з Архіву** **громадського жіночого руху в Калуші**

В Архіві громадського жіночого руху в Калуші, створеного Калуською філією Союзу українок (голова –

Любов Липовська), зберігається копія рукопису віршів, які Ольга Дучимінська передала Осипі Капець у ті далекі 1950 роки в Тайшеті [2]. Цю копію власноруч зробила Осипа Лучко-Капець і особисто в 1990-х рр. принесла її в Калуську філію цієї громадської організації. Любов Липовська, згадуючи той день, наголосила, що тоді головою калуського Союзу українок була Ірина Сохаська (1927–2009). «Сама п. Осипа до нас у союзівку рідко заходила. Вона була замкнута. То через її племінницю, нашу посестру-союзянку Лесю Кирилович ми дізналися більше про цю сильну духом нашу землячку», – зауважила у розмові п. Любов [78]. У книзі М. Когути «Підгірки: минуле і сучасність» зафіксовано, що Осипа Лучко – членкиня Союзу українок з 1991 року [44, с. 145–146].

Для копії Осипа Лучко-Капець використала загальний зошит у клітинку оранжевого кольору на 48 аркушів. Фактично у зошиті 21,5 арк. (43 стор.). Розмір зошита 17х20,5 см. Почерк каліграфічний, розбірливий. Ручка кулькова темно-синьо-фіолетова і чорнило кольору морської хвилі. Записи розпочинаються зі стор. 2 і завершуються на стор. 32; стор. 1, 33–43 – порожні.

Вважаємо за необхідне помістити у цій розвідці поезії Ольги Дучимінської, рукописи яких були збережені Осипою Лучко-Капець. Послідовність віршів і варіант рядків подаємо за копією, зробленою нею, що зберігається в Архіві громадського жіночого руху в Калуші при місцевій філії Союзу українок. Орфографія і пунктуація – згідно з копією.

І МОЇЙ МАТУСИ

Моя кохана, далека Нене!
Пишу Тобі листа думками,
Цілую руки дорогії
Коханої моєї Мами!

Цілую руки, колись вони мене
до Твого серця пригортали.
Носили мене, голубили
і до сну мене колисали.

Схиляю чоло у долоні,
І бачу Тебе кохана Нене,
Як Ти тужиш і як сумуєш
і як горюєш через мене.
Душа твоя повна болю.....
а Твоє серце, як страждає,
що Твоя доця у неволі
в тайгах сибірських пропадає.

Може приплинуть вітри зі Сходу
витай, мов гості дорогії,
вони принесуть мої зітхання
скажуть, про болі мої і мрії.

Як у Вас сонце на захід стане,
Знай моя Нене дорогая,
Що Твоя доця у сні глибокім,
Їй сниться воля золотая.

Їй сниться село українське,
луки з [в] квітах... поле зелене,
срібні дороги, де ріки ходять...
а квіти пахнуть!.. Ой моя Нене!

Кохана Нене, на пращання
Хотіла би серце Тобі дати,
За це, що Ти є, хоч так далеко,
За це, що Ти є – моя Мати!

16.IX.1952 (032) [2, с. 2–3].

II НЕ ЛІЧУ...

Не лічу днів, не лічу ночий,
по щож лічити їх... Дарма!
Вони летять у простір часу,
Мов білі перли зі шнурка.
Та білі перли, ще позбирає
і посиляє чиясь рука,
а моїх днів і моїх ночий,
Не позбирати їх дарма!
Вони пропали в просторах часу
і навіть спомину нема...
Не лічу днів, не лічу ночий,
По щож лічити їх... Дарма!

Листопад 1949 (тюрма) [2, с. 3–4].

III ЛИСТ

Пишу до Вас листа думками,
у радісні, святочні дні,
витаю щирими словами,
Тебе родину, вас друзі!
І бачу столи з калачами,
Запахло сіно... свічка горить
вселяюсь думкою між вами,
бо – в мене серце страх болить!
І всі засіли до трапези,
вже побажання хтось сказав,
а в кожного на очах слези,
про неприсутніх, хто згадав.
Вже і колядку відспівали...
Хтось каже, що вже пізній час,
а я все думкою між вами,
благаю спомину з вас!
Нагле – щось схлипнуло в куточку...
всі оглянулися – нічо нема...
О, недивуйтесь! В тюремних мурах,
так хлипає, моя душа!

Зійшла на землю ніч супокою,
в якій зникає, всяке зло...
але, чи крізь тюремні мури,
прийде, до мене, яке добро?!
А ручкою Христос-дитятко,
Благословляє всій землі,
А може той Христос-дитятко,
подасть ту ручку і мені!

6–7.I.1950 (тюрма) [2, с. 4–5].

IV МЕТЕЛИК

Взтомлений метелик в зону прилетів,
на моє рамя відпочити сів.
Із крилець змітає подорожну пиль
І зніжок стрясає, мов пчілка прибиль.
Маленьку головку і ріжки помив
і свої райдужні крильця розпустив,
піднісся з гору й бистро полетів
на розцвілу квітку, відпочити сів.
Квітка йому чашу свою розкрива
Некто[а]ром пахучим його напува.
Втомленого горне до грудей як стій:
Коханий, райдужний метелику мій!
З якої країни ти до нас летиш,
що так зтомився... з зтоми дріжиш?
І якеє сонце ростило тебе,
що твоє тіло, хороше, гнучке...
в якої райдути сок поживав
що так свої крильця ти розмалював?
І які вітри тебе занесли,
У цей світ неволі?.. Коханий скажи!
А метелик квітку пестить, обніма
і тихонько шепче: квіточко моя!
Я з такого краю, де сонце ночує,
де моргають зорі а місяць мандрує,

золотєє поле, немов з оксаміту,
небо, зшовкового виткане блакиту,
вітер навіває тені боєвії,
Народ в душі носить гарячії мрії.
Із такого краю, я до вас лечу,
Гаряче вітання вам усім несучу,
З усе дорогої вам усім країни,
Я квітко кохана, лечу з – України!

Липень 1953-(032) [2, с. 5–7].

V ДУМА

Дивлюся на тайгу далеку,
Сибірськєє небо чужєє,
а бачу і небо і землю,
яка породила мене.
І бачу землю українську,
Хати поставали там вряд,
віконця на зустріч сміються
вітання шепоче нам сад.
І бачу Хрести на церковці,
Квіттям сміються луги,
а днина там повна проміння,
а ночі там повні туги.
Зоряна ніч узяла в свої обійми землю,
а соловій там весною,
мережає пісню свою.
Бузьок на стрісі клекоче,
І ластівонька літа,
а жайворонок уполі
свою молитву співа.
Берези на тин посихлялись
і шепочуть казку землі,
під осінь калина вбирає
Червоні коралі свої.
Там липа ладаном дише,
в городі барвінок цвите...

О краю мій рідний, далекий,
Чи я ще побачу тебе?
І чи колись ще зможу
Я для народу служити,
І чи колись ще буду
це, що любила, любить?
А наші болі, терпіння
це не є жарти, не сміх,
а наші літа у неволі
чи нам почислить хто їх?
Мені ті болі, терпіння,
що палять душу до дна,
може в великій Будові,
буде цеголка одна?
І ми всі станем мов криця...
біль з нас викує сталь,
і наші болі, терпіння,
підуть впокоління удаць!
Але —

на світі усе змінєсь,
час, різні зміни несе,
може —
людина вшанує людину
неволя пропаде на все!

Лютий 1952 (040) [2, с. 7–9].

VI ХРЕСТ

Пісню заспіваю, думи заколишу
тане заснуть мої сердечнії болі,
бо я одинока й така самотна
Як хрест на подільському полі.

І стоїть він самотний, такий непохитний,
вгору здвига рамена,
Ні дуба, калини, ні навіть тернини
друзів, біля него нема.

Кругом шумить, раєт золотисте поле
і радісні пісні співа,
а він непомітний нікому
свої рамена схиля й схиля.

Аж одної днини упав він до долу,
виросла на ньому і вкрила трава,
Ніхто й не спитався, ніхто й непомітив,
Що в полі хреста вже нема.

Так і я самотна в своїм життю стою
Ні дуба, калини, лиш терня одне,
А як було добре, були друзі в мене
Горнули до серця мене.

Нині у нещастю, у горю тяжкому
Приятелів, друзів нема.
І я непомітно поволі схиляю
Свої життєві рамена.

І одної днини упаду до долу...
Мої руки зложить, чужая рука,
а ніхто не прийде, ніхто не питає,
куди она ділась, куди відійшла.

На моїй могилі пшеницю посійте,
(мене нещасну не згадуйте злом),
Нехай шумить думи, нехай пісні грає,
Як над самотним хрестом.

Від вас відійду я, непомітно, тихо,
по мні не остануть жалі, ані болі,
бо я одинока і така самотна,
Як хрест на подільському полі.

1950 (тюрма) [2, с. 9–10].

VII ТАСЖНАЯ СИМФОНІЯ

Горда тайга стоїть
Шепче казку століть,
1) що сивії віки говорили,
вершки в небо вперла,
Стоїть горда, вільна

їй не страшні топори і пили.

Стоять сосни стрункії,

Мов дівчата молодії

2) мов пишні зодягнені кралі,

Шата на них золота,

в буйних косах голова

кров їх бурштинові коралі.

А поміж сосен

мов та казка, мов сон

3) білії берези стрункії,

Мов внічних сорочках

такії стидливо-ніжнії.

Цитьте! Чи це мушка бринить?..

Ні, хор далекий звенить:

Ми валимо ліси,

що століття росли

4) все повалимо своїми руками,

Ми бригада сильна,

одноцільна, міцна

і тайга не остане за нами!

Горда тайга стоїть

в неї свій цілий світ

IV дерева звір і чудовії квіти,

все голову схиляє

до стіп їй розтеляє

зеленії коси-вітти.

Тут і кущі цвітучі

тут і трави пахучії

V все в тайзі знайшло свій захист,

там сосни гомонять

листвениці шелестять

дріжить, на осичині лист.

VI І думала тайга,

що вже вічно вона

панувати буде у Сибірі,

що відпорна, міцна,
проти неї нема
ніякої сили у мірі.
Хор далекий, близько вже,
вже у тайзі гуде:
Ми валимо ліси,
що століття росли
все повалимо своїми руками,
Ми бригада сильна,
одноцільна, міцна
і тайга не остане за нами.

Це не феї прийшли,
в них не крильця із мли,
не мраковійнії шати,
це бригада прийшла
в них топір і пила
на плечах з номером бушлати.
Це не феї дрібні,
чудодійні, казкові,
це дівчата реально
в них душа молода
і молодії ще літа.

У них в серцях огонь,
там сонце весь день
а душі у вінках надії,
хоч їх доля лиха,
у неволю взяла,
закувала в кайдани тяжкії.
Та молодість жива,
мов цілюща вода
кріпить їх втомлені душі,
ідуть парно всі в ряд
на повал, на розряд
воювати з тайгою у глуші.

Ми валимо ліси,

що століття росли,
 все повалимо своїми руками,
Ми бригада сильна,
 одноцільна, міцна
і тайга не застане за нами.

VII. Здивувалась тайга,
 що за пісня така
 Сміло у ній зашуміла,
Тут у царстві її,
 док життя на землі
і не страшна їй ніяка сила!
 Ми бригада сильна,
 одноцільна, міцна,
і тайга не стане за нами!

VIII. Злобно тайга смієсь,
 що спів грімко несєсь:
 що за грозьба несєсь поміж нами!
Ця бригада муравлі,
 ледве повзуть по землі,
 замету їх своїми вершками!

Брень, дзінь, брень, дзінь, брень, дзінь,
співа стальна пила,
пилять тайгу, прийшла,
валить віковії пні
і співає пісні...
 Брень, дзінь, брень, дзінь, брень, дзінь...
Скаженіє тайга... в гору здвига руки
і гуде
 і реве,
і шумить
 і кричить:
Нічого з загрози не буде!
Хто до нас підійде, той живий не буде
і горе такому і горе і муки!

І грозить,
 і гримить,
 і клене,
 і мете
 вершками, аж хмар досягає!
Брень, дзінь, брень, дзінь, брень, дзінь...
пила похоронну співає,
а тайга голову схиляє... схиляє...
голову клонить, вже безсильна тайга
пили напились бурштинової крові,
гордим шумам кінець, пануванню кінець,
кінець вже таємній розмові!
Брень, дзінь, брень, дзінь, брень, дзінь ...
 Бачить горда тайга, що кінчаєсь вона,
 забагла ворогам пімсти і муки...
 ворожої крові попити,
 молоде життя поломити,
 поломити ворогам ноги і руки!
І валиться тайга, а руками хапа
молодєє життя... в обіймах стискає...
 рве тіло молоде,
 кров зі серця пливе... пливе...
 а тасжна земля її випиває.

І полетить вістка сизою зозулею,
а чорним вороном закриче,
а на далекій, на Україні,
не одна мати заплаче.
Не будеш мати віночка вити,
не вбереш в него дочку,
бо твоя доня вже повінчалась
в терновому віночку.
Не буде мати музика грати
твоїй доні до шлюбу,
пташки співали, а тайга грала,
як готовила їй згубу.

І під віконцем сироти неньки
зозуля вістку кувала:
не верне доня... не дожидайся,
тайга сибірська забрала!

А бригади пішли, дальше валить ліси,
а душі їх повні надії,
що пропаде тайга і неволя тяжка,
вони знов стануть свободні, вільнії!

Прийде велика, воскресна днина
їх повітає ще Україна!

4.XI 1951. (09)–22.XI 1952 (032) [2, с. 11–16].

ІХ ЖУРАВЛІ

Відлітають журавлі, чути голос їх вгорі:

кру,
кру,
кру²².

Між собою гомонять і в вирій летять, летять...
кру!

Чому сумна ваша мова,
до вас прийде ще обнова,
ви вернете навесні,
ви свободні журавлі,
то лиш люди у тюрмі!
Перед вами всі простори,
перед вами ліси, гори,
синє море там у мглі мглі
ви свободні журавлі

²² Такий варіант цих рядків подає Осипа Лучко-Капець у копії автографу поезії О. Дучимінської «Журавлі», яка зберігається в Архіві громадського жіночого руху в Калуші при Калуській міській філії ВГО «Союз українок».

то лиш люди у тюрмі!

Крізь віконце у тюрмі,
бачу – летять журавлі,
крізь тюремне вікно
бачу їх ціле звено –
відлітають у вирій...
Ще їх бачу...

ще...

ще...

І сховались за обрій!
І розплились журавлі,
у просторах синяві...
Чути пісню ще сумну,
Хоч здалека... кру,
кру,
кр...

Ой ви, друзі журавлі,
ви на волі, я в тюрмі
з тяжким болем у душі...
І вселилось у душу
Безнадійне, журавлине:
кру!

Ви летите у життя,
а поза ним стою я,
бо я, друзі журавлі
все стратела у житті,
алиш розпука у нутру,
все пита: чому? Чому?
Розплилось життя у мглі,
Як в просторах журавлі –
кру!

Тіло замкли на три замки,
в вікнах дали міцні ґрати,

а чи є така сила,
щоби духа закувати.....
у тюрму його замкнути
під параграф підтягнути
вільну думку полонити,
за три замки заключити?!..
Моя думка все крилата,
усе творча, все богата,
через мури і віконця
вилітає все до сонця,
щоби мене підкріпити,
віру у життя збудити!
І я вірю у життя,
Вірю, що мине тюрма
Піду з закликком «вперед»
в нове життя, новий світ...
І як тії журавлі, відірвавшись від землі
полетіли у вирій –
так я верну у світ свій!

Вперед!

Пісню ту співаю вам, моїм друзям журавлям!
Грудень 1949–лютий 1950

(Пісню ту співаю вам,
Моїм друзям
Журавлям) [2, с. 17–19].

У виданні «Ольга Дучимінська. Вибрані твори»
(упор. Є. Баран і В. Смирнов) опубліковані також інші
рядки (у копії, зробленій Осипою Лучко-Капець, цього не
знаходимо):

Відлетіли журавлі,
Лежить сніг вже на землі,
А я все ще у тюрмі...

На допросах все без змін
В обіймах тюремних стін.
Невже ж журавлине «кру»,
Що запало так в душу,
Був це їх лебедин спів?..
Ні! Це заклик був: вперед,
В нове життя, в новий світ,
Сповнення всіх мрій і снів!!!
Може, журавлине «кру»
Збудить і мою душу? [86, с. 26].

Х ПОКЛІН ВЕЛИКІЙ ПОЕТЕСІ –

в сорокаліття її смерті

*(В оригіналі: Поклін великій Поетесі – в сорокаліття
її смерті)*

Нічна Волині Сріблита тиша
вкрила довкола села й міста,
поля дрімають, гори заснули –
ніч все в обійми свої взяла.
Й село Колодяжне заснуло.
Сон все колишне, і село спить,
Лиш в одній хаті, ясніють вікна,
гомонять люди, світло горить.

Батьки там ждуть і вся родина
нового ждуть громадянина...

І появився громадянин,
вродилась доня, а не син!

А проти вікна зоря стала
і ясним світлом засіяла.
І здивувалась вся родина,
яка ж на світ прийшла дитина?
І забрав голос дід родини:
Це буде слава України!
Не воювати мечем буде,
а пером слави вона здобуде!
В боєву сурму вона заграє!

Збудить народ, що ще дрімає,
не буде шептати пусто молитву
народ готувати треба у битву.
Час визволитись єму зкайдан
стати між народи, мов вільний пан!
Квітами буде розмовляти,
Словом картини малювати,
а як в сопілку вона заграє,
усі серця собі з'єднає...
Творів симфонію напише
безсмертний труд по собі лишить!

Кажуть, як дитя на світ прийде,
в хату дванадцять судильниць йде,
кожна дар в руках несе.
Дитятко ручки простягає,
своє майбутнє вибирає.
Вхату, де прийшло дівча на світ
іде судильниця хорівід,
і кожна дар в руках тримає,
та дівча ручок не простягає.
Остання скромна стяг несе,
дівча від неї в ручки бере:
«Праця й любов народу», там стоїть
з цим кличем піде дівча у світ.
Полум'ям в серце слова падуть,
і з ними піде в життєву путь!

Росте дівча. Невередливе тихе,
розумне і вдумливе,
батькам на радість та дівчина,
радіє нею вся родина.
Хоч молоде ще серце дівоче,
та вона знає що вона хоче:
Хоч[е] життя дати за праве діло,
і скаже слово відважне – сміло!

І пішла Леся працювати,
свій нарід рідний пізнавати,
Всі його радості, недолі,
переживання, втіхи, болі,
І що думає той, що у полі
залізним плугом ниву оре,
І яку мрію у душі носить,
цей, що жне серпом, косою косить,
той, що молот тяжкий тримає
залізо, вугіль добуває...
Той, що працює без упину,
у тяжкій праці гне свою спину,
і яку думку криє у взорі,
цей, що різьбу в дереві оре,
і що дівчина собі думає,
Як мережає і вишиває,
і яку пісню співає мати,
як йде дитину колихати,
душу народу хтіла пізнати,
йому служити і працювати!

Сповнивсь пророцтва таємний зміст,
(що дід пророчив) у повний ріст.
І за перо вона бере
і народ будить і зове:
Час вже покинуть слези і жалі,
Я вам напишу нові скрижалі,
а ви будете їх читати,
життя новеє добувати.
І добувати і працювати,
Життя боронить спочивати.
Життя, це вічний рух, обнова
діла жадає, а не слова,
старому вже не повертатъ,
новеє прийде панувати!

Спішитись треба, стать між народи,
коли підіймуть прапор свободи.

Ів її творах сурма грає,
сопілка тужить пісню свою,
і дрижать струни і зітхають,
мов на бандурі, думу сумну.

Скаргу невільників там чути,
і молодечий сміх і спів,
і чуть щебет соловіїв,
і тугу чути журавлів.

Дарма шукати би зневіри
у її творах, там все лунає: здобувать!

І пісня хоч би й смутна, похмура,
все закликає не ридать!

І мережає вона словами,
і вишиває взорі тче,

Шовковою рукою гладить,
то – немов мечем перетне.

І чуже горе їй боліло,
інших народів, тяжка судьба
і про їх долю говорила,
надію в серце їх влива!

Хоч тіло в неї кволе, безсиле,
та дух у неї гігант-велит,
хоч тіло в неї сили не має,
та сильна духом, все вперед мчить.

Ціле життя, праці віддала...

Спочить, часу їй не було.

Аж доки смерть їй не забрала,
з холодних рук уже: перо!

+

Вмірала Леся на чужині,
а так бажала на Україні!

Хтіла побачить небо голубе,
золоте поле так серцю любе,

щоб їй запахла рута і м'ята,
щоб заспівали їй дівчата
верби тополі, щоб шелестіли,
стрункі смереки, щоби шуміли,
Щоби трембіта грала впростори,
ще раз побачить зелені гори,
на срібні ріки, ще подивитись,
з Дніпра – водиці ще раз напитись,
Хтіла побачить народ свій рідний
уже на волі, з кайдан свобідний,
щоби народне, роздерте тіло,
злучилось разом і зціліло...
Щоб срібне жито, думи шуміло,
так серце прагло і хотіло.

Але –

далеко були рідні простори:
кругом здвигались чужії гори,
в просторах пісня чужа звеніла,
чужа розмова гомоніла,
чужі чинари їй шуміли,
верби, тополі не шелестіли,
ані трембіта їй не заграла,
як на Україну, вона верталась!

На рідній землі Леся спочила,
Яку так серцем цілим любила,
Там де спочила вона по труді,
Там кам'янеє стоїть погруддя.
Каштан колише там свічками,
береза плаче там гілями,
а вона сперта на книги-твори
далеко дивиться впростори
Ніби питає:

Чом мене скоро, так смерть скосила,
писать скрижалів, я не скінчила...
Я так хотіла жити, працювати

і чому мушу уже спочати?!

Спокійно спи, Жанно д'Арк наша!

А ми понесем твої скрижалі

У глук життя... все далі... далі...

Слова одного не залишим,

Полум'ям в серцях їх запишем!

17.II.1953 (032) [2, с. 20–26].

XI ПОБАЖАННЯ *(при столі у Свят-вечір)*

Дорогі Сестри!

З великим святом, я вас вітаю,

Яке святкують Вкраїни діти,

вся українська земля співає:

Христос родився! Славіте!

При столі цьому, всіх нас злучила

тяжка недоля... не життя квіти,

тому, мов рідні, разом святкуєм,

Христос родився! Славіте!

Згадаймо своїх в рідному краю,

там при вечері будуть сидіти,

і вони також, про нас згадають.

Христос родився! Славіте!

І свої смутки переживання

пішлимо нині, до рідної хати,

люблячим серцем там їх відчують

і рідний батько, й кохана

мати!

Там батько снопа внесе у хату,

запахне сіно...

в хаті святочний настрій розплився,

а колядники вже возвіщають,

що «Бог предвічний нам народився».

А мати до вечері просить,

і вся родина за стіл сідає,

лиш одно місце буде пусте...
а усі знають, кого чекає!
Згадаймо, Сестри дорогі слези,
що в рідній хаті ллються за нами
серце все плаче, хоч сухі очі.....
а душу томлять болі і рани.
Пішлім їм думку свою сердечну
а вони нею будуть радіти,
і нас згадають, як заспівають:
Христос родився! Славіте!
Дорогі Сестри! Щиро бажаю,
щоби ми всі за рік від нині
були вже дома, межі своїми
на рідній землі, на Україні!
Щоби могли ми з ними радіти –
Христос родився! Славіте!
03. I. 1953 (032) [2, с. 26–28].

XII ВТВІРАЙТЕ ТЮРМИ

Втвирайте тюрми, дайте волі, мені ще хочеться
пожити!
Я волі хочу, простору хочу і, що любила, хочу
Любити;
Тюремні мури розваліть,
залізні крати розломіть,
ковані замки відчиніть –
пустіть мене... пустіть на волю,
може, дожену ще свою долю!
Криваві рани залічіть,
силу волі підкріпіть,
надію в серці оживіть,
біль і розпуку возміть з душі,
недайте згинуть у тюрмі!
Втвирайте тюрми, дайте волі, мені ще
хочеться пожити,
Я волі хочу, простору хочу і, що любила, хочу

любить!

1951 (тюрма) [2, с. 28–29].

XIII Я ХОТІЛА Б

Я хотіла б дочекати
щоб розпались тюрми крати,
щоби мури розвалились,
тяжкі двері відчинились,
щоб тюрми порожні стали,
слідчі в'язнів обнімали,
щоб усе, усі бажали
для Вітчизни добра й слави,
і щоб тут, де тюрми мури,
став дім правди і культури!

1951 (тюрма) [2, с. 29].

XIV ЛЮДИНА, ЯК ДІЯМАНТ...

Людина, як діамант,
відпорна і міцна,
Людину бють, катують,
Людина та сама.

Людина, як діамант,
Хоч край, сліду нема,
Скалічили їй душу,
Людина та сама.

Людина – як діамант,
Така у неї твердь,
Життя її не зломить,
Хиба розломить смерть! *1950 (тюрма) [2, с. 29–30].*

XV МІЙ ЗАПОВІТ

І гаснуть дні, і бліднуть ночі,
і час стрілою мкнеться вдаль,
поволі гаснуть мої очі,
але не блідне біль і жаль.

І згаснуть очі, змовкне серце,
півветься ткань мого життя,
мене покличуть в етап далекий,
на все від вас відійду я.

На моїй груді рук не складайте
(як змовкне серце, погасне зір),
Я хочу перед Богом стати,
Як карний воїн на позір,

бо я ціле життя трудилась,
щоби недолі був кінець,
Я хочу перед Богом стати,
Як карний воїн, як борець!

В зеленій скриньці (у каптьорці)
Там бережу рідну землю,
Я вас прошу її посипте,
на груди зболілую мою.

Квітів у трумну не кладіте,
Я їх не мала у житті.
Прошу: покладіть на ноги
вінок терновий лиш мені.

І поховайте на роздоріжжю,
Хай люди топчуть по мені,
Так, як моє життя здоптали,
Свої найблищі, не чужі...

А ви за мною не жалійте,
Смерть волю мені принесе,
бо я глибоко нещаслива,
так тяжко скривдили мене!

І гаснуть дні, і бліднуть ночі,
Хай пам'ять згасне по мені,
а ви – вертайте на Україну,
любіть і служіть їй!

Бо час промчиться скоро-стрілою,
з труда не стане ні сліду,
вертайте Сестри у рідну землю,
любіть народ й служіть йому!

А як настане воскресна днина,
і людська злоба пропаде,
любов і правда скрізь запанує –
тоді згадайте Сестри мене!

6–7. I. 1953 (032) [2, с. 30–32].

*Копію переписала з оригіналу нашої дорогої мучениці
пані Ольги Василівної Дучимінської, нашої письменниці яка
померла 24.IX.1989 р. похоронили в Ів[ано]-Франківську
на Чукалівці.*

*Єї 15 віршів близько 40 років я зберігала. Капець-
Лучко Осипа Павлівна, Калуш–Підгірки»²³.*

У зошиті-копії зберігається складений учетверо пожовклий листок формату А4, на якому розміщені набрані на друкарській машинці три поезії Ірини Сенік²⁴, надіслані в Калуську філію Союзу українок. Як свідчить «шапка» цього листа, на час надходження його до калуських союзянок, це були неопубліковані вірші

²³ Запис зроблений рукою Осипи Лучко-Капець.

²⁴ Ірина Сенік (1926–2009) – українська поетеса, дисидентка, членкиня Української Гельсінської групи. У засланнях і таборах провела 34 роки, була реабілітована тільки у 1991 році. У 1998 р. під час поїздки до Рочестера у США на з'їзді Світової Федерації Українських Жіночих організацій Ірину Сенік визнали однією зі 100 героїнь світу.

української поетеси, дисидентки, членкині Української Гельсінської групи. Подаємо їх передрук, зберігаючи мову оригіналу і правопис:

«Неопубліковані вірші п. ПРИНИ СЕНИК вислані
29.XI[...] в Калуський С[оюз] У[країнок]

Ой, не журись, Жінко,
Жінко-Українко!
Наша хата з барвінку,
Барвінку хрещатого.
А із царства тридев'ятого
В нашій хаті поселиться казка,
В ній засвітиться радість і ласка,
Розцвіте рідна мова,
Як косиця шовкова.
В нашій хаті віконця
До Бога і до сонця,
До усього святого.
В нашій хаті
Добра мати, батько та діти
То ж будемо
І Богом і сонцем зігріті.

«Хто проходить мимо злочину,
Сам злочинець...»

І буде їх тисяча тисяч
На суді Твоїм, на «страшнім»:
Закатованих, замучених
Від голоду спухлих, опльованих
Найгіршою із скверн.
Чому ж Ти, Боже,
Очі затуляєш?
І чи знаєш
Яку покару мусять нести
З л о ч и н ц і

У яких ще й досі
Чорне зло хлюпоче в серці
І на руках – кров згублених
невинно?

Мій народ заїли будні
Скаламутили душу його.
Люди! Нахиліться до рідних джерел
Очищайтесь у водах
Потоків гірських
У вогні самоспалюйте
Ницість свою
Українськості не цурайтеся,
Щодня рідною мовою
П р и ч а щ а й т е с я!».

Ще один вірш Ольги Дучимінської надібала у «Спогадах з юних днів в непривітному Сибірі», описаному вище. Та оскільки в книзі є окремий розділ «Осипа Лучко і Ольга Дучимінська», то вирішила, що доцільно буде опублікувати його саме тут:

Чи тямиш ти цей май
Чи тямиш ти цю весну
Як розсівали ми свої мрії
В тихую майскую ніч
Слухали віч на віч
Як тьохкали влугах соловії
Ти тоді обіцяв, як мене цілував
Цілюючи мої очі і вії
Що все разом будем
І життя перейдем
Так тьохкали влугах соловії

Як раділи тим
Твоїм словом святим
В душі жевріла надія
Що все разом будем
І життя перейдем
Як казали впіснях соловії
 Але впала гроза
 Всі надії змела
 Пірвала нитки золотії
 З яким ми ти й я
 Плели своє життя
 І замовкли влугах соловії
А тепер я ходжу
Білі руки ломлю
Чом замовкли слова ті святії
Ти вернешся знов
Бо замовкла любов
Як казали влугах соловії...

7.X-[19]51 р. Дуче[и]мінська О. В. [116, с. 36–37].

Також у «Спогадах» поміщена поезія О. Дучимінської «Не лічу днів». Зауважила деякі розбіжності між поданим вище варіантом: у попередньому 1 і 11 рядки – «не лічу» написано окремо, «ночий» з «и»; у 2-ому й останньому рядках відсутній знак запитання; 3 рядок звучить: «Вони летять у простір часу»; 7 і 8 рядки: «а моїх днів і моїх ночей, / Не позбирати їх дарма!». Тому подаємо тут і зафіксований у «Спогадах» варіант:

Нелічу днів, нелічу ночей
по щож лічити їх?.. Дарма!
Они летять в просторах часу,
мов білі перли зі шнурка.
Та білі перли, ще позбирає,
І посиляє чиясь рука
Та моїх днів і моїх ночей

не почислити вже... Дарма!
Вони пропали в просторах часу
І навіть спомину нема!
Нелічу днів, нелічу ночей,
по щож лічити їх?... Дарма!

Листопад 1949 (тюр[м]а) [116, с. 39].

У вересні 2023 р. у Музеї-оселі родини Івана Франка в Підгірках (Калуш) відбулася презентація поеми «Ольга-Олександра» членкині Національної спілки письменників України Оксани Тебешевської. До цієї книги увійшли два твори – поема «Ольга-Олександра» та есей «Мої дороги до Ольги Дучимінської» [25]. На презентації були присутні рідні Осипи Лучко і згадували про рукописи О. Дучимінської, збережені нею з часу перебування в Тайшеті.

«Доля поетичних творів інколи багато в чому буває схожою на людську. Трапляється, що зникають якісь з них непрочитаними, так як і деяка людина відходить у потойбіччя нерозгаданою. І щастя, що є у нас оточення – наші друзі, наші близькі люди. 14 [15] безцінних віршів із сибірського періоду творчості Ольги Дучимінської не втрачені. Бо зберегла їх для нас людина, всеціло віддана Україні, людина щирої душі, підгірчанка Осипа Лучко», – саме так оцінила вчинок героїні нашого дослідження калуська журналістка Ольга Івасів (1957–2025), яка у рік відзначення 100-річчя з дня народин Осипи Лучко-Капець, у вересні 2025 р., відійшла у вічність [27].

У фондах Музею-оселі родини Івана Франка зберігається машинопис художньо-публіцистичної вистави «Сумний Христос» (1993) [73]. Її авторка – тодішня викладачка сценічної мови Калуського училища культури і мистецтв (нині – Фахового коледжу культури і мистецтв (м. Калуш). – Д. О.) Надія Грицан. Вистава, присвячена світлій пам'яті Ольги Дучимінської, була створена

п. Надією до 110 річниці з дня народин цієї непересічної особистости. Як згадує голова Калуської філії ВГО «Союз українок», керівниця народного театру «ЛюбАрт» Любов Липовська, її колега по викладацькій праці Н. Грицан у той час створила в училищі поетичний театр. Якраз для нього і написала виставу. «Ми тоді відроджували все українське, в тому числі й говорили вголос про людей, імена яких були заборонені за совітів, – каже п. Люба. – А серед них, звичайно, і Ольга Дучимінська, ця жива легенда. Ми називали п. Ольгу «жінка в чорному», бо вона завжди ходила в чорному одязі». З виставою «Сумний Христос» студенти училища культури і мистецтв виступали не лише в Калущі, а й представляли її в обласному центрі й по всій окрузі [78, арк. 13зв.].

Отож, нелегка життєва дорога нашої землячки, уродженки с. Підгірки коло Калуша Осипи Лучко-Капець – зв'язкової УПА «Незабудьки» тісно переплелася з такою ж страдницькою дорогою живої легенди, української письменниці, громадської діячки Ольги Дучимінської. Обидві все своє життя присвятили рідній Україні, яку любили безмежно, за яку боролися і за яку поневірялися в совєцьких таборах. Але ні тюрми, ні жорстокі допити, ні тяжка до виснаження праця на лісоповалах не змогли вбити в них цієї любови до рідної землі. Як і віри в те, що Україна таки буде. Україну вони сприймали як духовне явище, як ідею, яка давала їм ціль у житті, якій вони вірно служили.

Епілог

СПОМИНИ

1. Спомини Осипи Лучко-Капець

Спогади про нашу письменницюі

п. О[льгу] Дучимінську

В редакцію газети Дзвони Підгір'я

Я так коротенько скажу хто я і при яких обставинах я познайомилася із п. О. Дучимінською, ось що я скажу:

Десятиліттями велася підготовка молоді до боротьби за волю Укр[аїни]. Із-за Польщі в школі вчителі вселяли любов до рідної землі, дома батьки, а вечорами були наставники села такі як: Буряк В., Мисюра П., Смольський В., Люра М., Магаси Іван, Степан, Михайло, Смольський Д., Передерко І., Думінкевич С., Скрицька Н. Вони згуртовували всю молодь села коло себе, та вчили культури і просвіти, завели різні гуртки, Так що цілий тиждень був насичений, були самоосвітні гуртки «Пласт»,

«Соколи», вчили укр[аїнську] мову, літер[атуру], історію Укр[аїни], географію, математику і здавали іспити і видавали свідоцтво на якому був зображений тризуб з двома синьожовтими прапорцями.

У 1942 р. вся підготовлена молодь включилася у відкрити боротьбу проти німців. 7 учасників ОУН арештували і розстріляли. В 1944 прийшли москалі, зразу почалися вивози, арешти і молодь пішла в підпілля в партизани і вела завзяту боротьбу з ворогом і добували в боротьбі собі зброю. Хоч сили були нерівні, але був бойовий дух і кожен був готовий пожертвувати своїм життям, щоб прогнати лютого ворога і здобути волю Україні, а хто попадав у руки живим, той зазнавав великих тортур та знущань. В 1944 р. мене в листопаді арештують, де я зазнала великих мук та тортур, очні свідки, вивіз в Станиславську тюрму, але дух любові до Укр[аїни] ні просьби, ні грозьби ні тортури а хоть смерть неприневолили зрадити тайни, все видержала і 6 м[іся]ців відсиділа сьвідки відказалися і як малолітку випустили. Прийшла до дому я дальше включилася в підпільну працю і знову переслідування і я мусіла покинути село і рішила піти в школи в Кутську Агрошколу, а відтак в Сільськогосподарську бухгалтерську школу в м. Богородчанах. Але мене арешт не минув з уроків мене забирають і в Станиславську тюрму це 1950 р. м[іся]ць квітень. В Станиславі очна ставка з зрадником партизанів який працював на 2 руки Михайлом Магасом кличка «Остапенко». Ту страшні слідства, слідчий Сичевський, тортури, муки, суд воєнний трибунал, 25 р[оків] 5 позбавлення в правах, просиділа в тюрмі півтора року і вивіз етапом до Львова на пересилку.

Зі мною ще кілька дівчат увійшли в камеру і побачила я багато дівчат сиділи посеред камери, а між ними сиділа старша сивенька жіночка, яка привернула до себе увагу. Я дівчат спитала хто ця жіночка. Мені сказали, що це письменниця зі Станиславщини п. О[льга] Дучимінська. Я невдовзі пишу на клаптику паперу вірша і

підійшла до п. Олі, щоб дала оцінку, вона глянула і дещо підказала і сказала добре і ми вже стали близькими. Пані О. Дуч[имінська] була сильна духом, бадьора життєрадісна, небула ніколи засмучена, поучала дівчат давала поради. Нівкого з нас смутку ані нарікань небуло, але з гордістю несли цей хрест – хрест політв'язня за любов до України за її волю, багато розповідали про свою бувальщину. І ту викликають мене на етап я пращаюся з п. Олею і переводять мене в другу камеру і через кілька днів оформляють на етап 21, IX. на самої другої матки. Виводять на тюремне подвір'я і група за групою сідають і бачу йде наша дорога матуся п. Оля, радісно привиталися і і вже старалася бути все рядом. Коли нас вели до воронка який нас віз до товарних вагонів, ми всі старалися щось взяти зі собою на згадку про Україну ми молоді брали квіти а п. Оля взяла жменьку землі і сховала в торбинку і сказала нам: «Дивіться дівчата, як я умру десь щоб ви цю торбинку із рідною землею поклали мені на груди, бо я дуже люблю Укр[аїну] і життя за неї віддам». І так ми попадаєм в один вагон товарняк. На вікнах намордники, посередині параша, та презлющі конвої, в дорозі і холод і голод завелися страшні воші, їхали через великі ріки як Єнісей, міст із понтонів, поїзд їхав як човен вихитувався тоді ніхто до нікого неговорив а лиш молився щоб щасливо переїхати, а далі горюча тайга. Їхали ми 21 день в Тайшет Іркутської обл[асти]. Ми вже п. Олю на своїх силах знесли з вагона на пересилку. Там вже сніги, морози, довго ми там не були і знову везуть нас на колону і п. Оля попадає зі мною, мене на лісоповал а п. Олю в зоні. Але ми майже не бачилися, бо мене зразу з роботи в барак та замок, на вікнах ґрати на плечах номерний знак і на коліні на штанях. Через кілька місяців мене знову везуть на другу колону і ми зустрінулися з п. Олею і вона дала мені свій рукопис з віршами і просила зберегти і як повернуся на Україну щоб я дала до друку щоб зробили маленьку

збілочку. Я цей зошит при обшуках ховала де могла і ховаю вже близько 50 р. І так я в 1956 р. повернулася до дому і працювала завмагом і виїхала з товаром на базар і раптом чую своє ім'я, я глянула а це моя матуся п. Оля, ми радісними поглядами привиталися, я спитала, де ми можемо зустрінутися вона сказала де, але я її не знайшла в Калуші. Через якийсь час читаю в газеті «Прикарпатська правда» що п. Оля повернулася з таборів і даліше займається антирадянською діяльністю і що мешкає в Станиславові. Я хотіла поїхати і віддати їй цей рукопис та я мала маму дуже хвору лежачу нехотіла мене відпустити від себе і згодом знову читаю в «Л[ітературній] Україні» що письменниця п. О[льга] Д[учимінська] на 105 р[оці] життя упокоїлася. Я була запрошена на річницю смерті її, де у Ів[ано]-Франківську «Союз українок» відмічав і там я поділилася спогадами про дорогу людину, велику патріотку Українського Народу, великим борцем за волю України. Я із Севиною Кріль принесли терневий вінок із синьо-жовтою лентою бо квітів вона собі не бажала. І я звертаюся до всіх які її знали і незнали, не забувати великого борця, сильного духом, велику патріотку Українського народу п. О. Дуче[и]мінську. Вічна її пам'ять.

Спогадами поділилася Осипа Лучко з Підгірок [105].

Вверху в лівому кутку аркуша напис іншою рукою: «Використ[ано] 11.I.[19]94».

Внизу до цього аркуша приклеєний клаптик паперу, шириною 3,5 см. На ньому з одного боку дві дати: 15.IV.-94 р. 10 школа 10 кл.; 18.IV 6 СПТУ. Вони свідчить про те, що Осипа Лучко цією інформацією ділилася з місцевими школярами і учнями Калуського професійно-технічного училища № 6. З іншого боку приклеєного клаптика аркуша читаємо звернення п. Осипи до учнівської й студентської молоді, якій вона розповідала про терновий шлях свого покоління:

«Звертаюся до Вас милі друзі! Будьте гідними послідовниками нашого покоління, будьте готові захищати рідну землю – Україну, будьте чесними, добрими, вірними синами України, слухайте вчителів, вони вкладають всі свої сили у знання ваше, щоб Ви стали добрими і чесними, справедливими людьми. Нехай мати усміхнеться заплакана мати. Дякую за увагу».

Як бачимо, своє звернення Осипа Лучко підкріплює словами з поезії Тараса Шевченка «І мертвим, і живим, і ненародженим...» (1845).

Я – донька своєї України (з історії життя Осипи Лучко)

Десятиліттями велася підготовка молоді до боротьби за волю України. У 1942 році молодь вступила у відкриту боротьбу проти німецьких зайд.

У 1944 році, з приходом радянських «визволителів», почалися поневіряння, знущання, переслідування. Були допити, очні ставки, тюрми. Але любов до України перемогла.

Я все витримала. Через шість місяців я повернулася додому як неповнолітня і без доказів вини.

Знову підпільна робота, на кожному кроці небезпека. Змушена була покинути Підгірки. Вчилася у Кутській агрономічній школі, в Богородчанській сільськогосподарській бухгалтерській школі. Але і тут арешт не обминув. У квітні 1950 р. знову опинилася за ґратами. Допити, слідство, суд.

Отримала 25 років тюрми, 5 років позбавлення прав. Півтора року просиділа в Станіславській тюрмі. Потім повезли етапом до Львова на пересилку.

У камері Львівської тюрми зустріла стареньку сиву жінку, нашу галицьку письменницю – Ольгу Дучимінську.

Життя у тюрмі було нелегким і мінливим. Згодом мене перевели в іншу камеру, а через декілька днів оформили в етап.

Було 21 вересня, на Різдво Пресвятої Богородиці. Разом з нами у товарних вагонах їхала і Ольга Дучимінська. Ми, молодь, на згадку про рідну Україну взяли квіти, а п. Дучимінська – жменьку землі рідної.

В дорозі дошкуляли холод і голод. Через Єнісей проїжджали на понтонному мосту. Поїзд вихитувало, як човен на воді. Ніхто ні з ким не розмовляв, а тільки молився, благав Господа, щоб допоміг щасливо переправитись через сибірську ріку.

А далі була Тайга 21 день їхали до Тайшета Іркутської обл[асти] там я працювала на лісоповалі, а після роботи заганяли в бараки. На вікнах ґрати, на спині, колінах, одягу – номерний знак.

Важким був у мене шлях до волі, багато перетерпіла, пережила. Але де б мене доля не кидала, я завжди линула думкою на Україну.

У 1956 році я повернулася додому. Я вистояла, не скорилася, бо була сильніша від катів.

Багато крові було пролито за незалежну Україну. Саме з крові дочок і синів українського народу зросли калинові кущі, а червоні ягідки – то їх полум'яні серця, які горіли любов'ю до України.

Спогади Осипи Лучко з с. Підгірки, 1994 р. [2, арк. 3–4, 22–23; 26, с. 13–14].

2. Спомини про Осипу Лучко-Капець

Мацюк Зоряна Омелянівна, 1959 р. н.,

Кирилович Леся Омелянівна, 1966 р. н., племінниці:

«Осипа Павлівна Лучко – наша тітка, рідна сестра нашої мами Ярослави, народилася 17 квітня 1925 року. Виховувалися дівчата в сім'ї Капця Павла та Юлії, з родини

Когут, в селі Підгірки коло Калуша. Осипа була старшою сестрою, мала чоловічий характер і любила верховодити. Допомогала батькові в полі, по господарству, біля худоби, в хаті поралися мама і молодша сестра Ярослава.

Під впливом батька Павла Капця, який хлопцем служив батальйон-горністом в австрійському війську, був у Січових стрільцях, а після служби став активістом товариства «Просвіта», керівником сільського хору і драмгуртка, членом товариства «Сільський господар», Осипа з ранніх літ відвідувала самоосвітні гуртки, співала в сільському хорі.

У 1939 році життя родини заможного господаря Павла Капця різко змінилося. Для створення в селі колгоспу забрали землю, коня, реманент, розібрали стодоли і стайні. Мама згадувала, як їхній кінь ще довго втікав з колгоспу і прибігав додому. Діяльність громадських товариств припинилася, але свідомо молодь, вихована в патріотичному дусі, гуртувалася в підпільні організації та в повстанські загони. До такого юнацтва належала і наша тітка Осипа, яка була зв'язковою і діяла під псевдонімом «Незабудька».

У 1944 році Осипу вперше заарештували. Розуміючи всю небезпеку повторного арешту, батьки відправили доньку на навчання в м. Кути в бухгалтерську школу. Однак вона підтримувала зв'язки з організацією і всіляко допомагала повстанцям. У 1945 році Осипа Капець разом з кількома дівчатами потайки викрали тіла воїнів УПА, які загинули в бою в лісі біля Підгірок, та захоронили їх на цвинтарі села Підгірки.

4 серпня 1949 року батька Павла, маму Юлію та молодшу Ярославу, нашу маму, та ще десяток підгорецьких родин вивезли в Сибір. Тітка Осипа була вдруге заарештована, і в 1950 році засуджена на 25 років тюрми. Тітка часто згадувала про тюремні роки, тяжку працю політв'язнів, а також про те, як у тяжких умовах жінки не

занепадали духом. Знаємо, що тітка Осипа зберігала зошит із віршами Ольги Дучимінської, які були написані в тюрмі. Аж у часи Незалежності цей зошит вона передала місцевим краєзнавцям. Після звільнення з тюрми тітка повернулася в рідне село, вийшла заміж за Миколу Лучка і в 1957 році народила синів-близнюків Ігоря і Зеновія. Працювала продавцем у магазині с. Вістова, а пізніше бухгалтером в «Сільгосптехніці».

У 1959 році повернулася з Сибіру в с. Підгірки мама Юлія разом із сім'єю доньки Ярослави, нашої мами. Батько Павло Капець помер 4 грудня 1958 року і навіки спочив у холодній сибірській землі. Єдиним прихистком для великої родини стала старенька дідівська хата під стріхою, в якій проживав брат нашого діда Павла стрийко Микита. Згодом на родинному обійсті сім'ї побудували нові хати і все життя сестри прожили поряд. Тітка Осипа і наша мама з дитинства розповідали нам про бандерівців, хлопців з лісу, про боївки і бункери, облави і зрадників, про тюрми і життя на Сибіру.

Наприкінці 1980-их років, ще до проголошення Незалежності України, тітка Осипа Лучко і наша мама Ярослав Каспришин були активними учасниками протестних акцій, мітингів, зборів. Вони стали членами Народного Руху України та товариства «Просвіта». Осипу Павлівну Лучко запрошували на зібрання «Союзу українок», новостворених націоналістичних організацій. Вона часто виступала на урочистостях з нагоди державних свят. До кінця свого життя тітка трудилася, співала в церковному хорі, брала активну участь у роботі Підгорецького осередку НРУ.

Померла Осипа Лучко 5 червня 2004 року на 80-му році життя. Проводжали її в останню дорогу з почестями, з синьо-жовтим і червоно-чорним прапорами – як справжню патріотку України.

Повертаючись у минуле, часто згадуємо тітку Осипу, якою вона була сильною жінкою, безкомпромісною, нічого

не боялася, говорила правду в очі, мала свою думку, завжди приходила на допомогу в скрутний час» [2; 26, с. 14–15].

Лучко Зеновій Миколайович, 1957 р. н., син:

«Капці були активними в селі: в «Сільському господарі», в «Просвіті». Тож і мама всюди брала участь. Вона і в тюрмі грала ролі у виставах.

Я народився в старенькій хаті під стріхою, в якій не було дерев'яної підлоги, просто глиняна. У кінці 1940-х рр. моїх діда Павла й бабцю Юлію з роду Когут (її кликали Юльці), а також мамину молодшу сестру Ярославу виселили в Хабаровський край. З дому разом із ними забрали були й прадіда Кирила, але не доїхав навіть до Станіслава: помер дорогою. Тіло викинули, так що донині не знаємо, де саме й чи похований по-людськи. А до виселення був газда: мав багато поля, коня, худобу. Все забрали в колгосп. Дід Павло помер на чужині. Материна сестра Ярослава вийшла заміж у Хабаровському краї за Омеляна Каспришина зі Львова. Коли повернулися у Підгірки, то в них уже були два сини. Як тільки моїх діда й бабцю виселили, то в одній кімнаті їхньої хати залишився жити брат діда Микита Капець, а в другу кімнату заселили сім'ю Чекаловських. Тому коли бабця з тетиною сім'єю і мама повернулися в Підгірки, то в тій хаті мешкали дві родини: наша Капців-Каспришиних-Лучків, а через сіни – Чекаловських. Маму Осипу звільнили в 1956 році. У тому ж році вона вийшла заміж за мого батька Миколу Лучка. Так от ми всі – баба Юльці, тета Славка з сім'єю, стрий Микита і нас четверо, жили в одній кімнаті і янтіри. Якраз нас четверо – ми з братом-близнюком Ігорем і батьками – в янтіри. Стрий Микита спав на лавици.

З часом Чекаловські збудували свою хату, а Лучки, тобто наші з братом батьки викупили собі їхню половину.

Відразу після повернення з Сибіру почали будівництво і Ярослава, й Осипа. Наша сім'я перейшла жити в свою хату в 1961 р. На сходах пам'ятаю тато написав «1961». Дві кімнати більш-менш зробили і відразу перейшли. Третю вже викінчували пізніше.

Стрий, ми його кликали «дідо Микита», жив до 1967 р. Оскільки раніше він був учителем (німецької мови, за німців перекладав, бо знав мову), то він вчив нас із братом арифметику, табличку множення, додавання, віднімання. Заставляв до науки і хлопців тети Славки. А ще, що важливо, вчив нас молитися, віршики всілякі побожні.

Коли мама повернулася з Тайшету, то не могла ніде влаштуватися на роботу. Працювала на цегельні в Підгірках, що була вище нинішньої «Кахелини». Нас із братом не мала з ким залишити, то брала з собою й ми возилися там на бульдозері. Пізніше працювала в крамниці у Вістові, продавала господарські й промислові товари. Їздила з тим товаром на базар. Тато мусів їй допомагати: пильнував, щоб не крали товар. Нас із Ігорем зранку брала на ровер і долала так 4–5 км до Вістови. Ми там у куточку цілий день бавилися.

Про свою молодість мама нам нічого не розповідала. Оберігала нас. І сама дуже стереглася за союзу. Як ми йшли в вертеп (тренували нас старші підгорецькі хлопці), то шукали собі одяг для тої чи іншої ролі. Ми з братом були пастушками й не мали поясів. Одна жінка дала нам синьо-жовті ленти. Мама відразу: «Хто вам дав? Сховайте» і пов'язала нам рожеві, а ті ми потім віддали тій жінці. Мама дуже була обережна, щоб нам не нашкодити.

Наш тато, Лучко Микола Петрович (1920–2000) був старший за маму на п'ять років. Він також народився в Підгірках. Разом із іншими оstarбайтерами німці забрали його до Німеччини. Там він працював електрозварником. Був добрим фахівцем, німці цінували його роботу, тому додому повертався з цілим чемоданом речей як для себе,

так і для родини. Лиш переїхав міст на кордоні, совіти все забрали. Замість костюма в чемодані дали військову форму. Коли після служби в армії повертався додому, то на вокзалі в Калуші його вже чекав Магас-зрадник. Лиш той відійшов, тата відразу схопили. Дві сестри нашого майбутнього батька, Євдокія і Юлія, були засуджені за підпільну діяльність. А сестра Параска і брат Іван виселені в Хабаровський край. І його оголосили ворогом народу. Так що тато відсидів сім років ні за що. Він нічого не знав про рідних, тому повернувся з Німеччини. Йому казали, щоб не їхав додому, а він хотів знати, що з родиною. На таке навіть не сподівався" [76].

Лучко (Баран) Любов Іванівна, 1959 р. н., невістка:

«Наскільки мені відомо, мати мого чоловіка у підпіллі діяла під псевдо «Незабудька». Моя свекруха мало що розповідала. Потепління пішло під час перебування, тоді вже трохи щось говорила вголос. Була активна в громадському житті. Коли руйнували все в церкві, то мама була там разом із іншими підгірчанами. Потрапила в списки тих, хто не дозволяв громити храм Божий. Заплатила штраф 50 карбованців. На початку 1990-х її почали запрошувати в школи. Пані Осипа, на той час уже пенсійного віку, була активною рухівкою. Слухали її спогади і в Союзі українок. Вона завжди ретельно готувалася до виступів на різних зі-браннях. До кінця днів своїх співала в церковному хорі. Завжди щось записувала, занотовувала. Понад 30 років вела списки померлих підгірчан. Дуже цінним для нас є фотоархів: то два альбоми, які свекруха привезла з Тайшету» [75].

***Семанишин Микола Сильвестрович,
1950 р. н., житель Підгірок:***

«Лучки жили з нами на одній вулиці. Чоловіка Осипи Миколу знаю з сільгосптехніки, де разом працювали. А

взагалі то, мій тато Сильвестр, знав його давно. Батько був 1923 р. н. Як лиш зайшли німці, то забрали бабу Параску, тата, його брата Івана і сестру Лізу в Німеччину. Уся сім'я була разом, лиш тато – в таборі, бо вже мав 18 років. Працював на заводі, був учнем токаря. Саме там зустрів Миколу Лучка з Підгірок, якого теж вивезли на примусові роботи.

Осипа Лучко працювала в сільгосптехніці диспетчеркою тоді, коли й я. У неї все було строго, чітко, в порядку. Ніхто з нас, чоловіків-водіїв, не дозволяв собі поряд із нею розслабитися чи якимось не так пожартувати: прийшов на роботу – працюй.

Хлопці Лучкові, Зенко й Ігор, були дуже гарно виховані: Осипа тримала їх у дисципліні. Вони молодші за нас. На нашій вулиці в ті часи було дуже багато хлопців: два Лучки, поряд – Каспришині, Володя й Богдан, близнюки Філіповичі – Юрко і Степан, Будзани троє – Ігор, 1958 р. н., Богдан, 1961 р. н., Володимир, 1963 р. н. Усі сходилися на обрінку. Росли ми поряд із Млинівкою. Там була полянка, такий собі місцевий пляж у Підгірках. Купалися всі – і дорослі, й діти. Відпочивали цілими сім'ями. Футбола ганяли, цілу неділю там проводили. Тоді річка була широка. Там така риба водилася! А тепер люди позасували... Ні річки, ні берегів для відпочинку.

У нас у Підгірках завжди зорганізовували вертеп на Різдвяні свята. І то не один. Репетиції починали проводити за місяць до свят у хатах: по черзі в кожного учасника. Усе то робилося підпільно. Батьки не боронили, хоча знали, що це небезпечно. Репетиціями керували старші хлопці. Вони також були за перебранців: жидів, чортів. Старші хлопці у вертепі були за захисників молодших, котрі безпосередньо виконували ролі тих, хто сповіщає про народження Христа: пастушки, воїни, ангел та ин. Оскільки по селі ходило кілька берд, то старші пильнували, щоб не зачепилися одні з другими, тобто тримали дисципліну. Серед тих молодших були й близнюки-Лучки.

Ми старалися колядувати старі, давні коляди. То було так як театр. Люди запрошували нас до себе додому. Пам'ятаю – сніги по коліна, а ми поза цегельню йдемо колядувати на Баню (нині – Височанка). Платили і грішми, і солодким, і пампушками.

Одного року ми зібрали берду з самих старших хлопців: я мав 16 років, а за перебраних – суру, жида, чорта – були навіть парубки 1944 року народження. Тобто вже мали по 22 роки» [77].

***Жиляк (Ворона) Романна Іванівна,
1956 р. н., жителька Підгірок:***

«Осипу Лучко пам'ятаю ще з дитячих років, адже мої батьки були кумами. Ця жінка в моїй пам'яті закарбувалася бойовою, сміливою та справедливою. Усі свята наші сім'ї святкували разом, бо були однодумцями і в житті, і в любові до України.

Пригадую Різдво Христове (коляду 80-х років). Працюючи в школі, ми з колективом-однодумцями пішли колядувати до колеги Люби Лучко (невістки Осипи). Незважаючи на заборону та переслідування комуністичної влади, наш вчительський колектив підтримував народні традиції. Ми завжди йшли з колядою до друзів, знайомих. Коли проколядували колядку «Нова радість стала», з хати вийшла Осипа і почала колядувати «Сумний святий вечір в 47 році». Не всі наші колеги знали слова цієї коляди, але активно підтримували цей спів і приспів уже співали всі разом. На душі було таке відчуття, на той час, словами неможливо передати наш душевний стан.

Її патріотизм нас усіх об'єднав» [83].

**Стасюк (Пітулей) Наталія Омелянівна,
1958 р. н., вчителька-пенсіонерка:**

«Добрий спомин

Щоразу, коли чую коляду «Сумний святий вечір...», в уяві постає одна і та ж картина – коляда далеких [19]80-х.

Гурт молодих вчителів, поколядувавши-повіншувачи під вікном, в хаті уважно слухає сумну незнану коляду пані Осипи Лучко. А навіть почали підспівувати, згодом записувати слова... Господиня гостинної хати вже знала – майже всі молоді люди з сімей репресованих, не хвилювалася, що хтось донесе. Адже ще радянська, комуністична влада, можна набратися неприємностей...

І постава, і поведінка пані Осипи видавала в ній сильну, харизматичну жінку. І в сім'ї, і в господарстві – лідер. Володіла «оксамитовим» альтом, співала з молодих літ до похилого віку в церковному хорі. Чудово вміла оповідати про минуле, про традиції села.

Найбільше дивує те, що люди, які пройшли важкі випробування – війна, ГУЛАГ – не зламалися, не зневірилися. Навпаки. Залишилися життєлюбам, привітними та відкритими до світу й людей.

Пані Осипа зберігала і витягала на показ з особливим тремом реліквії з часів заключення: вервицю, виготовлену з хліба (з чорного, який лиш міг бути на зоні), вишивки нитками, випореними з одягу дівчат-невільниць, маленькі блокнотики з власними віршами. А особливо – цілий зшиток з поезією Ольги Дучимінської, з якою зустрілися в таборах ГУЛАГу. Ми перечитували поезію і дивувалися силі духу цих незвичайних жінок...

Кілька разів пані Осипа Лучко була запрошена на уроки української мови і літератури в ЗОШ № 10. Учні і вчителі захоплено слухали розповідь про поетесу Ольгу Дучимінську та її вірші.

У сім'ї Лучків зберігався збірник пісень українських січових стрільців, 1923[1922] року видання. Ми переписували ноти пісень, які чули лише вдома, від батьків.

Пані Осипа була учасницею патріотичних заходів, незмінно у вишиванці. Щиро тішилася відродженням України. А в буденному житті – завжди чимось поділитися, чимось почастивати, щось порадити, готова допомогти при потребі. До останніх своїх днів активно працювала, їздила на велосипеді.

Щоразу, проходячи повз могилу Осипи Лучко, зупиняюсь: хочеться вклонитись, у молитві до Всевишнього згадати добрим словом цю непересічну жінку» [84].

Щерба (Івантишин) Васирина Василівна, 1956 р. н., жителька м. Калуш:

«Я близько Осипу Лучко не знала. Позналилися з цією панею в один із різдвяних днів на зламі 1970–1980-х років. З першої зустрічі зрозуміла, що то пані – справжня українка, вимоглива як до себе, так і до інших. Хто її пам'ятає, то знає, що то була така статечна, видна жінка. Дивлячись на неї, ти розумів, що то вольова людина, зі стержнем. Бо то і колись були слизняки, а Осипа до них не належала.

Я працювала разом із її невісткою Любою у спеціальній школі-інтернаті для глухих дітей. Директоркою цього навчального закладу на той час була уродженка Підгірок Надія Данилівна Будзан з роду Псюк. Вона була заміжня за Володимиром Будзаном, сім'ю якого в середині ХХ ст. вивезли в Сибір. Він, малий, тоді втік і його виховувала одна сім'я в Підгірках. У нас у школі також вчителювала Ірина Назарівна Курій, вчила українську мову і літературу. А вона була сестрою-монахинею у підпіллі: сестра Савина. Директорка з нею дружила, потім і я до них долучилася. Я в цій школі працювала з 1976 р., якраз з часу переїзду цього спеціального навчального закладу з центру Калуша в Підгірки: спочатку вихователькою, потім – вчителькою, а пізніше – директоркою. І вчительки, які жили в Підгірках, теж були одностудіями. До речі, у кінці 1980-х, як лише розпочався рух за незалежність, ми собі

дозволили на нашій школі вивісити український прапор: синьо-жовтими кольорами він майорів протягом двох днів.

Тому в ті часи заборон ми дозволяли собі на Різдво посидіти у нашій школі за святковим столом, тихенько поколядувати. І мали за правило ходити один до одного. Вночі, звичайно, бо вдень всі працювали. Отак одного Різдва і завітали до Люби Лучко. Заколядували, а її свекруха відразу: «Файно колідуете. А чи знаєте яку бандерівську?». Почала колядувати «Сумний святий вечір в сорок шестім році», колеги підтягували. А потім я заколядувала ще одну: «Затрублять труби, заграют сурми в слушний час // Ми ідем до бою, Ісусе роджений, ратуй нас». А тоді ще завіншувала: «Благословенні будьте, люди, // Най добра доля з вами буде, // Най Господь у серцях народу // Засіє єдність, мир і згоду, // А всяке зло усторонит. // Най Господь вас благословит!». Тоді пані Осипа сказала, як відрізала: «Фа-а-йні дівки». Ми прекрасно розуміли, що ця пані, яка пройшла радянські табори, випробовує нас на патріотизм. І цей іспит перед нею ми склали.

Я знала таких коляд, бо виросла у священничій родині. Мій дзядзьо (*дід. – Д. О.*) – греко-католицький священник о. Софрон Івантишин (10.10.1891–17.03.1965). Коли прийшли совіти, він був парохом у с. Дубовиця на Калушині. То був священник за покликанням. Вступивши в духовну семінарію, пішов проти волі батька: мій прадід, учитель математики, відправив його до Львова вступати у політехніку, а він пішов у семінарію. До речі, молодший брат мого дзядзя був вченим, похований у Києві на Байковому кладовищі.

Я запам'ятала дзядзя весь час з вервичкою у руках. Перед моїми очима він постійно клячить, тобто молився постійно навколішки. Тому я впевнена, що Господь вберіг його у 1946 році. Перед лжесобором у Галичину з'їхалися кадебісти: хто зі священників не переходив на їхнє православ'є, висилали на Сибір. Дзядзьо на той час захворів на

тиф, два тижні лежав без пам'яті. Побачивши його в такому стані, кадебісти записали, що він помер. Чому ще вважаю, що Бог спеціально звалив його цією хворобою? Бо ніхто більше в хаті на тиф не заслаб. Баба його доглядала в іншій кімнаті, контактувала, а тоді мусіла йти до дітей. І ніхто з них не захворів. То хіба не Боже провидіння? Дякувати Богу, мій дзядзьо ще десять років правив у Дубовици, по-своєму. Мав змогу це робити ще й тому, що у Станіславі за церкви відповідав його однокурсник по семінарії о. Чорнега і не чіпав його. А в 1957 р. на місце о. Чорнеги прийшов кадебіст і мій дзядзьо, о. Софрон Івантишин, разом з сім'єю і з господаркою був випроваджений із Дубовиці. Перегнали й корову до Калуша, де зняли хату, тобто доживали в комірне. У Калуші помер, тут і похований.

Я завжди відвідувала церкву, в тому числі й за радянської влади. Але в той період ходила лише до польської катедри у Львові, бо дзядзьо казав, що всі решту, то вже не церкви, то – большевицькі заклади.

Знайомство з Осипою Лучко було важливе для нас, молодих. Ми побачили в ній не лише сильну духом, з вірою в серці, активну жінку. Вона була добра мати і газдиня: і зварити, і спекти – все вміла. І, головне, всюди встигала» [81].

***Завадецька (Козут) Надія Миколаївна, 1941 р. н.,
жителька Підгірок:***

«Я памнітаю Осипу Капець ще від війни (*Другої світової*. – Д. О.). Нинішній клуб на той час ще не був викінчений: зведені стіни, дах зроблений і всьо. Їго почали будувати жителі Підгірок ще за Польщі. А підвал уже був упорядкований, бо я памнітаю, що мене і брата старша сестра привела туди в садок. Вихователька була донька Мартина Мельника (по-вуличному Червоньк), Олеся (у заміжжі – Передерко). А з нев також і Осипа. Я така мала

запам'ятала, що в'на ходила з указков і казала: «Я – інспектор, сидіт тихенько». Розсаджувала нас по-козацьки: ми закладали ноги під себе – як козак Мамай на малюнку. Усі сідали по колу, а в'на нам щось читала.

Після Сибіру Осипа торгувала в магазині у Вістові і я разом з нею часто їздила на роботу. То була така завжди бадьора жінка, впевнена в собі. Але про минуле, про пережите не розказувала нічого. Навіть уже в [19]90-х її покоління мало говорило про пережите. А ми були так спрагли тої нашої справжньої історії.

З відновленням незалежності Осипа Лучко була активна в громадському житті: пішла в РУХ, виступала на всяких зібраннях, йшла до молоді, все говорила, як маємо жити в своїй країні. Як відкрили нашу підгорецьку церкву, то пішла співати в церковний хор. Дуже fajно співала: мала другий голос, чути було добре її в хорі» [82].

ДОДАТКИ

Додаток 1

У С П Р
МІНІСТЕРСТВО ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Иср. 6-й класс М. 1
по С. 1-й класс М. 1
С. 1-й класс М. 1

УЧТЕНО в 1962 году

ДЕЛО № 7603

По обвинению Капещь Осипа Павловича
в соисп. ст. 5-10, 5-4-11 и 4-10

Начато дела " 10 апреля 1950 г. В. 0-й класс
Окончено " 10 августа 1950 г. Тон х 1

После судебного рассмотрения и вступления приговора в силу настоящее дело подлежит немедленному возвращению в

1-й класс М. 1

К делу должна быть приобщена копия приговора.

ОСНОВНЫЕ: Приказ НКВД, Прокуратуры и НКЮ СССР от 10.11.1950 г.

Архив № 4150

Сделано в архиве " 10 августа 1950 г.

10 8 2 1 П

Титульна сторінка кримінальної справи Капещь Осипа Павловича²⁵.

²⁵ Архів Управління Служби безпеки України в Івано-Франківській області. Ф. 5. Спр. № 10821П. 289 арк.

Ухвалив:

Капець Осипу Павлівну на основі ст. 51^{1а} КК УРСР ув'язнити до виправно-трудового табору строком двадцять п'ять (25) років, з позбавленням в правах згідно з п. п. а, б, в ст. 26 КК УРСР на п'ять (5) років, без конфіскації майна, оскільки воно відсутнє у підсудної.

Речові докази залишити у справі.

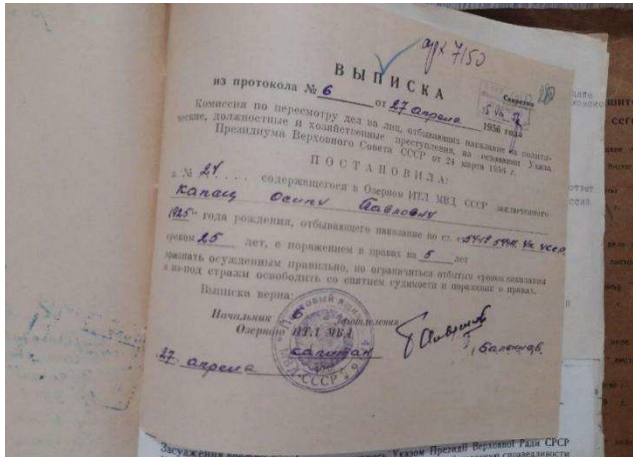
Запобіжний захід щодо Капець О. П. до вступу вироку в законну силу залишити тримання під вартою в тюрмі.

Строк відбування міри покарання рахувати з 22 квітня 1950 року.

Вирок можна оскаржити в касаційному порядку у Військовому трибуналі військ МВС Львівського округу в п'ятиденний термін з моменту вручення копії вироку підсудній.

Головуючий... *(підпис)*

Члени...*(підпис)*».

Витяг із протоколу про звільнення Капець Осипи Павлівни з-під варті (з-під арешту)²⁷.

«Витяг

із протоколу № 6 від 27 квітня 1956 року.

Комісія з перегляду справ осіб, які відбували покарання за політичні, посадові і господарські злочини, на підставі Наказу Президії Верховної Ради СРСР від 24 березня 1956 р.

У Х В А Л И Л А:

п. № 21 утримувану в Озерному ВТТ МВС СРСР засуджену Капець Осипу Павлівну, 1925 року народження, яка відбуває покарання за ст. ст. 54-1^а, 54-11 КК УРСР строком 25 років, з позбавленням у правах на 5 років, визнати засудженою правильно, але обмежитися відбутим строком покарання і звільнити з-під варті зі зняттям судимости та позбавлення в правах. Витяг вірний: Начальник 6 табірному відділення Озерного ВТТ ВМС капітан Балишов [печатка, підпис]. 27 квітня 1956 р.».

²⁷ Архів Управління Служби безпеки України в Івано-Франківській області. Ф. 5. Спр. № 10821П. Арк. 255зв.–256 (рос.).

16 серпня 1991

Прокуророві Івано-Франківської області

Прийнято - гр. Капечь Осипа Іосифа
 19 25 року народження,
 Народився у селі Тарпуги
Калишівської
Івано-Франківської області,
 проживав: с. Тарпуги
вс. Калишівської, 10
Калишівської р-на

ЗАЯВА
на реабілітацію

В 1950 році мене було засуджено військовий трибунал війни
УВС Станіславської обл. за статтю 54-1а²⁸
 Кримінального кодексу Української РСР до 25 років позбавлення волі і 5 років
 позбавки в правах.
 Покарання відбував (ла) у таборі Трибунальної області
 після звільнення з ув'язнення в 1956 році, знаходився на спецоселенні у
 після чого мене було звільнено.

До арешту проживав (ла) у селі Тарпуги Івано-Франківської області УРСР.

Засудження вважаю несправедливим, оскільки ікримінованого злочину не вчинено.
 На підставі вищесказаного і, керуючись Указом Президії Верховної Ради СРСР
 від 16 січня 1989 року за №10036-ХІ "Про додаткові заходи по відновленню справедливості
 щодо жертв репресій, які мали місце в період 30-40-х і початку 50-х років", Указом
 Президента Союзу РСР від 13 серпня 1990 року "Про відновлення прав всіх жертв політичних
 репресій 20-30-х років" і Законом Української РСР від 17 квітня 1991 року "Про реабілітацію
 жертв політичних репресій на Україні", прошу Вас на підставі ст.384 Кримінально-
 процесуального кодексу Української РСР переглянути мою справу і добитися винесення
 акту про реабілітацію.

"16" серпня 1991 року

Ос. 27.04.56 (44)

ПРОКУРАТУРА
 Івано-Франківської обл.
 Ф. 5. Спр. № 10821П. Арк. [...]. (рос.).

Заява Лучко-Капечь Осипи Павлівни на реабілітацію, написана нею у серпні 1991 року на ім'я прокурора Івано-Франківської області²⁸.

²⁸ Архів Управління Служби безпеки України в Івано-Франківській області. Ф. 5. Спр. № 10821П. Арк. [...]. (рос.).

Дані про репресованого і його родичів: Капеч Осипа Павлівна
 1925 р. р. ур. о. жителька с. Підгірки, проживає в м. Калуш
 ул. Сакаганського, 10
 На Капеч Осипу Павлівну (ф. н. о.)
 розповсюджується дія ст. 1 Закону Української РСР «Про реабілітацію жертв політичних
 репресій на Україні» від 17 квітня 1991 года в зв'язку з відсутністю сукупності доказів
застосування яких неможливо внаслідок відсутності притягнення до відповідальності
по ст. 54-1а і 54-11 КК УРСР і вона підлягає реабілітації
 Начальник слідчого відділення
 у Івано-Франківській області Джесер **ДАХІО Н. Д.**
 Старший консул прокурора Івано-
 Франківської області по нагляду за
 слідством в органах госбезопасности Мястковский А. В.
13. 12 1991 г.
 Примечание: справка о реабилитации
16. 01 1992 года направлена в м. Калуш
 (ф. н. о.)
 по адресу м. Калуш ул. Сакаганського, 10
 П. а. р. Ф. П.

Витяг із Висновку, затвердженого прокурором Івано-Франківської області О. Мартинюком від 13.12.1991 р., щодо реабілітації Капеч Осипи Павлівни²⁹:

«Дані про репресовану і її родичів: Капеч Осипа Павлівна, 1925 р. н., ур[одженка] і жителька с. Підгірки, проживає в м. Калуш, вул Сакаганського, 10.

На Капеч Осипу Павлівну розповсюджується дія ст. 1 Закону Української РСР «Про реабілітацію жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років» від 17 квітня 1991 року у зв'язку з відсутністю сукупності доказів, які б підтверджували обґрунтованість притягнення до відповідальності за ст. 54-1а і 54-11 КК УРСР і вона підлягає реабілітації.

Начальник слідчого відділу ...

²⁹ Архів Управління Служби безпеки України в Івано-Франківській області. Ф. 5. Спр. № 10821П. Арк. 284, 284зв. (рос.).

в Івано-Франківській області (підпис) ДАХНО Н. Д.

Старший помічник прокурора
Івано-Франківської області з нагляду
за слідством в органах держбезпеки
(підпис) МЯСТКОВСЬКИЙ А. В.

13.12.1991 р.

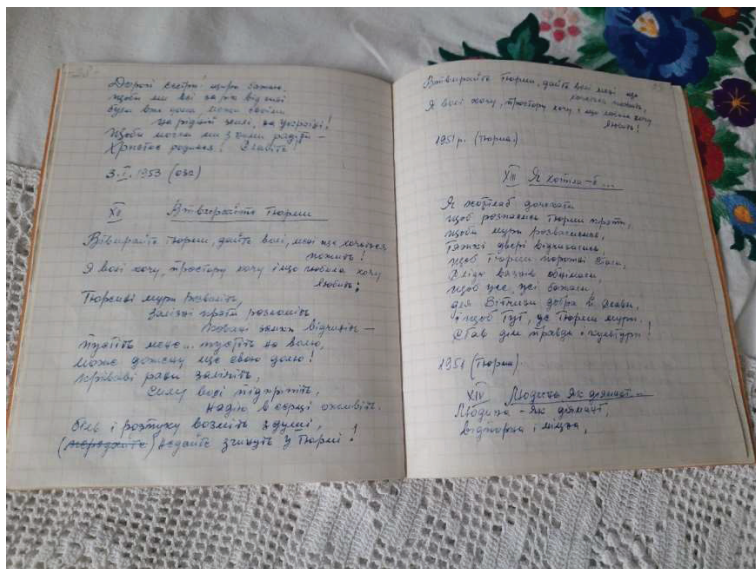
П р и м і т к а: довідка про реабілітацію Капець О. П.
16.01.1992 р. відправлена їй особисто
на адресу: м. Калуш, вул. Саксаганського, 10.
Підпис: (підпис)».

17. III - 50 р.

Радва Господу Христу !!!
 Дорожечкі та викопи везуть батьку, маму та сестри !!!
 Черкаю до Вас вже декілька мів, та впершу
 чергу прийміть від мене міцне та щире пово-
 ровлення, та міцненький та щиренький ентузіазм
 позитивок. І покищо живу здорово, якого
 здоров'я Вам ще крашого бажано.
 Біль мене ніяких знів не зайняло, живу по-до-
 му - покурентськи. Покищо являюсь че-
 лобітською людиною, яким так проходить,
 а боки то Бог все знає, я чому не
 хвилююсь, яким недурно нещастям до мене
 здається, що мені вже теїр однаково, чи
 їм жити чи де їм, люди впадають.
 Як люди живуть так само і я буду жити, я
 бою не бажаю до я вже вична зі ріднанинцями.
 Про життя шкільне, що з дитинства Ви очікували,
 наука все тяжка, але легка, тільки треба розуміти
 і трохи вчитися, так, що дуже мало часу з
 на відпочинок, але на все час знаходиться.
 Ми минулої неділі ходили до фотодрафії
 було дуже цікаво і гуртово добре поспілкувалися

Рукопис листа Осипи Капець до батьків і сестри Ярослави
 від 17.III. [19]50 р.³⁰

³⁰ Архів Управління Служби безпеки України в Івано-
 Франківській області. Ф. 5. Спр. № 10821П. Речдоки(д).

Фрагмент копії поезій Ольги Дучимінської, зробленої
Осипом Лучко-Капець³¹.

³¹ Архів громадського жіночого руху в Калуші Калузької міської філії ВГО «Союз українок». Поезії О. Дучимінської, збережені Осипом Лучко-Капець. Копія. Рукопис. [43 с.]. С. 28–29.

Чорновий варіант листа Осипи Лучко до упорядника збірки поезій Ольги Дучимінської «Чую... молитву Землі» Володимира Пахомова (1999 р.) [121]. Подаємо згідно з оригіналом, не змінюючи пунктуації й орфографії:

«Христос Рождається!

В[ельми]ш[ановний] Володимире Пахомов!

Найщиріші вітання засилаю Вам і Вашій сім'ї з великим святом Різдва Христового! та Щасливого Нового 1999 Року!

Бажаю Вам міцного здоров'я, щастя, творчої праці і багатьох літ життя. Веселих свят.

Пане Володимире! З великим хвилюванням і сльозами в очах я прийняла для мене дуже дорогу книжечку, видану Вами і другими побратимами п. Олі Дучимінської, яка в тяжкій холодній Сибірській землі дала мені на збереження свій рукопис з віршами і просила, коли повернуся на любов Україну, щоб віддала їх поважним людям щоб видали маленьку збілочку її віршів. Я довго ждала коли хтось відізветься на поклик душі п. Олі. Я цей зошит берегла і в лагерьх і дома – роки. Поки не прийшов відповідний час, час Вільної України де вже не було заборонено єї видавництво.

Я дуже-дуже дякую Вам і Вашим друзям за таке велике діло, мені дуже легко на душі, що я свою обіцянку перед панею Олею дотримала і виповнила.

З великою повагою до Вас і до других панів колишній політв'язень Осипа Лучко. П[ані] Оля дуже любила Україну. Я дуже люблю Україну.

Примітка. Щоб віддати рукопис п. Олі... Я дуже пізно дізналася про єї перебування в Ів[ано]-Фр[анківську]. Аж у річницю єї смерті я була запрошена в Союз українок в Ів[ано]-Франк[івськ]. Я знала що вона жива і що по-вернулася до дому кілька не знала де живе».

Слово Осипи Лучко-Капець про Вячеслава Чорновола після його вбивства, 13.04.1999 [111]. Подаємо згідно з оригіналом, не змінюючи пунктуації й орфографії:

«Лучко О. П. 13.IV.1999 р. біля кінотеатру Калуш.

Христос Воскрес!

Шановні та дорогі країни!

Найперше вітаю Вас з Великим святом Воскресінням Христа та бажаю Вам премічного здоров'я, щастя, кріпких сил та миру на землі.

Вже було сказано про навмисне вбивство вдорожній пригоді нашого незламного борця за волю, незалежність самостійність Української Держави, голову Н[ародного] Р[уху] України пана Чорновола Вячеслава Максимовича.

Велика втрата для нашої держави. Дуже дорого дається нам самостійність. Гинув і далі гине вборотьбі найкращий цвіт України. Україна здобута кров'ю, в муках, тортурах, в холоді, голоді та каторжних роботах по засланнях.

Тисячі борців страждали і гинули в Карагандийських, Воркутських, Интийських, Сибірських таборах. По безборонних людях їхали танки. Гусениці танків були червоні від людської крові, люди божеволіли зі страху. Хіба можна таке забути?

Як депутат Верхов[ної] Ради гол[ова] франкції Н[ародного] Р[уху] України пан Чорновіл вів непримеренну боротьбу з комуністами. Він відкидав комуністичну ідеологію як фальшиву і ворожу для українського народу.

Неможливо слухати Верховну Раду, де править комуністична верхівка.

Як може депутат Верховної Ради України Мойсієнко горло дерти що він за «возрождение Союза»? Це ж анти-державні дії і ніякого покарання немає.

Колись як хтось сказав щось проти комуністичної влади, то зразу арештували бо він ворог народу, та судив військовий трибунал на 25 літ каторжних робіт.

Навіть в Калуші зібралося кілька комуністів і хочуть зареєструвати комуністичну партію. Хіба це можливо на Бандерівській землі?

Нарікань багато.

Чорновіл давав нам віру в завтрашній день. Він став символом боротьби Нар[одного] Руху за незалежну Україну, того Руху який обєднав всіх патріотів України в одному пориві до волі.

Тяжко на серці. Загинув наш провідник гол[ова] Нар[одного] Руху України пан Чорновіл.

Ми і наші нащадки продовжимо його боротьбу. Єднаймося, братаймося, бо в єдності сила народу.

Любімо Україну, дуже любім і за неї Господа молим.

Вічна пам'ять убієному і Слава йому.

Дякую за увагу».

Додаток 10

Слово-біографічна довідка Осипи Лучко-Капець про Вячеслава Чорновола [117]. Подаємо згідно з оригіналом, не змінюючи пунктуації й орфографії:

«Чорновіл Вячеслав Максимович.

Вячеслав Максимович народився 24 грудня 1937 р. в селі Ерки Звенигородського р-ну на Черкащині в родині вчителів. 1960 р. закінчив факультет журналістики Київського університету з відзнакою. Працював на Львівському телебаченні заввідділом, літературним критиком в газеті «Молода Україна» автор публіцистичних робіт. 1967 р. вперше був засуджений 2 роки. Нелегально видавав журнал «Український вісник». 1972 р. був вдруге засуджений на 6 років суворого режиму де заслали його до Якутії де Чорновіл стає членом Гельсінської групи.

В 1980 році засуджений втретє у Якутії за сфабрикованими звинуваченнями на 5 років. 1985 році відновив видання «Українського вісника». 1988 р. був співавтором в заснуванні Української Гельсінської спілки був автором великої кількості публіцистичних статей. Був ініціатором створення «Народного Руху України» в 1989 році. В 1992 р. був головою НРУ незмінний лідер партії і визнаний авторитет у політичному житті України. З березня 1990 року народний депутат України. В 1991 році був кандидатом від Народного Руху України у президенти де за Чорновола проголосувало 24 [відсотки] голосів.

В 1995–1999 р. був редактором незалежних газет «Час». 1996 році був удостоєний Державної премії України ім. Т. Шевченка в галузі журналістики. Це великий борець за волю України. Чорновіла слова «Я вірю в силу українського народу, який у критичний момент зуміє зібратися з силами і подолати важку кризу, який не дозволить знову надіти на шию ярмо неволі! Тільки така віра у невмирущість народного духу дає мені підставу з надією дивитися в майбутнє». І так, 25 березня 1999 р. трагічно загинув в авто-катастрофі вірний син, незламний борець, відважний і непоборний герой України, він любив Україну де віддав за неї своє дорогоцінне життя. Нам треба брати примір з нього.

Слово Осипи Лучко на презентації книги М. Когута «Підгірки: історія і сьогодення» [110]. Подаємо згідно з оригіналом, не змінюючи пунктуації й орфографії:

«25.VIII.2000 р.

Шановні односельчани і гості присутні в залі. Впершу чергу вітаю Вас з 9тою Річницею Вільної Незалежної України, де моя і ваша частка праці, переживань, страждань, мук, терпінь є вкладником єї. Ми сьогодні зійшлися щоб підтвердити і подякувати Миколі Когуту за його дуже великі труди які він вложив у книжку «Історія Підгірок».

Перегортаючи сторінки книжки, з хвилюванням і сльозами на очах згадуючи всі мені знакомі події сільського і партизанського життя, де зумів Микола по черзі відтворити все пережило: муки, терпіння, смерть героїв.

Він зумів відтворити всі згадки про село у розквіті життя, шукаючи очних свідків архівних довідок, де йому прийшлося їздити в різні куточки щоб дещо знайти про село від XV–XX століття. Читаючи книжку немогла я лягти спати щоб не перечитати єї повністю і далі сну нема, все снувалося наче кінострічка.

Звертаюся до Тебе Миколо, не опускай рук а далі випускай другу книжку яка б була доповненням про тих осіб які не попали у перше видання. Ти великий патріот своєї справи. Тобою я горджуся. Творчих злетів Тобі. Трудися на писемній ниві для Народу, для Нашої України, села і Калуща бо Ти живеш у ньому. Дякую за увагу. Осипа Лучко».

Лист Осипи Лучко-Капець до редакції газети «Вікна»³² [103]. Подаємо згідно з оригіналом, не змінюючи пунктуації й орфографії:

«24.XII 2002 р.!

Шановна Редакціє. Названа Ваша газета «Вікна» дає змогу бачити в цих Вікнах всесвіт. Бачу обкрадену, розграбовану нашу Україну. Бачу нами висунуті мужі замість бути єдині то так як: рак, щука і лебідь. Нема згоди. А згода будує – незгода руйнує. Дуже дорого дається нам самостійність. Гинув і далше гине в боротьбі найкращий цвіт України. Україна здобута кровю в муках тюрмах, в холоді, голоді та каторжних роботах на засланнях. Тисячі борців страждали, гинули в Карагандийських, Воркутських, Интийських та Сибірських таборах. По безборонних людях, де були повстання в таборах, їхали танки. Гусениці танків були червоні від людської крові.

³² У газеті «Вікна» від 27 грудня 2002 р. був опублікований витяг з цього листа: «Шановна редакціє «Вікон»! Ваша газета має змогу бачити через сторінки-вікна увесь світ і нашу багатостраждальну Україну, в якій досі немає згоди. Висунуті нами політичні мужі діють, як у байці про лебедя, рака і щуку. Гинув і продовжує гинути у боротьбі цвіт української нації. Москаль скупив усю українську економіку...

Немає у нас влади, яка б працювала на державу: борються за портфелі, особисті вигоди.

Напередодні нового року і Різдва Христового бажаю творчому колективу газети «Вікна» і усім читачам щастя, міцної сили, натхнення, сталевोї витримки. Нехай новонароджений Ісус благословить для праці на благо суверенної держави України. Нехай усі чвари, незгоди, негаразди залишаться в році старому, а в новому з новими силами починаймо плідну працю на користь України!

Випишуйте, шановні калушани, «Вікна» – це гарна газета.

Осипа Лучко, багатолітній полів'язень, героїня публікації «Вікон» [Лучко О. «Шановна редакціє «Вікон»! Вікна. 2002, 27 груд. № 18. С. 2]

Люди божеволіли від страху... Хіба можна таке забути, хіба можна таке простити?

Як депутат Верховної Ради голова Народного Руху України пан Чорновіл вів непримиренну боротьбу з комуністами. Він відкидав комуністичну ідеологію як фальшиву і ворожу для українського народу. Його вже нестало, але боротьба ведеться, слабо. Хочуть надіти нам знову на шию ярмо і бути залежним від старшого брата. Скупив москаль всі заводи, фабрики, ще хоче і захопити банки, а що лишиться Україні? Цеж держава квітуча, текуча медом і молоком, все в нас є, а влади нема. Нема Влади Верховної Ради, щоб працювала на державу а бється за особисті вигоду за портфелі, народ їй байдуже. Єдності немає а в єдності є сила.

А ці депутати які вийшли з блоку «Наша Україна» це кукіль полова яка відходить на млинку а залишає здорове зерно, а з полови урожаю нема.

Я напередодні свят Нового 2003 Року та Різдва Христового вітаю Редакторів, всіх читачів газети «Вікна» бажаю щастя здоров'я, кріпких сил, надхнення, сталльної видержки. Нехай новонароджений Ісус поблагословить весь український народ, зєднає всі партії в одно ціле, щоб працювали на користь Нашої Суверенної Незалежної Держави України. Нехай всі негаразди чвари залишуться в старому році. Починайте з Богом плідну працю на користь України.

З наступаючим 2003 Роком.

Передплачуйте газету «Вікна».

Лист Осипи Лучко-Капець до редакції газети УГКЦ «Нова Зоря» [104]. Подаємо згідно з оригіналом, не змінюючи пунктуації й орфографії:

«Це я написала допис в газету церковну «Нова Зоря» 2004 рік 20.I.2004 р.

Сон літньої ночі
Розмова з Ісусом Христом

Я Лучко Осипа Павлівна була засуджена і покарання відбувала в Сибірських таборах, де працювала на лісоповалі. Там були тяжкі умови життя. Денна норма була 15 кб[кубометрів] зпиляти, розкрижувати, оббити гілля і спалити, а це неможливо було виконати і бригада весь час була на штрафному.

Я дуже молилася, щоб Ісус мені допоміг вийти із той тяжкої неволі і повернутися додому на Україну. І одного разу приснився мені сон: Зелена тайга, промінця сонця спадають на тайгу. Посеред тайги є прямісінька доріжка освічена сонячними промінцями, висипана пісочком, а в кінці тої доріжки є капличка. Я йду до неї молитися. Приходжу до каплички, яка прибрана образами, і бачу по лівій стороні в капличці є три домовини в яких лежать померші. Я вклякаю напроти середньої домовини і починаю говорити Отченаш. Я чую, що в середній домовині померший сідає і починає разом зі мною говорити Отченаш, ми закінчили говорити Отченаш і померший встає з домовини. Я глянула, а це Ісус Христос в червоній накидці як на образах. Я вклякаю перед Нього і прошу, щоб Ісус мені допоміг вийти із цієї тяжкої неволі і повернутися додому, а Ісус каже мені «Молись». Я кажу Йому що я молюся маю вервичку і шукаю коло себе вервички по кишеньох і неможу знайти, а Ісус каже «молись на тринадцятьох або до тринадцятьох» а мені соромно перстувати що я такої молитви

не знаю і кажу «я молюся». Він виходить з каплички а я вслід за ним і знову паду перед ним ідальше прошу о помочі, а Ісус поклав свою руку мені на голову і каже: «Є Божа благодать, є Божа благодать, є Божа благодать – молися», і зник. Цей сон снівся мені ще 1955 році і невдовзі на табори прийшов пересуд і мене пересудили і освободили із 25 років я відбула 6 років з гаком. І повернулася додому на Україну.

Дякую Боженьці за поміч. Треба молитися, а молитва ломить залізо. Моліться люди і за поміч в житті.

Член ОУН, УПА політв'язень
Тайшетських таборів Лучко О. П.»³³.

³³ На шпальтах греко-католицького часопису «Нова Зоря» за 2004 р. опублікованого листа-свідчення Осипи Лучко авторка не знайшла.

«ОСИПА ЛУЧКО (КАПЕЦЬ) – ЗВ’ЯЗКОВА УПА “НЕЗАБУДЬКА”». Під такою назвою протягом місяця, 29.04.–29.05.2025 р., в Музеї-оселі родини Івана Франка в Підгірках діяла виставка, приурочена до 100-річчя з дня народин Осипи Лучко-Капець. У день відкриття виставки уродженка Підгірок п. Надія Завадецька зачитала віршовану історію, яку написала до цієї дати. Його оригінал зберігається у фондах Музею-оселі [82a]:

Славився наш край родами,
Це я давно знаю від своєї мами.
Люди жили долинами, понад берегами,
Все ділили добро й горе з сестрами й братами.

Були роді в нас, в Підгірках:
Капці, Когути, Бойки і Лучки,
Боцяни, Будзани, Боднаруки, Федорки,
Бураки, Мисюри, Магаси, Франки,
Дзундзи, Смольські, Шищуки,
Філіповичі й Литвинські,
Мельники й Псюки, Піщаки та інші.
Були роди славні і великі
Полишили вони сліди у внуках і дітях.

Були роди і в горішнім кінці,
І в долішнім, і посередині.
І багаті, й бідні,
Але всі вони служили любій неньці-Україні.

Рід Капців був інтелігентний,
Мудрий і великий,
Були чотири брати, їх жінки,
Їхні внуки й діти.

В родині Павла Капця
Народилась дівчина Осипа,
А пізніше – Ярослава:
Розвивалися дівчатка Вкраїні на славу.

Павло Капець був газда
І вдома, й в читальні:
У «Просвіті» працював,
Мав він друзів файних.

Як почалась боротьба українців
Проти воріженьків,
«За Україну йду боротись, –
каже дочка Юз[с]ька до своєї неньки. –
Партизанам буду помагати
Носити штафети, ліки діставати,
Буду їсти їм носити,
Все про ворога доносити:
Що діється у селі,
Що у гарнізоні.
Нас, дівочок, є багато
І хлопців доволі».

Боролася у підпіллю,
Встигала усюди,
І у лісі вона була,
І йшла межи люди.

«Незабутька» називали,
Вона вперто працювала:
Не одне юне життя
Вона від смерті врятувала.

Поки її не схопили
З гарнізону круки
Та й повезли молоденьку

На каторжні муки.

Потім батька Павла
В вагон погрузили,
Маму, сестру молодшую,
Що в Станіславі на вчительку вчилась.

Повезли всіх в товарняку
По сучій росії.
Прощай, рідна Україно,
Нездійсненні мрії.

*Старий батько по дорозі
Від туги вмирає
Залишив усю родину
В холодному краю (Ці чотири рядки закреслені
авторкою, хоча доцільно залишити, бо то, ймовірно,
стосується діда п. Осипи Кирила Козута, якого навіть до
Станіслава не довели: помер по дорозі, тіло викинули.
Донині родина не знає, чи поховане і де саме. – Д. О.).*

А кати далі везуть,
Сльози рікою течуть,
Мороз з вітром так гуляє,
Що всі сльози примерзають.

Відбула Осипа каторгу,
Вернулась додому
І зустріла у Підгірках
Свого доброго Лучку Миколу.

І зажили вони дружно,
Двох синів народили,
Дочекались незалежності
І були щасливі.

В НРУ поступила,
До церкви ходила,
В хорі гарно вона співала –
Бога й Україну в піснях величала.

Дуже була вона активна,
Молодь наначала,
Як любити Україну
На прикладі показала.

А сьогодні ми святкуєм
Таку славну дату –
Нашу любую Осипу
Будем вічно пам'ятати.

Вічная пам'ять героїні України.

Віддаємо шану
Вкраїнському роду,
Що боролись за Україну,
За волю народу.

Надія ЗАВАДЕЦЬКА,
квітень 2025 р.

ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА

1. Архів Управління Служби безпеки України в Івано-Франківській області. Ф. 5. Спр. № 10821П. 289 арк.
2. Архів громадського жіночого руху в Калуші Калуської міської філії ВГО «Союз українок». Поезії О. Дучимінської, збережені Осипою Лучко-Капець. Копія. Рукопис. 43 с.
3. Архів громадського жіночого руху в Калуші Калуської міської філії ВГО «Союз українок». Щоденник І. Рукопис. 90 арк.
- 3-а. Арсенич П. Діяльність УПА та збройного підпілля ОУН на Прикарпатті. Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2007. 216 с.
4. Асадчева Т. Будинку-музею Тараса Шевченка на Майдані виповнилося 95 років: чим він особливий. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/90930/>.
5. Байда Т. Довго мовчали смереки : худож.-докум. Повість. Луцьк : Волин. обл. друк., 2008. 180 с.
6. Байдак М. Війна як виклик і можливість: українки в роки Першої світової війни: монографія. Львів : Інститут народознавства НАН України, 2021. 320 с., іл.
7. Бібик Д. Візьму твій меч. *Capiam gladium tuum*. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2018. 512 с. + іл.
8. Бібик Д. Істина – дитя часу. Львів : Камула, 2024. 204 с.
9. Брода А. Жіноча сила: як українки виживали в ГУЛАГу. URL: <https://suspilne.media/culture/811523-budu-ziti-dla-rodini-se-pobacimosak-ukrainci-u-taborah-gulagu-zberigali-kulturu-v-pismi-spivi-teatri-j-visivci/>.
10. Вадзарук Л. Їхня зброя – терор, жорстокість, підступність. Передмова до п'ятого видання «Реабілітовані історією. Івано-Франківська область». Івано-Франківськ, 2001. 32 с.
11. Васькович Г. Збірник на пошану генерала Романа Шухевича. Упор. Григорій Васькович. Мюнхен : Українська Видавнича Спілка, Український Інститут Освітньої Політики, 1990. 356 с.
12. Вахула М. Роман Шухевич – військовий і політичний діяч України Спеціальність 07.00.01 – історія України Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук Науковий керівник: Голубко Віктор Євстафійович, доктор історичних наук, професор Львів 2009. 228 с.
13. Відгуки представників сільських громад Калушини на проголошення «Акта відновлення Української Державності» та відновлення громадського життя після більшовицької окупації.

Тимів І. М., Андрійчук Л. І. Калущина в період німецької окупації 1941–1944 рр. Збірник документів і матеріалів. Заг. ред. О. М. Малярчука. Івано-Франківськ : Фоліант, 2024. [334 с.]. С. 117.

14. Відійшла у вічність журналістка і письменниця Ольга Івасів. *Вікна*. 2025, 26 вер. № 36. С. 8.

15. Відозва Калуського повітового проводу ОУН (б) до населення міста і повіту. Тимів І., Андрійчук Л. *Калущина в період німецької окупації 1941–1944 рр.* Збірник документів і матеріалів. Заг. ред. О. М. Малярчука. Івано-Франківськ : Фоліант, 2024. [334 с.]. С. 117–118.

16. Відкриття виставки до 100-річчя Осипи Лучко. URL: <https://www.kalushcity.gov.ua/news/tb43>.

17. В'ятрович В. Генерал Кук. Біографія покоління УПА. Видавництво «Vivat». 2025. 944 с.

18. Генерал Роман Шухевич. Мюнхен : Видання ЗЧ ОУН, 1966. 134 с.

19. Генерал Роман Шухевич. Дві доповіді. Лондон : Видання закордонних частин українських націоналістів. 1966. 94 с.

20. Дем'ян Г. Генерал УПА Олекса Гасин-«Лицар». Львів : Інститут народознавства НАН України, 2003. 648 с.

21. Державний архів Івано-Франківської області. Ф. 631 «Колекція метричних книг церков, костелів, синагог Станіславського воєводства». Оп. 14. Спр. 887. 317 арк.

22. 10 українських жіночих часописів, що видавалися у Львові від початку ХХ ст. до 1939 року. URL: <https://photo-lviv.in.ua/10-ukrajinskyh-zhinochyh-chasopysiv-scho-vydavalysya-u-lvovi-vid-pochatku-hh-st-do-1939-roku/>.

23. Епістолярний стиль мовлення. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Епістолярний_стиль_мовлення.

24. Забілий Р. Акт відновлення державності 30 червня. Як це було. URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2011/06/30/44396/>.

25. Завтра у Підгірках Оксана Тебешевська презентуватиме нову книгу «Ольга-Олександра». URL: <https://vikna.if.ua/news/147029/view>; Кіндюх Т. Оксана Тебешевська презентувала нову книгу. URL: <https://kalush.informator.ua/2023/10/05/oksana-tebeshevaska-prezentovala-novu-knygu/>; Тебешевська О. Ольга-Олександра. Поема. Есей. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2023.

26. Збірник матеріалів Архіву громадського жіночого руху в Калуші (1940–1950 роки). Упор. Л. Липовська. Калуш : ПП «Артекс», 2018. 41 с.

27. Івасів О. «Осипо! Віддаю тобі свій найбільший скарб – вірші». *Дзвони Підгір'я*. 1999, 20 лют. № 20–21. С. 7.

28. Ільницький В. Провідник Карпатського крайового проводу ОУН – Василь Сидор-«Шелест». *Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії*. 2014. Вип. 17. С. 130–138.

29. Ільницький В. Провід ОУН Карпатського краю. Торонто-Львів, 2012. 128 с.

30. Іщук О. Життя та доля Михайла Дяченка-«Марка Боеслава». Літопис Української повстанської армії. Серія «Події і люди». Кн. 9. Торонто-Львів : Видавництво «Літопис УПА», 2010. 140 с.: іл.

31. Калущина в національно-визвольній боротьбі. Збірник статей та документів. Упоряд. Лесів С. Історичний клуб «Магура» – Історико-меморіальний музей Степана Бандери філія Обласного музею визвольної боротьби. Калуш, 2017. 304 с.

32. Караманов О. Ідеал виховання як чинник формування людини-громадянина в Галичині (1918–1939 рр.). *Рідна школа*. 2005. № 4. С. 69.

33. Кісь О. Українки в ГУЛАГу: вижити значить перемогти : монографія / Інститут народознавства НАН України. Львів : Дрогобич : Коло, 2020. 300 с. : бібл., іл.

34. Коваль Р. Жінки у Визвольній війні. Історії, біографії, спогади. 1917–1930. Бібліотека Історичного клубу «Холодний Яр». Київ : Видавництво Марка Мельника, Історичний клуб «Холодний Яр». 2020. 432 с.

35. Когут М. Герої не вмирають... У 9-ти кн. Кн. 1. Дрогобич : Відродження, 2001. 64 с.

36. Когут М. Герої не вмирають... У 9-ти кн. Кн. 2. Калуш : Артєкс, 2002. 72 с.

37. Когут М. Герої не вмирають... У 9-ти кн. Кн. 3. Калуш : Артєкс, 2002. 72 с.

38. Когут М. Герої не вмирають... У 9-ти кн. Кн. 4. Калуш, 2003. 52 с.

39. Когут М. Герої не вмирають... У 9-ти кн. Кн. 5. Калуш : Артєкс, 2003. 100 с.

40. Когут М. Герої не вмирають... У 9-ти кн. Кн. 6. Калуш : Артєкс, 2004. 20 с.

41. Когут М. Герої не вмирають... У 9-ти кн. Кн. 7. Калуш : Артєкс, 2005. 20 с.

42. Когут М. Герої не вмирають... У 9-ти кн. Кн. 8. Калуш, 2007. 56 с.

42а. Когут М. Герої не вмирають... У 9-ти кн. Кн. 9: Життєписи. Спогади. Вшанування пам'яті. Калуш: Копі-центр, 2017. 80 с.

43. Когут М. Командир Різун. Дрогобич : Відродження, 2001. 40 с.

44. Когут М. Підгірки: минуле і сучасне. Дрогобич : Відродження, 2000. 162, [1] с.: іл.

45. Когут М. Повстанська доля Байрака. Дрогобич : Відродження, 1999. 48 с.

46. Колгушева О. Василь Ільницький, історик, дослідник ОУН, УПА. На публічну страту українських піпільників радянські силовики зганяли старшокласників. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2576350-vasil-ilnickij-istorik-doslidnik-ounupa.html>.

47. Коляда на Визвольний фонд 1962. *Вісник*. 1962, жовт. Ч. 9 (167). URL: <https://diasporiana.org.ua/wpcontent/uploads/books-/4473/file.pdf>.

48. Кольбук М. Архів Ольги Олександрії Дучимінської у фондах Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника. *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника*. 2016. № 8. С. 279–296. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/lnnbbyivs_2016_8_21.

49. Коретчук Я., Ганцюк П. Командири відділів ТВ 22 УПА «Чорний ліс». Торонто-Львів : Видавництво «Літопис УПА», 2011. 112 с.

50. Космогонічні слова-символи. URL: <https://ukrainianlanguageandliterature.wordpress.com/2016/12/11/%D0%BA%D0%BE%D1%81%D0%BC%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%BD%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%96%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BC%D0%B2%D0%BE%D0%BB%D0%B8/>.

51. Котубей-Геруцька О. «Буду жити для родини, ще побачимося!» Як українці у таборах ГУЛАГу зберігали культуру в письмі, співі, театрі й вишивці. URL: <https://suspilne.media/culture/811523-budu-ziti-dla-rodini-se-pobacimosa-ak-ukrainci-u-taborah-gulagu-zberigali-kulturu-v-pismi-spivi-teatri-j-visivci/>.

52. Куцій Я. У Калуші відбудеться виставка автентичних вишитих картин до Дня вишиванки. URL: <https://kalush.informator.ua/2024/05/11/-u-kalushi-vidbudetsya-vystavka-avtentychnyh-kartyn-dodnya-vyshyvanky-anons2/>.

53. Лазорик Я. У Калуші відкрили виставку до 100-річчя з дня народження Осипи Капець. Відео. URL: <https://rai.ua/novyny/u-kalushi-vidkryly-vystavku-do-100-richchia-z-dnia-narodzhennia-osypukapetsvideo>.

54. Лесів С. Богдан Мостиський – сотенний УПА «Вершник». *Калузькі історичні студії*. Т. 9. Збірник наукових статей. Упоряд. та

відп. наук. ред. І. М. Тимів; Заг. ред. О. М. Малярчука. Івано-Франківськ : Фоліант, 2025. [280 с.], с. 48–63.

55. Лесів С. Володимир Гладкий – сотенний УПА «Донський», Жидачівський надрайонний провідник ОУН «Токар». *Калуські історичні студії*. Т. 8. Збірник наукових статей. Упоряд та відп. наук. ред. І. М. Тимів; Заг. ред. О. М. Малярчука. Івано-Франківськ : Фоліант, 2024. [352 с.], с. 75–83.

56. Лесів С. Ефективність агентурних комбінацій органів МДБ в протистоянні з референтурою СБ та її структурними підрозділами на теренах Калуської округи ОУН в 1947–1948 рр. *Калущина в національно-визвольній боротьбі*. Збірник статей та документів. Упоряд. Лесів С. Історичний клуб «Магура» – Історико-меморіальний музей Степана Бандери філія Обласного музею визвольної боротьби. Калуш, 2017. [304 с.]. С. 18–36.

57. Лесів С. Обставини ліквідації референта служби безпеки Карпатського крайового проводу ОУН Володимира Лівого- («Йордана», «Митаря»). *Калуські історичні студії*. Т. 5. Збірник наукових статей. Упоряд та відп. наук. ред. І. М. Тимів. За ред. О. М. Малярчука. Івано-Франківськ : Фоліант, 2021. [356 с.], с. 126–139.

58. Лесів С. Постать Михайла Магаса в підпіллі ОУН Калущини. *Калущина в національно-визвольній боротьбі*. Збірник статей та документів. Упоряд. Лесів С. Історичний клуб «Магура» – Історико-меморіальний музей Степана Бандери філія Обласного музею визвольної боротьби. Калуш, 2017. [304 с.]. С. 109–120.

59. Лесів С. Трагічна доля Богдана Трача («Дуная») – окружного провідника Станиславівської округи ОУН. *Калуські історичні студії*. Т. 7. Збірник наукових статей. Упоряд та відп. наук. ред. І. М. Тимів. Заг. ред. О. М. Малярчука. Івано-Франківськ : Фоліант, 2023. [300 с.], с. 208–218.

60. Лучко О. Сяйво любові до людей. Спогади про О. Дучимінську. *Дзвони Підгір'я*. 1994, 12 бер. № 26. С. 4.

61. Максимів Н. Галицький рід. Львів-Київ. Духовна вісь, 2014. 472 с.

62. Марина «Мамайка» Мірзаєва. Жінки свободи. Vivat, 2025. 416 с.

63. Мельник Д. Герої Калущини постали в науковому обґрунтуванні. *Дзвони Підгір'я*. 2008, 16 трав. № 20. С. 4.

64. Мельник Д. Ярослав Дякон: тернова доля галицького інтелігента. Івано-Франківськ : Фоліант, 2019. 176 с. + 40 с. вкл.

65. Мельник Н. Арештовані і розстріляні. Невідомі сторінки ОУН на Калущині. URL: <https://vikna.if.ua/news/105528/view>.

66. Мельник Н. Інформатор щодня звітував про активіста з Підгірок Василя Смольського. URL: <https://vikna.if.ua/news/130681-view>.

67. Молодій В. «Покоління Василя Кука досі не проговорене», – Аліна Понипаляк. URL: <https://localhistory.org.ua/texts/interviu/pokolinnia-vasilia-kuka-dosi-ne-progovorene-alina-ponipaliak/>.

68. Музейно-виставковий центр/Калуська в'язниця. Тетяна Дейнега-Барбелюк-«Байда». Свічі гаснуть від вітру. Частина друга. За колючими дротами. Автобіографічна повість. Радіоінсценізація Світлани [Якименко] за сценарієм Б[огдана] Мушкевича. Рукопис. 29 арк.

69. Музейно-виставковий центр/Краєзнавчий музей Калущини. Ф. «Архів». Спр. 7 «Документи з історії кривки підпілля ОУН у Підгірках (1945–2017)». 57 арк.

70. Музейно-виставковий центр/Музей-оселя родини Івана Франка (далі – МВЦ/МОРІФ). Акт. № ПЗ 24-10 від 30 жовт. 2024 р.

71. МВЦ/МОРІФ. Акт № ПЗ 25-19 від 26 черв. 2025 р.

72. МВЦ/МОРІФ. Вітальна листівка Лучко О. П. від Урнишевої Р. Я. Рукопис (рос).

73. МВЦ/МОРІФ. Грицан Н. Сумний Христос. Художньо-публіцистична вистава. Машинопис. Калуш, 1993. 24 с.

74. МВЦ/МОРІФ. Ф. «Архів». П. «Кредитова спілка імени Ярослава Стецька. Підгірки. Калуш». Протоколи зборів кредитової спілки ім. Я. Стецька. Підгірки. Калуш. 199 с.

75. МВЦ/МОРІФ. Ф. «Архів». П. «Лучко (Капець) Осипа Павливна (1925–2004)». Зап. 05.11.2024 р. Дарією Ониськів від Лучко (Баран) Л. І., невістки Осипи Лучко, 1959 р. н., освіта вища педагогічна, жителька м. Калуш (Підгірки). Рукопис. Арк. 3.

76. МВЦ/МОРІФ. Ф. «Архів». П. ««Лучко (Капець) Осипа Павливна (1925–2004)». Зап. 05.11.2024 р. Дарією Ониськів від Лучко З. М., сина Осипи Лучко, 1957 р. н., освіта середня спеціальна, житель м. Калуш (Підгірки). Рукопис. Арк. 1–2.

77. МВЦ/МОРІФ. Ф. «Архів». П. «Лучко (Капець) Осипа Павливна (1925–2004)». Зап. Дарією Ониськів 06.11.2024 р. від Семанишина М. С., 1950 р. н., освіта середня, пенсіонера, жителя ж/м Підгірки м. Калуш Івано-Франківської обл. Рукопис. Арк. 4–5.

78. МВЦ/МОРІФ. Ф. «Архів». П. «Лучко (Капець) Осипа Павливна (1925–2004)». Зап. 11.03.2025 р. Дарією Ониськів від Липовської (Тельки) Л. В., 1956 р. н., освіта вища, голови Калуської

міської філії ВГО «Союз українок», жительки м. Калуш. Рукопис. Арк. 13.

79. МВЦ/МОРІФ. Ф. «Архів». П. «Лучко (Капець) Осипа Павлівна (1925–2004)». Зап. 16.05.2025 р. Дарією Ониськів від Кирилович (Каспришин) Л. О., 1966 р. н., освіта вища, жителька м. Калуш (Підгірки). Рукопис. Арк. 14.

80. МВЦ/МОРІФ. Ф. «Архів». П. «Лучко (Капець) Осипа Павлівна (1925–2004)». Зап. 17.11.2025 р. Дарією Ониськів від Мацюк (Каспришин) З. О., 1959 р. н., кандидатки філологічних наук, жительки м. Львова. Рукопис. Арк. 15.

81. МВЦ/МОРІФ. Ф. «Архів». П. «Лучко (Капець) Осипа Павлівна (1925–2004)». Зап. 19.11.2025 р. Дарією Ониськів від Щерби (Івантишин) В. В., 1956 р. н., освіта вища педагогічна, пенсіонерка, жителька м. Калуш Івано-Франківської обл. Рукопис. Арк. 10–12.

82. МВЦ/МОРІФ. Ф. «Архів». П. «Лучко (Капець) Осипа Павлівна (1925–2004)». Зап. 20.11.2025 р. Дарією Ониськів від Завадецької (Когут) Н. М., 1941 р. н., освіта середня спеціальна, пенсіонерка, жителька ж/м Підгірки (м. Калуш) Івано-Франківської обл. Арк. 12зв.

82а. МВЦ/МОРІФ. Ф. «Архів». П. «Лучко (Капець) Осипа Павлівна (1925–2004)». Завадецька Н. Славився наш край родами. Арк. 16–17.

83. МВЦ/МОРІФ. Ф. «Архів». П. «Лучко (Капець) Осипа Павлівна (1925–2004)». Спомин Жилияк (Ворони) Р. І., 1956 р. н., освіта вища педагогічна, жительки м. Калуш. Рукопис. Арк. 6.

84. МВЦ/МОРІФ. Ф. «Архів». П. «Лучко (Капець) Осипа Павлівна (1925–2004)». Спомин Стасюк (Пітулей) Н. О., 1958 р. н., освіта вища педагогічна, жительки ж/м Підгірки (Калуш). Арк. 7–9.

85. «Незабудька» з Підгірок: у Калуші відкрили виставку до 100-річчя Осипи Капець (Лучко). URL: <https://kalushcity.gov.ua/news/rosh46>.

86. Ольга Дучимінська. Вибрані твори. Упор. Є. Баран, В. Смирнов. Івано-Франківськ : Супрун В. П., 2014. [480 с.], с. 98–100. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Duchymynska_Olha/Vybrani_tvory.pdf.

87. Ольга Дучимінська. Чую... молитву Землі. ПОЕЗІЇ. Упорядник й автор вступної статті та приміток Володимир ПАХОМОВ. Івано-Франківськ : Галичина, 1996. 120 с.

88. Ониськів Д. Громадський архів жіночого руху в Калуші. *Українська жінка у національному та глобальному просторі: історія, сучасність, майбутнє*: збірник наукових праць за матеріалами II Міжнародного наукового форуму (6 листопада 2020 р.). Ред.

С. Щудло, О. Зелена. Дрогобич : «Трек ЛТД», 2020. [164 с.]. С. 113–128.

89. Ониськів Д. 99 літ життя: спогади станичної харчової УПА «Наталки» з Петранки. *Вікна*. 2024, 11 жовт. № 41. С. 5; Ониськів Д. 99 літ життя: спогади станичної харчової УПА «Наталки» з Петранки. URL: <https://vikna.if.ua/news/157814/view.>; Ониськів Д. 100-річна Марія Волочанська, зв'язкова УПА «Мавка» вірить у перемогу України. URL: [https://vikna.if.ua/news/164567/view](https://vikna.if.ua/news/164567/view;); Пропагандисту ОУН «Запорожцю» Миколі Королю – назавжди 20. URL: <https://vikna.if.ua/news/-167978/view>.

90. Ониськів Д. Маки – на згадку про полеглих воїнів. *Літопис Бойківщини*. 2024. Ч. 1 (105). С. 80–83.

91. Ониськів Д. Г., Ониськів М. І. Матеріали архіву Калуської міської філії «Союзу українок» про громадську діяльність жінок у Калуші (XX – початок XXI ст.). *Калуські історичні студії*. Т. 5. Збірник наукових статей. Упоряд. та відп. ред. І. М. Тимів. За ред. О. М. Малярчука. Івано-Франківськ : Фоліант, 2021. [356 с.]. С. 12–33.

92. Ониськів Д. Осипа Капець – зв'язкова УПА «Незабудька» з Підгірок. URL: <https://vikna.if.ua/news/163640/view>; Ониськів Д. Осипа Капець – зв'язкова УПА «Незабудька» з Підгірок. *Вікна*. 2025, 30 трав. № 21. С. 5.

93. Оцифровані приватні архіви. Анотований покажчик. Колекції. URL: <https://aftersilence.co/archives-ua>.

94. Пам'яті Осипи Лучко. *Дзвони Підгір'я*. 2004, 12 черв. № 65–66. С. 8.

95. Патриляк І. Літопис УПА. URL: Енциклопедія історії України: Т. 6: Ла-Мі. Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ : В-во «Наукова думка», 2009. 790 с.: іл. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Litopis_UPA.

96. Пахомов В. Творча спадщина Ольги Дучимінської. Івано-Франківськ : Факел, 2001. 234 с. URL: https://docs.google.com/viewer?url=https%3A%2F%2Fshron1.chtyvo.org.ua%2Fpakhomov_Volodymyr%2Ftvorcha_spadschyna_O_Duchyminskoi.doc. 250 с.

96а. «Після тиші». URL: <https://aftersilence.co/>.

97. Пониपालяк А. Останній командир УПА. Життя і боротьба Василя Кука. Вид-во «Наш формат». 2021. 256 с.

98. Посівнич М. Степан Бандера. Життя присвячене свободі. Торонто–Львів : Вид-во «Літопис УПА», 2008. 112 с.: іл.

99. Постанова Калуського повітового проводу ОУН (б) про встановлення української влади і запровадження воєнного стану на території повіту. Тимів І. М., Андрійчук Л. І. *Калушина в період німецької окупації 1941–1944 рр.* Збірник документів і матеріалів. Заг.

ред. О. М. Малярчука. Івано-Франківськ : Фоліант, 2024. [334 с.]. С. 113–114.

100. Приватний архів Дарії Ониськів. Зап. Дарією Ониськів 08.10.2025 р. від Рарак Т. С., 1980 р. н., освіта вища педагогічна, завідувачка Калуської філії Калуського ліцею № 10. Рукопис. Зошит № 26. [96 с.]. С. 38.

101. Приватний архів Осипи Лучко-Капець. «Біблійна історія ветхого и нового завета для народных школъ». Въ Львовѣ. Въ ц. к. накладъ школьных книжкоъ (Института Ставропыгійского), 1869. 232 с.

102. Приватний архів Осипи Лучко-Капець. Иллюстрированный календарь общества имени Михаила Качковского на годъ 1902, числящій 365 дней / Изданъ подъ редакцією Б. А. Дъдицкого. Львовъ : Типографія Ставропигійского Института, подъ управленіємъ О. Данилю[к]. 1901. Чч. 309–310.

103. Приватний архів Осипи Лучко-Капець. Лист Лучко О. П. до редакції газети «Вікна». 24.XII.2002. Рукопис. 1 арк.

104. Приватний архів Осипи Лучко-Капець. Лист Лучко О. П. до редакції газети «Нова Зоря». 20.I.2004. Рукопис. 1 арк.

105. Приватний архів Осипи Лучко-Капець. Лучко О. Спогади про нашу письменницю п. О. Дучимінську. Рукопис. 1 арк.

106. Приватний архів Осипи Лучко-Капець. «Мої власні збірки вірші. Лучко О. П.». Рукопис. 32 с.

107. Приватний архів Осипи Лучко-Капець. Під Твою Милость. Молитовник для християн. Львів. 1930. 288 с.

108. Приватний архів Осипи Лучко-Капець. Посвідчення реабілітованого. 1999. 4 с.

109. Приватний архів Осипи Лучко-Капець. Посвідчення учасника бойових дій ОУН-УПА. 2001. 2 с.

110. Приватний архів Осипи Лучко-Капець. Слово Осипи Лучко на презентації книги М. Когута «Підгірки: історія і сьогодення». 25.08.2000 р. Рукопис. 1 арк.

111. Приватний архів Осипи Лучко-Капець. Слово про Вячеслава Чорновола після його вбивства. Рукопис. 13.04.1999. 1 арк.

112. Приватний архів Осипи Лучко-Капець. Слово-біографічна довідка про Вячеслава Чорновола. Рукопис. 1 арк.

113. Приватний архів Осипи Лучко-Капець. Список померших села Підгірок (1973–2006). Рукопис. 96 с.

114. Приватний архів Осипи Лучко-Капець. Співанник 1947 р. Рукопис. 96 с.

115. Приватний архів Осипи Лучко-Капець. Співанник 1948 р. Рукопис. 82 с.

116. Приватний архів Осипи Лучко-Капець. Спогади з юних літ в непривітному Сибірі. 28.X.1955 р. Тайшет 11 с/х. Рукопис. 48 с.

117. Приватний архів Осипи Лучко-Капець. СУРМА. Збірник воєнних пісень. Львів–Київ : накладом видавничої спілки «Червона калина», 1922. 144 с.: іл. + ноти.

118. Приватний архів Осипи Лучко-Капець. Телефонний і адресний записник. 1970–2000. Рукопис. 91 с.

119. Приватний архів Осипи Лучко-Капець. Фотоальбом 1. Ручна робота. 46 арк.

120. Приватний архів Осипи Лучко-Капець. Фотоальбом 2. Ручна робота. 94 арк.

121. Приватний архів Осипи Лучко-Капець. Чорновий варіант листа Осипи Лучко до Володимира Пахомова. 1999. Рукопис. 1 арк.

122. Рада визнала ветеранів ОУН-УПА учасниками бойових дій. URL: https://lb.ua/news/2018/12/06/414257_rada_priznala_veteranov_ounupa.html.

123. «Реабілітовані історією. Івано-Франківська область: У 5 т. Т. 3. Долинський, Калуський і Рожнятівський райони. Упорядник Л. Вардзарук. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2002. 596 с.

123а. Романів О. Жертви репресій на Прикарпатті: особистості і долі. Комуністичні репресії на Прикарпатті в 1939–1941 роках: *Всеукраїнська наукова конференція*. Упоряд. Романів О., Вітенко М. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. [252 с.]. С. 135–143.

124. Савчин М. Тисяча доріг. Спогади жінки учасниці підпільно-визвольної боротьби під час і після Другої світової війни. Київ : Смолоскип, 2017. 542 с.

125. Семаньків І. Перемогла ідея. Книга пам'яті національно-визвольної боротьби ОУН [і] УПА на Калушині. Калуш, 2002. 331 с.

126. Символіка червоно-чорного прапора: значення та історія. URL: [//flag.ua/ua/articles/simvolika-chervono-chornogo-prapora-znachen-nya-ta-istoriya](http://flag.ua/ua/articles/simvolika-chervono-chornogo-prapora-znachen-nya-ta-istoriya).

127. «Спини мене» Ліна Костенко. URL: <https://dovidka.biz.ua/spini-mene-lina-kostenko>.

128. Стаценко Я. День проліска: історія, традиції та значення в Україні. URL: https://wem.ua/den-proliska-istoriya-tradycziyi-ta-znachennya-v-ukrayini/#%D0%97%D0%BD%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%94%D0%BD%D1%8F_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%81%D0%BA%D0%B0_%D0%B2_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96_%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%

B8%D0%B9_%D1%96_%D1%81%D0%B8%D0%BC%D0%B2%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%B2%D0%B8%D0%BC%D1%96%D1%80.

129. Тимів І., Андрійчук Л. Калущина в період німецької окупації 1941–1944 рр. Збірник документів і матеріалів. Заг. ред. О. М. Малярчука. Івано-Франківськ : Фоліант, 2024. 334 с.

129-а. Тимів І., Андрійчук Л., Малярчук О. Національно-визвольна боротьба УПА та підпілля ОУН на Калущині в 1944–1946 рр. Збірник документів і матеріалів / За заг. ред. С. Адамовича. Івано-Франківськ : Фоліант, 2022. 472 с.

130. У Калуші відкрили виставку, приурочену до 100-річчя з дня народження Осипи Капець. URL: https://vikna.if.ua/news/163657/-view#google_vignette.

131. У музеї-оселі родини Івана Франка відкрилася виставка вишитих картин. URL: <https://kalushcity.gov.ua/news/pro27>; У Калуші в музеї-оселі родини Івана Франка відкрилася виставка вишитих картин. URL: <https://faktor.if.ua/news/u-kalushi-v-muzeji-oseli-rodini-ivana-franka-vidkrilasya-vistavka-vishitih-kartin>; На Прикарпатті у музеї-оселі родини Івана Франка відкрилася виставка вишитих картин ХХ століття. URL: <https://firtka.if.ua/blog/view/na-prikarpatti-u-muzeyi-oseli-rodini-ivana-franka-vidkrili-vistavku-vishitikh-kartin-xx-stolittia>.

132. У Підгірках відкриють виставку зв'язкової УПА «Незабудька». URL: <https://kalush.informator.ua/2025/04/23/u-pidgirkah-vidkryut-vystavku-zvyazkovoyi-upa-nezabudka/>.

133. Франко А., Франко О. Курінний УПА Іван Франко-Гонта («Гамалія»). П'ять Іванів з Франкового роду, названих на честь письменника, загинули за волю України в рядах УПА. *Культура і життя*. 2006, 03 серп. № 34/35. С. 4.

134. Франко О. Франкова родина і культурно-просвітницький рух у Підгірках поблизу Калуша упродовж першої декади–30-х років ХХ ст. Дослідження та спогади. *Калуські історичні студії*. Т. 3. Збірник наукових статей, документів і матеріалів, присвячений 150-річчю створення товариства «Просвіта». За заг. ред. О. Малярчука, І. Тиміва. Івано-Франківськ : Фоліант, 2019. [308 с.]. С. 132–166.

135. Фрасуляк С. Ремесло повстанця. Збірник праць підполковника УПА Степана Фрасуляка – «Хмеля». Львів : Сполом, 2007. 424 с.: іл.

136. Холявка А. Що можна знайти у приватному фотоархіві? URL: https://zaxid.net/statti_tag50974/.

137. Цей день в історії. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/m/td.pl?Year=1996#:~:text=12%20%>.

АРХІВНІ ДЖЕРЕЛА

Архів Управління Служби безпеки України в Івано-Франківській області. Ф. 5. Спр. № 10821П. 289 арк.

Державний архів Івано-Франківської області. Ф. 631 «Колекція метричних книг церков, костелів, синагог Станіславського воєводства». Оп. 14. Спр. 887. 317 арк.

Архів громадського жіночого руху в Калуші. Поезії О. Дучимінської, збережені Осипою Лучко-Капець. Копія. Рукопис. 43 с.

Архів громадського жіночого руху в Калуші. Щоденник 1. Рукопис. 90 арк.

Музейно-виставковий центр/Калуська в'язниця. Тетяна Дейнега-Барбелюк-«Байда». Свічі гаснуть від вітру. Частина друга. За колючими дротами. Автобіографічна повість. Радіоінсценізація Світлани [Якименко] за сценарієм Б[огдана] Мушкетича. Рукопис. 29 арк.

Музейно-виставковий центр/Краєзнавчий музей Калушини. Ф. «Архів». Спр. 7 «Документи з історії кривки підпілля ОУН у Підгірках (1945–2017)». 57 арк.

Музейно-виставковий центр/Музей-оселя родини Івана Франка (далі – МВЦ/МОРІФ). Акт № ПЗ 24-10 від 30 жовт. 2024 р.

МВЦ/МОРІФ. Акт № ПЗ 25-19 від 26 черв. 2025 р.

МВЦ/МОРІФ. Вітальна листівка Лучко О. П. від Урнишевої Р. Я. Рукопис (рос).

МВЦ/МОРІФ. Грицан Н. Сумний Христос. Художньо-публіцистична вистава. Машинопис. Калуш, 1993. 24 с.

МВЦ/МОРІФ. Ф. «Архів». П. «Кредитова спілка імені Ярослава Стецька. Підгірки. Калуш». Протоколи зборів кредитової спілки ім. Я. Стецька. Підгірки. Калуш. 199 с.

МВЦ/МОРІФ. Ф. «Архів». П. «Лучко (Капець) Осипа Павлівна (1925–2004)». Зап. 05.11.2024 р. Дарією Ониськів від Лучко (Баран) Л. І., невістки Осипи Лучко, 1959 р. н., освіта вища педагогічна, жителька м. Калуш (Підгірки). Рукопис. Арк. 3.

МВЦ/МОРІФ. Ф. «Архів». П. «Лучко (Капець) Осипа Павлівна (1925–2004)». Зап. 05.11.2024 р. Дарією Ониськів від Лучко З. М., сина Осипи Лучко, 1957 р. н., освіта середня спеціальна, житель м. Калуш (Підгірки). Рукопис. Арк. 1–2.

МВЦ/МОРІФ. Ф. «Архів». П. «Лучко (Капець) Осипа Павлівна (1925–2004)». Зап. Дарією Ониськів 06.11.2024 р. від

Семанишина М. С., 1950 р. н., освіта середня, пенсіонера, жителя ж/м Підгірки м. Калуш Івано-Франківської обл. Рукопис. Арк. 4–5.

МВЦ/МОРИФ. Ф. «Архів». П. «Лучко (Капець) Осипа Павлівна (1925–2004)». Зап. 11.03.2025 р. Дарією Ониськів від Липовської (Тельки) Л. В., 1956 р. н., освіта вища, голови Калуської міської філії ВГО «Союз українок», жительки м. Калуш. Рукопис. Арк. 13.

МВЦ/МОРИФ. Ф. «Архів». П. «Лучко (Капець) Осипа Павлівна (1925–2004)». Зап. 16.05.2025 р. Дарією Ониськів від Кирилович (Каспришин) Л. О., 1966 р. н., освіта вища, жителька м. Калуш (Підгірки). Рукопис. Арк. 14.

МВЦ/МОРИФ. Ф. «Архів». П. «Лучко (Капець) Осипа Павлівна (1925–2004)». Зап. 17.11.2025 р. Дарією Ониськів від Мацюк (Каспришин) З. О., 1959 р. н., кандидатки філологічних наук, жительки м. Львова. Рукопис. Арк. 15.

МВЦ/МОРИФ. Ф. «Архів». П. «Лучко (Капець) Осипа Павлівна (1925–2004)». Зап. 19.11.2025 р. Дарією Ониськів від Щерби (Івантишин) В. В., 1956 р. н., освіта вища педагогічна, пенсіонерка, жителька м. Калуш Івано-Франківської обл. Рукопис. Арк. 10–12.

МВЦ/МОРИФ. Ф. «Архів». П. «Лучко (Капець) Осипа Павлівна (1925–2004)». Зап. 20.11.2025 р. Дарією Ониськів від Завадецької (Когут) Н. М., 1941 р. н., освіта середня спеціальна, пенсіонерка, жителька ж/м Підгірки (м. Калуш) Івано-Франківської обл. Арк. 12зв.

МВЦ/МОРИФ. Ф. «Архів». П. «Лучко (Капець) Осипа Павлівна (1925–2004)». Завадецька Н. Славився наш край родами. Арк. 16–17.

МВЦ/МОРИФ. Ф. «Архів». П. «Лучко (Капець) Осипа Павлівна (1925–2004)». Спогад Жиляк (Ворони) Р. І., 1956 р. н., освіта вища педагогічна, жительки м. Калуш. Рукопис. Арк. 6.

МВЦ/МОРИФ. Ф. «Архів». П. «Лучко (Капець) Осипа Павлівна (1925–2004)». Спогад Стасюк (Пітулей) Н. О., 1958 р. н., освіта вища педагогічна, жительки ж/м Підгірки (Калуш). Арк. 7–9.

ПРИВАТНІ АРХІВИ

Приватний архів Осипи Лучко-Капець. «Біблійна історія ветхого і нового завіта для народних школь». Вь Львовъ. Вь ц. к. накладъ школьных книжокъ (Института Ставропыгыйского), 1869. 232 с.

Приватний архів Осипи Лучко-Капець. Илюстрованный календарь общества имени Михаила Качковского на годъ 1902, числящій 365 дней / Изданъ подь редакціею Б. А. Дъдицкого. Львовъ : Типография Ставропигійского Института, подь управленіемъ О. Данилю[?]к. 1901. Чч. 309–310.

Приватний архів Осипи Лучко-Капець. Лист Лучко О. П. до редакції газети «Вікна». 24.XII.2002. Рукопис. 1 арк.

Приватний архів Осипи Лучко-Капець. Лист Лучко О. П. до редакції газети «Нова Зоря». 20.I.2004. Рукопис. 1 арк.

Приватний архів Осипи Лучко-Капець. Лучко О. Спогади про нашу письменницю п. О. Дучимінську. Рукопис. 1 арк.

Приватний архів Осипи Лучко-Капець. «Мої власні збірки вірші. Лучко О. П.». Рукопис. 32 с.

Приватний архів Осипи Лучко-Капець. Під Твою Милость. Молитовник для християн. Львів. 1930. 288 с.

Приватний архів Осипи Лучко-Капець. Посвідчення реабілітованого. 1999. 4 с.

Приватний архів Осипи Лучко-Капець. Посвідчення учасника бойових дій ОУН-УПА. 2001. 2 с.

Приватний архів Осипи Лучко-Капець. Слово Осипи Лучко на презентації книги М. Когута «Підгірки: історія і сьогодення». 25.08.2000 р. Рукопис. 1 арк.

Приватний архів Осипи Лучко-Капець. Слово про Вячеслава Чорновола після його вбивства. Рукопис. 13.04.1999. 1 арк.

Приватний архів Осипи Лучко-Капець. Слово-біографічна довідка про Вячеслава Чорновола. Рукопис. 1 арк.

Приватний архів Осипи Лучко-Капець. Список померших села Підгірок (1973–2006). Рукопис. 96 с.

Приватний архів Осипи Лучко-Капець. Співанник 1947 р. Рукопис. 96 с.

Приватний архів Осипи Лучко-Капець. Співанник 1948 р. Рукопис. 82 с.

Приватний архів Осипи Лучко-Капець. Спогади з юних літ в неспривітному Сибірі. 28.X.1955 р. Тайшет 11 с/х. Рукопис. 48 с.

Приватний архів Осипи Лучко-Капець. СУРМА. Збірник воєнних пісень. Львів–Київ : накладом видавничої спілки «Червона калина», 1922. 144 с.: іл. + ноти.

Приватний архів Осипи Лучко-Капець. Телефонний і адресний записник. 1970–2000. Рукопис. 91 с.

Приватний архів Осипи Лучко-Капець. Фотоальбом 1. Ручна робота. 46 арк.

Приватний архів Осипи Лучко-Капець. Фотоальбом 2. Ручна робота. 94 арк.

Приватний архів Осипи Лучко-Капець. Чорновий варіант листа Осипи Лучко до Володимира Пахомова. 1999. Рукопис. 1 арк.

Приватний архів Дарії Ониськів. Зап. Дарією Ониськів 08.10.2025 р. від Рарак Т. С., 1980 р. н., освіта вища педагогічна, завідувачка Калуської філії Калуського ліцею № 10. Рукопис. Зошит № 26. [96 с.]. С. 38.

УСНІ ДЖЕРЕЛА

*Перелік осіб, котрі надали інтерв'ю авторці до книги
«Осипа Лучко-Капець – “Незабудька”»:*

Жиляк (Ворона) Романна Іванівна, 1956 р. н., с. Підгірки Калуського р-ну Станіславської обл.; освіта вища педагогічна, жителька м. Калуш (ж/м Підгірки) // Спомин.

Завадецька (Когут) Надія Миколаївна, 1941 р. н., с. Підгірки Калуського р-ну Станіславської обл.; освіта середня спеціальна, пенсіонерка, жителька м. Калуш (ж/м Підгірки) Івано-Франківської обл. // Зап. 20.11.2025 р. Дарією Ониськів.

Кирилович (Каспришин) Леся Омелянівна, 1966 р. н., с. Підгірки Калуського р-ну Івано-Франківської обл.; освіта вища, жителька ж/м Підгірки (м. Калуш) Івано-Франківської обл. // Зап. 16.05.2025 р. Дарією Ониськів.

Липовська (Телька) Любов Василівна, 1956 р. н., с. Монастирець Жидачівського р-ну Львівської обл.; освіта вища, голова Калуської міської філії ВГО «Союз українок», жителька м. Калуш Івано-Франківської обл. // Зап. 11.03.2025 р. Дарією Ониськів.

Лучко (Баран) Любов Іванівна, 1959 р. н., с. Кам'яне Жидачівського р-ну Львівської обл.; освіта вища педагогічна, жителька м. Калуш (ж/м Підгірки) // Зап. 05.11.2024 р. Дарією Ониськів.

Лучко Зеновій Миколайович, 1957 р. н., с. Підгірки Калуського р-ну Станіславської обл.; освіта середня спеціальна, житель м. Калуш (ж/м Підгірки) Івано-Франківської обл. // Зап. 05.11.2024 р. Дарією Ониськів.

Мацюк (Каспришин) Зоряна Омелянівна, 1959 р. н., с. Підгірки Калуського р-ну Станіславської обл.; кандидатка філологічних наук, жителька м. Львова // Зап. 17.11.2025 р. Дарією Ониськів.

Рарак Тетяна Степанівна, 1980 р. н., м. Івано-Франківськ; освіта вища педагогічна, завідувачка Калуської філії Калуського ліцею № 10, жителька м. Калуш (ж/м Підгірки) Івано-Франківської обл. // Зап. Дарією Ониськів 08.10.2025 р.

Семанишин Микола Сильвестрович, 1950 р. н., м. Калуш Станіславської обл.; освіта середня, пенсіонер, житель м. Калуш (ж/м Підгірки) Івано-Франківської обл. // Зап. Дарією Ониськів 06.11.2024 р.

Стасюк (Пітулей) Наталія Омелянівна, 1958 р. н., м. Дрогобич; освіта вища педагогічна, жителька м. Калуш (ж/м Підгірки) // Спомин.

Щерба (Івантишин) Васирина Василівна, 1956 р. н., с. Дубовиця Войнилівського р-ну Станіславської обл.; освіта вища педагогічна, пенсіонерка, жителька м. Калуш Івано-Франківської обл. // Зап. 19.11.2025 р. Дарією Ониськів.

ЛІТЕРАТУРА

Арсенич П. Діяльність УПА та збройного підпілля ОУН на Прикарпатті. Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2007. 216 с.

Байда Т. Довго мовчали смереки : худож.-докум. Повість. Луцьк : Волин. обл. друк., 2008. 180 с.

Байдак М. Війна як виклик і можливість: українки в роки Першої світової війни: монографія. Львів : Інститут народознавства НАН України, 2021. 320 с., іл.

Бібик Д. Візьму твій меч. *Cariam gladium tuum*. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2018. 512 с. + іл.

Бібик Д. Істина – дитя часу. Львів : Камула, 2024. 204 с.

Вадзарук Л. Їхня зброя – терор, жорстокість, підступність. Передмова до п'ятитомного видання «Реабілітовані історією. Івано-Франківська область». Івано-Франківськ, 2001. 32 с.

Васькович Г. Збірник на пошану генерала Романа Шухевича. Упор. Григорій Васькович. Мюнхен : Українська Видавнича Спілка, Український Інститут Освітньої Політики, 1990. 356 с.

Вахула М. Роман Шухевич – військовий і політичний діяч України Спеціальність 07.00.01 – історія України Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук Науковий керівник: Голубко Віктор Євстафійович, доктор історичних наук, професор Львів 2009. 228 с.

Відгуки представників сільських громад Калушини на проголошення «Акта відновлення Української Державності» та відновлення громадського життя після більшовицької окупації. Тимів І. М., Андрійчук Л. І. *Калушина в період німецької окупації 1941–1944 рр.* Збірник документів і матеріалів. Заг. ред. О. М. Малярчука. Івано-Франківськ : Фоліант, 2024. [334 с.]. С. 117.

Відійшла у вічність журналістка і письменниця Ольга Івасів. *Вікна*. 2025, 26 вер. № 36. С. 8.

Відозва Калуського повітового проводу ОУН (б) до населення міста і повіту. Тимів І., Андрійчук Л. *Калушина в період німецької окупації 1941–1944 рр.* Збірник документів і матеріалів. Заг. ред. О. М. Малярчука. Івано-Франківськ : Фоліант, 2024. [334 с.]. С. 117–118.

В'ятрович В. Генерал Кук. Біографія покоління УПА. Видавництво «Vivat». 2025. 944 с.

Генерал Роман Шухевич. Мюнхен : Видання ЗЧ ОУН, 1966. 134 с.

Генерал Роман Шухевич. Дві доповіді. Лондон : Видання закордонних частин українських націоналістів. 1966. 94 с.

Дем'ян Г. Генерал УПА Олекса Гасин-«Лицар». Львів : Інститут народознавства НАН України, 2003. 648 с.

Збірник матеріалів Архіву громадського жіночого руху в Калуші (1940–1950 роки). Упор. Л. Липовська. Калуш : ПП «Артекс», 2018. 41 с.

Івасів О. «Осипо! Віддаю тобі свій найбільший скарб – вірші». *Дзвони Підгір'я*. 1999, 20 лют. № 20–21. С. 7.

Ільницький В. Провідник Карпатського крайового проводу ОУН – Василь Сидор-«Шелест». *Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії*. 2014. Вип. 17. С. 130–138.

Ільницький В. Провід ОУН Карпатського краю. Торонто-Львів, 2012. 128 с.

Ішук О. Життя та доля Михайла Дяченка-«Марка Боеслава». Літопис Української повстанської армії. Серія «Події і люди». Кн. 9. Торонто-Львів : Видавництво «Літопис УПА», 2010. 140 с.: іл.

Калущина в національно-визвольній боротьбі. Збірник статей та документів. Упоряд. Лесів С. Історичний клуб «Магура» – Історико-меморіальний музей Степана Бандери філія Обласного музею визвольної боротьби. Калуш, 2017. 304 с.

Караманов О. Ідеал виховання як чинник формування людини-громадянина в Галичині (1918–1939 рр.). *Рідна школа*. 2005. № 4. С. 69.

Кісь О. Українки в ГУЛАГу: вижити значить перемогти : монографія. Інститут народознавства НАН України. Львів : Дрогобич : Коло, 2020. 300 с. : бібл., іл.

Коваль Р. Жінки у Визвольній війні. Історії, біографії, спогади. 1917–1930. Бібліотека Історичного клубу «Холодний Яр». Київ : Видавництво Марка Мельника, Історичний клуб «Холодний Яр». 2020. 432 с.

Когут М. Підгірки: минуле і сучасне. Дрогобич: Відродження, 2000. 162, [1] с.: іл.

Коретчук Я., Ганцюк П. Командири відділів ТВ 22 УПА «Чорний ліс». Торонто-Львів : Видавництво «Літопис УПА», 2011. 112 с.

Лесів С. Богдан Мостиський – сотенний УПА «Вершник». *Калуські історичні студії*. Т. 9. Збірник наукових статей. Упоряд. та відп. наук. ред. І. М. Тимів; Заг. ред. О. М. Малярчука. Івано-Франківськ : Фоліант, 2025. [280 с.], с. 48–63.

Лесів С. Володимир Гладкий – сотенний УПА «Донський», Жидачівський надрайонний провідник ОУН «Токар». *Калуські історичні студії*. Т. 8. Збірник наукових статей. Упоряд та відп. наук. ред. І. М. Тимів; Заг. ред. О. М. Малярчука. Івано-Франківськ : Фоліант, 2024. [352 с.], с. 75–83.

Лесів С. Ефективність агентурних комбінацій органів МДБ в протистоянні з референтурою СБ та її структурними підрозділами на теренах Калуської округи ОУН в 1947–1948 рр. *Калущина в національно-визвольній боротьбі*. Збірник статей та документів. Упоряд. Лесів С. Історичний клуб «Магура» – Історико-меморіальний музей Степана Бандери філія Обласного музею визвольної боротьби. Калуш, 2017. [304 с.]. С. 18–36.

Лесів С. Обставини ліквідації референта служби безпеки Карпатського крайового проводу ОУН Володимира Лівого- («Йордана», «Митаря»). *Калуські історичні студії*. Т. 5. Збірник наукових статей. Упоряд та відп. наук. ред. І. М. Тимів. За ред. О. М. Малярчука. Івано-Франківськ : Фоліант, 2021. [356 с.], с. 126–139.

Лесів С. Постать Михайла Магаса в підпіллі ОУН Калущини. *Калущина в національно-визвольній боротьбі*. Збірник статей та документів. Упоряд. Лесів С. Історичний клуб «Магура» – Історико-меморіальний музей Степана Бандери філія Обласного музею визвольної боротьби. Калуш, 2017. [304 с.]. С. 109–120.

Лесів С. Трагічна доля Богдана Трача («Дуная») – окружного провідника Станиславівської округи ОУН. *Калуські історичні студії*. Т. 7. Збірник наукових статей. Упоряд та відп. наук. ред. І. М. Тимів. Заг. ред. О. М. Малярчука. Івано-Франківськ : Фоліант, 2023. [300 с.], с. 208–218.

Лучко О. Сяйво любові до людей. Спогади про О. Дучимінську. *Дзвони Підгір'я*. 1994, 12 бер. № 26. С. 4.

Максимів Н. Галицький рід. Львів-Київ. Духовна вісь, 2014. 472 с.

Марина «Мамайка» Мірзаєва. Жінки свободи. Vivat, 2025. 416 с.

Мельник Д. Ярослав Дякон: тернова доля галицького інтелігента. Івано-Франківськ : Фоліант, 2019. 176 с. + 40 с. вкл.

Мельник Д. Герої Калущини постали в науковому обґрунтуванні. *Дзвони Підгір'я*. 2008, 16 трав. № 20. С. 4

Мої власні збірки вірші. Лучко О. П. Рукопис. Приватний архів Осипи Лучко-Капець. 32 с.

Ольга Дучимінська. Вибрані твори. Упор. Є. Баран, В. Смирнов. Івано-Франківськ : Супрун В. П., 2014. 480 с., с. 98–100.

Ольга Дучимінська. Чую... молитву Землі. ПОЕЗІЇ. Упорядник й автор вступної статті та приміток Володимир ПАХОМОВ. Івано-Франківськ : Галичина, 1996. 120 с.

Ониськів Д. Громадський архів жіночого руху в Калуші. *Українська жінка у національному та глобальному просторі: історія, сучасність, майбутнє*: збірник наукових праць за матеріалами II Міжнародного наукового форуму (6 листопада 2020 р.). Ред. С. Щудло, О. Зелена. Дрогобич : «Трек ЛТД», 2020. [164 с.]. С. 113–128.

Ониськів Д. 99 літ життя: спогади станичної харчової УПА «Наталки» з Петранки. *Вікна*. 2024, 11 жовт. № 41. С. 5.

Ониськів Д., Ониськів М. Матеріали архіву Калуської міської філії «Союзу українок» про громадську діяльність жінок у Калуші (XX – початок ХХІ ст. *Калуські історичні студії*. Т. 5. Збірник наукових статей. Упоряд. та відп. ред. І. М. Тимів. За ред. О. М. Малярчука. Івано-Франківськ : Фоліант, 2021. [356 с.]. С. 12–33

Ониськів Д. Маки – на згадку про полеглих воїнів. *Літопис Бойківщини*. 2024. Ч. 1 (105). С. 80–83.

Ониськів Д. Осипа Капець – зв'язкова УПА «Незабудька» з Підгірок. *Вікна*. 2025, 30 трав.–6 черв. № 21. С. 5.

Пониपाляк А. Останній командир УПА. Життя і боротьба Василя Кука. Вид-во «Наш формат». 2021. 256 с.

Посівнич М. Степан Бандера. Життя присвячене свободі. Торонто–Львів : Вид-во «Літопис УПА», 2008. 112 с.: іл.

Постанова Калуського повітового проводу ОУН (б) про встановлення української влади і запровадження воєнного стану на території повіту. Тимів І. М., Андрійчук Л. І. *Калущина в період німецької окупації 1941–1944 рр.* Збірник документів і матеріалів. Заг. ред. О. М. Малярчука. Івано-Франківськ : Фоліант, 2024. [334 с.]. С. 113–114.

«Реабілітовані історією. Івано-Франківська область: У 5 т. Т. 36 Долинський, Калуський і Рожнятівський райони. Упорядник Л. Вардзарук. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2002. 596 с.

Романів О. Жертви репресій на Прикарпатті: особистості і долі. Комуністичні репресії на Прикарпатті в 1939–1941 роках: *Всеукраїнська наукова конференція*. Упоряд. Романів О., Вітенко М. Івано-Франківськ : Місто НВ, 2010. [252 с.]. С. 135–143.

Савчин М. Тисяча доріг. Спогади жінки учасниці підпільно-визвольної боротьби під час і після Другої світової війни. Київ : Смолоскип, 2017. 542 с.

Семаньків І. Перемогла ідея. Книга пам'яті національно-визвольної боротьби ОУН [і] УПА на Калущині. Калуш, 2002. 331 с.

Тимів І., Андрійчук Л., Малярчук О. Національно-визвольна боротьба УПА та підпілля ОУН на Калущині в 1944–1946 рр. Збірник документів і матеріалів / За заг. ред. С. Адамовича. Івано-Франківськ: Фоліант, 2022. 472 с.

Тимів І., Андрійчук Л. Калущина в період німецької окупації 1941–1944 рр. Збірник документів і матеріалів. Заг. ред. О. М. Малярчука. Івано-Франківськ : Фоліант, 2024. 334 с.

Франко А., Франко О. Курінний УПА Іван Франко-Гонта («Гамалія»). П'ять Іванів з Франкового роду, названих на честь письменника, загинули за волю України в рядах УПА. *Культура і життя*. 2006, 03 серп. № 34/35. С. 4.

Франко О. Франкова родина і культурно-просвітницький рух у Підгірках поблизу Калуша упродовж першої декади–30-х років ХХ ст.. Дослідження та спогади. *Калуські історичні студії*. Т. 3. Збірник наукових статей, документів і матеріалів, присвячений 150-річчю створення товариства «Просвіта». За заг. ред. О. Малярчука, І. Тиміва. Івано-Франківськ : Фоліант, 2019. [308 с.]. С. 132–166.

Фрасуляк С. Ремесло повстанця. Збірник праць підполковника УПА Степана Фрасуляка – Хмеля». Львів : Сполом, 2007. 424 с.: іл.

ІНТЕРНЕТ-ДЖЕРЕЛА

Асадчева Т. Будинку-музею Тараса Шевченка на Майдані вивопнилося 95 років: чим він особливий. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/90930/>.

Брода А. Жіноча сила: як українки виживали в ГУЛАГу. URL: <https://suspilne.media/culture/811523-budu-ziti-dla-rodini-se-pobacimoso-ak-ukrainci-u-taborah-gulagu-zberigali-kulturu-v-pismi-spivi-teatri-j-visivci/>.

Відкриття виставки до 100-річчя Осипи Лучко. URL: <https://www.kalushcity.gov.ua/news/tb43>.

10 українських жіночих часописів, що видавалися у Львові від початку XX ст. до 1939 року. URL: <https://photo-lviv.in.ua/10-ukrajinskyh-zhinochyh-chasopysiv-scho-vydavalysya-u-lvovi-vid-pochatku-hh-st-do-1939-roku/>.

Епістолярний стиль мовлення. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Епістолярний_стиль_мовлення.

Забілий Р. Акт відновлення державності 30 червня. Як це було. URL: <https://www.istpravda.com.ua/articles/2011/06/30/44396/>.

Завтра у Підгірках Оксана Тебешевська презентуватиме нову книгу «Ольга-Олександра». URL: <https://vikna.if.ua/news/147029/view>; Кіндюх Т. Оксана Тебешевська презентувала нову книгу. URL: <https://kalush.informator.ua/2023/10/05/oksana-tebeshevaska-prezentovala-novu-knygu/>.

Когут М. Підгірки: минуле і сучасне. Дрогобич: Відродження, 2000. 162, [1] с.: іл. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Kohut_Mykola-Pidhirky_mynule_i_suchasne.pdf.

Колгушева О. Василь Ільницький, історик, дослідник ОУН, УПА. На публічну страту українських пілпільників радянські силовики зганяли старшокласників. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2576350-vasil-ilnickij-istorik-doslidnik-ounupa.html>.

Коляда на Визвольний фонд 1962. *Вісник*. 1962, жовт. Ч. 9 (167). URL: <https://diasporiana.org.ua/wpcontent/uploads/books/4473/file.pdf>.

Кольбух М. Архів Ольги Олександри Дучимінської у фондах Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника. *Записки Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника*. 2016. № 8. С. 279–296. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Innbyivs_2016_8_21.

Космогонічні слова-символи. URL: <https://ukrainianlanguageand-literature.wordpress.com/2016/12/11/%D0%BA%D0%BE%D1%81%D0%>

BC%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D0%BD%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%96%D1%81%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BC%D0%B2%D0%BE%D0%BB%D0%B8/.

Котубей-Геруцька О. «Буду жити для родини, ще побачимося!» Як українці у таборах ГУЛАГу зберігали культуру в письмі, співі, театрі й вишивці. URL: <https://suspilne.media/culture/811523-budu-ziti-dla-rodini-se-pobacimosa-ak-ukrainci-u-taborah-gulagu-zberigali-kulturu-v-pismi-spivi-teatri-j-visivci/>.

Куцій Я. У Калуші відбудеться виставка автентичних вишитих картин до Дня вишиванки. URL: <https://kalush.informator.ua-/2024/05/11/-u-kalushi-vidbudetsya-vystavka-avtentychnyh-kartyn-do-dnya-vyshyvanky-anons2/>.

Лазорик Я. У Калуші відкрили виставку до 100-річчя з дня народження Осипи Капець. Відео. URL: <https://rai.ua/novyny/u-kalushi-vidkryly-vystavku-do-100-richchia-z-dnia-narodzhennia-osypy-kapets-video>.

Молодій В. «Покоління Василя Кука досі не проговорене», – Аліна Понипалюк. URL: <https://localhistory.org.ua/texts/interviu/pokolinnia-vasilia-kuka-dosi-ne-progovorene-alina-ponipaliak/>.

«Незабудька» з Підгірок: у Калуші відкрили виставку до 100-річчя Осипи Капець (Лучко). URL: <https://kalushcity.gov.ua/news/rosh46>.

Ольга Дучимінська. Вибрані твори. Упор. Є. Баран, В. Смирнов. Івано-Франківськ: Супрун В. П., 2014. 480 с., с. 98–100. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Duchyminska_Olha/Vybrani_tvory.pdf.

Ониськів Д. 99 літ життя: спогади станичної харчової УПА «Наталки» з Петранки. URL: <https://vikna.if.ua/news/157814/view>.

Ониськів Д. 100-річна Марія Волочанська, зв'язкова УПА «Мавка» вірить у перемогу України. URL: <https://vikna.if.ua/news/164567/view>.

Ониськів Д. Осипа Капець – зв'язкова УПА «Незабудька» з Підгірок. URL: <https://vikna.if.ua/news/163640/view>.

Ониськів Д. Пропагандисту ОУН «Запорожцю» Миколі Короліу – назавжди 20. URL: <https://vikna.if.ua/news/-167978/view>.

Оцифровані приватні архіви. Анотований покажчик. Колекції. URL: <https://aftersilence.co/archives-ua>.

Патриляк І. К. Літопис УПА. URL: Енциклопедія історії України: Т. 6: Ла-Мі. Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. Київ: В-во «Наукова думка», 2009. 790 с.: іл. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Litopis_UPA.

Пахомов В. Творча спадщина Ольги Дучимінської. Івано-Франківськ: Факел, 2001. 234 с. URL: <https://docs.google.com/>-

viewer?url=https%3A%2F%2Fshron1.chtyvo.org.ua%2Fpakhomov_Volod
ymyr%2Ftvorchy_spadshyna_O_Duchyminskoi.doc. 250 с.

Рада визнала ветеранів ОУН-УПА учасниками бойових дій.
URL: https://lb.ua/news/2018/12/06/414257_rada_priznala_veteranov_ounupa.html.

Символіка червоно-чорного прапора: значення та історія. URL:
[//flag.ua/ua/articles/simvolika-chervono-chornogo-prapora-znachennya-ta-istoriya](http://flag.ua/ua/articles/simvolika-chervono-chornogo-prapora-znachennya-ta-istoriya).

«Спини мене» Ліна Костенко. URL: <https://dovidka.biz.ua/-spini-mene-lina-kostenko>.

Стаценко Я. День проліска: історія, традиції та значення в Україні. URL:
https://wem.ua/den-proliska-istoriya-tradycziyi-ta-znachennya-v-ukrayini/#%D0%97%D0%BD%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%D0%94%D0%BD%D1%8F%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%81%D0%BA%D0%B0_%D0%B2_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D1%96%D1%81%D0%B8%D0%BC%D0%B2%D0%BE%D0%BB%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D0%B2%D0%B8%D0%BC%D1%96%D1%80.

У Калуші відкрили виставку, приурочену до 100-річчя з дня народження Осипи Капець. URL: https://vikna.if.ua/news/163657/-view#google_vignette.

У музеї-оселі родини Івана Франка відкрилася виставка вишитих картин. URL: <https://kalushcity.gov.ua/news/pro27>; На Прикарпатті у музеї-оселі родини Івана Франка відкрилася виставка вишитих картин XX століття. URL: <https://firtka.if.ua/blog/view/na-prikarpatti-u-muzeyi-oseli-rodini-ivana-franka-vidkrili-vistavku-vishitikh-kartin-xx-stolittia>.

У Підгірках відкриють виставку зв'язкової УПА «Незабудька». URL: <https://kalush.informator.ua/2025/04/23/u-pidgirkah-vidkryut-vystavku-zvyazkovoyi-upa-nezabudka/>.

Холявка А. Що можна знайти у приватному фотоархіві? URL: https://zaxid.net/statti_tag50974/.

Цей день в історії. URL: <https://www.jnsm.com.ua/cgi-bin/m/td.pl?Year=1996#:~:text=12%20%D0%BB%D0%B8%D0%BF%D0%BD%D1%8F%20%E2%80%A2%20%D0%A3%20%D0%91%D1%96%D0%BB%D1%96%D0%B9,%D1%96%20%D0%B2%D0%B2%D0%B5%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D1%97%D1%97%20%D0%B2%20%D0%B4%D1%96%D1%8E%C2%BB>.

ПЕРЕЛІК ІЛЮСТРАЦІЙ

1914–1948 роки

Фото 1. На фото – Українські січові стрільці-старшини. На зворотньому боці світлини – лист Павла Капця, надісланий ним військовою польовою поштою № 218 на початку липня 1918 р.³⁴ до брата Михайла Капця, з адреси якого розуміємо, що він на той час перебував на військових курсах у польському місті Чижини Краківського повіту: «8/VII [1]918. Тимчасово шлю Тобі ту фотографію а пізнійше коли [постараюсь] о лутшу [перешлю] Тобі також. Мене [знайдеш, впізнаєш] я стою коло [ровера] під зазначков <...>. Здоровлю і цілую тебе сердечно найдорожчий Ти['] брат Павло».

Фото 2. Павло Капець (1883–02.12.1958) – батько Осипи Лучко-Капець.

Фото 3. «Павла Капця жена»: Юлія Капець з роду Когут (1902–10.11.1989) – мати Осипи Лучко-Капець. *Підгірки, 1920-ті роки.*

Фото 4. «Просвітні гуртки в Підгірках. Капець Йосифа. 1939, років 14». Осипа Капець сидить перша праворуч.

Фото 5. Просвітні гуртки в Підгірках. Осипі Капець – 14, сидить на кріслі перша праворуч. *1939 р.*

Фото 6. «Товариство «Спорт» [ймовірно, Українське руханково-спортове товариство «Луг», головою якого в Підгірках був Володимир-Омелян Франко]. 1935 р. Данило Когут, Василь Смольський, Семен Когут».

Фото 7. Лещетарки³⁵. *1930-ті роки.*

Фото 8. Семен Когут (1913–23.06.1999) – брат матері Осипи Капець. Відтиски на зворотньому боці світлини свідчать про те, що її зроблено у Вроцлаві, ймовірно в період служби Семена в польському війську. *1930-ті роки.*

³⁴ У липні 1918 р. Січові Стрільці переважно перебували на території Наддніпрянської України, виконуючи різні завдання у складі австрійських окупаційних сил, зокрема, вели культурно-освітню роботу на Херсонщині, а курінь під командуванням Євгена Коновальця вже діяв як боєздатна одиниця, що братиме участь у захисті Центральної Ради та інших подіях в Києві пізніше, хоча їх активність у липні була зосереджена на службі та формуванні.

³⁵ Лещетар – лижник.

Фото 9. У центрі – 18-річна Осипа Капець. 21.III.1943 р. Калуш.

Фото 10. Юні підгірці, серед яких – Осипа Капець (у центрі). «Фотографія одерж[а]на дня. 2/VI 1943 р. Калуш».

Фото 11. «Фотографія отр[им]ана дня 15/VII 1943 р. Калуш».

Фото 12. 18-річна Осипа Капець. Підгірки, 24.VII.1943 р.

Фото 13. Осипі Капець – 18 років. На знімці напис олівцем оранжевого кольору: «Фотографія отримана 11.XII.1943 р. літ 18».

Фото 14. «Фотокарточка одержана 24.V 1944 р. р[айон] Калуш. Осипа».

Фото 15. Підгорецькі чоловіки. Третій ліворуч (*сидить*) Павло Когут (1908–02.07.1970) – брат матері Осипи Капець.

Фото 16. «Фотографія одержана 4-ого лютого 1947 р. Учениці IX кл[асу] Калушської Середньої Школи». Перша ліворуч серед школярів – Ярослава Капець.

Фото 17. Осипа Капець з сестрою Ярославою. «Підгірки (з сестрою)». 1947 р.

Фото 18. «Літо 1947 рік».

Фото 19. «На спомин любеньким Родичам дарує свою світлину дочка Осипа. Це перші дні а(е)мігрантки. 26.IX-[19]48 р.».

Тайшетський період

Фото 20. «Дарую знимку Осипі свої вірні подругі. Несі Когут. Ця знімка роблена коло твої баби на улиці така стара х[а]та. Так їхала нечаяно відбив 7/[19]54 серпня».

Фото 21. «На спомин дорогій сестрі Осипі від сестри Ярослави. Караганда. 15/X [19]54 р.».

Фото 22. «На довгу і незабутню згадку для любой Родини дарує дочка [підпис Осипи]. 31.X 1954 р. Сибір – Тайшет». Осипа Капець – перша праворуч у 2-му ряду.

Фото 23. Осипа Капець з подругою по нещастю. *Тайшет, перша половина 1950-х років.*

Фото 24. Підпільний різдвяний вертеп у Тайшетському озерлазі. 1955 р. Осипа Капець у ролі козака (*стоїть перша праворуч*).

Фото 25. «На довгу згадку з сумно прожитих днів тайожного життя для найдорожчої Родини дарує дочка [підпис *Осипи*]. 26. V 1955 р.». Фрагмент різдвяного вертепу. Осипа Капець у ролі козака (*у центрі*).

Фото 26. «Стройка [будівництво] теплиці. 11 с/х. Тайшет. 1955 р. II-III м[іся]ці».

Фото 27. Осипа Капець. Тайшет, 13.III.1955 р.

Фото 28. «На память дорогій Осипці дарую фото-знимку «Оркестр». Під час перебування в Дзезказгані. 21/III.1955 р. Б. Влодко».

Фото 29. «11 с/х. Тайшет. Літо, 1955 р.».

Фото 30. «31.X 1955 р. Тайшет». Осипа Капець на фоні Тайшетських лісів.

Фото 31. На світлині підпис: «Жовтень в час очистки турнепсу (турнепс – кормова ріпа, збирають до настання заморозків. – *Д. О.*). 11 с/х. Тайшет». Поряд – список прізвищ. Очевидно перелік осіб на знімці йде справа наліво, починаючи від тих, хто сидить, бо Осипа Капець записана дванадцятою: Ященко, Щарцева, Ў-сун-за, Микитюк, Супоровська, Рубштейн, Гуценець, Луцюк, Вацакс, Рудницька, Смеляска, Капец[ь] [Осипа], Жук, Тимочко, Ціп або Піп, Мальчівська, Личук, Загорскаяте, Довийкайте.

Фото 32. Таких світлин в архіві дві. На одній напис: «Я не хочу супокою, // Нудить світом не люблю, // Перед долею важкою, // Голови не похилю». На згадку в дні Різдва Христового з далекого Сибіру шле для Стрийка і Тети Марини – Осипа. 6-7-8-9/I 1956 р. Тайшет. 11 с/х. Христос Рождається!». На іншій – «бригада строїтелів. 11 с/х.1955 р. XI мі[ся]ць. Теплиця». Осипа Капець – третя ліворуч у третьому ряду.

Фото 33. «Літо-осінь. Сибір. 11 с/х. Тайшет». Осипа Капець стоїть у центрі.

Фото 34. «Хор. 11 с/х. Тайшет. 1955 р.». Осипа Капець – сьома (*зліва направо*).

Фото 35. «1955 р. 11 с/х. 5.XII.». Осипа Капець з табірною посестрою танцює народний танець.

Фото 36. «На довгу згадку для сестрички Юстинкі дарує Осипа. Весь драм-гурток. 11/с/х. Тайшет. 22.XII.1955 р.».

Фото 37. Фрагмент вистави «Наталка Полтавка». «1.I.1956 р. «Наталка Полтавка». Скікун П., Короленко Віктор, Капець[ь] О[сипа]. Тайшет».

Фото 38. «В день Йорданських св'ят. 19.I 1956 р. Тайшет. 11 с/х». Осипа Капець – п'ята ліворуч у другому ряду.

Фото 39. Весілля молодшої сестри Осипи Капець Ярослави і Омеляна Каспришина у засланні. «Дару на вічний спомин для своєї Сестрички Осипи. Ярослава, Караганда. 17/VII [19]56 р.».

1957–поч. 2000-х років

Фото 40. Наречені Осипа Капець і Микола Лучко. *Підгірки, 1957 р.*

Фото 41. Осипа і Микола Лучки з синами. *Підгірки, 1958 р.*

Фото 42. Близнюки. Сини Осипи і Миколи Лучків – Ігор і Зеновій. *Підгірки, поч. 1960-х років.*

Фото 43. Осипа Лучко-Капець з сім'єю. *1-й ряд:* сини Зеновій та Ігор; *2-й ряд:* Осипа Лучко, її мати Юлія Капець, і її чоловік Микола. *Підгірки, кінець 1960-х років.*

Фото 44. Вертеп. *Підгірки, 07.01.1969 р.*

Фото 45. Осипа Лучко-Капець. *Підгірки, 1970-ті роки.*

Фото 46. **Зліва направо сидять:** Анастасія Когут, Ольга Будзан (дружина дяка), Олександра Дзундза, Стефанія Дзюбановська, Марія Федорко, Марія Когут, Осипа Лучко, Ольга Когут, Параска Когут, Марія Рарак, Марія Шищук, Параска Козак, Любов Федьків, Ярослава Чугай, Віра Поприч. **Зліва направо стоять, 1-ий ряд:** Панько Боднарук, Михайло Пшончак, Михайло Когут, Петро Бойко, Титус Мельник, Михайло Когут (керівник хору), Мирон Дзундза, Владислав Бойко, Ярослав Козак, Степан Литвинський, Степан Кильницький. **Зліва направо стоять, 2-ий ряд:** Микола Юристовський, Ярослав Боднарчук, Олексій Литвинський, Григорій Боднарук, Микола Лучко (чоловік Осипи Лучко), Іван Петрів, Володимир Федоришин, Олекса Будзан (дяк), Іван Когут, Володимир Франко, Микола Магас.

Фото 47. Церковний хор із Підгірок на відкритті церкви в с. Слобідка Калуського р-ну (нині входить до складу Войнилівської територіальної громади). *Слобідка, 16.VII.1989 р.*

Фото 48. Осипа Лучко-Капець тримає слово на презентації книги Миколи Когути «Підгірки: історія і сьогодення». 25.VIII.2000 р., *Підгірки, БК ім. Антіна Могильницького*.

Фото 49. Члени Підгорецького осередку Народного Руху України біля Символічної стрілецької могили борцям за волю України, *ж/м Підгірки, кінець 1990-х – початок 2000 рр.* **Зліва направо в I-му ряду:** Довжанська Анна, Ольга Когут, Осипа Лучко, Ганна Боцян, Ярослава Каспришин (рідна сестра Осипи Лучко), Марія Хоминець, Марія Капець, Марія Рарак. **Зліва направо стоять в 2-му і 3-му ряду:** Надія Федорко, Надія Завадецька, Анна Скрипук, Анна Люра, Євдокія Данів, Ольга Будзан, Анна Ворона, Ярослава Портенко, Юлія Боднарук, Іванна Мельник, Надія Литвинська.

Виставка «Осипа Лучко (Капець) – зв’язкова УПА “Незабудька”»

Фото 50. Афіша про відкриття виставки «Осипа Лучко (Капець) – зв’язкова УПА “Незабудька”». Авторка – Уляна Закасовська.

Фото 51. Слово на відкритті виставки має син Осипи Лучко-Капець Зеновій Лучко. Поряд із ним – дружина Любов. *Музей-оселя родини Івана Франка в Підгірках (Калуш), 29 квітня 2025 р. Фото Людмили Андрійчук.*

Фото 52, 53. Відкриття виставки «Осипа Лучко (Капець) – зв’язкова УПА “Незабудька”», приуроченої до 100-річчя з дня уродин Осипи Лучко-Капець. *Музей-оселя родини Івана Франка в Підгірках (Калуш), 29 квітня 2025 р. Фото Уляни Закасовської.*

Фото 54. Фотоальбоми Осипи Лучко-Капець ручної роботи, привезені з Тайшетського ВТТ, на виставці в Музей-оселі родини Івана Франка в Підгірках (Калуш). 29.04.–28.05.2025 р. *Фото Дарії Ониськів.*

Фото 55. Учасники відкриття виставки біля пам’ятника Івану Франку. *Музей-оселя родини Івана Франка в Підгірках (Калуш), 29 квітня 2025 р. Фото Людмили Андрійчук.*

Фото 56. Колекційний конверт, виданий Калузьким клубом колекціонерів і філателістів до 100-річчя з дня народин Осипи Лучко-Капець. Серія «Повстанська Калущина». Автори ідеї – Анатолій Мицак, Дарія Ониськів. Дизайн – Олександр Власюк. № 127, 2025 р. Наклад 40 примірників. *Із фондів Музею-оселі родини Івана Франка.*

ФОТОАРХІВ

Тут поміщено 56 світлин із Приватного архіву Осипи Лучко-Капець (1–49) і фондів Музею-оселі родини Івана Франка (50–56). Фото подаємо за наступними періодами: 1914–1948 роки; Тайшетський період; 1957–поч. 2000-х років; виставка «Оси-па Лучко (Капець) – зв’язкова УПА “Незабудька”». Оригінальні підписи на світлинах подано в лапках. Світлини з Приватного архіву Осипи Лучко-Капець, крім фото 12, 32, 43, 45 і 48, публікуються вперше.

1914–1948 роки

Фото 1. На фото – Українські січові стрільці-старшини. На зворотньому боці світлини – лист Павла Капця, надісланий ним військовою польовою поштою № 218 на початку липня 1918 р.³⁴ до брата Михайла Капця, з адреси якого розуміємо, що він на той час перебував на військових курсах у польському місті Чижини Краківського повіту: «8/VII [1]918. Тимчасово шлю Тобі ту фотографію а пізнійше коли [постараюсь] о лутшу [перешлю] Тобі також.

Мене [знайдеш, впізнаєш] я стою коло [ровера] під зазначков <...>.

Здоровлю і цілую тебе сердечно найдорожчий Ти['] брат Павло».

³⁴ У липні 1918 р. Січові Стрільці переважно перебували на території Наддніпрянської України, виконуючи різні завдання у складі австрійських окупаційних сил, зокрема, вели культурно-освітню роботу на Херсонщині, а курінь під командуванням Євгена Коновальця вже діяв як боєздатна одиниця, що братиме участь у захисті Центральної Ради та інших подіях в Києві пізніше, хоча їх активність у липні була зосереджена на службі та формуванні.

Фото 2. Павло Капець
(1883–02[04].12.1958) – батько
Осипи Лучко-Капець.

Фото 3. «Павла Капця жена»:
Юлія Капець з роду Когут (1902–
10.11.1989) – мати Осипи Лучко-
Капець. *Підгірки, 1920-ті роки.*

Фото 4. «Просвітні гуртки в Підгірках. Капець Йосифа. 1939, років 14». Осипа Капець сидить перша праворуч.

Фото 5. Просвітні гуртки в Підгірках. Осипі Капець – 14, сидить на кріслі перша праворуч. 1939 р.

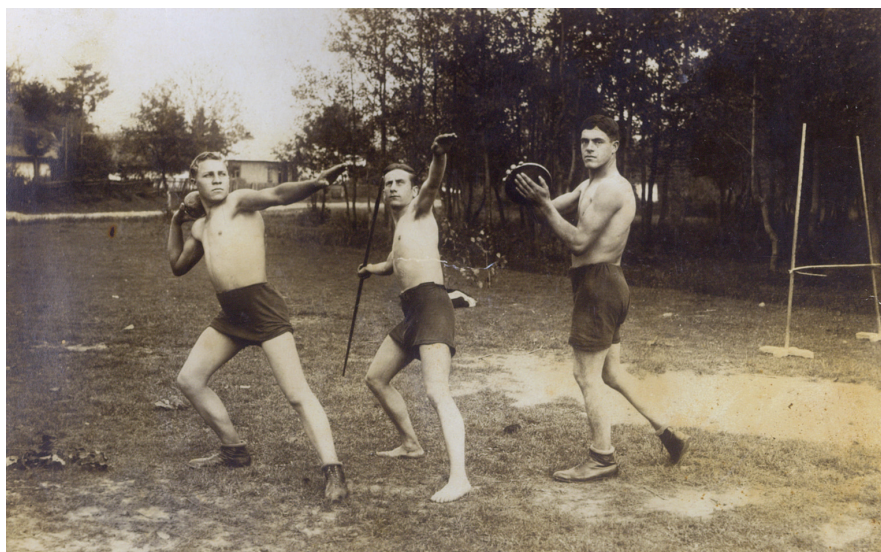

Фото 6. «Товариство «Спорт» [ймовірно, Українське руханково-спортове товариство «Луг», головою якого в Підгірках був Володимир-Омелян Франко]. 1935 р. Данило Когут, Василь Смольський, Семен Когут».

Фото 7. Лещетарки³⁵ . 1930-ті роки.

³⁵ Лещетар – лижник.

Фото 8. Семен Когут (1913–23.06.1999) – брат матері Осипи Капець. Відтиски на зворотньому боці світлини свідчать про те, що її зроблено у Вроцлаві, ймовірно в період служби Семена в польсько-му війську. *1930-ті роки.*

Фото 9. «Капець Осипа. Фотографована 21/ІІІ 1943 р. Калуш, літ 18». У центрі – 18-річна Осипа Капець. 21.ІІІ.1943 р., Калуш.

Фото 10. Юні підгірчани, серед яких – Осипа Капець (у центрі).
«Фотографія одерж[а]на дня. 2/VI 1943 р. Калуш».

Фото 11. «Фотографія отр[им]ана дня 15/VII 1943 р. Калуш». Ймовірно, підгорецькі просвітяни. Ярослава і Осипа Капець – у третьому ряду: друга і третя відповідно.

Фото 12. 18-річна Осипа Капець.
Підгірки, 24.VII.1943 р.

Фото 13. Осипі Капець – 18 років. На знімці напис олівцем
оранжевого кольору: «Фотографія
отримана 11.XII.1943 р. літ 18».

Фото 14. «Фотокарточка одержана 24.V 1944 р. р[айон] Калуш. Осипа». Осипа Капець – перша ліворуч. Підгірки, 24.05.1944 р.

Фото 15. Підгорецькі чоловіки. Третій ліворуч (*сидить*) Павло Когут (1908–02.07.1970) – брат матері Осипи Капець.

Фото 16. «Фотографія одержана 4-ого лютого 1947 р. Учениці IX кл[асу] Калушської Середньої Школи». Перша ліворуч серед школярок – Ярослава Капець.

Фото 17. Осипа Капець з сестрою Ярославою. «Підгірки (з сестрою)». 1947 р.

Фото 18. «Літо 1947 рік».

Фото 19. «На спомин любеньким
Родичам дарує свою світлину дочка
Осипа. Це перші дні а(е)мігрантки.
26.IX-[19]48 р.».

Тайшетський період

Фото 20. «Дарую знимку Осипі свої вірні подругі. Несі Когут. Ця знимка роблена коло твої баби на улиці така стара х[а]та. Так їхала нечаяно відбив 7/[19]54 серпня».

Фото 21. «На спомин дорогій сестрі Осипі від сестри Ярослави. Караганда. 15/X [19]54 р.».

Фото 22. «На довгу і незабутню згадку для любой Родини дарує дочка
[підпис *Осипи*]. 31.X 1954 р. Сибір – Тайшет».
Осипа Капець – перша праворуч у 2-му ряду.

Фото 23. Осипа Капець з подру-
гою по нещастю. Тайшет, перша
половина 1950-х років.

Фото 24. Підпільний різдвяний вертеп у Тайшетському озерлазі. 1955 р.
Осипа Капець у ролі козака (стоїть перша праворуч).

Фото 25. «На довгу згадку з сумно прожитих днів тайожного життя для найдорожчої Родини дарує дочка [підпис Осипи]. 26. V 1955 р.». Фрагмент різдвяного вертепу. Осипа Капець у ролі козака (у центрі).

Фото 26. «Стройка [будівництво] теплиці. 11 с/х. Тайшет. 1955 р. II-III м[іся]ці».

Фото 27. Осипа Капець.
Тайшет, 13.III.1955 р.

Фото 28. «На память дорогій Осипці дарую фото-знімку «Оркестр». Під час перебування в Джезказгані. 21/ІІІ.1955 р. Б. Влодко».

Фото 29. «11 с/х. Тайшет. Літо, 1955 р.».

Фото 30. «31.X 1955 р. Тайшет». Осипа Капець на фоні Тайшетських лісів.

Фото 31. На світлинці підпис: «Жовтень в час очистки турнепсу (*турнепс – кормова ріпа, збирають до настання заморозків. – Д. О.*). 11 с/х. Тайшет». Поряд – список прізвищ. Очевидно перелік осіб на знімці йде справа наліво, починаючи від тих, хто сидить, бо Осипа Капець записана дванадцятю: Ященко, Щарцева, Ї-сун-за, Микитюк, Супоровська, Рубштейн, Гушенець, Луцюк, Вацакс, Рудницька, Смеляська, Капец[ь] [Осипа], Жук, Тимочко, Ціп або Піп, Мальчівська, Личук, Загорскайте, Довийкайте.

Фото 32. Таких світлин в архіві дві. На одній напис: «Я не хочу супкою,
// Нудить світом не люблю, // Перед долею важкою, // Голови не похилю».
На згадку в дні Різдва Христового з далекого Сибіру шле для Стрийка
і Тети Марини – Осипа. 6-7-8-9/І 1956 р. Тайшет. 11 с/х. Христос Ріждаєть-
ся!». На іншій – «бригада строїтелів. 11 с/х. 1955 р. ХІ мі[ся]ць. Теплиця».
Осипа Капець – третя ліворуч у третьому ряду.

Фото 33. «Літо-осінь. Сибір. 11 с/х. Тайшет». Осипа Капець стоїть у центрі.

Фото 34. «Хор. 11 с/х. Тайшет. 1955 р.». Осипа Капець – сьома
(зліва направо).

Фото 35. «1955 р. 11 с/х. 5.XII.». Осипа Капець з табірною посестрою танцює народний танець.

Фото 36. «На довгу згадку для сестричкі Юстинкі дарує Осипа. Весь драм-гурток. 11/с/х. Тайшет. 22.XII.1955 р.».

Фото 37. Фрагмент вистави «Наталка Полтавка». «1.I.1956 р. «Наталка Полтавка». Скікун П., Короленко Віктор, Капец[ь] О[сипа]. Тайшет».

Фото 38. «В день Йорданських св'ят. 19.I 1956 р. Тайшет. 11 с/х». Осипа Капець – п'ята ліворуч у другому ряду.

Фото 39. Весілля двоюрідної сестри Осипи Капець – Ярослави Франко, доньки Антона Франка і Насті Когут. «Дару на вічний спомин для своєї Сестрички Осипи. Ярослава, Караганда. 17/VII [19]56 р.».

1957–поч. 2000-х років

Фото 40. Наречені Осипа
Капець і Микола Лучко.
Підгірки, 1957 р.

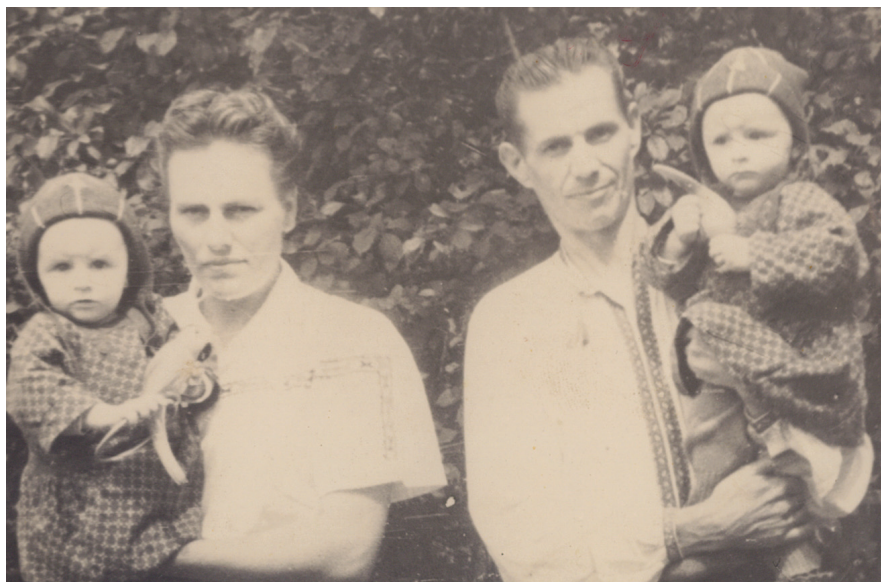

Фото 41. Осипа і Микола Лучки з синами. *Підгірки, 1958 р.*

Фото 42. Близнюки. Сини Осипи
і Миколи Лучків – Ігор і Зеновій.
Підгірки, поч. 1960-х років.

Фото 43. Осипа Лучко-Капець з
сім'єю.

*1-й ряд: сини Зеновій та Ігор;
2-й ряд: Осипа Лучко, її мати
Юлія Капець, і її чоловік Микола.
Підгірки, кінець 1960-х років.*

Фото 44. Вертеп. Підгірки, 07.01.1969 р.

Фото 45. Осипа Лучко-Капець.
Підгірки, 1970-ті роки.

Фото 46. Зліва направо сидять: Анастасія Когут, Ольга Будзан (дружина дядя), Олександра Дзундза, Стефанія Дзюбановська, Марія Федорко, Марія Когут, Осипа Лучко, Ольга Когут, Параска Когут, Марія Рарак, Марія Шишук, Параска Козак, Любов Федьків, Ярослав Чугай, Віра Поприч. ***Зліва направо стоять, 1-ий ряд:*** Панько Боднарук, Михайло Пшончак, Михайло Когут, Петро Бойко, Титус Мельник, Михайло Когут (керівник хору), Мирон Дзундза, Владислав Бойко, Ярослав Козак, Степан Литвинський, Степан Кильницький. ***Зліва направо стоять, 2-ий ряд:*** Микола Юристовський, Ярослав Боднарчук, Олексій Литвинський, Григорій Боднарук, Микола Лучко (чоловік Осипи Лучко), Іван Петрів, Володимир Федоришин, Олекса Будзан (дядя), Іван Когут, Володимир Франко, Микола Магас.

Фото 47. Церковний хор із Підпірок на відкритті церкви в с. Слобідка Калузького р-ну (нині входить до складу Войнилівської територіальної громади). *Слобідка, 16.VII.1989 р.*

Фото 48. Осипа Лучко-Капець тримає слово на презентації книги Миколи Когута «Підгірки: історія і сьогодення». 25.VIII.2000 р., Підгірки, БК ім. Антіна Могильницького.

Фото 49. Члени Підгорецького осередку Народного Руху України біля Символічної стрілецької могили борцям за волю України, ж/м Підгірки, кінець 1990-х – початок 2000 рр. **Зліва направо в 1-му ряду:** Довжанська Анна, Ольга Когут, Осипа Лучко, Ганна Боцян, Ярослава Каспришин (рідна сестра Осипи Лучко), Марія Хоминець, Марія Капець, Марія Рарак. **Зліва направо стоять в 2-му і 3-му ряду:** Надія Федорко, Надія Завадецька, Анна Скрипук, Анна Люра, Євдокія Данів, Ольга Будзан, Анна Ворона, Ярослава Портенко, Юлія Боднарук, Іванна Мельник, Надія Литвинська.

Виставка «Осипа Лучко (Капець) – зв'язкова УПА «Незабудька»»

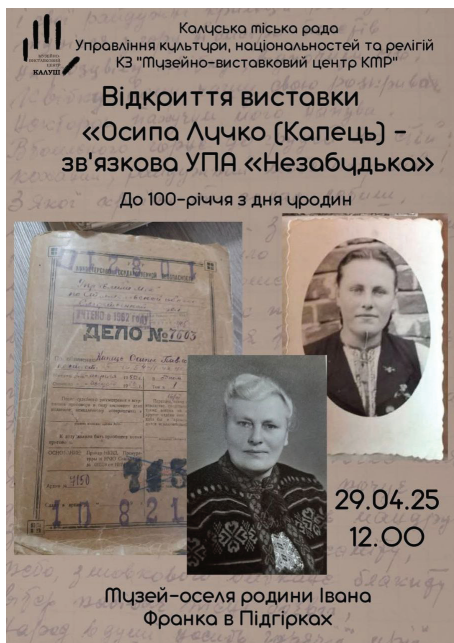

Фото 50. Афіша про відкриття виставки «Осипа Лучко (Капець) – зв'язкова УПА «Незабудька»». Авторка – Уляна Закасовська.

Фото 51. Слово на відкритті виставки має син Осипа Лучко-Капець Зеновій Лучко. Поряд із ним – дружина Любов. Музей-оселя родини iвана Франка в Пiдгiрках (Калуш), 29 квітня 2025 р. Фото Людмили Андрийчук.

Фото 52, 53. Відкриття виставки «Осипа Лучко (Капець) – зв’язкова УПА “Незабудька”», приуроченої до 100-річчя з дня уродин Осипи Лучко-Капець. Музей-оселя родини Івана Франка в Підгірках (Калуш), 29 квітня 2025 р.
Фото Уляни Закасовської.

Фото 54. Фотоальбоми Осипи Лучко-Капець ручної роботи, привезені з Тайшетського ВТТ, на виставці в Музей-оселі родини Івана Франка в Підгірках (Калуш). 29.04.–28.05.2025 р. Фото Дарії Ониськів.

Фото 55. Учасники відкриття виставки біля пам'ятника Івану Франку. Музей-оселя родини Івана Франка в Підгірках (Калуш), 29 квітня 2025 р. Фото Людмили Андрійчук.

Фото 56. Колекційний конверт, виданий Калуським клубом колекціонерів і філателістів до 100-річчя з дня народин Осипи Лучко-Капець. Серія «Повстанська Калущина». Автори ідеї — Анатолій Мицак, Дарія Ониськів. Дизайн — Олександр Власюк. № 127, 2025 р. Наклад 40 примірників.
З фондів Музею-оселі родини Івана Франка.

Історико-краєзнавче видання

ОНИСЬКІВ-МЕЛЬНИК Дарія Григорівна
ОСИПА ЛУЧКО-КАПЕЦЬ – «НЕЗАБУДЬКА»

Наукова редакція Івана Тиміва
Літературна редакція і коректура Зоряни Мацюк
Дизайн обкладинки Людмили Андрійчук
Фото авторки на обкладинці Анни Лях
Комп'ютерний набір Дарії Ониськів-Мельник
Комп'ютерна верстка Ярослава Цапів

Адреса редакційної колегії:
Краєзнавчий музей Калущини,
вул. Шевченка, 9, м. Калущ, Івано-Франківська обл.

Ониськів-Мельник Дарія
О 58 Осипа Лучко-Капець – «Незабудька». Брошнів-Осада : ТАЛІА.
2026. 268 с.: іл.

ISBN 978-617-8915-04-9

Авторка висловлює щиру вдячність
сину Осипу Лучко-Капець п. Зеновію Лучку
і його дружині Любові з Підгірок (Калущ)
за наданий для опрацювання Приватний архів матері.

Підписано до друку 13.05.2026 р. Формат видання 148x210 мм.
Формат паперу і частка аркуша 210x148/4. Папір офсетний.
Гарнітура Times New Roman. Друк цифровий. Ум. друк. арк. 46
Віддруковано з оригіналів автора.

Друкарня МПП «ТАЛІА»
Адреса: 77611, селище Брошнів-Осада, вул. Шкільна, 2,
Калуський р-н, Івано-Франківська обл.
тел./факс: (03474) 46-8-98, 46-4-38, 2-06-44
e-mail: pp.talya@ukr.net

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи №2109